

วารสาร

ปาริชาต

มหาวิทยาลัยทักษิณ

PARICHART JOURNAL
THAKSIN UNIVERSITY

ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน 2565
Vol. 35 No.3 July - September 2022

ISSN 0857-0884 (print)
ISSN 2651-0804 (online)

วารสารปาริชาต

PARICHART JOURNAL

PARICHART JOURNAL

ชื่อวารสาร

วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
(Parichart Journal, Thaksin University)

เจ้าของ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่ปรึกษา

รักษาการแทนอธิการบดี (รศ.ดร.ณัฐพงศ์ จิตธนินรัตน์)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม (รศ.ดร.สมิคร แก้วสุกแสง)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา (รศ.ดร.สมิคร แก้วสุกแสง)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (รศ.ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาคัย)	มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการ (ฉบับภาษาไทย)

อาจารย์ ดร.อนันท์ พุฒิโชติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
----------------------------	-------------------

บรรณาธิการ (ฉบับภาษาอังกฤษ)

อาจารย์ ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณนพรัตน์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
------------------------------------	-------------------

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.ครองชัย หัตถา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ศ.ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.นฤกฤต วันตะเมธ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศ.ดร.วีรชาติ เปรมานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.สมยศ พุ่มหวั	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ศ.ดร.กรกฎ ทองชะโชค	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ศ.อำนวย ยัสโยธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ศ.ชวน เพชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.อรจันทร์ ศิริโชติ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รศ.ยอดชาย พรหมอินทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อ.ดร.ศุภานัน พรหมมาก	มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองจัดการ

นางสาวอรกมล ไกรวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวพิมพ์ผดามณีวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวรานี ชุ่นเซ่ง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวกัญญณ์ช์ เลียดร์กซ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชีของบุคลากรมหาวิทยาลัยทักษิณ และหน่วยงานต่าง ๆ
2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและสื่อกลางในการเสนอความคิดเห็นทางวิชาการด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชี

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ (ม.ค.-มี.ค. เม.ย.-มิ.ย. ก.ค.-ก.ย. และ ต.ค.-ธ.ค.)

การเผยแพร่ Online

การขอรับการพิจารณาบทความ

บุคคลทั่วไปที่ต้องการส่งบทความ เมื่อผ่านการพิจารณาเชิงคุณภาพเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารมีการแจ้งให้ชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาทต่อบทความ ณาการอมลิน ชื่อบัญชี PARCJ เลขที่บัญชี 0-2032823816-5 สาขาป่าพะยอม พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังวารสารปริชาติ ทางระบบออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> หรือ ติดต่อกองจัดการวารสารปริชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 222 หมู่ 2 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 93210 โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242 หรือ 08-1540-7304 โทรสาร 0-7460-9654-5 อีเมล parichartjournal@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารปริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242
E-mail : parichartjournal@tsu.ac.th

ออกแบบและจัดพิมพ์

อาร์ตเวิร์ค แอนด์ มีเดีย
177 ซอยรวมมิตร ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 089-925-8455 E-mail : hatyaifoto@gmail.com

บทความที่ตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจความถูกต้องตามหลักวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
อนึ่ง ทศนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารปริชาติ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการ

บทบรรณาธิการ

วารสารปาริชาติฉบับนี้ก้าวสู่ฉบับปีที่ 35 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – ตุลาคม) ของปี พ.ศ. 2565 ยังคงเป็นวารสารที่มุ่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ทั้งด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปะ บริหารธุรกิจ การจัดการและการเงิน ดังเช่นฉบับนี้ ซึ่งตีพิมพ์บทความหลากหลาย จำนวน 15 เรื่อง อันได้แก่ บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง ที่รียกย้ายจากฉบับไป : ชีวิต เลือดเนื้อ และการต่อสู้ของผู้พิการในวรรณกรรมของเจิ้งฟงสี่ ของ อธิภัทร เอิบกมล การสำรวจองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในกรณีที่ต้องเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ของ ธนพร นิธิพลทธี บทความวิจัย จำนวน 13 เรื่อง ดุษฎีนิพนธ์การประพันธ์เพลง: “เอทูต ดีทัวร์” สำหรับเดี่ยวดับเบิลเบส และวงออนซอนเบ็ด ของ สุภกิก สุภัทรชัยวงศ์ วีรชาติ เปรมานนท์ The Politics of Marriage: from ‘Burmese Labors’ to be ‘Kon Song Nam’ in Ranong Border ของ Rutaichanok Hungjing แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม ของ ญัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป จรินทร์ พิภพประไพ รูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ของ วารุณี ม่วงเอี่ยม ศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ของ ทิวาวรรณ ศิริเจริญ กันหา แสงแข บุญศิริ รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ ของ ศดานนท์ วัดธรรม รัชชพงษ์ ชัชวาล พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้เช่าห้องพักในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ของ ธวัชชัย บุญมี จีรวรรณ บุญมี อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ และนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการจัดส่งสินค้าของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ ภายใต้การแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย ของ นภัสพร นิยะวานนท์ การจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนัฏฐิกา สุนทรธนผล เครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง : กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย ของ วลลักษ์ สุขสวัสดิ์ ปริญา สร้อยทอง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว กรณีศึกษาบริษัทในรายชื่อหุ้นยั่งยืนจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ของ ธาธิปย์ พจน์สุภาพ อรทัย วานิชดี รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์ อาจารย์ ประจวบเหมาะ คำฉันท์ดุสิตสังเวทกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร : การศึกษาในฐานวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ของ ญัฐพล ใจเอี่ยม และเรื่อง อิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์ที่มีผลต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ของ ชัยญ์ภูกัญญ์ สือจันทร์ เณลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน

EDITORIAL

วารสารขอเชิญชวนนักวิชาการ และผู้สนใจส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ซึ่งเปิดรับบทความหลากหลายประเภท ทั้งบทความวิจัย บทความวิชาการ บทความจากผลงานวิจัยสังคมทาง บทความวิจารณ์หนังสือ ในการดำเนินการจัดทำวารสาร ให้เป็นวารสารที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ จึงกำหนดให้บทความที่เสนอตีพิมพ์ในวารสารต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนการตีพิมพ์ จำนวน 3 ท่าน ตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ

อนึ่ง ปกวารสารฉบับนี้นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกระดูกในโครงการการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดพัทลุง ปีที่ 1 ภายใต้โมเดลการส่งเสริมกระดูกเพื่อเพิ่มรายได้คนจนทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง ซึ่งได้รับการอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และทีมนักวิจัยต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อาจารย์ ดร อนินทร์ พุฒิชัยติ
บรรณาธิการประจำฉบับ

สารบัญ

บทความวิชาการ

ที่รักอย่าจากฉันไป : ชีวิต เลือดเนื้อ และการต่อสู้ของผู้พิการในวรรณกรรมของเจิ้งฟงซี

Baby, Don't Leave Me : Life, Blood, and Struggle of Disabled

in Literature of Zheng Fong Xi

อริภัทร เอิบกมล

Athipat Erb-Kamon

1

การสำรวจองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในกรณีธุรกิจเริ่มก่อตั้งใหม่

The Survey of Human Resource Management Knowledge

in Business Startup Case

ธนพร นิธิพิฤทธิ

Tanaporn Nithiprit

18

บทความวิจัย

ดุซงึนินพนธ์การวิจัยประพันธ์เพลง: “เอทูด ดีทัวร์”

สำหรับเดี่ยวดับเบิลเบสและวงแชมเบอร์ออนซอนมเบิล

Doctoral Music Research Composition: “Etude de Tour”

for Solo Double bass and Chamber Ensemble

สุภกิจ สุภัทรชัยวงศ์ และวีระชาติ เปรมานนท์

Supakit Supattarachaiwong and Weerachat Premananda

38

การเมืองเรื่องแต่งงาน : จาก“แรงงานอพยพชาวพม่า”มาสู่ “คนสองน้ำ”

ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดระนอง

The Politics of Marriage: From ‘Burmese Laborers’ to be ‘Kon Song Nam’

in Ranong Border

ฤทัยชนก ห่วงจริง

Rutaichanok Hungjing

56

CONTENTS

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมวรมหารวิหาร จังหวัดนครพนม Guideline of Community Participation for Religious Tourism Development at Wat Phra That Phanom, Nakornphranom Province ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป และจรินทร์ พักประไพ Nattapong Chaisaengpratheap and Charin Phakpraphai	72
รูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก Management Model of Treatment Processes and Rehabilitation of Narcotic Addicts in Eastern Economic Corridor (EEC) วารุณี ม่วงเอี่ยม และศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน Waruni Muangiam and Supasit Lertbuasin	91
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ Factors Affecting toward Public Participation in Sustainable Cultural Heritage Tourism of the Communities around Si-Thep Ancient, Phetchabun Province ทิวาวรรณ ศิริเจริญ กัณหา และแสงแข บุญศิริ Tiawawan Siricharoen Kanha and Sangkae Phunsiri	110
รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ Model for Thai Cultural Tourism Management in Koh Yor Community ศดานนท์ วัตตธรรม และรัชชพงษ์ ชัชวาลย์ Sadanon Wattatham and Rutchapong Chatchawal	129
พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้เช่าห้องพักในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ Consumer Buying Behavior towards Food Delivery of Room Renters in Chang Phueak Subdistrict, Mueang District, Chiang Mai Province ธวัชชัย บุญมี และจิรวรรณ บุญมี Thawatchai Boonmee and Jirawan Boonmee	150

สารบัญ

- อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ และนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์
ที่มีอิทธิพลต่อการจัดส่งสินค้าของผู้ประกอบการโลจิสติกส์
ภายใต้การแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย
Influence of Entrepreneurial Autonomy and Logistics Service Innovation
on Delivery of Logistics Entrepreneurs
Under COVID-19 Pandemic in Thailand
นักัสพร นิยะวานนท์
Napatsaporn Niyawanont 168
- การจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
Managing Music and Art Activities for the Elderly During
the COVID-19 Pandemic
นัทฏิกา สุนทรธนพล
Nuttika Soontorntanaphol 187
- เครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง :
กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย
Social Networks of Civil Engagement and Political Trust:
A Case Study of Sukhothai Province
วัลลภ สุขสวัสดิ์
Wanlapat Suksawas 203
- การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว:
กรณีศึกษาบริษัทในรายชื่อหุ้นยั่งยืนจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
A Confirmatory Factor Analysis of Green Human Resource Management
Practices: A Case Study of the Companies in Sustainable Stocks
List from the Stock Exchange of Thailand
ธารทิพย์ พจน์สุภาพ อรทัย วานิชดี รุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์ และอาจารย์ ประจวบเหมาะ
Thantip Pojsupap, Orathai Wanitdee, Rungarun Khasasin
and Arjaree Prachuabmoh 227

CONTENTS

คำฉันท์ดุขมูสิ้งเวยก่ล่อมข้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร

มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร :

การศึกษาในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

A Study of The Elephant Pacification Poems of

His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great as a Eulogy

ณัฐพล ใจเอี่ยม

Nattapol Chaiaiam

250

อิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์ที่มีผลต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Influence of Creativity on Students in Faculty of Information and

Communication Technology, Silpakorn University

ชญญ์ฐกัญญ์ สือจันทรา และเฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน

Chanthakan Suejanta and Chalermchai Kittisaknavin

269

มหาวิทยาลัยสมบูรณแบบที่ผลิตบัณฑิต พัฒนากำลังคน
วิจัยและบริการวิชาการ เพื่อรับใช้สังคมท้องถิ่นได้
ประเทศไทย และอาเซียน
ให้เป็นสังคมแห่งปัญญาและสันติสุขที่ยั่งยืน

(คัดจาก บางส่วนของพันธกิจมหาวิทยาลัย)

ที่รักอย่าจากฉันไป : ชีวิต เลือดเนื้อ และการต่อสู้ของผู้พิการ
ในวรรณกรรมของเจิ้งฟงซี

Baby, Don't Leave Me : Life, Blood, and Struggle of Disabled
in Literature of Zheng Fong Xi

อธิภัทร เอิบกมล^{1*}

Athipat Erb-Kamon^{1*}

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: Atipat119966@gmail.com

(Received: February 23, 2021; Revised: July 19, 2021; Accepted: August 11, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปราะบาง การแสวงหาพื้นที่ทางสังคม และการสร้างความหมายของผู้พิการในวรรณกรรมเรื่องที่รักอย่างจากฉันไป ผลการศึกษาพบว่า ผู้พิการในวรรณกรรมเรื่องนี้มีความเปราะบาง 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความเปราะบางทางด้านร่างกาย และ 2) ความเปราะบางทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสาเหตุให้ผู้พิการต้องการต่อสู้เพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคม ได้แก่ 1) การแสวงหาพื้นที่ในครอบครัว 2) การแสวงหาพื้นที่ทางการศึกษา และ 3) การแสวงหาพื้นที่ในการทำงาน โดยผู้พิการได้สร้างความหมายใหม่ให้แก่ตนเอง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้พิการ คือ นักสู้ที่ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาและอุปสรรคต่าง ๆ 2) ผู้พิการ คือ ผู้ที่มีสมรรถนะเทียบเท่าหรืออาจเหนือกว่าคนทั่วไป และ 3) ผู้พิการ คือ มนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ตัวละครในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพแทนของการต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคของผู้พิการเป็นการส่งสารแก่ผู้อ่านว่า แม้ผู้พิการทุกคนไม่สามารถเลือกเกิดได้ ทว่าสามารถเลือกจะใช้ชีวิตอย่างที่ตนต้องการได้

คำสำคัญ: ความเปราะบาง การแสวงหาพื้นที่ทางสังคม การสร้างความหมายของผู้พิการ

Abstract

This article aims to study vulnerability: the pursuit of social space and the meaning of the disabled in “Baby, Don't Leave Me”. The study found that the disabled in this literature consists of two types of vulnerability: 1) physical vulnerability and 2) psychological vulnerability, which causes the disabled struggle to find social space: 1) seeking family space, 2) seeking educational space, and 3) seeking space for work in which the disabled have created 3 meanings for themselves: 1) the disabled are fighters who do not surrender to his destiny and obstacles, 2) the disabled are somebody with comparable or possibly superior performance than common people, and 3) the disabled are general human beings who can live with others. These literary characters present a visual representation of the struggle to overcome barriers of the disabled. Although all of the disabled cannot choose to be born, but they can choose to live the life they want.

Keywords: Vulnerability, Pursuit of Social Space, Meaning of Disabled

บทนำ

ผู้พิการ หมายถึง บุคคลที่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกายหรือมีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว ความบกพร่องทางพฤติกรรม ความบกพร่องทางอารมณ์ และความ

บกพร่องทางสติปัญญาและการเรียนรู้ รวมไปถึงความบกพร่องทางด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ในบางครั้งต้องได้รับความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้อย่างปกติ โดยสามารถแบ่งประเภทของความพิการได้ 6 ประเภท ได้แก่ 1) ความพิการทางการมองเห็น 2) ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย 3) ความพิการทางการเคลื่อนไหว หรือทางร่างกาย 4) ความพิการทางจิตใจและพฤติกรรม หรือออทิสติก 5) ความพิการทางสติปัญญา และ 6) ความพิการทางการเรียนรู้ [1]

ผู้พิการนอกจากมีความบกพร่องทางร่างกายบางส่วนแล้วก็ไม่มีอะไรแตกต่างไปจากคนทั่วไป คนพิการมีชีวิตจิตใจความรู้สึกเหมือนกับคนอื่น ๆ ต้องการได้รับการศึกษา ฝึกอาชีพ และมีงานทำ ต้องการไปไหนมาไหนได้อย่างอิสระ ต้องการดำรงชีวิตอยู่อย่างคนปกติและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ไม่ต้องการเป็นภาระของใคร ทว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องคนพิการน้อยและยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิมว่า คนพิการเป็นเรื่องของบาปกรรม กล่าวคือ คนพิการหรือบุพการีของคนพิการเคยสร้างกรรมทำบาปไว้จึงเกิดคนพิการในครอบครัวและเป็นภาระของครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูไปตลอดชีวิต ดังนั้น จึงเกิดเจตคติเชิงลบแก่คนพิการมองว่าคนพิการเป็นคนที่ไม่สามารถทำอะไรได้ก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิของคนพิการ [2]

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่อง “ที่รักอย่าจากฉันไป” ผู้เขียนได้เล่าเรื่องการต่อสู้ดิ้นรนของผู้พิการ ได้อย่างน่าสนใจ โดยเล่าผ่านอัตชีวประวัติของผู้เขียน คือ “เจี๊ยงฟงสี” ผู้มีความพิการติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เขามีขาผิดปกติทั้ง 2 ข้าง ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้อย่างคนปกติทั่วไป เจี๊ยงฟงสีได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตนเองผ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ ซึ่งมีเนื้อหาที่เต็มไปด้วยการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคม จากลูกชวานาผู้ยากจน อีกทั้งยังมีความพิการ พยายามฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ จนสามารถจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีหน้าที่การงานที่ดี และสร้างครอบครัวที่อบอุ่นของตนเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถเป็นพลังขับเคลื่อนให้แก่คนพิการ รวมไปถึงคนปกติให้ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาชีวิตของตนได้อย่างดี

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาการต่อสู้ของผู้พิการในประเด็นต่อไปนี้ 1) ผู้พิการกับความเปราะบาง 2) การแสวงหาพื้นที่ทางสังคมของผู้พิการ และ 3) การสร้างความหมายใหม่ของผู้พิการ

ภูมิหลังของผู้พิการ : ความเปราะบางทางด้านร่างกายและจิตใจ

ความเปราะบาง คือ สภาพที่ทำให้อ่อนแอ หรืออ่อนด้อย ไม่มีกำลังและสามารถพอที่จะ “รับมือ” กับปัญหาที่เข้ามากระทบ ทั้งไม่สามารถจะคาดการณ์หรือวางแผนล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพผลว่า เมื่อเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นควรจะจัดการอย่างไร และเมื่อได้รับผลกระทบจากปัญหาจนอยู่ในสภาพที่เสียหลักล้มหรือ “บอบช้ำ” แล้วไม่ทราบว่าจะสามารถ “ลุกขึ้น” และกลับคืนมาสู่สภาพที่เป็นปกติได้อย่างไร [3] ดังนั้นทารกที่มีความพิการติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด เมื่อเจริญเติบโตขึ้นจึงมีโอกาสมากที่จะเป็น “ผู้มีความเปราะบาง” เนื่องจากในบางครั้งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้หรือไม่สามารถจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 ได้กล่าวถึงกลุ่มคนที่อยู่ในสถานะ

“เปราะบาง” หมายถึง กลุ่มคนที่มีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับความเจ็บป่วยหรือได้รับอันตรายทางสุขภาพทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางกาย จิต ปัญญา หรือสังคม ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้จัดการกับความเสียดังกล่าวได้ไม่ดีหรือไม่สามารถจัดการกับความเสียดังกล่าวต่าง ๆ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อสุขภาพของพวกเขาได้ [4]

หากพิจารณาเรื่องเล่าของตัวละครเจิ้งฟงสีในวรรณกรรมเรื่อง “ที่รักอย่าจากฉันไป” สามารถกล่าวได้ว่า ตัวละครตัวนี้เข้าข่ายเป็นผู้มีความเปราะบางอย่างยิ่ง ผู้ศึกษาแบ่งประเด็นความเปราะบางของตัวละครเจิ้งฟงสีไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ ความเปราะบางทางด้านร่างกาย และความเปราะบางทางด้านจิตใจ ดังนี้

1. ความเปราะบางทางด้านร่างกาย

“เจิ้งฟงสี” ได้ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตนเองซึ่งเป็นผู้พิการมาตั้งแต่กำเนิดผ่านวรรณกรรมเรื่องที่รักอย่าจากฉันไป เขามีขาที่ผิดปกติทั้ง 2 ข้าง ตั้งแต่ช่วงหัวเข่าลงจนไปถึงปลายนิ้วเท้า ซึ่งอาจเป็นลักษณะของผู้เป็นโรคภาวะแขนขาพิการแต่กำเนิด โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ [5] ได้อธิบายถึงโรคดังกล่าวไว้ว่า โรคภาวะแขนขาพิการตั้งแต่กำเนิด (Limb anomalies) คือ ความผิดปกติของแขนหรือขา โดยเกิดจากการที่ในครรภ์ไม่มีการสร้างแขนขาหรือมีการสร้างแขนขาที่ผิดปกติไป เป็นความพิการของร่างกายที่เห็นได้ชัดตั้งแต่หลังเกิด ตัวอย่างเช่น โรคเท้าปุก แขนขาด ขาขาด และโรคข้อยึดแต่กำเนิด เป็นต้น ซึ่งปรากฏความรุนแรงได้หลากหลายและทำให้การทำงานของแขนขาและมือเท้าผิดปกติไป อุบัติการณ์ของภาวะแขนขาพิการแต่กำเนิดพบประมาณ 2 ใน 1,000 ของทารกแรกเกิด สาเหตุของภาวะนี้มีได้หลากหลาย โดยสาเหตุการเกิดส่วนใหญ่ยังไม่ทราบแน่ชัด แต่สาเหตุที่เป็นไปได้ ได้แก่ การใช้ยาที่มีผลกับทารกในครรภ์ มีสารพิษหรือการติดเชื้อในระยะ 4 -8 สัปดาห์แรกของการตั้งครรภ์ ซึ่งเป็นระยะที่มีการสร้างแขนขาของทารก อาจเป็นอาการแสดงหนึ่งของความผิดปกติของพันธุกรรมหรือสารก่อความพิการ

ภาวะแขนขาพิการตั้งแต่กำเนิด คือ ความเปราะบางทางด้านร่างกายของเจิ้งฟงสี ขาขวาของเขาตั้งแต่ช่วงเข่าลงมามีลักษณะคดงอ ส่วนขาซ้ายตั้งแต่ช่วงเข่าลงมามีลักษณะลีบเล็กและหดสั้น ส่วนฝ่าเท้ามีลักษณะชี้ขึ้น ในวัยเด็กเจิ้งฟงสีไม่สามารถเดินไปไหนมาไหนได้อย่างเด็กปกติทั่วไป แต่ต้องใช้วิธีคืบคลานโดยมีสองมือช่วยค้ำพยุงแทน เพราะทุกครั้งที่เขาทั้งสองข้างถูกลงน้ำหนัก มักจะสร้างความเจ็บปวดทรมานแก่ร่างกายแก่เจิ้งฟงสีเป็นอย่างมาก ดังข้อความต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าก็ไม่สามารถเดินเหินไปมาเหมือนคนอื่น ๆ ได้ นอกจากจะใช้วิธีคลานเหมือนสัตว์ 4 เท้า ไม่มีผิด ปุ่มมักจะถือไม้เท้าแล้วให้ข้าพเจ้าจับปลายข้างหนึ่งไว้ จากนั้นก็ฝึกหัดให้ข้าพเจ้าเดินโดยอาศัยขาอย่างเดียว ไม่ต้องใช้มือยันพื้น ข้าพเจ้าทำไม่ได้ เพราะรู้สึกเจ็บที่ขามาก ถึงกับต้องร้องไห้ทุกครั้ง” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 5)

“แม้มักจะใช้มือกดแล้วตัดขาข้าพเจ้า โดยหวังว่า อาจจะได้ผลบ้าง แต่ทุกครั้งข้าพเจ้าก็ต้องร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด นั้นแหละแกถึงจะยอมปล่อยมือ พร้อมกับถอนหายใจอย่างท้อแท้ ขณะที่น้ำตาไหลรินอาบหน้า” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 11)

จากตัวบททั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเจ็บปวดทรมานที่เกิดจากความพิการของขาทั้งสองข้างที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของตัวละครเจิ้งฟงสี่ ซึ่งทำให้ไม่สามารถเดินไปมาได้อย่างคนปกติทั่วไป ทว่าไม่เพียงเท่านั้น ขาทั้งสองข้างของเขายังไม่สามารถบิด หมุน หรืออ้อย่างคนปกติทั่วไปด้วยเช่นกัน หากขาทั้งสองข้างของเขาได้รับการกระทบกระเทือนไม่ว่าด้วยวิธีการใด ถึงแม้จะเพียงเล็กน้อยก็มักสร้างความเจ็บปวดทรมานแก่ตัวละครเจิ้งฟงสี่เสมอ ซึ่งถือเป็นความเปราะบางทางด้านร่างกายที่หนักหนาสาหัสสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก เนื่องจากเด็กย่อมไม่สามารถแบกรับความเจ็บปวดทางด้านร่างกายได้ทนทานเท่ากับผู้ใหญ่

2. ความเปราะบางทางด้านจิตใจ

ความเปราะบางทางด้านจิตใจเป็นผลกระทบต่อเนื่องมาจากความเปราะบางทางด้านร่างกาย เนื่องจากความเจ็บป่วยและภาวะสูญเสียการทำหน้าที่ของอวัยวะเป็นเสมือนสิ่งกระตุ้นการตระหนักถึงการดำรงอยู่ของทั้งผู้พิการและญาติผู้ดูแล เนื่องจากภาวะดังกล่าวเป็นสิ่งที่คุกคามการดำรงอยู่ นำมาซึ่งการตระหนักถึงข้อจำกัดของชีวิต ความเจ็บป่วยพิการจึงมักก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น คำถามที่ว่า “เหตุใดความเจ็บป่วยพิการจึงเกิดขึ้นกับตัวเขา หรือคนในครอบครัวของเขา” “เขาควรจะมีชีวิตอยู่เพื่ออะไรหรือสิ่งใด” “อะไรคือความหมายของชีวิตที่เหลือ ภายใต้อาการเจ็บป่วยพิการที่พวกเขาเผชิญอยู่” “เขาจะใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีความหมายได้อย่างไร ในเมื่อชีวิตต้องเป็นภาระของคนรอบข้าง” เป็นต้น [7] โดยคำถามต่าง ๆ ข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงภาวะจิตใจของผู้พิการที่มีความเปราะบางสูง

ความเปราะบางทางด้านจิตใจของเจิ้งฟงสี่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่กำเนิดเช่นเดียวกับความเปราะบางทางด้านร่างกาย เนื่องจากการมีขาพิการทั้งสองข้างตั้งแต่กำเนิดจึงทำให้ครั้งแม่ของเจิ้งฟงสี่ได้คลอดเขาออกมา เธอก็เริ่มต้นมองเขาในแง่ลบและแสดงออกถึงความผิดหวังในตัวบุตรชาย อีกทั้งเมื่อเจิ้งฟงสี่เริ่มเติบโตก็ยังถูกญาติพี่น้องและบุคคลอื่น ๆ ในสังคมมองในแง่ลบและแสดงออกถึงการดูถูกเหยียดหยามเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตอนที่แม่คลอดข้าพเจ้าออกมา พ่อแม่เห็นลักษณะผิดปกติของข้าพเจ้า แก่ก็ถึงกับเสียใจและตกใจจนหมดสติไป ฟันขึ้นมาก็ก่ให้หมอตำแยเอาขามอ้างที่ทำคลอดกดทับข้าพเจ้าให้ตาย แก่เล่าให้ฟังว่าตอนนั้นจำต้องตัดสินใจเช่นนั้น เพราะแกคิดไกลถึงอนาคตว่าถ้าหากปล่อยให้คนพิการเช่นข้าพเจ้ามีชีวิตอยู่รอดต่อไป จะต้องทุกข์ทรมานขนาดไหน” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 5)

“ข้าพเจ้าก็เหมือนลูกนกที่ค่อย ๆ เจริญวัยขึ้นทุกที จนกระทั่งจำต้องหัดบินออกสู่โลกภายนอก ข้าพเจ้าเริ่มหัดคลานออกนอกบ้านเพื่อที่จะได้สังสรรค์กับเด็ก ๆ เพื่อนบ้าน แต่ก็ถูกเยาะเย้ยเหยียดหยามตลอดเวลา ทุกครั้งข้าพเจ้าต้องร้องไห้อย่างน่าสมเพช และคลานกลับบ้านสู่อ้อมกอดของปู่ ปู่ปล่อยให้ปู่ปลอบประโลมและให้กำลังใจ ข้าพเจ้าก็เหมือนเรือร่ำลำหนึ่งที่จะต้องแล่นลอยฝ่าคลื่นลมไปกลางมหาสมุทรเบื้องหน้านั้นแจ้งว้างไร้ขอบเขต” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 6)

จากตัวบททั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เจิ้งฟงสี่นั้นถูกมารตามองในแง่ลบมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งหากบุคคลผู้ป็นมารตายังมีความคิดและทัศนคติเช่นนั้นแล้ว ย่อมไม่ต้องกล่าวถึงบุคคลอื่น ๆ ในสังคมว่า พวกเขาจะมีความคิดและทัศนคติต่อผู้พิการอย่างเจิ้งฟงสี่เช่นไร เขาต้องเผชิญกับการดูถูกเหยียดหยามจากทั้งบุคคลภายในครอบครัวและบุคคลภายนอกครอบครัวอยู่เสมอ จนเกิดเป็นความหวาดกลัวที่จะพบปะผู้คนและรู้สึกแปลกแยกจากสังคมที่ห้อมล้อมตนอยู่และทำให้ไม่กล้าแสดงออกถึงความต้องการของตนว่า ตนก็สามารถกระทำการต่าง ๆ ได้ไม่ต่างจากคนปกติทั่วไป ซึ่งผลการกระทำดังกล่าวของผู้คนในสังคมได้สร้างบาดแผลภายในจิตใจของเจิ้งฟงสี่ จนเกิดเป็นความประหลาดทางด้านจิตใจของผู้พิการ นับเป็นการพยายามผลักผู้พิการให้กลายเป็นชายขอบโดยสมบูรณ์

ความประหลาดทางด้านร่างกายและจิตใจที่ตัวละครเจิ้งฟงสี่ต้องเผชิญเป็นสาเหตุทำให้ผู้คนในสังคมในวรรณกรรมเรื่องที่รักอย่าจากฉันไปล้วนตัดสินและตีตราผู้พิการว่า เป็นผู้ไร้สมรรถนะและไร้ความสามารถ ทำให้ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จำต้องเป็นภาระของผู้คนในสังคมต่อไปในอนาคต ซึ่งมีสาเหตุมาจากความประหลาดทางด้านร่างกายและทางด้านจิตใจของเขา ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่มีความคิดและทัศนคติเป็นไปในเชิงลบต่อผู้พิการมากกว่าเชิงบวก โดยเฉพาะผู้ที่มีความพิการติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดอย่างเจิ้งฟงสี่ อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้คนในสังคมบางส่วนได้พยายามทำความเข้าใจถึงความพิการของผู้พิการว่า เป็นผู้สมควรจะได้รับโอกาสในการกระทำการต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับคนปกติ แม้จะเป็นไปเพราะความสงสารในที่มีต่อผู้พิการ แต่ก็พร้อมจะมองผู้พิการในแง่ดีอยู่เสมอ

พื้นที่ของผู้พิการ : การต่อสู้เพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคม

การสร้างพื้นที่ทางสังคม หมายถึง การสร้างพื้นที่ทางความรู้สึกอันเกิดจากการกระบวนกรความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยคนบางกลุ่มถูกกระบวนกรทางสังคมเบียดขับสู่การเป็นประชากรชายขอบ เช่น คนรักเพศเดียวกัน คนพิการ คนด้อยโอกาสต่างๆ ทำให้พวกเขาเหล่านั้นต้องเผชิญกับภาวะคนที่ไร้พื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ [8]

การสร้างพื้นที่ทางสังคมเป็นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางความรู้สึกระหว่างกลุ่มบุคคลเชิงสัญลักษณ์ โดยใช้การสร้างกิจกรรมของสมาชิกหรือบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นอัตลักษณ์ ซึ่งพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทำให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิด ความผูกพัน และความเคยชิน พื้นที่ทางสังคมจึงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ หรือพื้นที่แห่งวิถีชีวิตที่ถูกกำหนดโดยลักษณะวิถีชีวิตรูปแบบต่าง ๆ ก่อให้เกิดการสำนึกในตัวตนและการประเมินค่าที่เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งระดับสังคมย่อย อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ไปจนถึงระดับสังคมขนาดใหญ่ เพื่อแสดงความเป็นตัวตนและได้รับการยอมรับร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้น กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมนั้นเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ของกลุ่มคนกับรูปแบบการแสดงออกถึงตัวตนในสังคม [9] โดยในวรรณกรรมเรื่อง “ที่รักอย่าจากฉันไป” ตัวละครเจ้ฟงต้องสู้ต่อดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ทางสังคม ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การต่อสู้เพื่อแสวงหาพื้นที่ในครอบครัว

ตัวละครเจ้ฟงที่เกิดในครอบครัวชาวนาที่มีฐานะยากจนเป็นอย่างมาก หลายครั้งต้องอดมื้อกินมื้อเนื่องจากบิดาและมารดาของเขาให้กำเนิดบุตรชายและหญิงรวมแล้วมากถึง 12 คน และอาชีพชาวนาก็ไม่ได้มีความมั่นคงเพียงพอที่จะเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวได้ทั้งหมด ตอนเจ้ฟงสี่ถึงเก้าปี มารดาของเขาตัดสินใจจะฆ่าเขาเสีย เพื่อจะได้ไม่ต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปอย่างทนทุกข์ทรมานในอนาคต ทว่าปู่ของก็ห้ามปรามมารดาของเขาเอาไว้ เมื่อเติบโตขึ้นเข้าสู่วัยเด็กเจ้ฟงสี่ก็เริ่มเรียนรู้ที่จะแสวงหาพื้นที่ในครอบครัวด้วยการพยายามทำตนให้มีประโยชน์ด้วยการช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านของมารดาเท่าที่ตนจะทำได้ ดังข้อความต่อไปนี้

“ตอนข้าพเจ้าเด็ก ๆ ข้าพเจ้าค่อนข้างจะติดแม่ แม่ไปไหนข้าพเจ้าก็คลานตามไป ข้าพเจ้ารู้จักช่วยแกทำงานตั้งแต่ยังเล็กๆ เช่น ช่วยแกหุงข้าว ทำกับข้าว ช่วยแกร้อยเข็มเพื่อปะชุดเสื้อผ้า บางครั้งเมื่อแกออกไปนอกบ้าน ข้าพเจ้าก็ต้องอยู่โดดเดี่ยวโดยไม่สงสัยกับใคร” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 15)

การที่ตัวละครเจ้ฟงสี่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่ในครอบครัวผ่านการช่วยแบ่งเบาภาระงานบ้านของมารดานั้น ย่อมมีสาเหตุมาจากการที่เขาถูกมารดาตัดสินว่า เขาจะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ในอนาคตมาตั้งแต่กำเนิด เขาจึงมีความจำเป็นต้องแสดงให้มารดาเล็งเห็นว่า ตนไม่ได้เป็นผู้พิการที่ไร้ซึ่งสมรรถภาพโดยสิ้นเชิง อีกทั้งยังสามารถทำงานบ้านต่าง ๆ เหมือนอย่างคนทั่วไปที่สามารถทำได้ นอกจากนี้ เพื่อแสดงให้ญาติพี่น้องในครอบครัวรับรู้ว่าเขาไม่ได้เป็นผู้พิการที่ไร้ประโยชน์ และเป็นลูกเพียงคนเดียวที่เขาเปรียบญาติพี่น้องคนอื่น ๆ ที่ต้องออกไปทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์อย่างลำบากตรากตรำนอกบ้าน และเมื่อเจ้ฟงสี่เติบโตขึ้นเขายังพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่ในครอบครัวมากขึ้น โดยเขามีความต้องการจะ

แยกตัวไปพักอาศัยและทำงานในไร่ในนาเพียงลำพัง การกระทำดังกล่าวของเขาเป็นการพยายามพิสูจน์ตนเอง ต่อญาติพี่น้องในครอบครัว ดังข้อความต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่ควรจะอยู่เป็นภาระพ่อแม่อีก ดังนั้นจึงเริ่มอ่อนน้อมขอให้แม่อนุญาต ให้ข้าพเจ้าไปพักและทำงานในไร่ ข้าพเจ้ายืนยันว่าจะสามารถช่วยเหลือได้ ตอนแรก แม่ไม่ยอม แก่ให้เหตุผลว่าข้าพเจ้าเป็นคนพิการ จะไปอยู่ในไร่คนเดียวได้อย่างไร แต่ ข้าพเจ้าก็ไม่ละความพยายาม โดยให้เหตุผลว่า ข้าพเจ้าต้องการพึ่งพาอาศัยตนเอง เพื่อไม่ให้ทุกคนเหนื่อยหยาบอีกต่อไป” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 52)

ตัวละครเจ้ฟงต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคมอย่างหนักตั้งแต่ถือกำเนิดมา โดยเฉพาะ พื้นที่ในครอบครัวของตน การที่เขาเกิดมาพร้อมกับขาที่มีความพิการทั้ง 2 ข้าง อีกทั้งครอบครัวยังมีฐานะ ยากจนเป็นอย่างมาก ทำให้เขาต้องต่อสู้ดิ้นรนมากกว่าผู้คนทั่วไปในสังคม ซึ่งการต้องแสวงหาพื้นที่ใน ครอบครัวตั้งแต่ยังอยู่ช่วงวัยเด็กได้สร้างบาดแผลภายในจิตใจให้แก่เจ้ฟงสี่ เพราะหากเด็กคนใดก็ตามที่มีความ ต้องการแสวงหาพื้นที่ในครอบครัว ย่อมหมายถึงเด็กคนนั้นมีความรู้สึกว่า ตนขาดความรัก ความเข้าใจ จากคนในครอบครัว แต่ในทางกลับกันก็ทำให้เจ้ฟงสี่เรียนรู้ที่จะต่อสู้ดิ้นรนตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยเด็ก และไม่ยอม จำนนต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

2. การต่อสู้เพื่อแสวงหาพื้นที่ทางการศึกษา

การที่ตัวละครเจ้ฟงสี่เกิดในครอบครัวชาวนาที่มีฐานะยากจนอย่างมากมายนั้น มีโอกาสสูงที่เขาจะต้อง ถูกตัดขาดจากการระบบการศึกษาภายในโรงเรียน เช่นเดียวกับกบิตา มารดา และสมาชิกคนอื่น ๆ ภายใน ครอบครัว ซึ่งไม่มีใครเคยได้รับการศึกษาในโรงเรียนแม้แต่คนเดียว อย่างไรก็ตาม ในหลายกรณียังคงมีความหวังสำหรับผู้ที่มีร่างกายปกติ ทว่าสำหรับเขาผู้มีความพิการทั้งสองข้างนั้น โอกาสทางการศึกษาภายใน โรงเรียนของย่อมไม่มีเหลือให้กล้าคาดหวังใด ๆ แต่เจ้ฟงสี่ก็ไม่ได้ยอมแพ้หรือยอมจำนนต่อโชคชะตา เขามี ความกระตือรือร้นอย่างสูงในการแสวงหาพื้นที่ภายในระบบการศึกษามาตั้งแต่เยาว์วัย จนในที่สุดก็ได้รับ โอกาสจากเพื่อนสนิทของบิดาผู้มีศักดิ์เป็นลุง ได้สอนให้อ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เย็นนี้ลุงจะเริ่มสอนแกอ่านหนังสือ แกต้องตั้งใจเรียนนะ” ข้าพเจ้ารีบรับคำ รู้สึกดี ใจมากที่จะได้เรียนหนังสือ เย็นวันนั้นเมื่อกลับมาถึงบ้าน ลุงก็เริ่มต้นสอนให้ข้าพเจ้า อ่านหนังสือ ข้าพเจ้าตั้งใจออกตั้งใจเรียน และจำบทเรียนได้ในเวลาอันสั้น ลุงก็รู้สึกพอใจ มาก ชมเชยข้าพเจ้าว่าเป็นเด็กขยัน มีไหวพริบ ความจำที่ดี” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 23)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่ตัวละครเจ็ฟฟรีย์ได้รับดังที่กล่าวข้างต้น เป็นเพียงการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ท่านอ่านออกเขียนได้ซึ่งจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น อีกทั้งยังอยู่นอกระบบการศึกษา ทว่าเขามีความต้องการแสวงหาพื้นที่ในระบบการศึกษาในระดับขั้นที่สูงมากกว่านั้น คือ การเข้ารับการศึกษานในโรงเรียน ซึ่งอยู่ในระบบการศึกษาของภาครัฐ แต่เขาถูกปฏิเสธจากทางโรงเรียนมาโดยตลอด เนื่องจากความพิการของเขาส่งผลให้การเดินทางจากบ้านไปยังโรงเรียนที่มีระยะทางไกลนั้นแสนลำบากยากเย็น และทางโรงเรียนก็ไม่พร้อมที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่เจ็ฟฟรีย์ ดังที่ปรากฏในต้วบทต่อไปนี้

“พ่อพูดกับครูคนนั้นว่า “ขามันเป็นแบบนี้ไปไหนมาไหนก็ต้องคลาน จะไปเรียนหนังสือได้อย่างไร แต่ถ้าทางโรงเรียนยินดีให้มันพักที่หอก็คงจะ...” ครูคนนั้นไม่รอให้พ่อพูดจบ เขาสำหน้าปฏิเสธกลางคันว่า “ไม่มีหวังหรอก” ข้าพเจ้าก้มหน้านิ่งมองดูขาตัวเอง คิดถึงอนาคต น้ำตาไหลริน ข้าพเจ้ากำหมัดกัดฟันแน่น บอกกับตัวเองว่า “เราจะต้องเรียนหนังสือให้ได้” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 106)

ตัวละครเจ็ฟฟรีย์ไม่ยอมแพ้ต่อความคาดหวังที่จะได้รับการศึกษาในโรงเรียน เขาได้ไปบอกต่อคุณครูให้ทางโรงเรียนรับเข้าเป็นนักเรียน ซึ่งเขายินดีที่จะคลานจากบ้านไปโรงเรียน และจากโรงเรียนกลับมายังบ้านด้วยตนเอง โดยที่ไม่ต้องการให้ใครยื่นมือเข้าช่วยเหลือ เพราะตนไม่ต้องการเป็นภาระของใคร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่ทางการศึกษาของเขาอย่างแท้จริง ดังข้อความต่อไปนี้

“การไปโรงเรียนในตอนเช้าและการกลับจากโรงเรียนในตอนเย็น ข้าพเจ้าต้องอาศัยมือเท้าของตัวเอง นั่นคือคลาน ข้าพเจ้าคล้องกระเป๋าวัวกับคอ และค่อย ๆ คลานไปอย่างมุ่งมั่น ไม่แยแสกับสายตาของคนผ่านไปผ่านมาที่มองดูข้าพเจ้าด้วยความฉงนสนเท่ห์แถมสมเพชเวทนา” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 108)

ตัวละครเจ็ฟฟรีย์ไม่เคยยอมแพ้ในการแสวงหาพื้นที่ในระบบการศึกษา แม้เขาต้องเดินทางไปโรงเรียนด้วยการคลานโดยใช้หัวเข่าทั้งสองข้าง ซึ่งมีระยะทางไกลและเต็มไปด้วยกรวด หิน ดิน ทราย ที่สร้างความเจ็บปวดแก่เจ็ฟฟรีย์ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพบเจอกับการกลั่นแกล้งและดูถูกเหยียดหยามจากเด็กนักเรียนในโรงเรียนอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามการพยายามแสวงหาพื้นที่ในระบบการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความสามารถในระดับขั้นที่สูงยิ่งขึ้นของเจ็ฟฟรีย์เปรียบเสมือนจุดพลิกผันของชีวิต หากในวัยเด็กของเขาเลือกที่จะไม่ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่ในระบบการศึกษา ตลอดช่วงชีวิตของเขาอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ในเวลาต่อมา

3. การต่อสู้เพื่อแสวงหาพื้นที่ในการทำงาน

ตัวละครเจ็ฟฟรีย์นอกจากจะเป็นผู้พิการขาทั้งสองข้างแล้ว ครอบครัวยังมีฐานะยากจนเป็นอย่างมาก

จึงทำให้ช่วงชีวิตระหว่างการศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษาต้องต่อสู้ดิ้นรนทำงานไปพร้อมกัน โดยเฉพาะช่วงชีวิตในระดับอุดมศึกษาที่ต้องทำงานหารายได้ด้วยตนเองอย่างเต็มตัว โดยไม่ได้พึ่งพาบิดาและมารดาอีกต่อไป เมื่อเริ่มเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย เจิ้งฟงสืได้ทำงานทำในทันที แรกเริ่มเขาได้ไปเป็นคุณครูสอนกวดวิชาให้แก่เด็กนักเรียน ทว่าด้วยความพิการของเขาทั้งสองข้างก็ส่งผลให้เขาต้องลำบากตรากตรำอย่างหนักจากการเดินทางไปสอนหนังสือให้แก่เด็กนักเรียน แม้เขาได้รับการช่วยเหลือจากผู้มีอุปการคุณที่มอบขาเทียมให้ อีกทั้งยังมีจักรยานเป็นอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับการเดินทาง แต่ผู้ปกครองของนักเรียนก็ไม่สามารถทนเห็นสภาพอันทุลักทุเลและน่าสังเวชของเจิ้งฟงสืได้ จึงไล่เขาออกจากการเป็นคุณครูกวดวิชา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แรกทีเดียวข้าพเจ้าได้งานกวดวิชา ต้องถ่อกายไปสอนถึงนอกชานเมือง ทุก ๆ วัน ตอนเย็นหลังเลิกเรียนแล้ว ข้าพเจ้าต้องแบกสังขารถิบรถไปปฏิบัติงาน กว่าจะไปถึงก็แทบหมดแรง ไปสอนอยู่ได้เดือนเดียว ผู้ปกครองของเด็กก็บอกเลิก โดยให้เหตุผลว่าทนเห็นสภาพทุลักทุเลของข้าพเจ้าไม่ไหว ไหนจะขาพิการแล้วยังต้องเดินทางไกล” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 218)

ตัวละครเจิ้งฟงสืมีความใฝ่ฝันอยากจะประกอบอาชีพเป็นคุณครูมาตลอด เนื่องจากมีเด็กมากมายที่อาจไม่ได้พิการเช่นเขา แต่ก็มีฐานะยากจนเหมือนเขา เจิ้งฟงสืจึงต้องการจะเป็นผู้สร้างโอกาสให้แก่เด็กคนอื่น ๆ เช่นกัน แม้การเริ่มต้นเป็นคุณครูของเขาจะเป็นเพียงการสอนพิเศษนักเรียนนอกเวลาเรียน ทว่าสามารถบ่งบอกได้ถึงความคิดและจิตใจของเขาได้เป็นอย่างดี โดยตลอดระยะเวลาการทำงานกวดวิชาเป็นเวลา 1 เดือน เขาต้องปั่นจักรยานเป็นระยะทางไกล สำหรับบุคคลปกติทั่วไป อาจไม่ใช่เรื่องยากเย็นแสนเข็นเท่าใดนัก แต่สำหรับผู้พิการขาทั้งสองที่ต้องใส่ขาเทียมอย่างเจิ้งฟงสืแล้ว ถือเป็นความพยายามที่เกินขีดจำกัดของสังขารอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม สุดท้ายแล้วตัวละครเจิ้งฟงสืก็ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพคุณครูกวดวิชา แต่เขายังคงมุ่งมั่นที่จะทำงานทำต่อไป เพื่อนำรายได้มาใช้เป็นทุนการศึกษาของตนและไม่ให้ทางครอบครัวต้องลำบากเดือดร้อนในเรื่องทุนทรัพย์ โดยเขาไม่เคยเกี่ยงว่า งานเหล่านั้นจะเป็นงานที่ต้องใช้มันสมองหรือต้องใช้กำลังแรง ทว่าหลายต่อหลายครั้งการหางานทำของเขามักพบกับความผิดหวัง สาเหตุหลักเกิดจากความพิการของเขาที่ส่งผลให้ใครหลายคนไม่ไว้วางใจในประสิทธิภาพการทำงานของเขา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าเคยคิดจะไปเป็นเด็กส่งหนังสือพิมพ์ แต่ก็เจอกับเงื่อนไขของนายจ้างที่ว่า “ต้องการคนแข็งแรงสมบูรณ์” เท่านั้น ข้าพเจ้าก็แทบจะหงายหลังกลับ ในที่สุดได้ความคิดใหม่ คือ ติดต่อหาลูกค้าที่จะรับหนังสือพิมพ์กับเราตามบ้าน ถ้าได้จำนวนมากพอ ก็จะได้อายุได้พอสมควร ข้าพเจ้าอุตส่าห์ไปถามคนตามบ้านต่าง ๆ เพื่อหาลูกค้า แม่บ้านหลายคนยินดีช่วยเหลือข้าพเจ้า อย่างไรก็ตาม จำนวนลูกค้าที่ข้าพเจ้าได้ก็ไม่มากพอ” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 219)

ตัวละครเจ้ฟงสี่เริ่มต้นต่อสู้ดิ้นรนเพื่อแสวงหาพื้นที่ในการทำงานตั้งแต่ยังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในระดับชั้นอุดมศึกษา แม้ตลอดระยะเวลาดังกล่าวเขาจะถูกผู้คนในสังคมกีดกันออกจากพื้นที่ในการทำงานหลายต่อหลายครั้ง เขาก็ไม่เคยย่อท้อหรือสิ้นหวังแต่อย่างใด อีกทั้งยังพยายามที่จะนำพาตนเองเข้าไปอยู่ในพื้นที่ในการทำงานเฉกเช่นคนปกติทั่วไปอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในรูปแบบใดก็ตาม อาจเพราะความยากจนที่เขาต้องเผชิญมาตั้งแต่วัยเยาว์ที่บีบบังคับให้เขาต้องกระทำเช่นนั้น ทว่าในทางกลับกัน ก็แสดงให้เห็นผู้อ่านได้มองเห็นถึงการต่อสู้ดิ้นรนจนถึงที่สุดเพื่อให้ตนเองมีพื้นที่ในสังคมสำหรับการทำงานของตัวเองตัวละครเจ้ฟงสี่ได้เป็นอย่างดี

การสร้างความหมายของผู้พิการ : การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความหมายใหม่

ในอดีตเจตคติที่ผู้คนทั่วไปในสังคมมีต่อผู้พิการนั้นมักเป็นไปในทางลบ เนื่องจากมีความคิดที่ว่า ผู้พิการ คือ บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น ๆ และเป็นภาระต่อสังคม ทว่าในปัจจุบันชุดความคิดดังกล่าวได้ถูกผู้พิการพยายามลบล้างจนเกือบจะหมดสิ้นไปจากสังคม มีผู้พิการจำนวนมากได้พยายามแสดงให้ผู้คนในสังคมรับรู้ว่า ผู้พิการก็คือมนุษย์ปุถุชนที่สามารถกระทำทุกอย่างเฉกเช่นคนปกติกระทำได้ ทว่าคนในสังคมส่วนใหญ่ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้พิการน้อยมาก จึงมักปรากฏเจตคติเชิงลบแก่ผู้พิการอยู่เสมอว่า ผู้พิการเป็นบุคคลที่ไม่สามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิของคนพิการ

วรรณกรรมเรื่องที่รื้อจากฉบับไป ตัวละครเจ้ฟงสี่ได้แสดงให้เห็นถึงการสร้างความหมายของผู้พิการผ่านพฤติกรรมและการกระทำของตัวเอง รวมไปถึงบทสนทนาไว้อย่างเด่นชัด มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ผู้คนทั่วไปสังคมเกิดการยอมรับและเข้าใจผู้พิการมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการต่อสู้ของผู้พิการกับนิยามความหมายในแง่ลบที่สังคมตรึงไว้ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยวรรณกรรมเรื่องที่รื้อจากฉบับไปได้สร้างความหมายใหม่ของผู้พิการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้พิการ คือ นักสู้ที่ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาและอุปสรรคต่าง ๆ

ตัวละครเจ้ฟงสี่ผ่านการดำเนินชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมาตลอดตั้งแต่เขาได้เริ่มถือกำเนิด แต่ทว่าเขาไม่เคยยอมจำนนต่อโชคชะตาชีวิต แม้จะกำเนิดมาในครอบครัวที่ยากจน อีกทั้งยังมีขาที่พิการทั้ง 2 ข้าง ซึ่งทำให้ไม่สามารถเดินไปไหนมาไหนได้อย่างคนปกติทั่วไป เขาก็ยังสามารถใช้หัวเข่าทั้งสองข้างแทนขาสำหรับการเคลื่อนที่ไปไหนมาไหนเพื่อต้องการแสดงให้ผู้คนทั่วไปสังคมมองเห็นว่า แม้เขาจะเป็นผู้พิการด้านร่างกายเกี่ยวกับการเคลื่อนไหว แต่ทว่าก็สามารถกระทำทุกอย่างได้เฉกเช่นคนปกติ เจ้ฟงสี่ต้องอดทนอดกลั้นอยู่เสมอและไม่เคยยอมจำนนต่ออุปสรรคทางกายทั้งหลายที่ตนเองจำต้องเผชิญในชีวิต

ตัวบทที่แสดงให้เห็นผู้อ่านได้รับรู้ถึงจุดเริ่มต้นของความเป็นนักสู้ของตัวละครเจ้ฟงสี่ คือ ในตอนที่ตัวละครเจ้ฟงสี่ในวัยเด็กได้รับการอุปการะจากผู้หญิงกลุ่มหนึ่ง แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปผู้อุปการะได้ตัดสินใจนำเขามาปล่อยทิ้งไว้กลางทางและตนเองก็หนีจากไป เนื่องจากผู้อุปการะมีความคิดเห็นว่า เจ้ฟงสี่ที่ขาพิการทั้ง

สองข้างนั้น คือ บุคคลที่นำพาความโชคร้ายมาสู่ตน จึงไม่ควรเลี้ยงดูเอาไว้ หลังจากถูกทอดทิ้งเจ้ฟงสี่ต้องคืบคลานด้วยหัวเข้าไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จุดหมายปลายทาง อีกทั้งไม่มีน้ำดื่มและอาหาร ในช่วงเหตุการณ์ดังกล่าว เจ้ฟงสี่ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานเป็นอย่างมาก โดยปรากฏในดวับทต่อไปนี้

“ในคืนหนึ่งข้าพเจ้าสะดุ้งตื่นขึ้นพร้อมกับพบว่า ตัวเองถูกทอดทิ้งไว้กลางทุ่งนากลางเดียวดาย ข้าพเจ้าจะต้องคลานไปโดยไม่รู้ว่าจุดหมายปลายทางไปสิ้นสุดอยู่ที่ใด อนิจจาหนทางยากไร้แสนเชยเสียจริง ไม่รู้เหมือนกันว่า จะต้องคลานไปนานแค่ไหน ระยะไกลเพียงใด จึงจะถึงตัวหมู่บ้าน ไม่มีทางเลือก ไม่ว่ามันจะเป็นทางที่มีขวากหนามหรืออาจจะขรุขระเพียงใด ข้าพเจ้าก็จำต้องคลานไปให้ถึงตัวหมู่บ้านข้างหน้าให้ได้ ไม่งั้นก็ต้องอดตายอยู่ในนาแบบนี้แน่” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 40)

หลังจากเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นนักรู้ของตัวละครเจ้ฟงสี่ ก็ได้ปรากฏในดวับทที่แสดงให้เห็นผู้อ่านได้รับรู้ถึงความเป็นนักรู้ของตัวละครเจ้ฟงสี่อย่างสมำเสมอ โดยเหตุการณ์ชัดเจนที่สุด คือ ในตอนที่ตัวละครเจ้ฟงสี่ได้รับโอกาสให้เข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการเฉกเช่นที่เขาเคยใฝ่ฝันไว้ ทว่าความพิการของเขาได้กลายมาเป็นอุปสรรคสำคัญในด้านการเดินทาง เพราะครอบครัวของเขาไม่สามารถไปรับไปส่งเขาได้ แต่ในขณะที่เดียวกันเขาก็ไม่ต้องการเป็นภาระของใคร จึงตัดสินใจเดินทางกลับไปกลับโรงเรียนด้วยตนเอง โดยปรากฏในดวับทต่อไปนี้

“การไปโรงเรียนในตอนเช้าและการกลับจากโรงเรียนในตอนเย็น ข้าพเจ้าต้องอาศัยมือมือเท้าของตัวเอง นั่นคือคลาน ข้าพเจ้าคล้องกระเป๋ไว้กับคอ และค่อย ๆ คลานไปอย่างมุ่งมั่น ไม่แยแสกับสายตาของคนผ่านไปผ่านมาที่มองดูข้าพเจ้าด้วยความฉงนสนเท่ห์แกมสมเพชเวทนา” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 108)

เหตุการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในดวับทข้างต้น คือ จุดเริ่มต้นและจุดเปลี่ยนสำคัญของการกลายมาเป็นนักรู้ผู้ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาอุปสรรคของตัวละครเจ้ฟงสี่ เพราะหลังจากที่เขาผ่านเหตุการณ์เลวร้ายในวัยเด็กมาได้ เขาก็เริ่มเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างที่ตนต้องการ โดยไม่สนใจว่า ตนเองเป็นผู้พิการที่ขาทั้งสองข้างนั้นใช้การไม่ได้ เช่น การช่วยครอบครัวออกไปทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ การเดินทางระยะไกลกลับไปกลับโรงเรียนด้วยตนเอง การต้องทำงานหาเลี้ยงชีพไปด้วยในขณะที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นอุดมศึกษา เป็นต้น แม้การกระทำเหล่านั้นเต็มไปด้วยความยากลำบากแสนสาหัสซึ่งต้องใช้ความอดทนอย่างสูง แต่เจ้ฟงสี่ก็ไม่เคยยอมแพ้ อาจมีบางครั้งที่เขารู้สึกเหน็ดเหนื่อยและท้อแท้ภายในจิตใจ แต่เขาก็สามารถเอาชนะจิตใจของตนเองได้เสมอ จนสามารถเรียนจบในระดับชั้นอุดมศึกษา มีหน้าที่การงานที่มั่นคง และสร้างครอบครัวที่ดีเป็นของตนเองได้

2. ผู้พิการ คือ ผู้ที่มีสมรรถนะเทียบเท่าหรืออาจเหนือกว่าคนทั่วไป

ในวัยเด็กตัวละครเจ้ฟงสี่ถูกญาติพี่น้องตีตราว่า เกิดมาไร้ประโยชน์ ไม่สามารถทำอะไรได้ นอกจากต้องรอคอยให้ผู้อื่นเลี้ยงดูเท่านั้น ซึ่งสร้างความเจ็บช้ำน้ำใจต่อเขาอยู่เสมอ จนเมื่อเริ่มเติบโตขึ้นเจ้ฟงสี่มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะพิสูจน์ตนเองให้ผู้คนทั่วไปในสังคมได้รับรู้ถึงการคงอยู่ของตนเองว่า ตนเองสามารถทำอะไรทุกอย่างเฉกเช่นคนปกติทั่วไป โดยเริ่มจากช่วยครอบครัวออกไปทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของครอบครัว เพื่อแสดงให้ญาติพี่น้องได้มองเห็นว่า ตนนั้นไม่ได้เกิดมาไร้ประโยชน์อย่างที่ผู้คนทั่วไปในสังคมนั้นกล่าวอ้าง ต่อมาเจ้ฟงสี่มีความต้องการที่จะได้รับการศึกษาในโรงเรียนเหมือนเด็กคนอื่น ๆ แม้แรกเริ่มกลับถูกกีดกันเพราะความพิการของตน แต่สุดท้ายเขาก็ได้รับการศึกษาในโรงเรียนสำหรับช่วงชีวิตในวัยเรียนนี้เป็นช่วงเวลาที่เขาที่เจ้ฟงสี่มีความต้องการพิสูจน์ตนเองมากที่สุด เนื่องจากได้ก้าวเข้ามาอยู่ในสังคมใหม่ที่ขยายใหญ่กว่าครอบครัว ต้องพบพานผู้คนมากมายหน้าหลายตา ซึ่งมีเด็กนักเรียนบางคนคอยให้ความช่วยเหลือเขา ในขณะเดียวกันก็มีเด็กนักเรียนหลายคนคอยกลั่นแกล้งและดูถูกเหยียดหยามความพิการของเขาอยู่ตลอดเวลาเขาเช่นกัน แต่เจ้ฟงสี่ก็ได้พยายามพิสูจน์ตัวเองด้วยการตั้งใจเรียนหนังสืออย่างหนัก จนทำให้เขาได้รับรางวัลนักเรียนตัวอย่างของโรงเรียน และได้รับการยอมรับจากเด็กนักเรียนคนอื่น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าลืงโลดอย่างบอกไม่ถูก เมื่อรับกล่องของขวัญนั้นมาแกะดู จึงได้เห็นว่ามันเป็นกระเป๋านักเรียนที่สวยงามใบหนึ่ง บนกระเป๋ามีอักษรสีแดงสะดุดตา แสดงข้อความว่า “นักเรียนตัวอย่าง” ข้าพเจ้าดีใจจนแทบร้องไห้ เพื่อน ๆ กรูกันเข้ามาหอมล้อมข้าพเจ้าขอบคุณของขวัญ ทุกคนต่างยื่นมาแสดงความยินดีกับข้าพเจ้า” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 118)

การได้รับรางวัลนักเรียนตัวอย่างของตัวละครเจ้ฟงสี่ได้เป็นเครื่องพิสูจน์ในผู้คนทั่วไปในสังคมเห็นว่า ผู้พิการไม่ได้ด้อยไปกว่าคนปกติ เขาสามารถเดินทางไปที่โรงเรียนได้ด้วยตนเองแม้เขาทั้งสองข้างจะพิการ และในขณะเดียวกันก็ยังมีคามขยันหมั่นเพียรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนกลายเป็นที่ยอมรับของคุณครูและนักเรียนคนอื่น ๆ ตัวละครเจ้ฟงสี่ได้พยายามพิสูจน์ตนเองให้ผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจว่า ตนเป็นผู้มีสมรรถภาพเทียบเท่าหรืออาจเหนือกว่าคนปกติทั่วไปอยู่เสมอ นับตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเยาว์ผ่านการศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเริ่มเติบโตเขาก็จำเป็นต้องพยายามพิสูจน์ตนเองมากยิ่งขึ้นผ่านการทำงาน ตัวละครเจ้ฟงสี่มีความใฝ่ฝันอยากประกอบอาชีพคุณครู แม้เพื่อนฝูงจะคัดค้านและแจกแจงเหตุผลให้เล็งเห็นถึงความไม่เหมาะสม โดยยกเหตุผลว่า อาชีพคุณครูนั้นต้องยืนหรือเคลื่อนไหวตลอดเวลา สำหรับผู้พิการที่เสขาเทียมเช่นเขาย่อมไม่เป็นผลดี ทว่าเขาไม่ใส่ใจการทัดทานเหล่านั้นและตัดสินใจจะประกอบอาชีพคุณครูเช่นที่เคยใฝ่ฝันไว้ ซึ่งเขาได้

พยายามอย่างหนักเพื่อพิสูจน์ให้ผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจว่า ตนที่เป็นผู้พิการก็สามารถประกอบอาชีพ
คุณครูได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าเคยกังวลว่า สภาพร่างกายของตัวเองจะเป็นอุปสรรคต่ออาชีพครู ทว่าบัดนี้
ข้าพเจ้าสบายใจแล้วเมื่อปรากฏว่า ตัวเองสามารถยืนสอนหนังสืออยู่หน้าชั้นได้ตลอด
ทั้งวันโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เลิกเรียนก็ยังสามารถเล่นกีฬากับเด็กนักเรียนเหล่านั้นได้
ไม่ว่าจะเป็นปิงปอง บาสเก็ตบอล หรือเบสบอล เราเล่นกันจนพลบค่ำ” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 239)

การได้รับรางวัลนักเรียนตัวอย่างและการได้ประกอบอาชีพตามความใฝ่ฝันของตัวละครเจิ้งฟงสี่
เหตุการณ์เหล่านี้เป็นต้นแบบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ให้ผู้พิการอีกหลายต่อหลายคนได้รับรู้และเข้าใจถึงคุณค่า
ในตนเอง และไม่ประเมินคุณค่าในตนเองว่า ต่ำด้อยต่อยวราคา พร้อมกันนั้นก็เป็นการลบล้างอคติของผู้คน
ทั่วไปในสังคมที่มีต่อผู้พิการให้หันกลับพิจารณาผู้พิการในแง่มุมใหม่ ซึ่งผู้พิการอาจมีสมรรถนะเทียบเท่า
คนปกติทั่วไปในหลายเรื่องและอาจเหนือกว่าในกว่าคนปกติทั่วไปในบางเรื่อง โดยภาพรวมนอกจากความ
แตกต่างทางด้านร่างกาย ในด้านอื่น ๆ ผู้พิการก็ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากคนปกติทั่วไปเลยแม้แต่น้อย

3. ผู้พิการ คือ มนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมของผู้ที่พิการมาตั้งแต่กำเนิดนั้นถือเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร
เพราะไม่มีใครที่อยากเกิดมาพร้อมกับความพิการที่อาจทำให้ขาดความสามารถในการช่วยเหลือตนเองใน
หลาย ๆ ด้าน ตัวละครเจิ้งฟงสี่ก็เป็นเช่นกัน ในวัยเด็กเจิ้งฟงสี่ต้องแบกรับความเจ็บปวดจากทั้งทางร่างกาย
และจิตใจ จึงทำให้กลายเป็นเด็กมีปัญหา ไม่กล้าจะพบหน้าหรือพูดคุยกับผู้คน และมักจะตัดพ้อถึงความพิการ
ของตนอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งทำให้เขาารู้สึกว่าตัวเองแปลกแยกไปจากสังคม

ตัวละครเจิ้งฟงสี่มักถูกกลั่นแกล้งและถูกเหยียดหยามสารพัดจากทั้งญาติพี่น้องและเด็กนักเรียนใน
โรงเรียน เริ่มแรกนั้นเจิ้งฟงสี่เลือกที่จะตอบโต้คนเหล่านั้นด้วยการด่าทอหรือพยายามจะใช้ความรุนแรง ทั้ง ๆ
ที่ขาทั้งข้างของตานั้นพิการ แต่เมื่อได้เติบโตและเรียนรู้อุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เจิ้งฟงสี่ก็
เริ่มพยายามทำความเข้าใจในความพิการของตน เขาเรียนรู้ที่จะอดทนอดกลั้นและไม่ตอบโต้ผู้คนที่กลั่นแกล้ง
และถูกเหยียดหยาม และพยายามแสดงให้เห็นให้ผู้คนในสังคมรับรู้ว่าเขาก็คือคนปกติธรรมดาไม่ต่างจากคนอื่น ๆ
จนสามารถเริ่มปรับตัวกับการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“คุณครูเคยสอนข้าพเจ้าว่า การอดกลั้น การรู้จักข่มอารมณ์โทสะเป็นคุณสมบัติอันล้ำ
เลิศของมนุษย์ อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าเองก็ไม่แน่ใจว่าจะสามารถรักษาคุณสมบัติความ
เป็นมนุษย์นี้ไปได้นานสักเท่าไร แต่ข้าพเจ้าจะพยายาม” [6]

(ที่รักอย่าจากฉันไป : 122)

การที่ตัวละครเจิ้งฟงสี่เลือกจะอดทนอดกลั้นต่อการถูกละเมิดโดยไม่ได้ตอบโต้ผู้กระทำนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับคนในสังคม แม้ว่าเขาไม่สามารถแก้ไขความพิการของตนได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถสั่งห้ามให้คนอื่นเลิกถูกละเมิดตนได้เช่นกัน ทว่าเขาก็ไม่ได้เลือกที่จะยอมจำนน เพียงเลือกที่จะไม่ใส่ใจต่อคำถูกละเมิดเหล่านั้น พร้อมแปรเปลี่ยนเป็นแรงผลักดันให้ก้าวเดินไปข้างหน้าและก้าวข้ามความพิการของตนไปให้ได้

ตัวละครเจิ้งฟงสี่ได้แสดงให้เห็นให้ผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจว่า ตนเป็นมนุษย์ปุถุชนทั่วไปที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อยู่เสมอ นับตั้งแต่ในวัยเยาว์ผ่านช่วงชีวิตการศึกษาเล่าเรียน และเมื่อเติบโตเขาก็ได้แสดงให้เห็นให้ผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจมากยิ่งขึ้นผ่านช่วงชีวิตการทำงาน เมื่อจบการศึกษาระดับอุดมศึกษาตัวละครเจิ้งฟงสี่ตัดสินใจประกอบอาชีพเป็นคุณครูอยู่ที่โรงเรียนในบ้านเกิดตน การกลับมายังโรงเรียนในบ้านเกิดในฐานะคุณครูได้ทำให้ผู้คนในสังคมล้วนให้ความเคารพนับถือและไม่ได้ถูกละเมิดเขาดังเช่นอดีตเมื่อครั้งวัยเยาว์ และการที่เขากลายเป็นคุณครูผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำให้เขาไม่ถูกผู้คนในสังคมกีดกันออกไปเป็นชายขอบอีกต่อไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ที่โรงเรียนโหวงจาง ที่นี่มีเพื่อนร่วมอาชีพที่ขยันขันแข็งและมีอัธยาศัยไมตรีอันดี มีครูใหญ่ที่เป็นกันเองและเข้าใจพวกเราทุกคน นักเรียนส่วนใหญ่รักใคร่และนับถือข้าพเจ้าเป็นอย่างดี ครูคนอื่น ๆ ก็มีน้ำใจต่างคอยให้กำลังใจและช่วยเหลือข้าพเจ้าอยู่เสมอ เมื่อมีปัญหาเดือดร้อน อาทิเช่น เวลาไปธุระไกล ๆ ก็จะมีคนเอามาบรรทุกข้าพเจ้าไป หรือเวลาขึ้นบันไดและเจอทางลาดชันก็จะมีคนมาช่วยพยุง” [6]

(ที่รียกย่อจากฉันไป : 238)

ตัวละครเจิ้งฟงสี่ในวัยเด็กมักถูกผู้คนในสังคมถูกละเมิดและกีดกันเขาให้กลายเป็นชายขอบ ซึ่งทำให้เขามีความรู้สึกว่า ตนแปลกแยกจากสังคมอยู่บ่อยครั้ง ทว่าเขาก็ยังพยายามแสดงให้เห็นให้ผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจว่า ตนไม่ได้แปลกแยกจากสังคมอยู่เสมอ จนเมื่อเขาเติบโตจึงสามารถพิสูจน์ตนเองได้ด้วยการจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและเลือกประกอบอาชีพคุณครู ทำให้ความพยายามที่จะแสดงให้เห็นให้ผู้คนในสังคมรับรู้และเข้าใจก็สำเร็จผล ผู้คนในสังคมหันมาปฏิบัติต่อเขาเฉกเช่นมนุษย์ปุถุชนทั่วไปในสังคม และไม่ได้มีความคิดว่า เขาเป็นผู้พิการที่แปลกแยกจากสังคมอีกต่อไป เหตุเพราะทุกสิ่งที่เขาได้กระทำล้วนไม่แตกต่างไปจากสิ่งทีมนุษย์ปุถุชนทั่วไปได้กระทำ และสิ่งสำคัญที่สุด คือ ในท้ายที่สุดเขาสามารถใช้ชีวิตอย่างปกติสุข โดยไร้ซึ่งความรู้สึกว่า ตนเองเป็นผู้พิการ

บทสรุป

การศึกษาวรรณกรรมสะท้อนภาพชีวิตของผู้พิการเรื่องที่รียกย่อจากฉันไปของเจิ้งฟงสี่ พบว่าผู้พิการในเรื่องนี้ มีความเปราะบางอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ ความเปราะบางทางด้านร่างกาย และความ

เพราะบางทางด้านจิตใจ จึงทำให้ผู้พิการต้องต่อสู้เพื่อแสวงหาพื้นที่ทางสังคม ซึ่งสามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การแสวงหาพื้นที่ในครอบครัว 2) การแสวงหาพื้นที่ทางการศึกษา และ 3) การแสวงหาพื้นที่ในการทำงาน โดยผู้พิการได้สร้างความหมายใหม่ให้แก่ตนเอง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ผู้พิการ คือ นักสู้ที่ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตาและอุปสรรคต่าง ๆ 2) ผู้พิการ คือ ผู้ที่มีสมรรถนะเทียบเท่าหรืออาจเหนือกว่าคนทั่วไป และ 3) ผู้พิการ คือ มนุษย์ทุกคนทั่วไปที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

วรรณกรรมเรื่องที่รักอย่าจากฉันไป เปรียบเสมือนสำนึกขึ้นสำคัญของผู้พิการ โดยมีตัวละครเจ้ฟงสี่เป็นตัวแทนผู้นำสำนึกสำหรับการส่งต่อเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และความมุ่งมั่นของเหล่าผู้พิการให้ไปถึงผู้อ่านและผู้คนในสังคม เจ้ฟงสี่มีความต้องการให้ผู้อ่านและผู้คนในสังคมปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อผู้พิการว่า ผู้พิการไม่ใช่กลุ่มคนที่ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ในทางกลับกันพวกเขาสามารถกระทำทุกอย่างได้เฉกเช่นเดียวกันกับผู้คนปกติทั่วไปในสังคม และอาจกระทำได้ดีกว่าด้วยซ้ำสำหรับในบางเรื่อง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้วรรณกรรมเรื่องที่รักอย่าจากฉันไปของเจ้ฟงสี่เป็นวรรณกรรมเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่จะช่วยเป็นกำลังใจให้ผู้พิการและผู้คนปกติทั่วไปลุกขึ้นมาต่อสู้กับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และก้าวข้ามอุปสรรคเหล่านั้นไปได้

References

- [1] Empowerment of Persons with Disabilities Act, B.E. 2550. (2007). *Government Gazette* 124, Part 61 A. www.ratchakitcha.soc.go.th (In Thai)
- [2] Committee on the Study of Constitutional Amendment Guidelines, Secretariat of the House of Representatives. (2006). *Guidelines on extra amendments to the constitution of rights, freedoms and duties of Thais*. Sub-Committee on the Study of Extra Constitutional Amendment Guidelines, Faculty 1 in the Education Committee of Extra Amendment to the Constitutions, the Secretariat of the House of Representatives. (In Thai)
- [3] Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (2017). *Thai health 2017: empowering the vulnerable, create a society that is not abandoned*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (In Thai)
- [4] Office of the National Health Commission. (2017). *Charter on the National Health System, Edition 2. B.E. 2016*. E&I Create Plus. (In Thai)
- [5] Office of the Health Promotion Foundation. (n.d.). *Congenital limb conditions*. www.nongsuachang.go.th (In Thai)

- [6] Pichitchattana, J. (1984). Zheng Fong Xi. Baby, *Don't Leave Me*. Chareonvitaya Printing Limited Partnership. (In Thai)
- [7] Niljunteuk, J. (2018). *Influence of meaning in life to adapt to illness and loss of work duties of the physical organs of the disabled and their caregivers*. Mixed Method Research. Dissertation Degree Thesis. Chulalongkorn University. (In Thai)
- [8] Potiwan, P. (2011). Transgender: Identity, subculture and social space. *Damrong Academic Journal Faculty of Archeology, Silpakorn University*, 10(1), 98-125. (In Thai)
- [9] Pattranon-Utai, S. (2021). The study of the identity and the construction of social space of Tamiya mini 4WD Thai players. *Santapol College Academic Journal*, 7(1), 64-71. (In Thai)

การสำรวจองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์
ในกรณีธุรกิจเริ่มก่อตั้งใหม่

The Survey of Human Resource Management Knowledge
in Business Startup Case

ธนพร นิธิฤทธิ์^{1*}

Tanaporn Nithiprit^{1*}

¹ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

¹ Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: lamborghini_mur4@hotmail.com

(Received: July 4, 2021; Revised: October 8, 2021; Accepted: October 21, 2021)

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้จะทำการสำรวจองค์ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์และวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างทีมงานหลักขององค์กร ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ไปจนถึง ระยะเจริญเติบโต ซึ่งบทความฉบับนี้จะทำการศึกษา 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก การสรรหาพนักงานใหม่เพื่อนำมาบรรจุไว้ในทีมงานหลักขององค์กรจะต้องมีความเหมาะสมที่เป็นไปตามแนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ โดยปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันของปัจจัยต่าง ๆ จะทำให้เห็นภาพความเป็นจริงขององค์การมากขึ้น อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับทฤษฎี Person-Environment (P-E) Fit อีกด้วย ประการที่ 2 การจัดวางองค์ประกอบและการก่อตัวของทีมงานหลักขององค์กรจะอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี Upper Echelons ที่อธิบายว่าลักษณะที่ทำให้ทีมงานผู้บริหารระดับสูงมีความสามารถในการดำเนินงานต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อผลลัพธ์ทางกลยุทธ์และทางการเงินขององค์กร ในบริบทขององค์กรที่มีขนาดเล็กหรือเพิ่งเริ่มต้นในการทำธุรกิจ และประการสุดท้ายการเปลี่ยนแปลงและความมีเสถียรภาพของรูปแบบการจ้างงานขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ จะวิเคราะห์ในมุมมองเกี่ยวกับการปรากฏตัวของแรงเฉื่อยและแรงกดดันเชิงปรับตัวที่เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการของรูปแบบการจ้างงาน โดยรูปแบบการจ้างงานจะเป็นพื้นฐานในการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกขององค์กรและตัวองค์กรเอง

คำสำคัญ: การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การสร้างทีมงานหลักขององค์กร รูปแบบการจ้างงาน

Abstract

The objectives of this article were to explore the knowledge of human resource management and to analyze the phenomenon of human resource management, especially the organizational core team building from the startup phase until the growth phase. In this article, three areas are focused on as follows: The first area is that recruiting new employees in the core team of the organization must be fit in accordance with the contingency approach. The interconnected interactions of different factors visualize the realities of the organization and also involve the Person-Environment (P-E) Fit. The second area is that the organization's composition and core team formation is based on the Upper Echelons (UE) theory that describes the characteristics that make a Top Management Team (TMT) have the ability to perform tasks, which will have a significant influence on the strategic and financial outcomes of an organization in the context of a small or startup organization. The last one is the change and stability of the employment model. The startup organization model is analyzed in view of the presence of inertial and adaptive forces associated with the evolution of the

employment model. The employment model is the basis for the exchange between the members of the organization and the organization itself.

Keywords: Human Resource Management, Organizational Core Team Building, Employment Model

บทนำ

เมื่อองค์กรเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ จะเกิดความท้าทายต่อการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ในการที่จะทำ ให้การจัดการทรัพยากรมนุษย์มีความเป็นระบบนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การเชื่อมผู้คนเข้าด้วยกันในระยะเริ่มต้น (Startup Phase) เท่านั้น แต่ยังเป็นการจัดหาความต้องการด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระยะเจริญเติบโต (Growth Phase) ด้วย อย่างไรก็ตามความรู้เกี่ยวกับความท้าทายทางด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งแนวทางปฏิบัติด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรใหญ่ๆก็ไม่สามารถที่จะนำมาปรับใช้ได้กับองค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับความท้าทายด้านทรัพยากรมนุษย์และแนวทางปฏิบัติขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ในบริบทที่เฉพาะเจาะจง

การสรรหาพนักงานใหม่เพื่อนำมาบรรจุไว้ในทีมงานหลักขององค์กร

ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดและการเจริญเติบโตขององค์กร ดังนั้นประเด็นเกี่ยวกับการที่จะเข้าใจว่าองค์กรต้องการบุคลากรที่มีความสามารถแบบไหนจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจต่อนักวิชาการมากมาย ซึ่งส่งผลให้แนวคิดเกี่ยวกับ “ความเหมาะสม หรือ ความพอดี” (“Fit”) [1-2] จึงมีความสำคัญต่อวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในปัจจุบันนี้ 2 กระแสหลักของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้มีความเน้นย้ำเกี่ยวกับประเด็นของ “ความเหมาะสม หรือ ความพอดี” ซึ่งจะครอบคลุมตั้งแต่ขอบเขตในระดับจุลภาค ถึงขอบเขตระดับมหภาค ซึ่งกระแสหลัก 2 กระแสดังกล่าว ได้แก่ 1) Strategic Human Resource Management (SHRM) จะเป็นวรรณกรรมที่อธิบายว่าทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต้องมีการปฏิบัติอย่างไรถึงจะเหมาะสมกับกลยุทธ์ขององค์กรและเพื่อเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) ในทางกลับกันงานวิจัยเกี่ยวกับความเหมาะสมระหว่างบุคลากรและสิ่งแวดล้อม (Person-Environment (P-E)) หรือ ความเหมาะสมระหว่างบุคลากรและองค์กร (Person-Organizations (P-O)) ได้อ้างว่าพฤติกรรมขององค์กรและความมีประสิทธิภาพเป็นคุณลักษณะของสิ่งแวดล้อมขององค์กร และปัจเจกบุคคล ถึงแม้ว่างานทั้ง 2 กระแสหลักจะมีนักวิชาการศึกษาอยู่อย่างมากมาย แต่งานวิจัยที่อธิบายถึงทั้ง 2 กระแสหลักดังกล่าวพร้อมกันยังไม่ปรากฏมากนัก

1. แนวทางที่เป็นระบบของความเหมาะสม (A System Approach of Fit)

ภายใต้แนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ (Contingency Approach) [3-4] จะมีการอธิบายว่าผลการปฏิบัติงานจะเป็นผลมาจากความเหมาะสมหรือความสอดคล้องกันระหว่างปัจจัยหลาย ๆ ด้าน อาทิ โครงสร้าง ผู้คน เทคโนโลยี กลยุทธ์ และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามแนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์แบบดั้งเดิม (Traditional Contingency Approach) ได้ถูกนำมาปรับใช้กับศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีองค์การและการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์การ ถึงแม้ว่าจะมีการนำมาปรับใช้กับศาสตร์หลายแขนงแต่ก็ยังไม่มีการยกตัวอย่างให้เห็นถึงความเหมาะสมของสถานการณ์ 2 สถานการณ์ที่เกี่ยวกับผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานอยู่ตลึ่งนั้นในทางกลับกันภายใต้แนวทางที่เป็นระบบของทฤษฎีการบริหารเชิงสถานการณ์ (System Approach of Contingency Theory) [5] จึงได้ให้ความสนใจต่อปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันของปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งจะททำให้เห็นภาพความเป็นจริงขององค์การมากขึ้น สำหรับภายใต้แนวทางที่เป็นระบบนั้น ความเหมาะสมจะมีความหมายว่า “ความสอดคล้องภายในของสถานการณ์และลักษณะเฉพาะเชิงโครงสร้างที่หลากหลาย” ซึ่งแนวทางที่เป็นระบบจะให้การสนับสนุนปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสภาพแวดล้อม กลยุทธ์ และผู้คน ที่อาศัยอยู่ภายในโครงสร้างบางอย่าง

2. การพิจารณาที่หลากหลายของความเหมาะสม (Fit) ในการสรรหาคบุคคลเพื่อมาบรรจุในทีมงานหลักขององค์การ

2.1 ข้อจำกัดขององค์การ (Organizational Constraints) และการสรรหาคบุคคลเพื่อมาบรรจุในทีมงานหลักขององค์การ

ในระยะเริ่มต้นในการจัดตั้งองค์การนั้น องค์การจะมีลักษณะเล็กและมีความใหม่ กล่าวคือองค์การจะยังมีทรัพยากรต่างๆไม่มากนัก และยังต้องมีการปรับตัวในอีกหลาย ๆ ด้าน แทนที่องค์การจะมีแนวทางมากมายในการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การที่มีความเฉพาะเจาะจง องค์การกลับต้องดำเนินการภายใต้ข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

อย่างไรก็ตามลักษณะ “Liability of Newness and Smallness” จะเป็นข้อจำกัดขององค์การในการแข่งขันกับตลาด ซึ่งข้อจำกัดต่างๆ (Liability) จะได้แก่ การขาดแคลนเงินทุนและทรัพยากร , การขาดลักษณะที่ขบด้วยกฎหมายขององค์การ และความไม่แน่นอนสูง ซึ่งการขาดแคลนเงินทุนและทรัพยากรจะเป็นการเปิดโอกาสให้การเจริญเติบโตขององค์การอาจจะต้องหยุดชะงัก หรือดำเนินการที่ซ้าลงยกตัวอย่างเช่น เนื่องจากองค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งยังไม่มีชื่อเสียง มีทรัพยากรที่จำกัด และก็ไม่มีความน่าเชื่อถือในตลาด ประกอบกับหากขาดแคลนทรัพยากรด้านเงินทุนอาจส่งผลให้ไม่มีงบประมาณไปจ้างบุคลากรที่มีความสามารถสูงเข้ามาทำงานในองค์การได้

นอกจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแล้วองค์การที่อยู่ในระยะเริ่มต้นนั้น การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในการสรรหาคบุคลากรเข้ามาทำงานอาจจะใช้กระบวนการที่ไม่ซับซ้อนและไม่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลให้ได้บุคลากรที่ไม่มีประสิทธิภาพได้ การเบี่ยงเบนจากข้อปฏิบัติในการ

สรรหาบุคลากรเชิงสถาบัน (Institutionalized Recruitment Practices) ประกอบกับการกำหนดรายละเอียดของงานในแต่ละตำแหน่ง (Job Descriptions) ที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่ชัดเจน จะถือว่าเป็นการลดทอนลักษณะที่ชอด้วยกฎหมายขององค์การในฐานะที่เป็น Employers-of-Choice ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าการที่บุคคลหนึ่งต้องผูกมัดหรือทำงานในองค์การที่เพิ่งก่อตั้ง และมีขนาดเล็ก จะถือว่ามีความเสี่ยงสูง เนื่องจากอัตราการตายหรืออัตราการล้มเลิกกิจการมักจะสูงเมื่อองค์การอยู่ในระยะเริ่มต้นหรือระยะกลาง

2.2 การพิจารณาทางกลยุทธ์ในการคัดเลือกสมาชิกของทีม

ข้อค้นพบหลัก ๆ ภายใต้วรรณกรรมของ Strategic Human Resource Management (SHRM) [6-8] คือการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์นั้นต้องสอดคล้องกับความต้องการทางกลยุทธ์ (Strategic Needs) ขององค์การ และต้องสามารถผลิตทุนมนุษย์เพื่อให้้องค์การมีพื้นฐานสำหรับความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืน หากองค์การมีทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพจะส่งผลไปยังประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์การ ดังนั้นเมื่อนำข้อค้นพบเหล่านี้มาปรับใช้ในการสรรหาบุคลากรในกรณีที่ต้องการเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ จะสามารถกล่าวได้ว่าผู้ประกอบการทั้งหลายจะเลือกสมาชิกในทีมหรือบุคลากรที่อยู่บนพื้นฐานของเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปตามระยะในการพัฒนาขององค์การ เช่น ระยะเริ่มต้น ระยะเจริญเติบโต เป็นต้น

ในระยะเริ่มต้น โครงสร้างขององค์การจะมีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน ส่วนการบริหารงานจะมีลักษณะรวมอำนาจการตัดสินใจสูง จุดมุ่งหมายขององค์การในระยะนี้คือการเปลี่ยนโอกาสต่าง ๆ ให้กลายเป็นแผนการทางธุรกิจ และพยายามที่จะทำให้องค์การมีชีวิตรอดภายใต้ทรัพยากรที่มีจำกัด ในระยะนี้้องค์การต้องมีการตัดสินใจและการแสดงออกอย่างรวดเร็ว [9] ได้ให้คำแนะนำว่าภาวะความเป็นเอกภาพ (Homogeneity) ในทีมบริหาร (Management Team) สามารถนำไปสู่ความสามัคคีและความร่วมมือกันเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายระยะสั้นขององค์การได้ ส่วนในการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของทีมสำหรับองค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ของ Chandler and Hanks [10] ยังพบว่าภูมิหลังและผลประโยชน์ที่มีร่วมกันจะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการคัดเลือกสมาชิกของทีมมากกว่าปัจจัยด้านความหลากหลายในการปฏิบัติงาน (Functional Diversity) [11-14]

เมื่อองค์การได้เปลี่ยนผ่านไปสู่ระยะเจริญเติบโตจุดเน้นทางกลยุทธ์ขององค์การก็ได้เปลี่ยนไปสู่กลยุทธ์ระยะยาวและมีความยั่งยืน เมื่อองค์การเติบโตขึ้น อุปทานในการดำเนินธุรกิจก็จะมีมากขึ้นและหลากหลายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการทั้งหลายควรที่จะมีการตัดสินใจอย่างมีคุณภาพว่าภารกิจหน้าที่ใดควรที่จะดำเนินการก่อน-หลังเพื่อเป็นการเพิ่มกำไรให้กับองค์การอย่างสูงสุด อีกทั้งในระยะนี้โครงสร้างขององค์การจะเปลี่ยนจากแต่เดิมที่มีลักษณะเป็นเจ้าขององค์การเป็นผู้ดำเนินธุรกิจเอง (Owner-Run) ไปเป็นการจัดการที่มีความเป็นมืออาชีพ มีความชำนาญเฉพาะทางมากขึ้น ดังนั้นความต้องการบุคลากรที่มีความสามารถที่หลากหลายจึงเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

2.3 การพิจารณาเกี่ยวกับความสอดคล้องกันระหว่างบุคลากรและองค์การในการคัดเลือกสมาชิกของทีม

ทฤษฎีที่ถูกหยิบยกรนำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ระบุถึงประเด็นด้านความเหมาะสมหรือความสอดคล้องในการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานคือ ทฤษฎี Person-Environment (P-E) Fit หรือ ทฤษฎี Person-Organizations (P-O) Fit กรอบแนวคิดของ P-O fit ได้ระบุว่าพฤติกรรมองค์การ และความมีประสิทธิภาพ จะทำหน้าที่ร่วมกันในการสร้างคุณลักษณะอันโดดเด่นให้กับสภาพแวดล้อมขององค์การ และปัจเจกบุคคล สำหรับแกนหลักของทฤษฎี P-O Fit คือความสอดคล้องกันของค่านิยมและเป้าหมายระหว่างบุคลากรและองค์การภายใต้กรอบความเหมาะสมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นในการที่จะทำความเข้าใจการสรรหาบุคลากรขององค์การที่มีการเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้นไปสู่ ระยะเจริญเติบโต จำเป็นที่จะต้องพิจารณาพลวัตของ P-O Fit

3. การยึดมั่นที่แตกต่างกันสำหรับความต้องการที่แตกต่างกัน

3.1 การสรรหาที่มีลักษณะที่เป็นเครือข่าย (Network Recruitment) ในฐานะที่เป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญในการได้มาซึ่งสมาชิกในทีม

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานได้เสนอแนะว่าการปฏิบัติในการสรรหาบุคลากรแบบไม่เป็นทางการ (Informal Recruitment Practices) ผ่านทางโครงข่าย (Networks) จะมีความสำคัญต่อองค์การอย่างมาก การสรรหาที่มีลักษณะที่เป็นโครงข่าย (Network Recruitment) ได้นำมาซึ่งความสะดวกสบายในการได้รับบุคลากรที่มีความสามารถตรงตามตำแหน่งของงาน นอกจากนี้การสรรหาแบบโครงข่ายดังกล่าวยังช่วยในการระบุประเด็นเกี่ยวกับลักษณะที่ขบถด้วยกฎหมายขององค์การ (The Issue of Organizational Legitimacy) ด้วย [15]

ภายใต้ระบบโครงข่ายนี้ บุคลากรที่มีประสิทธิภาพจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับองค์การผ่านทางประสบการณ์ส่วนตัว เช่น ความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้จัดหา (Supplier) และลูกค้า การอ้างอิงจากบุคคลที่สาม เป็นต้น ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวจะเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมในการตัดสินใจให้เข้าร่วมทำงานกับองค์การ ในทำนองเดียวกันการที่ปัจเจกบุคคลมีความยึดมั่นในตัวผู้ประกอบการ ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ปัจเจกบุคคลตัดสินใจเข้าร่วมทำงานกับองค์การ ถึงแม้ว่าองค์การนั้นจะมีสภาพที่ไม่มั่นคงก็ตาม อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุดในการใช้โครงข่าย (Networks) ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานก็คือ จะทำให้ได้บุคลากรที่มีความเหมาะสม ทั้งในด้านทัศนคติ ความสามารถ และคุณลักษณะเฉพาะตัว

3.2 จากการยึดมั่นทางสังคมไปสู่การยึดมั่นทางธุรกิจ

ในขณะที่นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความสำคัญของโครงข่าย (Networks) ในการสรรหาทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับองค์การ แต่ข้อสรุปที่ระบุว่าโครงข่ายแบบไหนที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์การในแต่ละระยะของการเจริญเติบโตนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น Larson and Starr [16] ได้แนะนำว่า ครอบครัวและเพื่อนฝูง จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการอยู่รอดของ

องค์การ ในขณะที่ Baum and Colleagues [17] ค้นพบว่าโครงข่ายระหว่างองค์การ (Inter-Firm Networks) เป็นตัวปรับปรุงผลการปฏิบัติงานในระยะเริ่มต้นให้ดีขึ้น

ในการถกเถียงกันในประเด็นที่เกี่ยวกับโครงข่าย (Networks) นั้น Hite and Hesterly [18] ได้พัฒนา Model เกี่ยวกับวิวัฒนาการของโครงข่ายขององค์การ (Firm Networks) สำหรับการได้มาซึ่งทรัพยากรตั้งแต่ระยะเริ่มต้นในการจัดตั้งองค์การ (Emerging Stage) ไปสู่ระยะเจริญเติบโต (Growth Stage) ซึ่ง Model นี้จะเป็นการอธิบายว่าองค์การมีการดำเนินการอย่างไรจากความเชื่อมั่นที่ฝังตัวอยู่ในสังคมฐานอัตลักษณ์ (Identity-Based Social Ties) ไปสู่ ความเชื่อมั่นที่อยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจซึ่งจะทำให้ทรัพยากรภายในขององค์การมีความมั่นคง

3.3 การยืนกรานของการยึดมั่นอย่างแน่วแน่ (The Persistence of Strong Ties)

ในการที่จะระบุว่าผู้คนมีค่านิยมร่วมกันนั้นจะต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนานที่บุคคลเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ส่วนประกอบที่สำคัญของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวคือการแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวสาร ค่านิยมจะเปรียบเสมือนทัศนคติและพฤติกรรมที่สอดคล้องกันผ่านระยะเวลาอันยาวนาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมจะมีลักษณะโดยนัยมากกว่าลักษณะที่ชัดเจน Uzzi [19] ได้แนะนำว่าความยึดมั่นที่ฝังตัวอยู่จะมีประสิทธิภาพในการส่งผ่านข้อมูลที่มีลักษณะละเอียด (Fine-Grained Information) ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นจะมีลักษณะโดยนัยและขึ้นอยู่กับตัวบุคคลที่เป็นคนส่งผ่านข้อมูล เมื่อนำสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นมาปรับใช้กับการคัดเลือกบุคลากรเพื่อเข้ามาทำงานในทีมงานหลักขององค์การ ซึ่งจะต้องคาดหวังถึงการมีความยึดมั่นอย่างแน่วแน่ที่จะคงอยู่ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นไปจนถึง ระยะเจริญเติบโตขององค์การ

ในการอาศัยความยึดมั่นอย่างแน่วแน่นี้ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นการจำกัดความหลากหลายของข้อมูลและสมรรถนะที่องค์การต้องการสำหรับระยะเจริญเติบโต บางครั้งหากพิจารณาเฉพาะโครงข่ายส่วนตัว (Personal Networks) ความยึดมั่นอย่างแน่วแน่นี้จะมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะที่เป็นเอกภาพ เนื่องจากความยึดมั่นเหล่านั้นพยายามที่จะเชื่อมผู้คนที่มีภูมิหลังและมุมมองที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน สำหรับการยึดมั่นอย่างแน่วแน่นี้มีการพัฒนาผ่านทางโครงข่ายทางธุรกิจ (Business Networks) ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจร่วมกัน เมื่อองค์การเพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ผู้ประกอบการจำเป็นที่จะต้องมีส่วนที่มีแนวคิด ทัศนคติ และภูมิหลังที่แตกต่างไปจากตนเอง

การจัดวางองค์ประกอบและการก่อตัวของทีมงานหลักขององค์การ

การจัดวางองค์ประกอบและการก่อตัวของทีมงานหลักขององค์การจะเกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่มีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎี Upper Echelons (UE) [20] โดยได้นำเสนอว่าคุณลักษณะอันโดดเด่นของทีมผู้บริหารระดับสูง (Top Management Team (TMT)) เช่น การจัดวางองค์ประกอบทางประชากร (Demographic Composition) การรับรู้ของทีม (Team Cognition) และความมีสิทธิในทีม (Team Tenure) จะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อผลลัพธ์ทางกลยุทธ์และการเงินขององค์การ ในบริบทขององค์การที่มีขนาดเล็กที่อายุน้อย

และมีการเติบโตที่มุ่งเน้นการทำธุรกิจใหม่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยหรือบริบททั้งภายในและภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการจัดวางองค์ประกอบและการก่อตัวของทีมงานหลักขององค์การจะมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากคุณลักษณะเริ่มต้นที่เป็นเอกลักษณ์ของทีมไม่ได้เป็นแค่เพียงอิทธิพลต่อการอยู่รอดและการเจริญเติบโตขององค์การเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวออกแบบคุณลักษณะเด่น ๆ ขององค์การ และเป็นตัวนำไปสู่วิวัฒนาการในลำดับต่อไปอีกด้วย วรรณกรรมเท่าที่มีอยู่ในขณะนี้ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดวางองค์ประกอบ และการก่อตัวของทีมงานหลักขององค์การผ่านมุมมองหลักๆ 3 มุมมอง ได้แก่ 1) มุมมองเกี่ยวกับการดึงดูดความเหมือน (Similarity-Attraction) 2) มุมมองเกี่ยวกับทางเลือกด้านกลยุทธ์ (Strategic Choice) 3) มุมมองเกี่ยวกับผลกระทบจากโครงข่าย (Network Effects)

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดวางองค์ประกอบและการก่อตัวของทีมงานหลักขององค์การ

ในการศึกษาเกี่ยวกับทีมงานหลักขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของทีมและผลการปฏิบัติงานขององค์การ งานวิจัยบางชิ้นที่เกี่ยวข้องได้แก่ Ruef and Colleagues [21] ระบุว่าหลักความคล้ายคลึง (Homophily) และการยึดมั่นอย่างแน่วแน่ (Strong Ties) ถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ทีม ซึ่งผลการวิเคราะห์ยังบอกอีกว่าในการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ทีมนี้ผู้ประกอบการทั้งหลายส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญต่อความเชื่อถือ (Trust) และ ความสนิทสนมคุ้นเคย (Familiarity) มากกว่าที่จะให้ความสนใจต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้ประกอบการทั้งหลายจะเลือกเฉพาะบุคคลที่เคยมีปฏิสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นเท่านั้น จึงทำให้ผู้ประกอบการในบางครั้งได้ละเลยบุคคลภายนอกที่พร้อมจะนำมุมมองและความเชื่อแบบใหม่มาให้กับทีม

ในทางตรงกันข้ามกับหลักความคล้ายคลึงนักวิชาการบางส่วนได้นำมุมมองเกี่ยวกับทางเลือกด้านกลยุทธ์ มาเป็นกลไกทางเลือกที่จะมีอิทธิพลต่อการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ทีมงานหลักขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ จากมุมมองที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ Ucbasaran and Colleagues [22] ได้เสนอว่าบุคลากรในองค์การได้ถูกคัดเลือกมาเพื่อสนับสนุนสมรรถนะหลักขององค์การ หากองค์การใดมีสมรรถนะที่หลากหลายจะทำให้องค์กรนั้นมีโอกาสอยู่รอดและเจริญเติบโตสูง ประกอบกับงานวิจัยของ Boeker and Wiltbank [11] ยังระบุว่า การจัดตั้งธุรกิจใหม่ที่มีการเจริญเติบโตสูงและความหลากหลาย จะนำไปสู่การสร้างความต้องการทางกลยุทธ์ที่หลากหลายให้กับทีมงานหลักขององค์การ

นอกจาก 2 มุมมองอันได้แก่ มุมมองเกี่ยวกับการดึงดูดความเหมือนและมุมมองเกี่ยวกับทางเลือกด้านกลยุทธ์ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีอีก 1 มุมมองที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันนั่นก็คือ มุมมองเกี่ยวกับผลกระทบจากโครงข่าย (Network Effects) งานวิจัยของ Leung and Colleagues [23] ได้ระบุว่าการใช้โครงข่ายในการคัดเลือกบุคลากรเพื่อเป็นสมาชิกของทีมงานหลักขององค์การถือว่าเป็นแนวทางสำคัญในการที่จะเอาชนะลักษณะขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ที่มีลักษณะเล็กและใหม่ได้ ผู้ประกอบการมักมีแนวโน้มที่จะคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ทีมงานหลัก โดยเลือกจากบุคคลที่เคยทำงานร่วมกันมาแล้ว เช่น เพื่อนร่วมงาน ลูกค้า และผู้จัดหา เป็นต้น ซึ่งผู้คนเหล่านี้จะมีปฏิสัมพันธ์ ที่แข็งแกร่งและมีความน่าเชื่อถือต่อ

ผู้ประกอบการ และในขณะเดียวกันผู้คนเหล่านี้ก็ทำงานร่วมกับผู้ประกอบการในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจด้วย (Business Partners) นอกจากนี้การสรรหาบุคลากรผ่านมุมมองของโครงข่ายจะทำให้ได้บุคลากรที่มีการปฏิบัติงานที่หลากหลาย มีมุมมองและแนวคิดใหม่ ๆ มากกว่าการสรรหาผ่านทางเครือข่ายอย่างแน่นแฟ้นของผู้ประกอบการ เนื่องจากบุคลากรทั้งหลายเหล่านั้นจะเป็นผู้จัดการที่มีความเป็นมืออาชีพมีความชำนาญในหลาย ๆ ด้านที่มากกว่าตัวผู้ประกอบการเอง

2. โครงสร้างกรรมสิทธิ์และทีมงานหลักขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่

กรรมสิทธิ์จะเป็นตัวระบุจำนวนผู้มีส่วนในองค์กร และการตัดสินใจเกี่ยวกับทีมผู้บริหารระดับสูงจะดำเนินการโดยกลุ่มคนที่ควบคุมองค์การ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะถือว่าเป็นลักษณะโดยเฉพาะขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ที่มีลักษณะการตัดสินใจที่รวมอำนาจสูง สำหรับองค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่นั้น เจ้าขององค์กรมักจะมีบทบาทที่เป็น Active Role ในการบริหารองค์การ แต่กลับมีบทบาทที่เป็น Proactive Role ในการควบคุมและบริหารทีมผู้บริหารระดับสูง

ในขณะที่มุมมองเกี่ยวกับการดึงดูดความเหมือนและความเชื่อถือ (ที่เน้นย้ำเกี่ยวกับความชื่นชอบและความยึดมั่นอย่างแน่วแน่) จะเป็นปัจจัยหลักที่ผู้ก่อตั้งองค์การคัดเลือกบุคลากรเพื่อเข้ามาอยู่ในทีมงานหลักขององค์การ แต่สำหรับผู้ลงทุนเชิงสถาบันแล้วจะสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่อยู่บนพื้นฐานของเกณฑ์ความหลากหลายในการปฏิบัติหน้าที่มากกว่า ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการคัดเลือกบุคลากรเพื่อเข้าสู่ทีมงานหลักขององค์การที่มีการควบคุมจากภายในจะได้รับอิทธิพลจากความชื่นชอบโดยส่วนตัวของผู้ก่อตั้งองค์การ (Preferences of the Founder) นอกจากนี้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Venture Capital Firms (VCs) [11, 24] ยังระบุว่าผู้ลงทุนเชิงสถาบันจะมีอิทธิพลต่อทีมงานหลักขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ทั้งในระยะก่อนและหลังการลงทุนโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่ตัวเองถือครอง

2.1 โครงสร้างกรรมสิทธิ์ในการก่อตั้งองค์การและการใช้หลักการโครงข่ายในการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่ทีมงานหลักขององค์การ

หากยังไม่คำนึงถึงโครงสร้างกรรมสิทธิ์ องค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่มักมีความยากลำบากเกี่ยวกับลักษณะที่มีขนาดเล็กและลักษณะที่มีความใหม่ขององค์การ ในการแข่งขันเพื่อที่จะเข้าสู่ตลาด ซึ่งความยากลำบากเหล่านั้นจะประกอบไปด้วยการขาดแคลนเงินทุนการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการบริหารงาน การขาดแคลนลักษณะที่ชอบด้วยกฎหมายขององค์การ และมีความไม่แน่นอนสูง นอกจากนี้ระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะยังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร อีกทั้งการสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานจะมีขั้นตอนที่ไม่ค่อยซับซ้อนด้วย การเบี่ยงเบนออกจากข้อปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงสถาบัน ประกอบกับการที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของตำแหน่งงานอย่างชัดเจน จะถือว่าเป็นการลดทอนลักษณะที่ชอบด้วยกฎหมายขององค์การ

ถึงแม้ว่าในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเพื่อเข้ามาอยู่ในทีมงานหลักขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับระบบโครงข่าย (Networks) มากกว่าระบบตลาด (Market) โดย

การใช้การโฆษณา หรือ หน่วยงานตัวแทนด้านทรัพยากรมนุษย์ (HR Agencies) แต่ชนิดของความยึดมั่นที่ถูกนำมาใช้จะแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับโครงสร้างกรรมสิทธิ์ขององค์กร ในกรณีที่ไม่มีปรากฏตัวของผู้ลงทุนเชิงสถาบัน ผู้ประกอบการมักจะเริ่มธุรกิจโดยใช้ทรัพยากรจากโครงข่ายโดยตรง อันได้แก่ ครอบครัว เพื่อนฝูง และผู้ที่เคยประกอบธุรกิจด้วยกันมาก่อนแล้ว เป็นต้น ซึ่งการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรผ่านโครงข่ายโดยตรงจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการสรรหาที่มีความซับซ้อน (ซึ่งจะทำให้เสียเวลาและงบประมาณมากกว่า) เนื่องจากจะได้บุคลากรที่มีความสามารถตรงตามกับที่ผู้ประกอบการต้องการโดยตรง

ผู้ประกอบการที่เป็นผู้ก่อตั้งองค์กรมักจะมีแนวโน้มที่มีความผูกพันอย่างมากกับธุรกิจที่ตัวเองก่อตั้งขึ้นมา แรงจูงใจในการจัดตั้งองค์กรนั้นไม่ได้จำกัดอยู่แค่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงปัจจัยด้านการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของตนเองด้วยเช่นกัน (Self-Actualization) สำหรับความต้องการที่จะอยู่รอดและเจริญเติบโตขององค์กรนั้น ผู้ก่อตั้งจะต้องเป็นผู้คัดเลือกสมาชิกของทีม และเมื่อได้สมาชิกมาแล้วจะต้องให้อำนาจในการตัดสินใจด้วย อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการส่วนใหญ่มักจะมีการพิจารณาเกี่ยวกับความเหมาะสม ทั้งทางด้านวัฒนธรรม และด้านความไว้วางใจของบุคคลที่เลือกเข้ามาอยู่ในทีมงานหลักขององค์กร ในการที่จะระบุว่าบุคคลใดมีวิสัยทัศน์และค่านิยมที่คล้ายกัน ในทั้งระดับบุคคลและระดับธุรกิจนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ที่มีลักษณะโดยนัย ซึ่งจะสามารถส่งผ่านได้โดยทางปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้คนเท่านั้น ส่วนในการตัดสินใจเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือหรือความไว้วางใจนั้นจะเกี่ยวข้องกับการส่งผ่านข้อมูลที่มีลักษณะละเอียด (Fine-Grained Information) ซึ่งจะฝังตัวอยู่ในความยึดมั่น ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการสรรหาบุคลากรในระยะเริ่มต้นขององค์กรนั้น ผู้ก่อตั้งมักจะเลือกบุคลากรที่รู้จักดีอยู่แล้ว

2.2 โครงสร้างกรรมสิทธิ์ในการก่อตั้งองค์กรและความหลากหลายของทีมในระยะเริ่มต้น

ความผูกพันที่แตกต่างกันของผู้ก่อตั้งองค์กรและผู้ลงทุนเชิงสถาบันที่มีต่อองค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่นั้น จะส่งผลต่อการจัดวางองค์ประกอบของทีมงานหลัก นักวิชาการหลายท่านได้มีการค้นพบว่าความหลากหลายของภูมิหลังในการปฏิบัติงานจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการตัดสินใจและผลลัพธ์ของทีม ภูมิหลังในการปฏิบัติงานจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความเชื่อของผู้บริหาร ที่เกี่ยวกับว่าประเด็นทางกลยุทธ์ใดที่มีความสำคัญมากที่สุดที่องค์กรจะต้องเผชิญ การที่สมาชิกของทีมผู้บริหารมีภูมิหลังในการบริหารงานร่วมกัน จะถือว่าเป็นการพัฒนาโครงสร้างความเชื่อและโครงสร้างทางความรู้ที่มีร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นตัวช่วยให้ทีมผู้บริหารสามารถวินิจฉัยปัญหาขององค์กร และหาทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพได้ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่รวดเร็วและมีความสอดคล้องกัน หากทีมงานหลักขององค์กรประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีภูมิหลังในการปฏิบัติงานที่หลากหลาย จะทำให้สามารถใช้ความรู้และมุมมองต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง พร้อมกับจะมีการพัฒนาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้นด้วย

ผู้ก่อตั้งและผู้จัดการมีแนวโน้มที่จะคัดเลือกบุคลากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตนเอง และเช่นเดียวกันกับองค์กรก็มีแนวโน้มที่จะดึงดูดผู้คนที่มีความเชื่อว่าสมาชิกขององค์กรมีลักษณะที่เหมือนกับพวกเขาเช่นกัน ในบริบทของทีมงานหลักขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ถ้าผู้ประกอบการที่

เป็นผู้ก่อตั้งองค์การเป็นผู้ตัดสินใจหลักในการคัดเลือกบุคลากรเข้าทีมจะสามารถรับรู้ได้ถึงผลที่จะได้รับจากหลักการดึงดูดความเหมือน หรือ หลักความคล้ายคลึง (Homophily) ในระหว่างระยะเริ่มต้นของการก่อตั้งธุรกิจใหม่นั้นผู้ก่อตั้งและสมาชิกในทีมจะมีความเชื่อ และผลประโยชน์ที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้การที่ผู้ประกอบการยึดถือโครงข่ายโดยตรง จะเป็นการจำกัดขอบเขตและการเข้าถึงโครงข่ายของพวกเขาเองโดยทั่วไปแล้วการสรรหาบุคลากรผ่านโครงข่ายโดยตรงจะทำให้ผู้ประกอบการได้รับบุคลากรที่มีความชำนาญเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้ที่เฉพาะด้านของผู้ประกอบการเอง

2.3 การฝังตัวของโครงสร้างกรรมสิทธิ์ในทีมของระยะเจริญเติบโต

การฝังตัวของโครงสร้างกรรมสิทธิ์ในการจัดวางองค์ประกอบของทีมในระยะเจริญเติบโตสามารถเกิดขึ้นผ่าน 2 ช่องทางด้วยกัน คือช่องทางทางตรง (Direct Path) และช่องทางทางอ้อม (Indirect Path) ที่ส่งผ่านมาจากการจัดวางองค์ประกอบของทีมในระยะเริ่มต้น หนึ่งในแนวทางที่จะก่อให้เกิดการฝังตัวก็คือผ่านทางสถาบันของความชื่นชอบของผู้ตัดสินใจ (Institutionalization of the Preferences of Decision Makers) ที่ฝังตัวลงไปในปทัสถานและแนวทางปฏิบัติขององค์การ ในการศึกษาขององค์การหนึ่งใน Silicon Valley, Baron and Colleagues [25] ได้ค้นพบว่า การออกแบบของผู้ก่อตั้งองค์การในระยะเริ่มต้นนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อความเข้มข้นของระดับในการบริหารงาน (อัตราส่วนของผู้จัดการ/ผู้บริหาร ต่อพนักงานระดับปฏิบัติการ) ขององค์การในระยะเจริญเติบโตช่วงแรก อีกทั้งคุณลักษณะเด่นและแนวทางการปฏิบัติขององค์การจะถูกมองว่าเป็นผลผลิตของความเป็นมาขององค์การด้วย

จากคำอธิบายและงานวิจัยที่ยกตัวอย่างไปข้างต้นของการฝังตัวทางโครงสร้างจะพบได้ว่าการจัดวางองค์ประกอบของทีมในระยะเจริญเติบโตสามารถมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับการจัดวางองค์ประกอบของทีมในระยะเริ่มต้นได้ ความที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันดังกล่าวก็เนื่องมาจากทั้งความมีเสถียรภาพของสมาชิกในทีม และความมั่นคงเชิงโครงสร้างของทีมในระยะเริ่มต้น หรือทั้ง 2 อย่างประกอบกัน นอกจากนี้ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในสมาชิกของทีม ทีมในระยะเริ่มต้นและทีมในระยะเจริญเติบโตก็มีความแตกต่างกันเล็กน้อยด้วยเช่นเดียวกัน อีกทั้งถ้าสมาชิกของทีมผู้บริหารมีการเปลี่ยนแปลง บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารที่ถูกเลือกมาใหม่จะถูกกำหนดโดยชุดของบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ที่เคยดำเนินการมาก่อนหน้านี้แล้ว (ชุดของบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารชุดเก่า)

การเปลี่ยนแปลงและความมีเสถียรภาพของรูปแบบการจ้างงาน (Employment Model) ขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่

การเปลี่ยนแปลงและความมีเสถียรภาพของรูปแบบการจ้างงาน (Employment Model) ขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่จะต้องเริ่มจากคำถามที่ว่า ลักษณะเด่น ๆ (Organizational Core

Features)² ขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ได้มีการเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้นไปสู่ระยะเจริญเติบโตหรือไม่ ? จากข้อพิสูจน์เกี่ยวกับสถานะเส้นทางบังคับ (Path Dependency) ของ Stinchcombe [26] ได้พบว่าผลกระทบจากการฝังตัวเชิงโครงสร้างของการก่อตั้งองค์การจะมีผลต่อแรงเฉื่อยที่มีความแข็งแกร่งที่อยู่รอบ ๆ แกนหลักขององค์การ (Strong Inertial Forces around Organizational Cores) ซึ่งจะทำให้โครงสร้างเหล่านั้นสามารถเปลี่ยนผ่านจากระยะหนึ่งไปสู่ระยะหนึ่งได้ หากองค์การต้องการที่จะเจริญเติบโตต่อไป องค์การต้องตอบสนองต่ออุปสงค์ภายนอก (External Demands) เพื่อการปรับตัวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปที่เป็นผลมาจากแรงกดดันเชิงสถาบัน (Institutional Forces) และแรงกดดันในการแข่งขัน (Competitive Pressure) นอกจากนี้้องค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ยังประสบกับสถานะลำบากในการตัดสินใจว่าองค์การในระยะเริ่มต้นและองค์การในระยะเจริญเติบโตนั้นควรมีโครงสร้างที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไรด้วย อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการจำนวนมากกล่าวว่าแรงกดดันที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและความมีเสถียรภาพขององค์การสามารถมองได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในตลอดวงจรชีวิตขององค์การอยู่แล้ว

จากมุมมองของทฤษฎี Upper Echelons (UE) และข้อพิสูจน์เกี่ยวกับการฝังตัวเชิงโครงสร้าง จะเป็นการอธิบายว่ารูปแบบการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงการฝังตัวของทั้งประสบการณ์ที่มีร่วมกันของทีม (ในฐานะที่ถูกกำหนดโดยประสบการณ์ก่อนหน้านี้ที่มีร่วมกันขององค์การ) และความหลากหลายของทีม (ในฐานะที่ถูกกำหนดโดยบทบาทในการปฏิบัติงานก่อนหน้านี้) เมื่อพิมพ์เขียวเชิงโครงสร้างได้ถูกนำมาปฏิบัติแล้ว ผู้คนในองค์การก็จะมีความเชื่อในพิมพ์เขียวนั้นและพยายามที่จะเปลี่ยนพิมพ์เขียวดังกล่าวให้กลายเป็นสถาบันที่ยึดถือร่วมกัน อีกทั้งเมื่อรูปแบบการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นได้ถูกนำมาใช้ ก็จะมีเริ่มมีการปรากฏตัวขึ้นของแรงกดดันของความเฉื่อยทางโครงสร้าง ซึ่งจะส่งผลให้รูปแบบการดำเนินงานในระยะเริ่มต้นจะเป็นตัวทำนายรูปแบบการดำเนินงานในระยะเจริญเติบโต อย่างไรก็ตามถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่สูงเกิดขึ้นในสมาชิกของทีม รูปแบบการดำเนินงานเริ่มแรกก็จะมีโอกาสเปลี่ยนแปลงสูงตามไปด้วย เนื่องจากสมาชิกใหม่ที่รับเข้ามาอยู่ในทีมก็จะไม่มีประสบการณ์ร่วมกับรูปแบบการดำเนินงานแบบเก่า จึงส่งผลให้ผลที่จะเกิดขึ้นจากการฝังตัวมีความอ่อนแอลง ซึ่งจะนำไปสู่โอกาสในการเปลี่ยนแปลง

1. การเปลี่ยนแปลงและความมีเสถียรภาพของรูปแบบการดำเนินงาน

ในการที่จะศึกษาว่าลักษณะพิเศษของทีมงานหลักขององค์การ และ ปัจจัยเชิงบริบทอื่น ๆ ฝังตัวอยู่ในรูปแบบการดำเนินงานขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ได้อย่างไรนั้น จะต้องมีการศึกษาถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินงาน/รูปแบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผ่านทางการปฏิบัติทางด้าน HR ด้วย องค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ที่อยู่ในระยะเริ่มต้นจะมีระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ครอบคลุม

² ลักษณะเด่น ๆ ขององค์การ (Core Features of Organization) จะประกอบไปด้วย 1) จุดมุ่งหมายขององค์การ – ลักษณะที่ขอบด้วยกฎหมายและการจัดสรรการใช้ทรัพยากร 2) รูปแบบของอำนาจภายในองค์การ และพื้นฐานในการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกขององค์การและตัวองค์กรเอง 3) เทคโนโลยีหลัก ๆ ขององค์การ และ 4) กลยุทธ์ทางการตลาด

และเป็นระบบเท่ากับองค์กรที่มีการก่อตั้งมานานแล้ว ซึ่งค่านิยมหลักขององค์กร (Core Values) จะเป็นตัวแปรหลักในการอธิบายรูปแบบการจ้างงานขององค์กรในระยะเริ่มต้น เนื่องจากค่านิยมหลักขององค์กร จะเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์การของสมาชิกผู้ก่อตั้งองค์กร จากการที่องค์กรมีการเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้นไปสู่ระยะเจริญเติบโตนั้น ความต่อเนื่องของค่านิยมหลักขององค์กร และความสอดคล้องของการจัดการทรัพยากรมนุษย์จะถูกนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับ (หรือตรงกันข้ามกับ) ค่านิยมหลักแรกเริ่มขององค์กร (Initial Core Values) ซึ่งการปรับใช้ดังกล่าวสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและความสำเร็จของรูปแบบการจ้างงานได้ ดังนั้นในบทความฉบับนี้จะเป็นการอธิบายถึงแนวความคิดทางด้านค่านิยมหลักขององค์กรและการปฏิบัติทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HR Practices) ที่จะนำไปสู่รูปแบบการจ้างงานในองค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่

1.1 รูปแบบการจ้างงานที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมหลักขององค์กร

Yeung and Colleagues [27] ได้นำกรอบแนวคิดเรื่องค่านิยมของการแข่งขัน (The Competing Values Framework (CVF)) ที่ถูกพัฒนาโดย Quinn and Rohrbaugh [28] มาอธิบายระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 4 รูปแบบที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) ค่านิยมกลุ่ม (Group Values) 2) ค่านิยมเชิงพัฒนาการ (Developmental Values) 3) ค่านิยมของกระบวนการภายใน (Internal Process Values) 4) ค่านิยมเชิงเหตุผล (Rational Values) ซึ่ง Yeung and Colleagues [27] ได้ค้นพบว่าถึงแม้ว่าองค์กรโดยปกติแล้วจะไม่ได้ถูกกำหนดโดยชุดของค่านิยมเพียงชุดเดียว แต่องค์กรต่างๆจะมีความแตกต่างกันอย่างเป็นระบบโดยขึ้นอยู่กับลักษณะของค่านิยมหลักที่อยู่ภายใต้การจัดการทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ Panayotopoulou and Colleagues [29] ได้นำกรอบแนวคิดเรื่อง CVF ในฐานะที่เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกประเภทของการทำงานด้าน HR ของ Ulrich มาทำการอธิบายแนวทางที่รูปแบบการจ้างงานสะท้อนให้เห็นถึง 4 รูปแบบในการกำหนดทิศทางของค่านิยม (ได้แก่ความสัมพันธ์ของมนุษย์ ระบบเปิดกระบวนการภายใน และจุดมุ่งหมายเชิงเหตุผล) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับขนาดขององค์กร สภาพแวดล้อมภายนอก และกลยุทธ์ในการแข่งขันที่เป็นตัวกำหนดผลการปฏิบัติงานขององค์กร

กรอบแนวคิดเรื่อง CVF ที่ถูกนำมาปรับใช้ในบทความฉบับนี้จะเป็นการอธิบายให้เห็นถึงค่านิยมหลักขององค์กรที่แตกต่างกันของทั้งผู้ก่อตั้งในระยะเริ่มต้นและทีมในระยะเจริญเติบโต สมมติฐานหลักของกรอบแนวคิดเรื่อง CVF คือความเป็นอุดมคติ (Ideal-Type) ของโครงสร้างค่านิยม 4 รูปแบบ หรือ 4 จตุภาค (Quadrants) ที่กล่าวมาในย่อหน้าก่อนหน้านี้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วองค์กรต่าง ๆ จะไม่ได้ประกอบด้วยค่านิยมใดค่านิยมหนึ่งเท่านั้น แต่ค่านิยมขององค์กรมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ที่องค์กรประสบพบเจอ จุดมุ่งหมายหลัก ๆ ในการนำกรอบแนวคิดเรื่อง CVF มาอธิบายรูปแบบการจ้างงานเนื่องมาจากกรอบแนวคิดเรื่อง CVF สามารถอธิบายความผันแปรในรูปแบบของค่านิยมที่ผสมผสานกัน (Value-Combinations) ซึ่งสามารถอธิบายได้ทั้งระหว่างองค์กรต่าง ๆ หรือภายในองค์กรเดียวแต่ต่างช่วงเวลากันได้

1.2 รูปแบบการจ้างงานที่อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HR Practices)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ใช้การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์มาอธิบายรูปแบบการจ้างงาน จะอธิบายรูปแบบการจ้างงานในฐานะที่เป็นการแบ่งขั้ว (Dichotomies) (ระหว่างพันธสัญญา (Commitment) กับ การดำเนินการทางธุรกิจ (Transaction) ที่กำหนดโดยระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายใน ที่ตรงกันข้ามกับระบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายนอก) หรือในฐานะที่เป็นมิติของการผันแปรที่มีหลากหลายชนิด ยกตัวอย่างเช่นงานวิจัยของ Delery and Doty [30] ที่พบว่าระบบด้านทรัพยากรมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือระบบตลาดและระบบภายใน ที่อยู่บนพื้นฐานของทางเลือกทางนโยบายที่ถูกนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 7 ประการ สำหรับงานวิจัยของ Youndt and Colleagues [31] ได้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างระบบทรัพยากรมนุษย์ทางการบริหาร (Administrative HR System) และระบบที่มุ่งเน้นทุนมนุษย์ ที่อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HR Practices) ที่มีความสัมพันธ์กับการสรรหาบุคลากร การฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการชดเชย ซึ่ง ระบบทรัพยากรมนุษย์ทางการบริหาร (Administrative HR System) จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินงานและนโยบายที่มีความเป็นมาตรฐาน ส่วนระบบที่มุ่งเน้นทุนมนุษย์จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะแรงงานและการพัฒนาการ งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่สำคัญคืองานของ Lepak and Snell [32] ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ 44 รูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะเฉพาะของงาน (Job Characteristics) การคัดเลือกและการสรรหา การฝึกอบรมและการพัฒนาการ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการชดเชยและการให้รางวัล โดย Lepak and Snell [32] ได้นำเสนอรูปแบบการจ้างงาน 4 รูปแบบดังนี้ 1) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นพันธสัญญา (Commitment-Based) 2) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นผลิตภาพ (Productivity-Based) 3) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นการเชื่อฟังและปฏิบัติตาม (Compliance-Based) 4) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นการร่วมมือ (Collaboration-Based)

1) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นพันธสัญญา (Commitment-Based) หรือ การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นพันธสัญญา (Commitment-Based HR Practices) จะมอบอำนาจให้แก่พนักงาน และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสวัสดิการ และความมั่นคงในการจ้างงานด้วย ประกอบกับยังให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกบุคลากรที่มีความถนัดในงาน และผลป้อนกลับของพนักงานในการประเมินผลการปฏิบัติงานด้วย ซึ่งรูปแบบนี้จะสอดคล้องกับองค์การที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่มีใจในเรื่องเดียวกัน (Clan Type Organizations) เนื่องจากให้ความสำคัญต่อค่านิยมกลุ่ม (Group Values) 2) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นการร่วมมือ (Collaboration-Based) หรือ การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการร่วมมือ (Collaboration-Based HR Practices) จะให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกบุคลากรที่สามารถบูรณาการความรู้และประสบการณ์ของตนเองให้เข้ากับ

สภาพแวดล้อมของทีมได้ อีกทั้งบุคลากรดังกล่าวยังต้องสามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและกระบวนการในการสร้างผลผลิตและนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งรูปแบบนี้จะสอดคล้องกับองค์การที่มีลักษณะเฉพาะกิจ (Adhocracy Type Organizations) เนื่องจากให้ความสำคัญต่อค่านิยมเชิงพัฒนาการ (Developmental Values) 3) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นการเชื่อฟังและปฏิบัติตาม (Compliance-Based) หรือ การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นการเชื่อฟังและปฏิบัติตาม (Compliance-Based HR Practices) รูปแบบนี้จะจำกัดการตัดสินใจของบุคลากร แต่ให้ความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ สำหรับการฝึกอบรมและการประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์การในรูปแบบนี้จะมุ่งเน้นการปฏิบัติตามนโยบาย ระบบ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ขององค์การ ซึ่งรูปแบบนี้จะสอดคล้องกับองค์การที่มีลักษณะเป็นลำดับขั้น (Hierarchy Type Organizations) เนื่องจากให้ความสำคัญต่อค่านิยมของกระบวนการภายใน (Internal Process Values) 4) รูปแบบการจ้างงานที่มุ่งเน้นผลิตภาพ (Productivity-Based) หรือ การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นผลิตภาพ (Productivity-Based HR Practices) จะจ้างบุคลากรที่มีความชำนาญที่ตรงตามที่ต้องการ และจ่ายค่าจ้างที่ขึ้นอยู่กับระบบตลาด และให้ความสำคัญต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งรูปแบบนี้จะสอดคล้องกับองค์การที่มีลักษณะมุ่งเน้นตลาด (Market-Oriented Organizations) เนื่องจากให้ความสำคัญต่อค่านิยมเชิงเหตุผล (Rational Values)

2. อิทธิพลจากการฝังตัวที่มีต่อรูปแบบการจ้างงาน

2.1 ผลจากการฝังตัวของทีมงานหลักขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ ที่มีต่อรูปแบบการจ้างงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับมุมมองทางทฤษฎี Upper Echelon จะพบว่าประกอบไปด้วย 3 หลักการ ดังนี้ 1) ตัวเลือกทางกลยุทธ์ที่ถูกสร้างขึ้นจะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและการรับรู้ที่มีพื้นฐานอยู่บนตัวแสดงทางอำนาจ (ทีมผู้บริหารระดับสูง) 2) ค่านิยมและการรับรู้ ที่มีพื้นฐานอยู่บนตัวแสดงทางอำนาจดังกล่าวจะเป็นคุณลักษณะที่สังเกตเห็นได้ของการศึกษาและประสบการณ์การทำงาน 3) ผลลัพธ์ที่สำคัญขององค์การจะเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่สังเกตเห็นได้ของตัวแสดงทางอำนาจเหล่านั้น จากหลักการทั้ง 3 ข้อดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่าการออกแบบขององค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่จะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมและประสบการณ์ของทีมผู้ก่อตั้งองค์การ ซึ่งจุดเริ่มต้นขององค์การสามารถมองได้ว่าเป็นการรวมกลุ่มของผู้คนที่มีจุดมุ่งหมายและภารกิจร่วมกัน

การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของทีมผู้บริหารระดับสูงที่อยู่ภายใต้มุมมองทางทฤษฎี Upper Echelon ปกติแล้วจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ ความเหมือนกัน/ความหลากหลาย (Homogeneity/Diversity) ของคุณลักษณะทางการบริหาร เช่น อายุ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และความชำนาญ ที่ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ขององค์การ เช่น การอยู่รอดและการเจริญเติบโตขององค์การ การตัดสินใจด้านกลยุทธ์ และผลการปฏิบัติงานทางด้านการเงิน นอกจากนี้การศึกษาเกี่ยวกับความเหมือนกัน/ความหลากหลายของสมาชิกในทีมก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากความเหมือนกัน/ความหลากหลายดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับ

คุณลักษณะหลาย ๆ อย่าง ยกตัวอย่างเช่น ประสบการณ์การทำงานที่มีร่วมกันในอดีต และความแตกต่างของ Industrial Experience จะเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การเติบโตขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ แต่สำหรับนักวิชาการบางท่านอาจมีความเชื่อว่าความรู้ที่มีร่วมกันในหมู่ทีมผู้บริหารระดับสูงจะมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานขององค์กร และหน้าที่ในการปฏิบัติงานที่มีความหลากหลายจะทำให้องค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่สามารถเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้นไปสู่ระยะเจริญเติบโตได้ อย่างไรก็ตามมุมมองเหล่านี้จะนำไปสู่รูปแบบการจ้างงานที่ได้รับอิทธิพลจากทั้งระดับของประสบการณ์ที่มีร่วมกันขององค์กร (The Level of Shared Organizational Experience) ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกัน (Similarity) และระดับของความหลากหลายในการปฏิบัติงาน (The Level of Functional Diversity) ในหมู่สมาชิกของทีมงานหลักขององค์กรก่อนที่จะเข้าร่วมองค์การ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกัน (Divergence)

2.2 การฝังตัวเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจ้างงานในระยะเริ่มต้น

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฝังตัวเชิงโครงสร้างจะเป็นพื้นฐานในการระบุว่าลักษณะเด่นทางธรรมชาติของรูปแบบการจ้างงาน คือรูปแบบการจ้างงานที่ถูกกำหนดขึ้นมาในระยะเริ่มต้นจะมีความยืดหยุ่นตลอดเวลา อย่างไรก็ตามการทำให้สมาชิกขององค์กรต้องการที่จะอยู่ในองค์การต่อไป ปัจจัยด้านรูปแบบการจ้างงานที่มีความมั่นคงและน่าเชื่อถือ ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเกิดขึ้นของพฤติกรรมและทัศนคติที่ดีของบุคลากรในองค์การ

เนื่องจากองค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ยังไม่มีปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นระบบและครอบคลุม ดังนั้นรูปแบบการจ้างงานในระยะเริ่มต้นจึงมีความสอดคล้องกับค่านิยมหลักขององค์กร ซึ่งค่านิยมหลักขององค์กรจะประกอบไปด้วย 4 รูปแบบ หรือ 4 จตุภาค (Quadrants) ดังนี้ 1) ค่านิยมกลุ่ม (Group Values) 2) ค่านิยมเชิงพัฒนาการ (Developmental Values) 3) ค่านิยมของกระบวนการภายใน (Internal Process Values) และ 4) ค่านิยมเชิงเหตุผล (Rational Values) อย่างไรก็ตามการฝังตัวเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจ้างงานในระยะเริ่มต้นสามารถอธิบายได้ว่า ยิ่งค่านิยมขององค์กรในระยะเริ่มต้นมีความชัดเจนและมีอำนาจเพียงใด ยิ่งจะทำให้รูปแบบการจ้างงานในระยะเจริญเติบโตสะท้อนให้เห็นถึงชุดของค่านิยมดังกล่าวมากขึ้นทุกที

2.3 การจัดการกับผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกในทีม

ผลจากการฝังตัวเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจ้างงานในระยะเริ่มต้น ที่มีต่อรูปแบบการจ้างงานในระยะเจริญเติบโต จะมีความผันแปรโดยขึ้นอยู่กับขอบเขตและขนาดที่สมาชิกของทีมงานหลักขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทีมงานหลักขององค์กรสามารถส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงและความมีเสถียรภาพของรูปแบบการจ้างงานตั้งแต่วาระเริ่มต้นไปจนถึงระยะเจริญเติบโต เนื่องจากทีมงานหลักขององค์กรจะเป็นผู้กำหนดพันธสัญญาที่มีต่อค่านิยมและเป็นผู้สร้างผลประโยชน์ภายในองค์การ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดพันธสัญญาที่มีต่อค่านิยมและการสร้างผลประโยชน์ภายในองค์การจะมาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันนิยม (Institutionalism) ที่มุ่งเน้น

เกี่ยวกับความสำคัญของการมีอิทธิพลความร่วมมือ และการแข่งขันระหว่างค่านิยมภายในองค์กร กล่าวคือ เมื่อสมาชิกผู้ก่อตั้งองค์กรได้สร้างรูปแบบขององค์กร (The Organizational Model) ขึ้นมา โดยมีการใส่ค่านิยมทางด้านจิตใจลงไปด้วย จะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบขององค์กรจากรูปแบบเชิงเหตุผลไปสู่สถาบันที่ยึดถือร่วมกัน นอกจากนี้ค่านิยมทางด้านจิตใจที่มีร่วมกันของสมาชิกในทีมที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่มีมาก่อนหน้านี้ และมีอิทธิพลต่อรูปแบบขององค์กร สามารถนำไปสู่ชุดของค่านิยมด้านทรัพยากรมนุษย์ที่มีร่วมกันในองค์กรได้

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าหากสมาชิกในทีมงานหลักขององค์กรมีความมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลง รูปแบบการดำเนินงานตั้งแต่ระยะเริ่มต้นไปจนถึงระยะเจริญเติบโตก็จะมีอย่างต่อเนื่องต่อไป แต่ถ้าในทางกลับกันหากสมาชิกในทีมงานหลักขององค์กรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างยิ่งใหญ่ จะนำไปสู่โอกาสที่จะมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกันได้ เนื่องจากสมาชิกใหม่ที่เข้ามาอยู่ในทีมจะไม่ได้ยึดถือในค่านิยมและโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นมามาตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

บทสรุป

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญ เนื่องจากเป็นขั้นตอนแรกในการกำหนดกลยุทธ์ทางการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้องค์กรอยู่รอดตั้งแต่ระยะเริ่มต้นไปจนถึงระยะเจริญเติบโต องค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่จะยังมียุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่เป็นระบบ ซึ่งรูปแบบการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งจะขึ้นอยู่กับบริบทและค่านิยมของสมาชิกในทีมผู้ก่อตั้งองค์กร ดังนั้นบทความฉบับนี้จะเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรที่ยังมีขนาดเล็ก และเพิ่งเริ่มก่อตั้ง อีกทั้งบทความฉบับนี้ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่นำไปสู่การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งธุรกิจใหม่ และแนวทางที่การปฏิบัติทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทัศนคติ พฤติกรรม และผลผลิตขององค์กรตั้งแต่ระยะเริ่มต้นไปจนถึงระยะเจริญเติบโตด้วย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Baker, T., & Aldrich, H. E. (2000). *The boundaries and limitations of agency theory and stewardship theory in the venture capitalist/entrepreneur relationship.* ETandP, Winter, 2003(1), 145-162.
- [2] Markman, G. D., & Baron, R. A. (2002). Individual differences and the pursuit of new ventures: A model of person-entrepreneurship fit. In Katz, J. A. and Welbourne,

- T. M. (Eds), *Advances in entrepreneurship, firm emergence and growth, Vol 5: Managing People in Entrepreneurial Organizations*: 23-54. Greenwich, Conn.: JAI Press Inc.
- [3] Foo, M. D., Wong, P. K., & Ong, A. (2005). Do others think you have a viable business idea? Team diversity and judges' evaluation of ideas in a business plan competition, *Journal of Business Venturing*, 20(2), 385-402.
- [4] Pelled, L. H., Eisenhardt, K. M., & Xin, K. R. (1999). Exploring the black box: An analysis of work group diversity conflict, and performance. *Administrative Science Quarterly*, 44(1), 1-28.
- [5] Schneider, B. (2001). Fit about fit. *Applied Psychology: An International Review*, 50(1), 141-152.
- [6] Barney, J., & Wreight, P. M. (1998). On becoming a strategic partner: The role of human resources in gaining competitive advantage. *Human Resource Management*, 37(3), 31-46.
- [7] Wright P. M., & McMahan, G. C. (1992). Theoretical perspectives for strategic human resource management. *Journal of Management*, 18(2), 295-320
- [8] Wright, P. M., Dunford, B. B., & Snell, S. A. (2001). Human resources and the resource based view of the firm. *Journal of Management*, 27(1), 701-721
- [9] Schneider, B., Kristof-Brown, A., Goldstein, H. W., & Smith, D. B. (1997). What is this thing called fit? *International Handbook of Selection and Assessment*, N. Aderson and P. Herriot, (Eds), 393-412.
- [10] Chandler, G. N., & Hanks, S. H. (1998). An investigation of new venture teams in emerging business. In P. Reynolds et. al.. (Eds)., *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Babson Park, MA: Babson College.
- [11] Boeker, W., & Wiltbank, R. (2005). New venture evolution and managerial capabilities. *Organization Science*, 16(2), 123-133.
- [12] Eisenhardt, K. M., & Schoonhoven, Bird C.. (1990). Organizational growth: Linking founding team, strategy, environment and growth among U.S. semiconductor venture, 1978-1988. *Administrative Science Quarterly*, 35(1), 504-529.
- [13] Ensley, M. D., & Pearce, C. L. (2001). Shared cognition in top management teams: implications for new venture performance. *Journal of Organizational Behavior*, 22(2), 145-160.

- [14] Kor, Y. T. (2003). Experience-based top management team competence and sustained growth. *Organization Science*, 14(1), 707-719.
- [15] Williamson, I. O. (2000). Employer legitimacy and recruitment success in small businesses. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 25(1), 27-42.
- [16] Larson A., & Starr, J. A. (1993). A network model of organization formation. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 17(2), 5-15.
- [17] Baum, J. A. C., Calabrese, T., & Silverman, B. S. (2000). Don't go it alone: alliance network composition and startups' performance in Canadian biotechnology. *Strategic Management Journal*, 21(1), 267-294.
- [18] Hite, J. M., & Hesterly, W. S. (2001). "The evolution of firm networks:" From emergence to early growth of the firm. *Strategic Management Journal*, 22(2), 275-286.
- [19] Uzzi, B. (1996). The sources and consequences of embeddedness for the economic performance of organizations: the network effect. *American Sociological Review*, 61(3), 674- 498.
- [20] Beckman, C. M., & Burton, M. D. (2005). Founding the future: The evolution of top management teams from founding to IPO. *Conference paper*.
- [21] Ruef, M., H. E. Aldrich, and N. M. Carter. (2003). The structure of founding teams: Homophily, strong ties, and isolation among U. S. entrepreneurs. *American Sociological Review*, 68(2), 195-222.
- [22] Ucbasaran, D., Lockett, A., Wright, M., & Westhead, P. (2003). Entrepreneurial founder teams: Factors associated with member entry and exit. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28(2), 107-127.
- [23] Leung, A., Zhang, J., Wong, P.K., Foo, M.D. (2006). The use of networks in human resource acquisition for entrepreneurial firms: Multiple "fit" considerations. *Journal of Business Venturing*, 21(5), 664-686.
- [24] Arthurs, J. D., & L. W. Busenitz. (2003). *The boundaries and limitations of agency theory and stewardship theory in the venture capitalist/entrepreneur relationship.*" *ETandP*, Winter, 2003(1), 145-162.
- [25] Baron, J. N., Hannan, M. T., & Burton, M. D., (1999). Building the iron cage: Determinants of managerial intensity in the early years of organizations. *American Sociological Review*, 64(1), 527-547.

- [26] Stinchcombe, A. L. (1965). Social structure and organization. In J. G. March (Ed), *Hand- book of Organizations*: 142-194. Chicago: Rand-McNally and Co.
- [27] Yeung, A. K. O., Brockbank, J. W., & Ulrich, D. O. (1991). Organizational culture and human resource practices. *Research in Organizational Change and Development*, 5(2), 59-81.
- [28] Quinn, R. E., & Rohrbaugh, J. (1983). A spatial model of effectiveness criteria: Towards a competing values approach. *Management Science*, 29(3), 363-377.
- [29] Panayotopoulou, L., & Papalexandris, N. (2004). Examining the link betlen human re-source management orientation and firm performance. *Personnel Review*, 33(5), 499-520.
- [30] Derely, J. E., & Doty, D. H., (1996). Modes of theorizing in strategic human resource management: Test of universalistic, contingency, and configurational performance predictions. *Academy of Management Journal*, 39(3), 802-835.
- [31] Youndt, M. A., Dean, J. W., & Lepak, D. P. (1996). Human resource management, manufacturing strategy, and firm performance. *Academy of Management Journal*, 39(4), 836-866.
- [32] Lepak, D. P., & Snell, S. A. (2002). Examining the human resource architecture: The re-lationships among human capital, employment, and human resource configurations. *Journal of Management*, 28(4), 517-543.

ดุซงู๋นั้พนั้การว้จยัประพัณั้เพลง: “เอทุด ดัทว้ร”
สำหรบัเดัยวดั้บเบิ้ลเบสและวงเชมเบอร์ออนซอมเบิ้ล
Doctoral Music Research Composition: “Etude de Tour”
for Solo Double bass and Chamber Ensemble

สุภกัจ สุกัทรชัยวงส์¹ และว้รชาตึ เปรมานนัท*

Supakit Supattarachaiwong¹ and Weerachat Premananda^{2*}

¹ คณะศึลปกรรรมศาสตรั จุฬาลงกรณัมหาวิทยาลัย กรุ่เงพาฯ 10300

¹ Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: drwpremananda@yahoo.com

(Received: July 30, 2021; Revised: September 12, 2021; Accepted: September 13, 2021)

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์การประพันธ์ “เอตูด ดีทัวร์” สำหรับเดี่ยวดับเบิลเบสและวงแชมเบอร์ออนซอมเบิล มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์บทประพันธ์เอตูดสำหรับดับเบิลเบสโดยเฉพาะ โดยศึกษาจากบทประพันธ์แบบฝึกดับเบิลเบสของบอทเทซินี และซิมานด์ และบทประพันธ์คอนเสิร์ตเอตูดสำหรับเปียโนของโชแปง ผลการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยสร้างสรรค์เอตูดได้ทั้งหมด 10 บทเพลงสำหรับเดี่ยวดับเบิลเบส โดยมีวงดนตรีบรรเลงร่วมในลักษณะโครงสร้างและรูปแบบการประพันธ์ในแบบดนตรีร่วมสมัย ก่อให้เกิดบทประพันธ์ดนตรีสำหรับดับเบิลเบสในรูปแบบใหม่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา เทคนิค นวัตกรรม วิวัฒนาการของการเล่นดับเบิลเบสในระดับอาชีพ

คำสำคัญ: เทคนิคดับเบิลเบส บทประพันธ์สร้างสรรค์เอตูด

Abstract

The doctoral music research composition: “Etude de Tour” for solo double bass and chamber ensemble. The research aims to Create for the double bass concert etudes utilizing of contemporary Compositional technique and methodology. Having been inspired by double bass methods of Bottesini and Simandl, and also the concert etude of Chopin, the result of this research, consisted of 10 etudes, written for double bass solo, and repertoire that being accompanied by ensemble; Etude de Tour is especially established a unique technique and Characters for modern double bass performance. In conclusion, this creative research is presented technical playing method and innovation interpretation of the double bass literature as the professional tools for double bass players.

Keywords: Double Bass’s Technique, Etude

บทนำ

การพัฒนาทักษะเล่นดับเบิลเบสมีความจำเป็นต้องฝึกเทคนิคขั้นสูงเพื่อการเล่นบทเพลงในระดับอาชีพ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องฝึกฝนเทคนิคจนชำนาญ และสามารถเล่นได้อย่างเป็นธรรมชาติ อย่างไรก็ตามบทฝึกส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นประพันธ์ผลงานที่ต้องการเทคนิคการเล่นของเครื่องดนตรีเป็นหลัก สังเกตได้ว่าผู้ประพันธ์เล่นเครื่องดนตรีใดจะประพันธ์ผลงานสำหรับเครื่องดนตรีนั้นได้อย่างถ่องแท้ และสามารถบรรเลงได้อย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากมีความเข้าใจสรีระ และรูปแบบท่าทางของเครื่องดนตรีเป็นอย่างดี ดังตัวอย่างบทเพลงบรรเลงเดี่ยวคอนแชร์โต (Concerto) สำหรับดับเบิลเบส ส่วนใหญ่ถูกประพันธ์ขึ้นโดยนักดับเบิลเบสที่มี

ชื่อเสียงในการบรรเลง เช่น ผลงานของเซิร์จ คุสเซวิตสกี (Serge Koussevitzky) และจีโอวานนี บอทเทซินี (Giovanni Bottesini) เป็นต้น [1]

ลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีดับเบิลเบสที่เป็นสาเหตุให้มีความยากต่อการประพันธ์ เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีในตระกูลขอวิโอล (Viol) ซึ่งต่างจากตระกูลไวโอลินที่มีโกล์คังล่างไม่ใช่มีลักษณะคล้ายปิกกามีลักษณะต่างจากเครื่องสายอื่นคือเป็นเครื่องขนาดใหญ่ และเสียงต่ำที่สุดในกลุ่มตระกูลเครื่องสาย มีการใช้การเทียบเสียงเป็นคู่ 4 ในขณะที่เครื่องสายเครื่องอื่นในตระกูลเทียบเสียงเป็นคู่ 5 และการเป็นเครื่องเดียวที่มีเสียงลดทอนลงต่ำกว่าการบันทึกโน้ต 1 คู่แปด [2-3] ขณะเดียวกันเครื่องดนตรีดับเบิลเบสในแต่ละเครื่องมีความแตกต่างของขนาดของคอ ความกว้าง ความยาว รวมไปถึงจนถึงระยะความกว้างของความยาว สะพานนิ้ว (Fingerboard) ทำให้การบรรเลงเครื่องดนตรีชิ้นนี้จำเป็นต้องผ่านการเรียนรู้ ทำความรู้จักเครื่องดนตรีจนคุ้นเคยจนสามารถบรรเลงได้อย่างคล่องแคล่ว แสดงให้เห็นว่ามีลักษณะเฉพาะตัวที่ต้องเป็นผู้มีความเข้าใจจึงจะสามารถสร้างสรรค์บทประพันธ์ได้อย่างเหมาะสม และทำให้นักประพันธ์ที่ไม่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดนี้ไม่สนใจการประพันธ์เพลงสำหรับดับเบิลเบส ส่งผลให้บทเพลงส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ประพันธ์โดยนักดับเบิลเบสยังไม่นิยมในกลุ่มนักดับเบิลเบสเนื่องจากไม่สามารถบรรเลงได้อย่างเป็นธรรมชาติ [4-6]

ในปัจจุบันนักดับเบิลเบสใช้แบบฝึกในการพัฒนาฝีมือส่วนใหญ่ดัดแปลงมาจากแบบฝึก หรือ บทเพลงของเซลโล เนื่องจากในยุคบาโรกถึงคลาสสิก (คริสต์ศักราช 1600-1850) ดับเบิลเบสบรรเลงโน้ตเดียวกับเซลโล จึงส่งผลต่อแนวคิดในการฝึกบทเพลงในรูปแบบเดียวกับเซลโล แต่โดยแท้จริงแล้วมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แบบฝึกหรือบทเพลงของเซลโลสามารถใช้ในการฝึกดับเบิลเบสได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ซึ่งแบบฝึกของดับเบิลเบสโดยแท้จริงนั้นมีเพียงผู้ประพันธ์จำนวนน้อยมาก เช่น แบบฝึกของฟรานซ์ ซิมานด์ล (Franz Simandl) และจีโอวานนี บอทเทซินี เป็นต้น [7-8] ในส่วนของประเทศไทยพบว่าไม่มีผู้วิจัย และผู้ประพันธ์บทเพลงในลักษณะที่มาจากเทคนิคของดับเบิลเบสโดยตรง ซึ่งผู้วิจัย และประพันธ์เพลงส่วนใหญ่ นิยมศึกษา และประพันธ์แบบฝึกสำหรับเปียโนซึ่งมีแรงบันดาลใจจากบทประพันธ์เอตูดของโชแปง (Chopin's Etuds) [9-11]

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญที่จะสร้างสรรค์ประพันธ์เอตูดของดับเบิลเบสโดยมีรูปแบบเดียว และแบบวงเพื่อให้สะดวกต่อการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะของนักดับเบิลเบสจากธรรมชาติของเครื่องดนตรีดับเบิลเบสโดยตรง และต่อยอดไปสู่การพัฒนาเทคนิค นวัตกรรม วิวัฒนาการของการเล่นดับเบิลเบสในระดับอาชีพอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการประพันธ์เพลง

สร้างสรรค์บทประพันธ์สร้างสรรค์เอตูดสำหรับดับเบิลเบสโดยเฉพาะ

วิธีการวิจัย

การสร้างสรรค์บทประพันธ์เอตูตสำหรับดับเบิลเบสริเริ่มจากเทคนิคที่ผู้ประพันธ์ต้องการส่งต่อ นวัตกรรมร่วมสมัยที่แสดงศักยภาพของดับเบิลเบสขั้นสูงทั้งในรูปแบบดั้งเดิม และร่วมสมัย อีกทั้งยังสามารถใช้ในการแสดงในรูปแบบคอนเสิร์ตเอตูต ที่สามารถใช้ในการแสดง เช่นเดียวกับเอตูตของโซแปงหรือพาติทา (Partita) สำหรับเดี่ยวไวโอลินของโยฮัน เซบัสเตียน บาค (Johan Sebastian Bach, 1685-1750) นอกจากนี้ ได้มีแนวความคิดการประพันธ์เอตูตร่วมกับวงดนตรีขนาดเล็กเพื่อแสดงเสียงของเทคนิคดับเบิลเบสในรูปแบบที่แตกต่างจากบทประพันธ์เอตูตโดยปกติที่มีการบรรเลงโดยเครื่องดนตรีชิ้นเดียว นวัตกรรมในครั้งนี้จึงแสดง ศักยภาพเสียงและเทคนิคของดับเบิลเบสที่เป็นเครื่องหลัก และบางบทมีวงซิมเบอร์เป็นเครื่องเล่นผสม

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ได้เรียบเรียงการเล่นบทเพลงวงดั้งเดิม ที่มีแบบแผนโครงสร้างในบทเพลง คลาสสิกประกอบในงานวิจัยดนตรีสร้างสรรค์ขึ้นนี้ เพื่อเป็นการฝึกสัมผัสของการรวมวงซิมเบอร์ (Chamber) และออนซอมเบิล (Ensemble) โดยมีวิธีวิจัยสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาวิจัยบทเพลง เทคนิค และบทบาทการบรรเลงดับเบิลเบสในแบบดั้งเดิม และร่วมสมัย
2. ผู้วิจัยจำแนกเทคนิค และออกแบบบทฝึกเทคนิคของดับเบิลเบส
3. ผู้วิจัยประพันธ์สร้างสรรค์บทเพลงเอตูตในรูปแบบการบรรเลงเดี่ยว และรวมกับวงโดยสร้างจาก เทคนิคการเล่นดับเบิลเบสในรูปแบบคลาสสิก แจ๊ส และร่วมสมัย
4. ผู้วิจัยนำออกแสดง ทดลอง และทดสอบ พร้อมทั้งประเมินผล
5. ผู้วิจัยปรับปรุง แต่งเติม และต่อยอดพัฒนาเป็นบทเพลงที่ใช้ในการแสดงคอนเสิร์ต

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์โดยมีชื่อว่าบทประพันธ์ Etude de Tour โดยชื่อบทเพลงมี หลักการ ดังนี้

1. คำว่า detour ในภาษาฝรั่งเศส ถ้าเขียน de tour อ่านว่า เดอ ทัวร์ แปลว่า ของทัวร์ หรือ “บท ประพันธ์เอตูตของทัวร์”
2. Detour ในภาษาอังกฤษและอิตาลี แปลว่า ทางเบี่ยง ทางเลี้ยว ทางอ้อม ทางโค้ง หมายถึงวิธีที่ หลีกเลี่ยง หรือแก้ปัญหา โดยไม่เข้าสู่ปัญหา ซึ่งเป็นเป้าหมายในบทฝึกเอตูตของผู้ประพันธ์ เพื่อให้สามารถ เล่นบทเพลงอื่นได้อย่างราบรื่น
3. Detour ภาษาไทย “ดีทัวร์” เป็นคำที่ให้อารมณ์และพลังสำคัญสำหรับผู้ประพันธ์เพื่อให้เกิด ความพากเพียร เมื่อเราทำประสบความสำเร็จและได้รับคำชมจากผู้มีพระคุณอย่างสม่ำเสมอ
4. Tour ในภาษาอังกฤษ แปลว่า การท่องเที่ยว

ผลงานประพันธ์ได้แบ่งออกเป็น 10 บท โดยในแต่ละบทประกอบด้วยเทคนิคที่ผสมผสานกันออกมาเป็นบทเอตูดที่มีระดับความยากอยู่ในระดับสูงซึ่งในรูปแบบบทเพลงร่วมสมัย สามารถใช้เป็นคอนเสิร์ตเอตูดได้ โดยแต่ละบทประพันธ์มีชื่อเรียกในภาษาอิตาลี ดังต่อไปนี้

1. Etude No.1 Introduzione (Introduction)

เอตูดหมายเลข 1 ประกอบด้วยเทคนิคดับเบิลเบสเบื้องต้น ได้แก่ การเล่นสายเปล่า การข้ามสาย และเทคนิคการใช้คันชัก เป็นเอตูดแรกเปิดท้ายในผลงานชุดนี้ (Introduction) มีการกำหนดการประพันธ์ โดยใช้เสียง A ที่ใช้เป็นเสียงจูนหลักของวงออร์เคสตรา มาใช้เป็นบทนำ แบ่งลักษณะการประพันธ์ดังนี้

1.1 เทคนิคสำหรับดับเบิลเบส ได้แก่ สายเปล่าของดับเบิลเบสซึ่งห่างกันคู่สี่ โน้ตฮาร์โมนิกที่เตะสายแล้วเกิดเสียง (Harmonic Note) และใช้สัญลักษณ์ไดนามิก (Dynamics) แสดงการใช้น้ำหนักคันชักจากหนักไปหาเบา

1.2 รูปแบบการประพันธ์ทำนองมีลักษณะเปลี่ยนแปลงตามบริบทของเทคนิคไปตลอดบทเพลง โดยไม่มีการใช้ทำนองใดเป็นทำนองหลัก

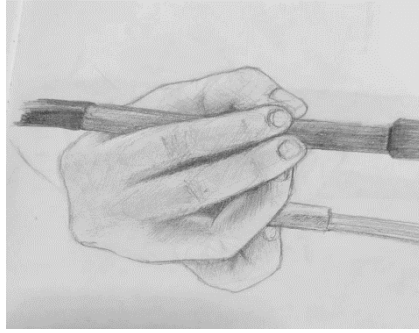
1.3 รูปแบบการประพันธ์สัจคีตลักษณ์บทเพลง ความเร็ว บทบาทอารมณ์ โดยใช้คีตลักษณ์ แบบทรู-คอมโพส (Through-Composed) ซึ่งเป็นสัจคีตลักษณ์อิสระดำเนินไปไม่มีซ้ำท่อน (A B C D) ในจังหวะเร็ว ปานกลาง (Andante) ตัวดำ = 76

1.4 เคล็ดลับในบทนี้ คือ การฝึกไดนามิกแบบตัวเลข ได้ใช้วิธีการนับจังหวะเพื่อที่จะเพิ่มระดับความดัง-เบาของเสียง

Scaling Numbers

The image shows a musical score for a double bass piece. It consists of three staves of music in bass clef, 4/4 time. The first staff starts with a forte (f) dynamic, followed by a mezzo-piano (mp) dynamic. A green box highlights a section of the first staff labeled 'Scaling Numbers' with notes numbered 1 through 9. The second staff continues the music with a mezzo-piano (mp) dynamic. The third staff starts with a mezzo-piano (mp) dynamic, followed by a forte (f) dynamic, and ends with a mezzo-forte (mf) dynamic. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

ภาพที่ 1 การฝึกไดนามิกแบบตัวเลข (Scaling Numbers)

ภาพที่ 2 การจับคันชักด้วยมือขวาและให้น้ำหนักส่งไปที่คันชัก

2. Etude No.2 Flusso (Flow)

เอทูดหมายเลข 2 ประกอบด้วยเทคนิคดับเบิลเบสในระดับถัดมา ได้แก่ ความคล่องตัวในการใช้คันชักสั้นยาวอย่างรวดเร็วขึ้น การเล่นโน้ตคู่ (Double Stop) ในลักษณะเสียงลากยาวเพื่อฝึกอินโทเนชัน (Intonation) และการเคลื่อนตำแหน่งนิ้วที่สูงขึ้น

2.1 เทคนิคคันชักสั้นยาว โดยใช้โน้ตเสียงเดียวเพื่อไม่ให้กังวลกับการเปลี่ยนโน้ต มีการกำหนดการประพันธ์

2.2 รูปแบบการประพันธ์ทำนองหลัก โดยใช้เสียง A ที่ปกติใช้ในการเทียบเสียงหลักของวงออร์เคสตรา มาใช้ในบทนำ แปรทำนองจากเสียง A เพื่อให้เข้าใจเสียงรากของคอร์ด (Root) พร้อมกับจำเสียงสำหรับเทียบเสียงได้

2.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 2 เป็นรูปแบบ Through-Composed ซึ่งเป็นสังคีตลักษณะอิสระดำเนินไปไม่มีซ้ำท่อน (A B C D) อยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Andante ตัวดำ = 82

2.4 กลเม็ดในแบบฝึกนี้ คือ การลงน้ำหนักคันชักให้มีความสมดุลระหว่างสองสายให้มีเสียงที่ชัดเจน จึงจะได้เสียงประสาน (Harmony) ที่ผู้ประพันธ์ต้องการ

ภาพที่ 3 การใช้เสียง A เป็นเสียงราก (Root) เล่นพร้อมทำนอง

ภาพที่ 4 การจับคันชักเพื่อรักษาน้ำหนักโดยใช้นิ้วรักษาสมดุล

3. Etude No.3 Doppia Fermata (Double Stop)

เอตูดหมายเลข 3 ประกอบด้วยเทคนิคที่ผสมผสานกันมากขึ้น ได้แก่ การเลนนีวาทบ (Double Stop) การกระโดดข้ามสาย และใช้โน้ตขึ้นคู้จำนวนมาก ดังนี้

3.1 ประพันธ์เทคนิคสำหรับการฝึกข้ามสาย (String Crossing) โดยใช้โน้ตสามพยางค์ (Triplet) ร่วมกับการกดนิ้วที่ตำแหน่งที่ 1 (First Position)

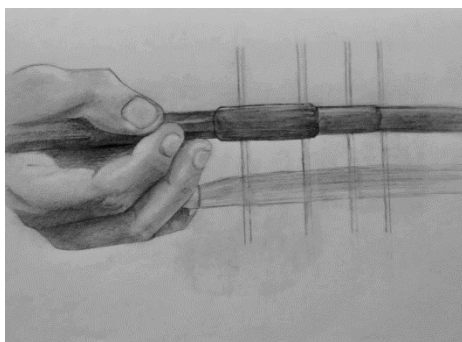
3.2 รูปแบบการประพันธ์ทำนองหลัก ใช้จังหวะหลักที่มีลักษณะยืดหยุ่นบนจังหวะปกติ (Simple) แต่รูปแบบการบรรเลงเป็นลักษณะอัตราจังหวะสาม (Compound) และทำนองแปรมีการใช้เปลี่ยนแปลงจังหวะให้มีความถี่ขึ้น (Subdivision)

3.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 3 เป็นรูปแบบรอนโด (Rondo) ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำ สลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบ (A B A C A D A) อยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Adagio ตัวดำ = 66

3.4 กลเม็ดในแบบฝึกนี้ คือ การหาความสมดุลของการถือคันชักในมือขวา โดยการถ่วงน้ำหนักเพื่อหาระยะการกระโดดของคันชัก

ภาพที่ 5 การฝึกข้ามสาย

ภาพที่ 6 การใช้คันชักกดลงบนสายเพื่อความว่องไวในการเล่นข้ามสาย

4. Etude No.4 Spiccato

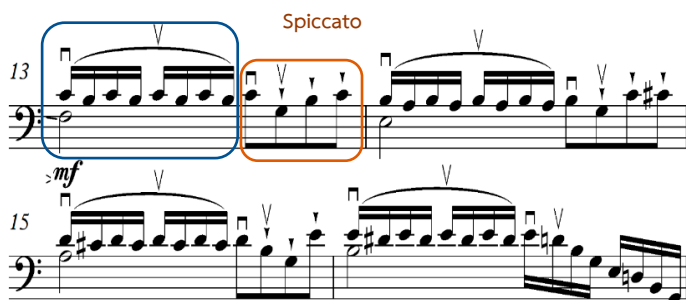
เอตูดหมายเลข 4 ประกอบด้วยเทคนิคการใช้คันชักแบบสปิกกาโต (Spiccato) เพื่อการเล่นโน้ตที่มีความสั้นมาก (Staccatissimo) และการกระโดดข้ามโน้ต รวมถึงการเล่นสเลอสลับโน้ต บนโน้ตขั้นคู่ในโน้ตสั้น เพื่อเตรียมความพร้อมในมือซ้าย และการเล่นโน้ตเร็ว (Tremolo) ดังนี้

4.1 การประพันธ์เทคนิคการใช้คันชักแบบสปิกกาโตและการกระโดดข้ามโน้ต รวมถึงการเล่นสเลอสลับโน้ต บนโน้ตขั้นคู่ในโน้ตสั้นเพื่อเตรียมความพร้อมในมือซ้าย และการเล่นโน้ตเร็ว

4.2 รูปแบบการประพันธ์ทำนองหลักเข้าไปมาโดยใช้อาร์เปโจ

4.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 4 เป็นรูปแบบเทอนารี (Ternary) ซึ่งนำท่อนหลักที่ประกอบด้วยอาร์เปโจสลับกับทำนองที่สองใช้สเกลไล่ขึ้นลง และกลับมาท่อนหลักอีกครั้ง (A B A) อยู่ในจังหวะช้า (Adagio) ตัวดำ = 72 และอารมณ์เพลงช่วงท้ายใช้แบบลีลาการร้อง (Cantabile)

4.4 เทคนิคแนะนำ คือ การกดนิ้วสี่หาบไว้ พร้อมกดนิ้วสอง และเล่นสลับกันโดยยกเฉพาะนิ้วสี่ขึ้นบนสายสูงให้เกิดเสียงสลับกับนิ้วสอง ซึ่งเป็นเทคนิคที่ผู้ประพันธ์คิดค้นขึ้นใหม่ เนื่องจากเครื่องดนตรีดับเบิลเบสในปัจจุบันสามารถบรรเลงเทคนิคนี้ได้

ภาพที่ 7 การใช้สเลอสลับโน้ตเป็นคู่พร้อมกัน และการใช้คันชักแบบสปิกกาโต

ภาพที่ 8 การจับประคองคันชักเพื่อคุมน้ำหนักการกระโดดระหว่างคันชักและสาย

5. Etude No.5 Attraversamento (Across)

เอตูดหมายเลข 5 ประกอบด้วยเทคนิคการติดด้วยมือซ้ายพร้อมกับสีด้วยมือขวา และมีโน้ตอาเพจใจจำนวนมากเพื่อฝึกการกระโดดข้ามสายระดับสูง (Crossing) รวมถึงสัญลักษณ์ 8va ในการเล่นโน้ตสูงขึ้นอีกหนึ่งออกเทฟ (Octave) ดังนี้

5.1 เทคนิคของดับเบิลเบสประกอบด้วยเทคนิคการติดด้วยมือซ้ายพร้อมกับสีด้วยมือขวา และมีโน้ตอาเพจใจจำนวนมากเพื่อฝึกการกระโดดข้ามสายระดับสูง รวมถึงสัญลักษณ์ 8va ในการเล่นโน้ตสูงขึ้นอีกหนึ่งออกเทฟ

5.2 ทำนองหลักเข้าไปเข้ามา พร้อมกับการสลับท่อนที่เปลี่ยนแปลง

5.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 5 เป็นรูปแบบรอนโด (Rondo) ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำสลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบ (A B A C A) อยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Andante ตัวดำ = 80

5.4 กลเม็ด คือ การสีพร้อมกับติดในเวลาเดียวกัน การสลับเปลี่ยนระหว่างติด และการสีจะต้องทำการฝึกฝนให้ชำนาญร่วมกับการจับคันชักที่อาจจะต้องเตรียมพร้อมเปลี่ยนท่าทางอยู่เสมอ

ภาพที่ 9 การใช้เทคนิค ติด (Pizzicato) และการสี (Arco) พร้อมกัน

ภาพที่ 10 การใช้มือซ้ายกดโน้ตบนสาย A พร้อมทั้งใช้นิ้วชี้กดสาย G

6. Etude No.6 Tono Alto (High Note)

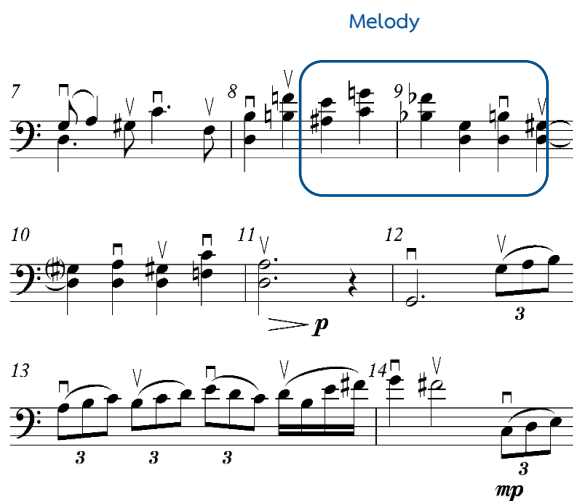
เอตูดหมายเลข 6 ประกอบด้วยโน้ตคู่ โน้ตสูง (Hight Pitch) เพื่อความชำนาญในการเล่นนิ้วมือซ้ายเพื่อหาระยะที่เหมาะสม และสเลอสามพยางค์ เพื่อฝึกการใช้ความเร็วของคันชักที่ใช้ระยะทางที่แตกต่างกันกับช่วงท้ายที่เล่นแบบตีทาเซซึ่งต้องใช้คันชักในรูปแบบสั้น ดังนี้

6.1 ประกอบด้วยโน้ตคู่ โน้ตสูง เพื่อความชำนาญในการเล่นนิ้วมือซ้ายเพื่อหาระยะที่เหมาะสม และสเลอสามพยางค์ เพื่อฝึกการใช้ความเร็วของคันชักที่ใช้ระยะทางที่แตกต่างกันกับช่วงท้ายที่เล่นแบบตีทาเซซึ่งต้องใช้คันชักในรูปแบบสั้น

6.2 ทำนองหลัก เคลื่อนที่เป็นคู่ตัวดำ ในขณะที่ทำนองแปรเป็นการเคลื่อนที่ถี่ขึ้นโดยใช้สามพยางค์ และเซบีดสองชั้น

6.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 6 เป็นรูปแบบรอนโด ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำ สลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบ (A B A C A) อยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Moderato ตัวดำ = 108 มีการใช้อารมณ์ Expressivo เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ผู้เล่น

6.4 เทคนิคพิเศษ คือ การรูดสายไปกลับซึ่งเป็นเทคนิคที่ดับเบิลเบสบรรเลงได้เด่นชัดที่สุดต้องฝึกมือซ้ายให้แม่นยำต่อโน้ตเหล่านั้น

ภาพที่ 11 การใช้โน้ตคู่เสียงสูงดำเนินเป็นทำนอง และการใช้เพิ่มความรู้สึกให้ทำนอง

ภาพที่ 12 การรักษาช่องไฟของนิ้วมือซ้ายและการกดทับคอर्डบนสาย

7. Etude No.7 Pentatonico (Pentatonic)

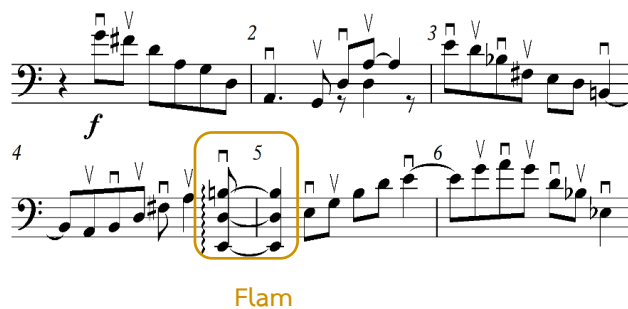
เอทูดหมายเลข 7 ประกอบด้วยการเล่นโน้ตในระดับที่สูงขึ้น นำบันไดเสียงเพนทาโทนิค (Pentatonic) มาใช้เป็นโครงสร้างหลักในการเดินทำนอง มีการใช้ตำแหน่งนิ้วโป้ง (Thumb Position) ร่วมกับการเล่นโน้ตคู่ และการข้ามสายตลอดทั้งบท ดังนี้

7.1 การใช้เทคนิคดับเบิลเบสในการบรรเลงโน้ตในระดับที่สูงขึ้น มีการใช้ตำแหน่งนิ้วโป้งร่วมกับการเล่นโน้ตคู่ และการข้ามสายตลอดทั้งบท

7.2 ทำนองหลักใช้บันไดเสียงเพนทาโทนิคมาใช้เป็นโครงสร้างหลักในการเดินทำนองหลัก และทำนองแปร

7.3 รูปแบบการประพันธ์สัณคีตลักษณะในท่อนที่ 6 เป็นรูปแบบรอนโด (Rondo) ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำ สลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบ (A B A C A D A) อยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Andante ตัวดำ = 82 มีการใช้อารมณ์ดัง-เบาสลับกัน เพื่อถ่ายทอดระดับความดัง-เบาที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน

7.4 การแนะนำเครื่องหมาย และเทคนิคพิเศษ เช่น แฟลม โดยปกติเครื่องสายจะบรรเลงลักษณะนี้ และไม่ค่อยมีการใช้เครื่องหมายระบุ ผู้ประพันธ์จึงอยากให้มีเครื่องหมายแสดงถึงเสียงที่ออกมาอย่างเป็นสากล เมื่ออ่านโน้ตจะสามารถจินตนาการเสียงได้ โดยใช้นิ้วโป้งเริ่มเล่นจากเสียงต่ำไปเสียงสูง

ภาพที่ 13 การใช้โน้ตแฟลม (Flam)

ภาพที่ 14 การใช้ตำแหน่งนิ้วโป้งบนสะพานนิ้วเพื่อเล่นเสียงสูง

8. Etude No.8 Barocco (Baroque)

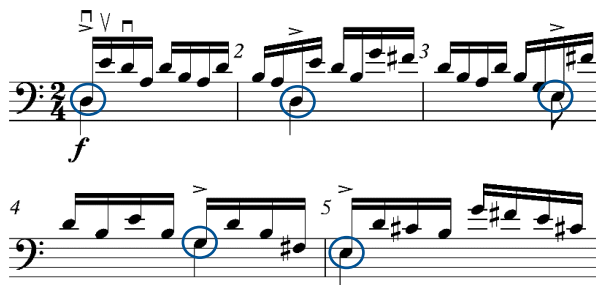
เอตูดหมายเลข 8 ประกอบด้วยบทฝึกในลักษณะบทเพลงยุคบาโรก (Baroque) ร่วมสมัยที่มีการใช้ทำนองในลักษณะโน้ตวิงกระโดดระหว่างเสียงเบส และทำนองหลัก รวมถึงมีเทคนิคสำหรับพรมนิ้ว สลับการไล่บันไดเสียง และมีสเลอสองแยกสอง เพื่อใช้ทักษะการแบ่งส่วนในการใช้งานของคันชัก ดังนี้

8.1 เทคนิคดับเบิลเบส ในบทนี้เน้นเรื่องรูปแบบการใช้คันชักที่หลากหลาย รวมถึงมีเทคนิคสำหรับการฝึกฝนเพื่อที่จะปูทางไปสู่การเล่นโน้ตสลับไปมาอย่างรวดเร็ว (Trill) สลับการไล่บันไดเสียง และมีสเลอสองแยกสอง เพื่อใช้ทักษะการแบ่งส่วนในการใช้งานของคันชักในรูปแบบที่แตกต่างกัน

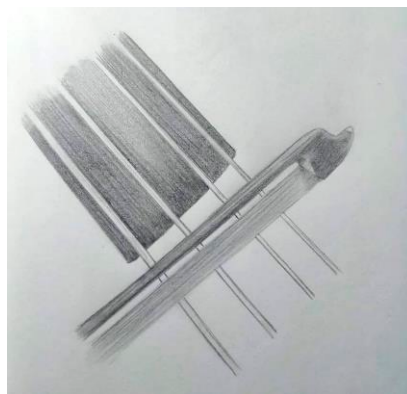
8.2 การประพันธ์ทำนองมีลักษณะบทเพลงยุคบาโรก (Baroque) เช่น การใช้โน้ตวิ้งกระโดดระหว่างเสียงเบส และทำนองหลัก บนโน้ตขเบ็ดสองชั้น

8.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 8 เป็นรูปแบบรอนโด ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำ สลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบบนขเบ็ดสองชั้น (A B A C A) อยู่ในจังหวะช้า Largo ตัวคำ = 50 และอารมณ์มีการใช้ไดนามิกในรูปแบบบาโรก คือ ดัง-เบา เท่านั้น

8.4 เคล็ดลับการฝึกคันชักที่ต่างกันจะต้องทำความเข้าใจน้ำหนัก และความเร็วของคันชักในแต่ละเทคนิคให้สอดคล้องกัน เช่น การเล่นดีทาเช (Detache) จะต้องวางบนซ้าย และลงน้ำหนักของคันชักขึ้นลงอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ 15 การใช้โน้ตเสียงเบสค้ำและโน้ตวิ้งมีความกระโดด

ภาพที่ 16 การใช้ปลายคันชักเพื่อเล่นทำนอง

9. Etude No.9 Arpeggio

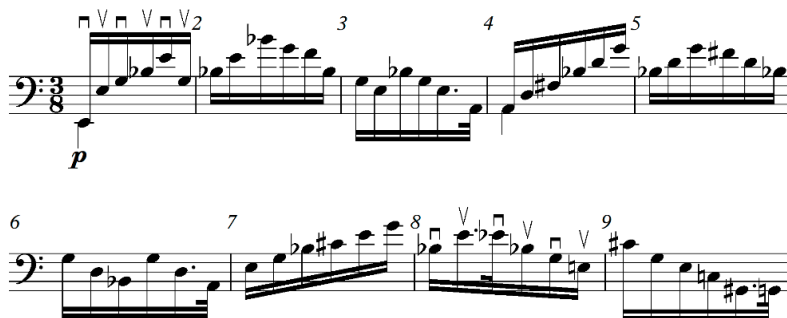
เอตูดหมายเลข 9 ประกอบด้วยโน้ตไล่แบบอาร์เปจิโอ (Arpeggio) และการเล่นสเลอสองตัวที่เป็นที่นิยมในยุคคลาสสิก ประกอบกับการกระโดดข้ามสายตลอดบทเพลง โดยใช้อัตราจังหวะผสม 3/8 (Compound Time) ดังนี้

9.1 เทคนิคดับเบิลเบสประกอบการกระโดดข้ามสายตลอดบทเพลง และขึ้นตำแหน่งนิ้วโป้ง

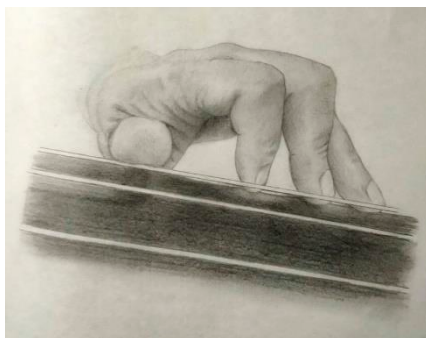
9.2 เทคนิคการประพันธ์ประกอบด้วยโน้ตไล่แบบอาร์เปจิโอและการเล่นสเลอสองตัวที่เป็นที่นิยมในยุคคลาสสิก โดยใช้อัตราจังหวะผสม 3/8

9.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 9 เป็นรูปแบบรอนโด ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำสลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบ (A B A C A D A) แต่กระนั้นในช่วงท่อน C และช่วงท้ายมีการขยายทำนองออกไปเพื่อให้แสดงเทคนิคได้มากขึ้น บทเพลงอยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Andante ตัวดำ = 75 และใช้เสียงเบาก่อน แล้วจึงดังสลับกันทั้งบทเพลง

9.4 การฝึกเทคนิคที่เป็นสเลอสองตัวจำเป็นต้องเล่นตัวที่สองให้สั้นกว่าเล็กน้อย เพื่อให้จังหวะหนักชัดเจน และเคลื่อนที่ไปข้างหน้าตามแบบดนตรีในยุคคลาสสิก

ภาพที่ 17 การใช้โน้ตไล่แบบอาร์เปจิโอ

ภาพที่ 18 การใช้นิ้วโป้งในการเล่นอาร์เปจิโอเสียงสูง มองจากด้านขวามือของผู้เล่น

10. Etude No.10 Finire (Final)

เอทูตหมายเลข 10 ประกอบด้วยโน้ตที่เป็นลักษณะโน้ตวิ่ง เสมือนขึ้นบันได รวมถึงมีโน้ตสวิง มีการใช้จังหวะซัด (Syncopation) และสเลอสองตัวที่มีลักษณะกึ่งดนตรีแจ๊ส ใช้ลักษณะซีเควนทีในการไต่ไล่ระดับบันไดเสียง โน้ตสลับกันตลอดทั้งบทเพลง เสริมสร้างการตอบสนองในการอ่านโน้ต เป็นเอทูปิดท้ายจบในผลงานชุดนี้ เป็นการเสร็จสิ้นในการสร้างบทเพลงเอทูชุดนี้ (Finish) ดังนี้

10.1 เทคนิคดับเบิลเบส ประกอบด้วยเทคนิคคั่นซัดที่ถูกระบุให้เล่นสั้นยาว ที่แตกต่างกัน เช่น มาร์คาโต สแตคคาโต เทนุโต และสเลอ เป็นต้น

10.2 เทคนิคการประพันธ์ทำนองหลัก และทำนองแปร มีการใช้จังหวะซัดและสเลอสองตัวที่มีลักษณะกึ่งดนตรีแจ๊ส รวมถึงใช้ลักษณะซีเควนทีในการไต่ไล่ระดับบันไดเสียง และโน้ตสลับกันตลอดทั้งบทเพลง

10.3 รูปแบบการประพันธ์สังคีตลักษณะในท่อนที่ 10 เป็นรูปแบบรอนโด ซึ่งนำท่อนหลักกลับมาใช้ซ้ำ สลับกับทำนองแปรเปลี่ยนไปหลายรูปแบบ (A B A C A D A) โดยการใช้การสลับบันไดเสียงขึ้นลงในแต่ละท่อน บทเพลงอยู่ในจังหวะเร็วปานกลาง Moderato ตัวดำ = 95 และใช้ระดับความดังเบาที่มีระดับดังปานกลาง รวมถึงการใช้สัญลักษณ์ดังขึ้นและเบาลง

10.4 เคล็ดลับของการฝึกบทนี้ทำให้กำลังของนิ้วและมือทั้งสองข้างจะมีผลกำลังเพิ่มขึ้นจากการบรรเลงอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งบทเพลงในจังหวะที่มีความรวดเร็ว

The image shows a musical score for Etude No. 10, measures 29-34. The score is in bass clef and shows various techniques: Tenuto (measures 29-30), Marcato (measures 30-31), Staccato (measures 33-34), and p (piano) and mf (mezzo-forte) dynamics. The score includes triplets and slurs.

ภาพที่ 19 การใช้เทนุโต มาร์คาโต และสแตคคาโต

ภาพที่ 20 การใช้นิ้วก้อยทาบบนสายสองเส้นและยกท่อนิ้วก้อยขึ้นสลับกับนิ้วกลาง เพื่อให้เกิดเสียงคู่ขนาน

ผู้วิจัยได้กำหนดโครงสร้างและรูปแบบของการประพันธ์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพันธ์ร่วมสมัย ใช้การผสมผสานเทคนิคการเล่นดับเบิลเบส โดยใช้ทฤษฎีการประพันธ์ตามแบบตะวันตก เพื่อให้ผลงานการประพันธ์ร่วมสมัยมีความน่าสนใจแตกต่าง และสามารถนำไปใช้ในการแสดงดับเบิลเบส โดยสามารถติดตามบทประพันธ์ทั้งภาพและเสียงที่เวปไซต์ยูทูป ดังนี้ <https://youtu.be/ZobHD6d0FaU>

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการประพันธ์เอทูต เดอ ทัวร์ พบว่าบทประพันธ์นี้เป็นการประพันธ์แบบประยุกต์จากองค์ความรู้ที่ศึกษาจากเอกสาร ศาสตร์การแสดงดนตรี และงานวิจัยเข้าด้วยกัน ผู้ประพันธ์ได้มีแนวคิดในการส่งต่อเทคนิคดับเบิลเบสไปสู่ระดับบทเพลงเพื่อใช้ในการแสดงซึ่งในประเทศไทยไม่มีคนประพันธ์ และได้รับการขัดเกลาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทำให้บทประพันธ์มีความสมบูรณ์ และร่วมสมัยยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดการทำงานระหว่างความรู้ในด้านเทคนิคคำเบสของผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นนักดับเบิลเบสที่มีความลึกซึ้งและซับซ้อนทางการฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดบทเพลงเอทูต เดอ ทัวร์ บนหลักการที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจให้เกิดการส่งต่อแบบฝึกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเทคนิคดังกล่าว เช่น การจับคันชัก การลงน้ำหนัก การจับมือซ้าย เคล็ดลับในการฝึกแต่ละบท รวมทั้งการใส่อารมณ์ให้กับบทเพลงเพื่อใช้ในการแสดงมากขึ้น เป็นต้น เป็นการพัฒนาต่อยอดจากบทเทศินี และซิมานด์ ที่ได้จัดทำบทเพลงแบบฝึกดับเบิลเบสมาตั้งแต่ในช่วงศตวรรษที่ 19 และศตวรรษที่ 20 [4-5, 7] แต่มีการพัฒนาบทเพลงให้มีความร่วมสมัยมากขึ้นดังที่ปรากฏในตัวอย่างโน้ตบทเพลงข้างต้น จึงทำให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นบทเพลงเอทูตมุ่งเน้นสำหรับดับเบิลเบส รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้ที่ได้

ฝึกฝนบทประพันธ์เอทุตสามารถนำไปใช้แสดงความสามารถบนเวทีคอนเสิร์ต ดังที่มีการกล่าวว่า คอนเสิร์ตเอทุตที่สามารถใช้เอทุตในการแสดงเดี่ยวนอกจากการใช้เพียงแค่เป็นบทฝึก [3]

ผลงานวิจัยสร้างสรรค์ เอทุต ดีทัวร์ แสดงให้เห็นความสอดคล้องในการสร้างแบบฝึกของผลงานสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลง ดังตัวอย่างผลงานวิจัยสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาศักยภาพการอ่านโน้ตสำหรับนักเปียโน [10] ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาการอ่านโน้ตแบบทันควันให้กับนักเปียโนที่มีปัญหาในด้านนี้ รวมทั้งมีวิธีการฝึกซ้อม แนวคิด ทางด้านดนตรีและบทวิเคราะห์สำหรับผู้ฝึกฝน รวมถึงผลงานสร้างสรรค์นวัตกรรมบทเพลงฝึกหัดเปียโนสำหรับนักเรียนโทเปียโน [11] ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของนักดนตรีที่ต้องใช้ทักษะเปียโนเป็นพื้นฐานในการเล่นดนตรี โดยมีลักษณะการประพันธ์ที่ใช้บันไดเสียงที่ไม่คุ้นเคย และความหลากหลายในระดับความยาก วิธีการฝึกฝน นอกจากนี้ช่วยพัฒนาสไตล์ทักษะของนักเรียนโทเปียโนให้ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกับบทเพลงแบบฝึกเอทุต ดีทัวร์ ที่ใช้แนวทำนองร่วมสมัย และมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาทักษะของนักดนตรีในเครื่องของตนเอง และส่งเสริมให้ใช้ในการออกแสดงต่อหน้าสาธารณชน จึงสังเกตได้ว่าการวิจัย และสร้างสรรค์บทประพันธ์ในรูปแบบแบบฝึกหรือเอทุตเป็นการสร้างเสริมประสิทธิภาพในการบรรเลงเครื่องดนตรี และใช้ในการแสดงความสามารถได้อย่างดียิ่ง

นอกจากนี้การประพันธ์เอทุตสามารถยกระดับมาตรฐานเอทุตดับเบิลเบสในประเทศไทย เพื่อสร้างบทประพันธ์สำหรับดับเบิลเบสที่ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนในประเทศ โดยในการสร้างสรรค์ชิ้นผลงานนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลบทเพลงสำหรับดับเบิลเบส และเอทุตของบอทเทซินี คาร์เตอร์ และซิมานด์ [4-5, 7] ที่มีการพัฒนารูปมือซ้ายที่แตกต่างกัน แต่กระนั้นเทคนิคด้านอื่นในการบรรเลงมีความคล้ายคลึงกัน ร่วมกับประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัยจากการเป็นนักดับเบิลเบสอาชีพ จึงนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการต่อยอด ทดลอง และทดสอบเนื้อหาของบทเพลงเอทุต เพื่อควบคุมลักษณะขอบเขตของการประพันธ์ และค้นพบเทคนิคในการบรรเลง และบันทึกโน้ตสำหรับดับเบิลเบสที่เป็นรูปแบบใหม่ที่ไม่เป็นที่นิยมในเครื่องดนตรีชิ้นนี้ ดังที่ปรากฏในเอทุตหมายเลข 4 ที่ใช้นิ้วสองค้างสลับกับนิ้วสี่ยกขึ้นลงในการบรรเลง มุ่งเน้นให้เกิดการสร้างสรรค์หลากหลายเพื่อนำไปต่อยอดได้ต่อไป

ทั้งนี้บทความวิจัยแสดงถึงการสร้างสรรค์บทประพันธ์ชิ้นใหม่ 10 บท เพื่อพัฒนาเทคนิค นวัตกรรม และวิวัฒนาการของการปฏิบัติดับเบิลเบส ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำมาฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาทักษะ และนำไปใช้ในการแสดง รวมถึงสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดสู่การวิจัยสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงบนพื้นฐานของเทคนิคดับเบิลเบสได้มากขึ้น และเป็นประโยชน์ในการประพันธ์ให้กับดับเบิลเบสได้อีกจำนวนมาก

เอกสารอ้างอิง

- [1] Bottesini, G. (1869). *Grande méthode compète de contre-basse*. Leon Escudier.
- [2] Simandl, F. (1904). *New method for the double bass*. Carl Fisher.
- [3] Stolba, K. M. (1968). *A history of the violin etude to about 1800*. Fort Hays State University.

- [4] Carter, R. (1977). *Comprehensive bass method*. C. Hansen Music & Books.
- [5] Simandl, F. (1987). *New method for the double bass* (Drew's Ed.). Carl Fischer.
- [6] Souza, M. (2016). *Annotated bibliography for double bass methods and studies*. [Doctoral Dissertation, University of Georgia]. https://getd.libs.uga.edu/pdfs/tietboehl-nasci-mento-esouza_mauricio201608dma.pdf.
- [7] Bottesini, G. (1982). *Method for double bass part one* (Slatford's Ed.). Yorke Edition.
- [8] Simandl, F. (1948). *New method for the double bass* (Zimmermann's Ed.). Carl Fischer.
- [9] Pichitthanasarak, P. (2016). *Preludes: The exotic Asean phenomena for piano*. [Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University]. (In Thai)
- [10] Shinasharkey, N. (2012). *A composition to enhance sight reading skills for pianists*. [Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University]. (In Thai)
- [11] Pongsarayuth, S. (2013). *AN innovative piano study for non-piano major*. [Doctoral Dissertation, Chulalongkorn University]. (In Thai)

การเมืองเรื่องแต่งงาน : จาก“แรงงานอพยพชาวพม่า”มาสู่ “คนสองน้ำ”
ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดระนอง¹

The Politics of Marriage: From ‘Burmese Laborers’ to be
‘Kon Song Nam’ in Ranong Border¹

ฤทัยชนก ห่วงจริง²

Rutaichanok Hungjing²

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของ ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง พลวัตของ “คนสองน้ำ” กับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของจังหวัดระนอง พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2560 สาขาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี 84000 และนักศึกษาปริญญาเอก สาขาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

¹ This article is part of a dissertation on "Dynamics of “Khon Song Nam” and the Economic Changes in Ranong Province, 1957-2017", Doctor of Philosophy Program in History, Faculty of Humanities, Chiang Mai University (Thesis will be completed in 2022)

² Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University and currently studying in a Doctor of Philosophy program, History Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai, 50200, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: nan5941@gmail.com

(Received: April 10, 2021; Revised: September 10, 2021; Accepted: September 20, 2021)

บทคัดย่อ

การดำรงอยู่เป็น “คนสองน้ำ” หรือ “คนสองสัญชาติ” ในจังหวัดระนองเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้มีโอกาสนับเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจของแรงงานชาวพม่า ทำให้เกิดการแสวงหาแนวทางที่จะได้รับสถานะทางกฎหมายสองสัญชาติ แรงงานอพยพชาวพม่าในช่วงทศวรรษ 2550 ได้เริ่มต้นสร้างแนวทางใหม่ที่จะทำให้ได้รับสถานะทางกฎหมาย คือ การแต่งงาน ทำให้ขอบวงของความเป็น “คนสองน้ำ” ขยายตัวมากขึ้น จากเดิมที่ “คนสองน้ำ” จะจำกัดตัวอยู่ในสองลักษณะ คือ การใช้ความเป็นเครือญาติ ซึ่งต้องเป็นคนดั้งเดิมอันจะเป็นอยู่อย่างไม่เป็นทางการ และการสวมบัตรคนตาย ซึ่งในช่วงทศวรรษ 2550 ทำได้ยากมากขึ้น การแต่งงานจึงกลายเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมเพราะทำได้ง่าย และรวดเร็วกว่าวิธีอื่น การได้สามีหรือภรรยาเป็นคนไทยมีส่วนช่วยขยับสถานะทางกฎหมายในการทำงานของแรงงานอพยพ ส่งผลให้มีสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ การศึกษาเมืองชายแดน เช่น จังหวัดระนอง จำเป็นที่จะต้องพิจารณา “ความเป็นชายแดน” ในมุมมองของ “เมืองเชื่อมต่อ” (Connected City) ซึ่งจะทำให้เข้าใจถึงความซับซ้อนการแสวงหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อดำรงอยู่อย่างมีสถานภาพ

คำสำคัญ: แรงงานอพยพชาวพม่า คนสองน้ำ สถานะทางเศรษฐกิจ

Abstract

The existence of ‘Khon Song Nam’ or ‘people with dual citizenship’ in Ranong is an important condition to level up the economic status of Burmese laborers. In fact, the way to have legal dual citizenship has been sought. Burmese laborers in B.E. 2550 tried to find out a way to have legal status by marriage. Hence, the scope of ‘Khon Song Nam’ has been extended. That is, ‘Khon Song Nam’ was first limited in two characteristics: relatives who were unofficially native and fake identities of deceased people, which have been difficult to do. Nowadays, marriage has been popular because it is easier and quicker than other ways. Having Thai husbands or wives can assist to enhance the legal status of their work. In consequence, their economic status and well-being have significantly been better. Border studies, such as in Ranong, are necessary to consider a ‘border’ in a dimension of a ‘connected city’. Therefore, the complexity to find out the way of self-changes to live with status can be understood.

Keywords: Burmese Labors, Khon Song Nam, Economic Status

Introduction

According to the economic growth in the border area of Ranong in each period, low-skilled labors are demanded as an important line to expand the economy, especially Burmese labors who have migrated to Ranong in order to support the expansion of fishing business since the end of 2530s BE. Interestingly, Ranong has a coast, connecting to Myanmar, where contains abundance of fishes. Therefore, main incomes of Ranong have been gained from fishing business and production industries [1] instead of mine industry which was the past resources for the highest numbers of incomes before 2550s BE. It can be seen that modern fishing business and production industries need a lot of unskilled labors.

The results of Thailand's economic growth and Myanmar's political problems revealed that 'Kon Song Nam' or dual citizens have played the most important role in the economy in Ranong border. 'Kon Song Nam' have been important economic mediators in a context of trading problems and essential mechanism for the economy in Ranong border. Especially in 1995, Myanmar opened the border for joint venture of fishing concessions. This distinctly influenced a role of 'Kon Song Nam', and Ranong became a fishing industry area attracting a lot of Burmese people to work as labors. Some labors who had a status of alien labors saw some benefits of being 'Kon Song Nam'. Originally, 'Kon Song Nam' were limited in two types: relationships of relatives who were unofficially local people in Ranong and fake identity of decreased people, which was harder to do after 2550s BE. Therefore, Burmese labors tried to find out other ways to become 'Kon Song Nam' in order to access resources and benefit themselves and their counterparts. This could differently enhance their living and economic status. According people movements during the world's situations of money, thoughts, things, knowledge, and cultures through borders, studies of migrants, immigrants, and Diasporas have been researched since 1980s. Teerawut Senakum [2] concluded the overall studies of Diasporas clearly. The studies were divided into two groups: concepts of Diasporas and Diaspora conditions, which were different based on views for asking questions to Diasporas. In the first concept, Diasporas were classified into a few types: people who were victims, people who were labors, and people who moved due to trades. These Diasporas were interpreted and defined inflexibly while a concept after looking at these Diasporas as a new group under the conditions of history, culture, politics, and discourse affected the identity of Diasporas with mixed races.

In this article, Burmese labors in Mueang, Ranong province were looked at, regardless of their status of Diasporas who were forced to move from their old places and stayed in other places with depression and bad experiences. Burmese labors in this study served as a new group of people who can select what is suitable for their lives.

Objective

To show the economic and living status of Burmese labors in Ranong through the method to be ‘Kon song Nam’ or legal dual citizens.

Methodology

This qualitative study was conducted according to historical research methodology and focused on related documents and studies of historical stories in the border and cross-border labors in Ranong, including field-trip data collection. In-depth interview and observation were employed to 10 families of Burmese labors who had married Thai people for more than three years. The families who could give a beneficial information and recommend other families were selected in this study. Participant and non-participant observation were also conducted. The key informants were Burmese labors, Thai immigrants to Ranong area due to economic changes at any period of time, and local people who had seen a lot of changes for more than 60 years. All of the informants lived in the area which was Mueang, Ranong. After that, the data were checked in terms of individuals, places, and duration before the data were categorized through the process of interpretation, phenomenological analysis based on rationales for conclusion. The data were finally presented by description.

Results

The study on marriage: from Burmese labors to be ‘Kon Song Nam’ in Ranong Border reflected three main topics. First, migration and living of Burmese labors after entering Ranong showed that both countries mutually helped the labor migrate to Ranong. Second, the method to be ‘Kon Song Nam’ showed the personal relationships among the border people, which helped to solve problems on economic and political policy changes of Thai and Burmese governments. Third, the economic and living status of Burmese labor families

after becoming 'Kon Song Nam' showed the necessity of law for facilitating the labors' working, which could result in their better economic and living status.

1. Migration of Burmese Labors and their living after entering Ranong

Migrant labors have been working in Ranong for a long time because the Ranong border area connects with Kawthaung in Tanintharyi Division, Myanmar, and it is a natural border of Andaman Sea and Kra Buri River. Geographically, travelling in this area is out of both governments' control. For another reason, Burmese labors need to have secure incomes, but employment in Myanmar is very low. Plus, wages in Thailand are higher than they are in Myanmar. However, surprisingly, the lowest wages in Ranong are still lower than they are in Bangkok and Metropolis, and the cost of living in Ranong is quite high [3], as well as it takes very longer to travel to Ranong due to far distance and inconvenient routes. The results were relevant to the study of cross-border migration by Kritaya Archavanitkul and et al. [4], which were presented that the main causes of the cross-border migration were differences of economic growth, travelling convenience, and information of migration from friends and relatives. In addition, due to geographical obstacles in Ranong area, labors from the Northeast or other parts of Thailand were not interested to work there like in the past. In terms of climates, it rains a lot and more than it does in other parts of Thailand; it is not thus suitable for daily employment thanks to shorter working hours. According to personality of Burmese labors—working hard, patience, and no complaints about their welfares, Thai employers prefer to hire Burmese labors.

1.1 Migration of Burmese labors to Ranong before 2530s BE

From 2500 BE until before 2530s BE, travelling between two countries at the border were flexible, there were not many Burmese labors in Ranong, and there were no immigration points [5] to officially control foreigners' travelling. Therefore, it was normal for Burmese labors to enter Ranong. Burmese labors mostly from Kawthaung and Myeik entered only for work in the morning and left in the evening without staying overnight in Ranong [6]. All of these labors were unskilled and worked in charcoal kiln factories, sawmills, and mines.

The arrival of Burmese labors before 2530s BE was necessary for economy in Ranong because Burmese labors replaced labors from the Northeast of Thailand, who could not resist to hard work. Mr. Panya Reok-urai, the former Ranong governor, was interviewed with the Nation Newspaper on 12th December 1977 that a mine owner had hired a truck to

carry labors from Surin to work in Ranong, but when they reached Ranong, they could not be patient for hard work, and then they resigned from the job. In contrast, Burmese labors could do this job easily [7]. Once there were more Burmese labors working in Ranong in 1977, the immigration point required a certificate of Temporary Border pass. At present, it can be used only once for a person to enter and stay in Ranong no more than one week. It resulted that most Burmese labors came to work as fishers for a short time and went back to their country without renting houses like they do now. Labors who worked for fish ports, sawmills, shipyards, or agriculture stayed in small houses personally provided by their employers since Burmese labors at that time were illegal migrants, and there was no policy by the government to permit alien labors to work and register in Thailand

1.2 Migration of Burmese labors to Ranong after 2530s BE

After the announcement of Exclusive economic zone (EEZ) in neighbor countries during 1977-1982, the scope of Thai fishing was decreased. However, the area of Ranong border was not affected by this scope, and fishing business in Ranong had extremely grew up since 1982. Until 2530s BE, in Thailand, a policy to change a war zone to a trade zone was developed to promote production for export in order to replace import. In addition, the agricultural production structure was adjusted to be industrial, resulting in the economic growth in Ranong [8]. While the economy in Ranong was growing up, labors from the Northeast wanted to go home due to a royal project called the Northeastern Green Project happening to their home. Some of them went to work in the Middle East because of popularity at that time. Therefore, fewer northeastern labors worked in Ranong, and some northeastern labors who had already worked in Ranong went home [9]. Nevertheless, according to political situations in Myanmar [10], it resulted in a large number of Burmese labors nearby coming to Ranong and later with their families. At this time, they rented houses for their families and semi-permanently lived in Burmese community.

Since fishing and industrial businesses required multiple hardworking labors for fishing boats, product transfer and movements, labors who came to work in the morning and went back to their country in the evening became migrant labors staying in Ranong longer. For another reason to have Burmese labors, incomes of people in Ranong were quite high, so there were hardly Thai people working as unskilled labors. Moreover, Thai employers preferred to hire labors with low wages in order to reduce production cost, and Burmese

labors could be the best choice for them in Ranong after 2530s BE. For the aforementioned reasons, Ranong was as if the light at the end of the tunnel for Burmese labors to flee from their political situations under the military dictatorship of the government and look for well-beings for themselves and their families.

Figure 1 The semi-permanent community of Burmese labors in Ranong
(taken on Wednesday, 14th July 2021 at 3.30 p.m.)

2. The ways to become ‘Kon Song Nam’

The economic growth in Ranong influenced the big wave of Burmese migrant labors; in consequence, the government realized the quantity control of Burmese labors. In 1994, immigration checkpoint was established at Saphan Plaa Pier and illegal Burmese labors were seriously checked. As a result of the government’s strict regulations, Burmese labors found difficulty and risk to stay in Ranong, and they had to stay in fear and were not sure that they could have a chance to work in Ranong in the future. U Ye Htut said that once Burmese labors had been expelled to Myanmar until there were none of them left in Ranong, but there were some of them hiding on boats. Some Burmese labors went back to Kawthaung or their hometown. In the end of 1995, the situation was worse that even labors with permit certificates were pushed to go home because their homeowners with whom they rent houses were forced by the police. House owners who had Burmese labors in their houses had to be punished [11]. Regarding the control and force to Burmese labors by Thai law and other regulations, for example, the registration of alien labors was annually dealt with high expenses and allowed to some specific businesses and specific areas in 1997 [12]. In addition, these migrant labors could not be provided with state welfare or medical services, so it was very

difficult for them to live their lives in Ranong. For this reason, Burmese labors saw some benefits from being dual citizens or called ‘Kon Song Nam’ and sought for a way to be ‘Kon Song Nam’ in order to have more opportunity to access career path. Moreover, they would live their lives in Ranong without escaping from seizure. Since 2550s BE, Burmese labors have tried to search for other complex ways to become ‘Kon Song Nam’.

In this article, three ways to be ‘Kon Song Nam’ were explained. First, becoming Thai relatives means Burmese labors have to be native people back in the time before the Thai borderline was determined, and modern nation state citizens were clearly defined before 2500s BE. However, this way is unofficial and known only in groups of ‘Kon Song Nam’ and native people in Ranong. Second, fake identities of deceased people is another way to claim that these people’s name have not been registered in population survey. This way needs cooperation from some groups of government officers or networks of shady businesses to help to make legal documents. Nevertheless, it was more difficult in 2550s BE to have fake documents for subrogation. Third, marriage means Burmese labors working in Ranong marry Thai people, but most of them live together without a legal marriage certificate. It was also found that they know the benefits from being ‘Kon song Nam’ by marriage, and this way is more popular, easier, and faster than other ways.

It could be explained that ‘Kon Song Nam’ was originally influenced from settlement of Chinese people who had come to Ranong to work as labors in tin mines since 1862. Later, when England invaded and took over Myanmar, and the border line was determined in 1868 [13], people in Thailand and Myanmar were obviously separated. However, the people in two countries had good relationships with one another and were relatives, so they still visited and counted on one another. Sia Khao gave some information that ‘Kon Song Nam’ was Thai people who lived in Kawthaung before it was taken over by England. As a result of, they had to become Burmese citizens holding Burmese identification cards. When they were allowed to enter Thailand, they could also have Thai identification cards. Therefore, they had dual citizenship and could travel in and out of both countries [14].

Their daily routine of commuting between two areas later became a way to build their families’ economic security. For mine business, the price of minerals were down and not good for the production cost at that time. However, the route to Ranong was developed, and there was a new road-Phetkrasem Road-which was a main way to import some

consumption products from Chomphon and Bangkok to Ranong. In the meantime, some smuggled products were imported from China through Kawthaung. In consequence, 'Kon Song Nam' who had owned mines or worked in mines became middlemen to sell products between the borders, and they earned a lot of profits and economic security. Ko Thong, an owner of Kitpaisan Limited Partnership, said about running business in that past that products from Dawei, Myeik, and Yangon had to pass through Kawthaung. They ran their businesses for a long time, and most of them were relatives; therefore, they knew about the routes to import products very well [15].

Regarding the adjustment of these people, like people living near the borders, they at first only travelled for inter-state trades. However, unlike people living near the borders, later they did not hold only one nationality or any nationality. They held two nationalities, which built the very fast economic growth in Ranong. Cross-border trades with 'Kon Song Nam' middlemen led to convenience and profitability. Until 2520s BE, the economic changes in Ranong was related to the economy in Bangkok. As a result, new investors, especially from Chomphon, ordered products from Bangkok to sell in Myanmar. Retail trading was changed to wholesale trading. More products were hoarded, and working capital was very high; consequently, 'Kon Song Nam' who ran business using relatives' relationships with small capital could not hoard products and sell products with credits. They had to quit their roles and were willing to be disard 'Kon Song Nam' citizenship because of no benefits to their businesses like in the past. In addition, a number of Kon Song Nam' relatives between two borders from generation to generation reduced, and their offspring could not gain benefits from this kind of citizenship. After that, there was no necessary to cross the border for trading, but the benefits from border economy was increasingly good due to rough relationships between Thai and Myanmar. Hence, other ways to become 'Kon Song Nam' were tried and adjusted in Ranong border.

Fake identities of deceased people occurred because relatives' relationships of 'Kon Song Nam' were decreased, and it was harder to hold Thai nationality. Although some people had some relatives in Ranong, and they still commuted between two borders, most of them were born and lived in Myanmar. They still saw opportunity to come into the economic area in Ranong and became business owners. Fake identities of deceased people was a way chosen in Ranong border. In 2530s BE, there was a natural disaster causing a very

large number of dead and lost people; therefore, these people were failed to registered. For instance, Uncle Yoi (an assumed name) talked about Typhoon Gay in Chomphon and Kra Buri, Ranong. There were a lot of dead and lost people in this disaster, and Burmese people used this opportunity to be ‘Kon Song Nam’. This way was effective when it was cooperated with Thai government officers who had roles in coordination to find out relatives of dead people or give relatives some payments in order not to notify the death. Then some Burmese people who had contacted the officers were given the names of dead and lost people. In fact, this method was used for some Burmese who had money. After that, their names were changed to be Thai names, and new identification cards were made. One of teachers in Pak Chan said that there was one person named Ka-Ma who had a card and a Thai surname. It was said that she had a fake name from a deceased person because she had paid a deceased person’s relatives some money in order not to notify death, and then she moved her name into a house registration as a Thai citizen [16].

After 2550s BE, it was harder to use fake identity of deceased people because, apart from spending money for it, it needed some illegal help from Thai government officers. According to the research results, it turned out that there were no Burmese labors using fake identity of deceased people to become ‘Kon Song Nam’. They chose to marry Thai people and live without marriage certificates. Therefore, marriage was an easier, faster and more popular way than other ways, and it led to economic security to increase their incomes when compared to other Burmese people marrying their counterparts.

3. Economic and living status of Burmese labors and their families after being ‘Kon Song Nam’

The results of the in-depth interview with the samples of Burmese labors, it was found that they became ‘Kon Song Nam’ with good determination. They learned some information and specific behavior from their friends and relatives who had Thai husbands.

For example, Miss Kanda (an assumed name), 26, from Dawei entered Ranong with her mother and brother in 2538 BE after her father worked in a construction site in Ranong. She said that her aunt married to a Thai husband who worked as an electrician and general worker. After that, her husband’s younger sister help her get a job as a caregiver for bedridden patients with 8,000 Baht/month. She has a house and everything because of her husband. If she had not known him, she would have had harder life. She had been a worker to select fish and clean fish baskets with only 50 Baht/day of wages. At present, she can send money

back to her family in Myanmar and has better life [17]. Therefore, this has been the beginning of positive attitudes to marry Thai people and become a model and expectation to find a way to change themselves for better lives.

Having Thai husbands is not only a shortcut way to find an opportunity to have security in their lives, but it is also a channel to access resources and have power to negotiate with the government. Similarly to the daily routines of Mae Kaew (an assumed name) who comes from Bokpyin, Tanintharyi Division, Myanmar, after entering Ranong to work in a grocery store, she could save a sum of money to buy things for peddling in a determined area, but she had to flee from the control of government officials. Then she tried to seek for a way to have power to negotiate with the government and working flexibility.

Mae Kaew said that she married to a Thai husband from Chinburi, who moved to Ranong because of fishing industry growth in 2533 BE. Marrying him made her have a small grocery store selling onions, garlis, and other things in a fresh market (Talad Lang). The grocery was legally registered with her husband's name, and survived from the government's inspection [18].

Figure 2 Mae Kaew's grocery store in a market at Soi Pakdee in Mueang, Ronong.
(taken on Thursday, 15th July 2021 at 10.00 a.m.)

In terms of their families' economic and living status, the results revealed that the Burmese labors who became 'Kon Song Nam' had better life and economic status. At first they crowdedly lived together in their employers' provided houses or small rental houses near a fish port. In contrast, they currently have more money and afford to buy things, they

also have job opportunity, household facilities, and self-learning opportunity. According to the field trip and the interview, Ipew (Burmese name of which she is still proud), a girl from Bokpyin, crossed the natural border pass when she was two years old. She remembered that her mother was very poor, and her mother said that they could be harder to live in Myanmar. Therefore, her mother took her and her sister to see her father who worked in a fishing boat. They also had other relatives who had been staying in Ranong. Their family was quite lucky because the fish port's owner was kind, so Ipew had a chance to study and graduate Prathomsueksa 6 (grade 6), and worked in a shoes and clothes shop at a market. After that, her boyfriend help her get a job at a hospital as an interpreter for nurses and doctors when there are some Burmese patients because she can speak three languages: Thai, English, and Burmese. Then she married Thai husband [19].

Figure 3 A working routine of a Burmese labor becoming ‘Kon Song Nam’ by marriage (taken on Tuesday, 16th February 2021 at 10.00 a.m. at Ranong hospital, Mueang, Ranong)

Therefore, Ipew was one of the samples who has had better economic and living status after marrying Mr. Bunlert Kerdthai (an assumed name), her Thai husband, and become ‘Kon Song Nam’. She could also build a house on her husband’s land, own three motorcycles for convenient daily routines, have household appliance such as a television, a refrigerator, a fan, including a double-tube washing machine which is the most facilitated appliance for Burmese labors.

Figure 4 A house of Ipew, Burmese labor becoming ‘Kon Song Nam’ by marriage
(taken on Tuesday, 17th July 2021 at 3.00 p.m. in Mueang, Ranong)

Furthermore, Ipew had an idea of saving money by depositing 2,000 Baht/month at a bank in order to be a medical fund even if she has a benefit from the Universal Health Coverage and an educational fund for her only son in the future. It was interesting that her idea was very different from other Burmese labors living in Ranong, who preferred several children due to their beliefs that there would be more labors to help families.

According to all these stories, it reflected that marrying to Thai people and being ‘Kon Song Nam’ greatly affected their economic and living status of Burmese labors. It was found that Burmese labors being ‘Kon Song Nam’ had power to negotiate with the government. They could also have opportunity to find better jobs with good working hours and their ability and knowledge, which influenced on higher incomes and better quality of life. However, when Burmese labors marry each other, they could not choose jobs or negotiate any benefits. Most of them had to work for a fishing business and production industries such as labors for carrying things in fish ports, labors in factories’ production line, and so on with a lot of conditions and limitations.

Conclusion

The study of the politics of marriage: change of status from Burmese labors to ‘Kon Sing Nam’ in Ranong Border can be concluded that the adjustment of the Burmese labors’ living status in Mueang, Ranong was mainly changed when Burmese labors and their followers were arrested at the end of 1995. As a result, they had to hide themselves, and their families

and followers had to go back to Kawthaung in Tanintharyi Division, Myanmar and follow up the situations in order to survive from being arrested by Thai government officers. This is relevant to the study by Kritaya Archavanitkul [20] stating that some cross-border labors from Myanmar were often violated from their rights and exploited by Thai government officers when they first travelled to Thailand. Similarly to the study by Adisorn Kerdmongkol [21], it was found that Burmese labors had to face risks to work in Thailand and violent from operation by Thai government officers when they were arrested and forced to pay for no arrest. Therefore, this situation influenced Burmese labors to find out a negotiation way for their economic security and their families' living status. These findings were in accordance with a suggestion by Sutharin Koonphol [22] that people's daily routines could not actually survive from negotiations, competitions, and power control; therefore, these situations happened in people's lives and were considered struggles to survive.

Although, according to the concept of Diasporas, it was indicated that movement and distribution of people migrating from their original locations were determined to be the main topic of Diasporas studies, this study was focused on Burmese labors in Mueang Ranong without consideration of their Diasporas status which was forced to move from their former places and stay in other places with their depression and bad experiences. In this research, these Burmese labors were considered new constructed people who could choose the most suitable things for their lives while facing some bad experiences. When Burmese labors wanted to stay in Ranong area, it became the beginning to see some advantages of being 'Kon Song Nam'. Being 'Kon Song Nam' could be a beneficial way for their negotiation with Thai government's power. They tried to be 'Kon Song Nam' by marriage because they had no relationships with relatives of the original 'Kon Song Nam', and they could not afford to do fake identity of decreased people. 'Kon Song Nam' could thus be a good way for them to work and live in Ranong conveniently. However, according to the results in this study, it was found that only female labors used this method of marriage possibly because of the social value of the local people. Therefore, there has been no marriage between Thai female people and male Burmese people.

References

- [1] Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *Gross regional and provincial product chain volume measures 2018* Edition. O.S. Rriting House. (In Thai)
- [2] Senakum, T. (2004). *The concept of displacement and ethnicity cited in Chaweewan Prachuabmao*. ethnicity. The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- [3] Pongaumpornsakda, P. (2011). *The problems of Myanmar migrant workers providing sex services: A case study of Ranong Province*. Thesis of Master of Arts in Political Science in Security Resource Management. Burapha University. (In Thai)
- [4] Archavanitkul, K. (1997). *Complexity and confuse of cross-border people in Thailand*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (In Thai)
- [5] Ranong Immigration Office. (2019). Retrieved 2 April 2020, from <https://www.ranongimmigration.go.th/content/history>. (In Thai)
- [6] Pocapanishwong, N. (2013). *Translocality: The interaction of peoples in borderland and the negotiation in religious sphere of the transnational Burmese migrant in Ranong Province*. Thesis of Doctor of Philosophy in Interdisciplinary Studies. Bangkok: Thammasat University. (In Thai)
- [7] Memorandum of Ranong Provincial Hall on 28th September 1994. Burmese Diasporas in Ranong Province cited in Meekul, P. (1995). *Problems and solutions of using Illegal Burmese labors: a case study of Ranong*. Thesis of Master of Political Science in Public Management. Thammasat University. (In Thai)
- [8] Ranong province. (2016). Economic conditions of Ranong. Retrieved 29 April 2020, from <https://www.ranongcities.com/2561/content/economy>. (In Thai)
- [9] Tanamai, R. (2004). *The political economy of Thai-Myanmar relations: a case study of border areas in Ranong Province*. Thesis of Master of Arts in International Relations. Thammasat University. (In Thai)
- [10] The 8/8/88 Uprising in Mayanmar. (2013). Retrieved 29 may 2020, from <https://guru.sanook.com/26507/>. (In Thai)
- [11] Htut, U. Interviewed on 6 March 2015 cited in Chotisut, K. (2016). *Aung San: Collective memory of Burmese migrant workers in Ranong Province*. Thesis of Master of Arts in Southeast Asian Studies. Walailak University. (In Thai)

- [12] Archavanitkul, K. et al. (1997). *Synthesis of alien labor situations and alternative policy of alien labor import in Thailand*. In the National Research Conference of Alternative Policy of Alien Labor Import in Thailand: a Study of Facts from Beneficiaries, Law Observation, and Analysis of Government Management System. 30-45. May 26-28, 1997. Institute of Population and Social Research, Nakhon Pathom. Nakhon Pathom, Mahidol University. (In Thai)
- [13] Treechot, P. (1998). *Problems of hill-tribe groups in Thailand-Myanmar borders: a study of effects on international trade between Thailand and Myanmar*. Chulalongkorn University. (In Thai)
- [14] Interview. Sia Khao. Thai immigrant and the owner of a Shell Gas Station in Ranong. 52 years old. August 11, 2020. (In Thai)
- [15] Interview. Kothong. Local citizen and the owner of Kitpaisan Limited Partnership. 66 years old. August 26, 2017. (In Thai)
- [16] Interview. Teacher in Pak Chan. Local citizen. August 22, 2021. (In Thai)
- [17] Interview. Kanda (an assumed name). Burmese labor from Dawei. 26 years old. January 20, 2021. (In Thai)
- [18] Interview. Mae Kaew (an assumed name). Burmese labor from Bokpyin and marriage to Thai husband. January 24, 2019. (In Thai)
- [19] Interview. Ipew (an assumed name). Burmese labor from Dawei and marriage to Thai husband. 26 years old. January 24, 2021. (In Thai)
- [20] Archavanitkul, K. et al. (2000). *Genders, reproductive health, and violence: Life experiences of Burmese labors*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (In Thai)
- [21] Kerdmonkol, A. (Editorial). (2003). Life diaries of Burmese labors: from slave labors to illegal labors. Bangkok: Thai Action Committee for Democracy in Burma (TACDB). (In Thai)
- [22] Koonphol, S. (2007). Stories of everyday life, Political Science Journal (Faculty of political science), Vol. 28 No. 2. (In Thai)

Guideline of Community Participation for Religious
Tourism Development at Wat Phra That Phanom,
Nakornphranom Province¹
แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว
เชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร
จังหวัดนครพนม¹

นัฏพงษ์ ฉายแสงประทีป^{2*} และจรินทร์ พักประไพ²
Nattapong Chaisaengpratheep^{2*} and Charin Phakprapai²

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม”

² คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44000

¹ This article is part of a dissertation titled “A Management Model of Religious Tourism in Wat Phra That Phanom Woramahawihan, Nakhon Phanom Province”.

² Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University, 44000, Thailand

* Corresponding author E-mail: siam2325@hotmail.com

(Received: July 1, 2021; Revised: October 21, 2021; Accepted: November 4, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ เพื่อ 1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบวัดพระธาตุพนมฯ และ 2. เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบ วัดพระธาตุพนมฯ จังหวัดนครพนม เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 4 คน ประชาชนทั่วไป 9 คน ร้านค้า 7 ร้าน) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยในการตัดสินใจและการประเมินผล อีกทั้งยังดำเนินการผ่านตัวแทนของชาวบ้าน จึงขาดความเข้าใจในแผนการพัฒนาท้องถิ่น ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยการจ้างงานจากวัดบางส่วน และร่วมกิจกรรมกับทางวัดในวันสำคัญทางศาสนา ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจไม่ได้เกิดจากชุมชนเป็นผู้เสนอ อีกทั้งยังขาดการประชาสัมพันธ์ และขาดความต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ ส่วนการรับผลประโยชน์นั้น ขาดการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งชมรม นอกจากนี้ชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในประเมินผล ชุมชนจึงไม่ทราบถึงผลของการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัด แต่ชุมชนมีความสนใจอย่างมากที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อความเจริญของท้องถิ่นของตนโดยเชื่อว่าแนวทางการมีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้น จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนดังกล่าวปรากฏเป็นความจริงขึ้นมาได้อย่างแน่นอน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมฯ

Abstract

This qualitative research aims 1.to investigate community participation in development of religious tourism at Wat Phra That Phanom, Nakhon Phanom Province and 2. to propose guidelines for community participation in the development of religious tourism at Wat Phra That Phanom, Nakhon Phanom Province. Three groups key informants were interviewed, consisting of four government officials, nine people, and seven vendors. The findings were analyzed by content analysis. It was shown that the local communities had very little participation in decision-making and evaluation. Based on the limited degree of community involvement in the process, they are thus unaware of related local development plans. They were only partial beneficiaries from being employed by the temple in some activities when important religious days. Additionally, it was found that the degree of community participation was quite problematic due to a lack of engagement in proposed activities, poor public relations, and discrete execution. In terms of benefit allocation, there were also not any established community groups or clubs. As a matter of fact, communities were unaware of the progress and consequences of community development schemes. However, they are

very interested in joining religious tourism development to promote local civilization. They believed that the proposition of this study could lead to real community development.

Keywords: Community Participation, Religious Tourism, Wat Phra That Phranom

บทนำ

ในปัจจุบันวัดได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นเหตุให้วัดบางแห่งได้ปรับบทบาทใหม่ จากเดิมที่เคยจำกัดไว้สำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ และศาสนพิธีของชาวบ้านไปเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากการส่งเสริมโดยกรมการศาสนา พ.ศ. 2557 Khamdi [1] ทำให้วัดมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับชุมชนมากขึ้นด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงศาสนานั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เก่าแก่ที่สุด เป็นการท่องเที่ยวที่มีแรงบันดาลใจเฉพาะเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาเป็นหลัก Timonhy & Olsen [2] ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไม่เพียงเป็นการเดินทางเพื่อแสวงบุญเท่านั้น ยังเป็นการเยี่ยมชมศาสนสถาน ศิลปะ ประเพณีและเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา Mu et al. [3] นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาอาจเป็นวิธีการหนึ่งในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และผู้คนยังเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและธุรกิจชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญเท่าเทียมกับนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการปกป้องและรักษาสถานที่ทางศาสนา วัฒนธรรม เหตุการณ์ที่เป็นรากฐานของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา Choe & O'Regan [4]

พระธาตุพนมเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดนครพนม ประดิษฐานอยู่ที่วัดพระธาตุพนม รวบรวมวิหาร อำเภอดงหลวง เป็นพระธาตุประจำวันอาทิตย์ และยังเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของคนปีวอกอีกด้วย พระธาตุพนมไม่เพียงเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของชาวนครพนม แต่ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอีสาน รวมไปถึงพี่น้องชาวลาวด้วยเช่นกัน พระธาตุพนมเป็นพระธาตุเก่าแก่ ในอุรังคินทานซึ่งเป็นตำนานการสร้างพระธาตุพนมได้กล่าวไว้ว่า ในราว พ.ศ. 8 พระกัศสปะเถระพร้อมด้วยพระอรหันต์ 500 องค์ ได้อัญเชิญพระอุรังคธาตุ (กระดูกส่วนหน้าอก) มาบรรจุไว้ที่ภูเก้าพร้าว (สถานที่ตั้งของพระธาตุในปัจจุบัน) พระธาตุพนมก็ได้มีการบูรณะอีกหลายครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งก็ได้มีการต่อเติมเสริมรูปแบบไปบ้าง [5] ขณะที่ข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนม ปี 2561 มีอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2561 มีผู้มาเยือนจำนวน 1,136,954 คน ปี 2560 มีผู้มาเยือนจำนวน 1,072,172 คน โดยในปี 2561 มีรายได้ 2,136.23 ล้านบาท ปี 2560 มีรายได้ 1,908.82 ล้านบาท โดยเฉพาะงานนมัสการองค์พระธาตุพนม ซึ่งถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของภาคอีสาน และมีประชาชน นักท่องเที่ยว เข้ามาทำบุญท่องเที่ยวจำนวนมากส่งผลต่อภาคเศรษฐกิจการค้าการท่องเที่ยว Siamrath [6]

การมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นกุญแจที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย นำสู่ความสำเร็จของ

โครงการหรือแผนงานในแหล่งท่องเที่ยว Sulemana [7] การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกัน ได้แก่ ระหว่างกลุ่มสังคมและชุมชนกับผู้กำหนดนโยบายและสถาบันบริการอื่น ๆ หรือนั่นคือการมีส่วนร่วมหรือแบ่งปันในบางสิ่ง Herny et al., [8] ขณะที่ Wang, Chen & Huang [9] ได้วิเคราะห์คุณค่าจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับแตกต่างกัน คือ นักท่องเที่ยวจะได้รับคุณค่าจากการท่องเที่ยว ประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง องค์กรต่าง ๆ จะได้รับคุณค่าทางเศรษฐกิจและสมาชิกทางสังคมจะได้รับคุณค่าทางสังคม และมรดกทางศาสนาและวัฒนธรรมได้รับการปกป้องที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่วัดพระธาตุพนมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นจึงเป็นการเหมาะสมสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวที่จะมีผู้เข้าร่วมแต่ละองค์ประกอบให้มีบทบาทของตนเองที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน การรวมกันของชุมชนนำไปสู่รากฐานและขั้นตอนในการสร้างการท่องเที่ยวโดยชุมชน นั่นคือการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ต้องทำ Anismar & Ali [10] ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น การผลิตสินค้าในชุมชน พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน รวมทั้งการกระจายรายได้ในชุมชน การรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นไว้

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่ผ่านมาที่กำหนดแผนและกลยุทธ์จากราชการส่วนกลางเป็นหลักตามหลักการรวมอำนาจและการวางแผนพัฒนาจากบนลงล่าง (Top Down) เป็นการกำหนดนโยบาย แผนงาน และงบประมาณจากรัฐบาล ผ่านกระทรวงสู่หน่วยงานท้องถิ่นที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครพนม เป็นต้น ส่งผลให้การแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของประชาชนอาจไม่สามารถทำได้อย่างครอบคลุม จากงานวิจัยของ Uthienwichianpanya & Anantatanachai [11] Inphuwa & Nawaluk [12] พบว่า ประชาชนบางส่วนในชุมชนต่อต้านการท่องเที่ยว ประชาชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาน้อยและมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชนในปัจจุบัน มีส่วนร่วมไม่มากเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากต่างคนต่างคิดต่างทำ ขาดการประสานงานหรือรวมตัวกันเป็นกลุ่มในการมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลกระทบอย่างมากต่อการท่องเที่ยวในอนาคต เนื่องจากความขัดแย้ง และมองประโยชน์ฝ่ายตนมากกว่าส่วนรวม จากการทบทวนงานวิจัยการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุพนมมีงานวิจัยอย่างจำกัด เช่น พฤติกรรมนักท่องเที่ยว Mooncome & Na Thalang [13] แนวทางการจัดการงานมัสการพระธาตุพนม Phramaha Anupong Varittimate (Sansuphan) et al. [14] การพัฒนานครพนมเป็นเมืองท่องเที่ยว Khamwan & Charumani [15] อย่างไรก็ตาม งานวิจัยด้านการมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มิได้มุ่งเน้นเฉพาะเจาะจงด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยตรง ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวหลักของจังหวัดนครพนม โดยมีวัดพระธาตุพนมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดของจังหวัดและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในประเด็นดังกล่าว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบวัดพระธาตุพนมรวมมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมรวมมหาวิทยาลัย อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพื่อรองรับ

กับการขยายตัวของการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ภายในภูมิภาค และภายในประเทศในอนาคตซึ่งจะมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ซึ่งอาจก่อให้เกิดการปัญหาในเส้นทางท่องเที่ยวไปบ้างก็ตาม ทั้งนี้ ผลการศึกษาจะสามารถนำไปปรับปรุง วางแผนและพัฒนาชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว สังคมและชุมชนได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ชุมชนมีส่วนร่วม สอดประสานของทุกภาคส่วนในสังคมหรือชุมชน หน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น และวัด เกิดการพัฒนาตามแผนที่กำหนดและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบวัดพระธาตุพนมวรรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม
2. เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบวัดพระธาตุพนมวรรมหาวิหาร กับวัดพระธาตุพนมวรรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงศาสนามีศักยภาพทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับประสบการณ์ทางอารมณ์ทั้งงดงาม สนุกสนาน และศิลปะ เกิดเครือข่ายสังคมที่ไม่เป็นทางการของผู้เข้าร่วมในเส้นทาง Rebuya et al. [16] ความเชื่อและวัฒนธรรมทางศาสนามีความเฉพาะเจาะจงสำหรับภูมิภาคหนึ่งๆ และมีเสน่ห์เฉพาะตัว แต่ก็สามารถดึงดูดความสนใจของผู้คนให้มาสัมผัสหรือมีส่วนร่วม นำไปสู่การท่องเที่ยว และพฤติกรรมของผู้บริโภคทำให้เกิดกระแสของผู้คนและเงินทุนทางอ้อม แม้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน แต่การท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้ Lin et al. [17]

ผู้วิจัยนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff [18] มาใช้ในการวิจัยนี้ เพราะแนวคิดนี้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมชุมชนในโครงการพัฒนาและแนะนำขั้นตอนสำคัญไว้ ได้แก่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล แนวคิดนี้ก่อให้เกิดโครงการมากมาย Oakley & Marsden [19] ซึ่งการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Tosun [20] ที่ศึกษาความแตกต่างการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และสอดคล้องกับขอบเขตของการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแยกความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วม รวมทั้งกลุ่มที่ไม่มีส่วนได้เสียกับการท่องเที่ยวด้วย Aref & Ma [21] และเน้นในบริบทการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นหลัก แต่อยู่ในบริบทที่กว้างขึ้นและใกล้ชิดกับการวิจัยทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้พบว่า งานวิจัยการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่จะศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่เฉพาะเจาะจง เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

ตารางที่ 1 สรุประดับการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ของ Cohen & Uphoff [18]

ร่วมตัดสินใจ	ร่วมปฏิบัติ	ร่วมรับผลประโยชน์	ร่วมประเมินผล
ช่วงเริ่มต้น	ร่วมสนับสนุนทรัพยากร	ด้านวัตถุ	ประเมินทางตรง
ช่วงดำเนินการ	ร่วมในการบริหารและการประสานงาน	ด้านสังคม	ประเมินทางอ้อม
ช่วงปฏิบัติการ	ร่วมในการขอความร่วมมือ	ส่วนบุคคล	

การมีส่วนร่วม 4 ประการ ของ Cohen & Uphoff [18] ประกอบด้วย 1. **การตัดสินใจ (Decision-making)** เป็นการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ ค้นหาปัญหา กำหนดทางเลือก และคัดเลือกโครงการหรือกิจกรรมที่เหมาะสมในการปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น (Initial decisions) เป็นการหาความต้องการจากคนในท้องถิ่น และวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ โดยเลือกโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนและเป็นรูปธรรม ผ่านกระบวนการตัดสินใจ มีการให้ข้อมูลที่สำคัญกับผู้เข้าร่วม เพื่อป้องกันการเข้าใจผิด และเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา อาจเข้าร่วมตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการทั้งในเรื่องการเงิน การจัดสรรบุคลากร การสนับสนุนหรือร่วมในโครงการ 2) การตัดสินใจช่วงดำเนินการ (Ongoing decisions) คนในท้องถิ่นอาจไม่ได้เข้าร่วมในช่วงเริ่มต้น แต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อปฏิบัติโครงการ ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าช่วงต้น มีการค้นหาความต้องการและลำดับความสำคัญใหม่ๆ ที่โครงการอาจตอบสนองความต้องการของผู้คนได้ดีที่สุด 3) การตัดสินใจช่วงปฏิบัติการ (Operational Decisions) เป็นช่วงมีโครงการเข้ามาหรือมีการเชื่อมโยงโครงการสู่คนในท้องถิ่น มีการรวมตัวกันหรือสรรหาคนในองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ การจัดทำนโยบาย และคัดเลือกผู้นำ 2. **การปฏิบัติ (Implementation)** แบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1) ร่วมสนับสนุนทรัพยากร (Resource Contribution) ได้แก่ เงิน วัสดุ ข้อมูล การใช้แรงงานท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไร มีการจูงใจ การได้รับคำตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับการสนับสนุน บ่อยครั้งพบว่ามีความไม่เท่าเทียมกัน และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว 2) ร่วมในการบริหารและการประสานงาน (Project administration and Co-ordination) เป็นการรวมตัวของคนในท้องถิ่นในการปฏิบัติงาน เป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมหรือเป็นผู้บริหารโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการหรือประสานงาน วิธีนี้จะช่วยเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในท้องถิ่น และเกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเอง มีการสื่อสารภายใน การให้ข้อมูลและคำแนะนำถึงปัญหาของคนในท้องถิ่น รวมทั้งผลกระทบจากโครงการ 3) ร่วมในการขอความร่วมมือ (Enlistment) การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องการผลประโยชน์เสมอไป แต่พิจารณาจากข้อเท็จจริงถึงผลเสียอาจเกิดขึ้นตามมาภายหลังจากดำเนินโครงการต่อคนในท้องถิ่น 3. **รับผลประโยชน์ (Benefits)** แบ่งเป็น 2 นัย คือ ร่วมรับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการ ผลประโยชน์ที่ได้รับได้แก่ 1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ เช่น มีรายได้ ทรัพยากรเพิ่มขึ้น บริโภคเพิ่ม การ

อ้อมเพิ่ม 2) ผลประโยชน์ด้านสังคม มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีคุณภาพดี รวมทั้งได้รับการบริการด้านสังคมอื่น ๆ มากขึ้น 3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล อาจได้รับเป็นกลุ่มหรือภาคส่วน แม้ไม่ได้รับเป็นรายบุคคลก็ตาม เช่น การเห็นคุณค่าในตนเอง อำนาจทางการเมือง และการรับรู้ประสิทธิภาพ ส่วนการได้รับผลกระทบทางลบในด้านวัตถุคือ มีหนี้สินเพิ่ม ด้านสังคมคือ ความแตกแยกและความขัดแย้งในชุมชน และด้านบุคคลคือ ประชาชนรู้สึกว่ตนเองไร้อำนาจ ไร้ศักดิ์ศรีและได้รับความอยู่ดีธรรม เป็นต้น **4. การประเมินผล (Evaluation)** เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดแนวคิดว่าจะวิเคราะห์และวัดผลการมีส่วนร่วมได้อย่างไรในกิจกรรมหลักสามกิจกรรม สามารถแบ่งออกเป็นกรประเมินโครงการโดยตรงหรือโดยอ้อม กับการประเมินที่เน้นโครงการเป็นหลัก เพื่อให้ทราบว่าใครมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น มีความต่อเนื่องเพียงใด เว้นแต่จะกำหนดไว้โดยเฉพาะในโครงการว่าไม่มีการประเมินโดยตรงหรือโดยอ้อมจากคนในท้องถิ่น ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะเข้าร่วมในการตรวจสอบประเมินผลหรือทบทวนงบประมาณ Aukkeedeat [22] หากประชาชนมีส่วนร่วมตามแนวคิดนี้จะเป็นการมีส่วนร่วมอย่างจริง เกิดการตระหนักรู้ และก่อให้เกิดประโยชน์ เช่น การลดต้นทุน การสนับสนุนทรัพยากร และการระบุเป้าหมายความต้องการที่แท้จริงจากโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีการเข้าร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน รวมทั้งความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการใช้ทรัพยากรโครงการให้เกิดประโยชน์มากขึ้น Nour [23] นอกจากนี้ยังสร้างความสามัคคีของชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ เพราะทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมกับสิ่งที่เกิดขึ้น Uphoff [24] และได้รับประโยชน์ทั้งด้านวัตถุ สังคมและส่วนบุคคล อีกทั้งลดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนด้วย

แนวคิดเรื่องตัวแทน (Representation) สะท้อนถึง “ตัวกลาง” ที่ขึ้นกลางระหว่างกิจกรรมทางการเมืองกับประชาชน/พลเมืองของชุมชนเหล่านั้น ตัวแทนจึงเต็มไปด้วยอุปสรรคและความขัดแย้งบนพื้นที่การเมืองสมัยใหม่ Sangkaew [25] ตัวแทนทางการเมืองมี 3 ลักษณะ **1. ตัวแทนที่กระทำ/พูดเพื่อส่วนอื่น ๆ ทั้งหมด (Acting for the others as a whole)** เป็นการแทนผลประโยชน์ซึ่งอยู่ในรูปของการส่งเสริมผลประโยชน์และการปกป้องผลประโยชน์ ส่วนการพูดแทนก็คือการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมทั้งหมด **2. ตัวแทนที่กระทำ/พูดเพื่อประชาชน (Acting for the people)** ตัวแทนแบบนี้เป็นเสมือนตัวกระทำการ (Agent) ที่ถูกส่งไปจากชนชั้น หรือชุมชนไปสู่ที่ประชุมสมาระดับชาติ เพื่อให้การยอมรับหรือปฏิเสธมาตรการหรือกฎหมายที่เสนอโดยฝ่ายบริหาร Birch [26] บางครั้งตัวแทนอาจเป็นเพียงผู้นำสารซึ่งแทบจะไม่มีโอกาสใช้การตัดสินใจ หรือมีความคิดเป็นของตนเอง ฉะนั้นการทำประชามติ (Referendum) จึงเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมในการแสดงออกถึงอำนาจอธิปไตยที่เป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) ได้มากที่สุด **3. ตัวแทนที่ (ลอกเลียน) กระทำ/พูดเพื่อกลุ่มเฉพาะที่เหมือนกับตน (Copying Identity)** ให้ความสำคัญกับการยื่นหยัด เพื่อบางสิ่งหรือบางคนมากกว่าที่จะกระทำเพื่อบางสิ่ง/บางคน นำไปสู่ทัศนะว่องค์กรตัวแทนควรมีความสอดคล้องใกล้เคียงกับประชาชนในชาติทั้งหมดมากที่สุด ด้วยเจตนาที่จะสะท้อนภาพของบางสิ่งทีแทนและถูกแทน แต่ตัวแทนที่เหมือนกับผู้ถูกแทนทุกมิติจึงเป็นตัวแทนที่แทนไม่ได้ เพราะไม่ได้ทำให้เกิดการแทนตนแต่อย่างใด ตัวแทนที่เหมือนกับผู้ถูกแทนในทางคุณลักษณะภายนอกและถูกมุ่งหวัง

ให้เข้าใจปัญหาและผลประโยชน์ของผู้ที่ถูกแทนเพราะตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น จะมีสาระอยู่ที่ “การปรากฏ” “การแสดง” “ความเหมือน” “ความสอดคล้อง” ของผู้ถูกแทน ในทางทฤษฎีแล้วตัวแทนไม่มีช่องว่างกับผู้ถูกแทน คุณสมบัติของการแทนตน จึงไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด Sangkaew [27] ในด้านลบตัวแทนอาจไม่สะท้อนเจตจำนงของประชาชนเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสำคัญยิ่ง มีการทุจริต บิดเบือนจุดยืนในประเด็นหรือเป้าหมายของนโยบายเพื่อให้บรรลุผลประโยชน์หรืออำนาจหรือเพื่อผลประโยชน์ทางการเงินส่วนบุคคลมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งการกีดกันการมีส่วนร่วม การเป็นตัวแทนโดยอัตโนมติ อาจทำให้คนอื่นเลือกที่จะไม่เข้าร่วม Gaille [28] ในทางกลับกันตัวแทนที่ทำการมีส่วนร่วมสามารถช่วยเหลือสาธารณชน และสนองความต้องการของชุมชนได้ อีกทั้งส่งเสริมการแสดงสิทธิของชนยากจนให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของท้องถิ่น Blair [28] มากขึ้น

งานวิจัยหลายชิ้นระบุว่า การมีส่วนร่วมในพื้นที่ชนบทของประเทศกำลังพัฒนา เช่น แห่ห่งท่องเที่ยว ชุมชนจะมีส่วนร่วมน้อยมาก ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในการตัดสินใจและกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการแบ่งปันผลประโยชน์มากกว่า Ying & Zhou [29] เนื่องจากชุมชนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำนวนมากในรูปของรายได้โดยตรง การจ้างงาน โครงสร้างพื้นฐาน และการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย Saarinen [30] อีกทั้งยังระบุว่าหากชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน มีโอกาสเป็นไปได้มากขึ้นที่การท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้น ประสบความสำเร็จในการดำเนินการและมีความยั่งยืน นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นรักษาวินัยแบบดั้งเดิมไว้ WTO [31] Kim, Park & Phandanouvong [32] ในความเป็นจริงผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นมักถูกทิ้งให้อยู่นอกฝ่ายบริหารการตัดสินใจและการจัดการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว Lekaota [33]

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยดำเนินการเลือกด้วยตนเองจากผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชน เพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงลึก และตรงประเด็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 4 คน (นายกเทศมนตรีตำบลพระธาตุ 1 คนและผู้ใหญ่บ้าน 3 คน) ประชาชนทั่วไป 9 คน ร้านค้า 7 ร้าน รอบบริเวณวัดพระธาตุพนมฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือหลัก คือ ตัวผู้วิจัยจะเข้าไปศึกษาสำรวจสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และตีความข้อมูลที่ได้จากข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบกับใช้การวิจัยเชิงเอกสาร ได้แก่ ตำรา บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน Cohen & Uphoff [18] ได้แก่ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล แนวคิดนี้สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกมิติของนครหรือการมีส่วนร่วมของ

ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ และนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยนำแนวคิดนี้มาสร้างกรอบแนวคิด การวิจัย และสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

การตรวจสอบเครื่องมือ การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้างดังกล่าวให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก เพื่อให้ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น ตรวจสอบแก้ไข และปรับปรุง แบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสามารถสื่อความหมายได้อย่าง ชัดเจน และได้ข้อมูลที่ตรง ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะแบ่งข้อมูลที่รวบรวมมาได้ออกเป็น ส่วน ๆ ตามลักษณะและประเภท ของข้อมูล ทั้งที่ได้จากการค้นคว้ารวบรวมเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้วนำมาสร้างข้อสรุป โดย วิเคราะห์ผลการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมที่ มองเห็น การสรุปรวบรวมประเด็นเล็ก ๆ มาสรุปเป็นประเด็นใหญ่ หรือ ข้อสรุปทั่วไป และวิเคราะห์ข้อมูล แบบสร้างข้อสรุปจากข้อความบรรยาย (Descriptive) ในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน 2. การตรวจสอบ ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายใช้วิธีเก็บข้อมูลที่แตกต่าง กัน แต่รวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาเอกสาร ประกอบตามที่ Chantawanit [34] ได้เสนอไว้

ผลการศึกษา

คนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว ถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในนโยบายและการตัดสินใจ เพื่อสร้างความ ไว้วางใจของคนในท้องถิ่นต่อผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งผลการสัมภาษณ์มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบวัดพระธาตุพนม วมหาวิหาร จังหวัดนครพนม พบว่า

1.1 ภาคประชาชนในชุมชนรอบบริเวณวัด ขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะแหล่งท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาตามนโยบายของวัด ภาครัฐจากส่วนกลาง และภาครัฐท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขณะที่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมจำกัดจึงทำให้ไม่เข้าใจในแผนและวิธีการพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยผู้ปฏิบัติและคนในท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวทาง หรือแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ผู้ปฏิบัติและคนในท้องถิ่นมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกับผู้กำหนดนโยบายและแผน ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นระหว่างผู้ดำเนินการ และประชาชนท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของวัดใน อนาคตได้ อาจทำให้นักท่องเที่ยวบางส่วนไม่อยากเดินทางมา เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่าย ดังคำ

กล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ไม่มีในการมีส่วนร่วมกับทางวัด มีแต่ร่วมกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น เช่น งานนมัสการพระธาตุพนม และวันพระใหญ่ ส่วนการรับผลประโยชน์ คือ การได้รับชมสิ่งสวยงาม ขบวนแห่ที่ยิ่งใหญ่ และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว” (P1, P2, P5, P6, P7, P9, 11 พฤศจิกายน 2563) และ “ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ คนท้องถิ่น หรือ คนในพื้นที่มีการจ้างงาน เช่น กวาดลานวัด ล้างห้องน้ำ แม่ครัววัด คนขายพระเครื่อง เครื่องราง ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพมากขึ้น การขายของฝาก อาหารตามสั่ง ขายน้ำหวาน เครื่องดื่ม บริการรถสามล้อ เป็นต้น” (P2, P3, P4, P5, P8, 11 พฤศจิกายน 2563) ส่วนการร่วมกิจกรรมนั้น ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัด เช่น การเข้าร่วมขบวนแห่เทียนเข้าพรรษา การรำในขบวน เป็นต้น

นอกจากนี้ประชาชนทั่วไปผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ตระหนักดีว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยในชุมชน การท่องเที่ยวเชิงศาสนาวัดพระธาตุพนมฯ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและของจังหวัดนครพนม “มันแยกออกจากกันไม่ได้ เราเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวและเราอยู่กับการท่องเที่ยว” (P2, P3, P5, P6, P7, 11 พฤศจิกายน 2563) ซึ่งประชาชนส่วนหนึ่งยังดำรงชีวิตจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนาอีกด้วย “นั่นคือเหตุผลว่าทำไมถึงเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก” (P1, P5, P6, P7, P9, 11 พฤศจิกายน 2563)

1.2 ผู้ประกอบการ ร้านค้าส่วนใหญ่ พบว่า การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นพื้นฐานการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และการพัฒนา วัดหรือศาสนสถานเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้วัดหรือศาสนสถานบางแห่งได้ปรับบทบาทจากเดิม และมีการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น ปัจจุบันวัดกลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาและมีการจัดระบบการท่องเที่ยวภายในวัด หรือ ศาสนสถานให้เหมาะสม โดยทางวัดพระธาตุพนมฯ ได้ดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีการจัดระเบียบร้านค้า การปรับปรุงสถานที่ให้ปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสมในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการร้านค้าไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการของวัดโดยตรง มีส่วนร่วมจำกัดในการตัดสินใจทั้งในช่วงเริ่มต้น ช่วงดำเนินการ และช่วงปฏิบัติการ และร่วมการประเมินผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อโครงการของวัด และการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจากภาครัฐ แต่เข้าร่วมกิจกรรม โดยการร่วมสนับสนุนทรัพยากร เช่น แรงงาน เงิน วัสดุ เป็นต้นและร่วมในการขอความร่วมมือ เช่น การเปลี่ยนพื้นที่ขายสินค้า หรือการรณรงค์เรื่องความสะอาด และบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์ใน 1) ด้านวัตถุ มีรายได้จากการท่องเที่ยว 2) ด้านสังคม มีสาธารณูปโภคที่มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพที่ดีขึ้น 3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล การเห็นคุณค่าตนเอง มีอำนาจทางการเมือง โดยวัดเป็นผู้กำหนด และคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ กล่าวว่า “ไม่มีส่วนร่วม ไม่สนใจจะไปร่วมกิจกรรม และร่วมรับผลประโยชน์ แม้ว่ามีงานต่าง ๆ ก็สามารถขายของได้” (V1, V2, V5, V6, V7, 11 พฤศจิกายน 2563) “การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นมีน้อยลง” และ “ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกิจกรรมหรือว่าร่วมประเมินผลการท่องเที่ยวกับทางวัด” (V2, V3, V4, V5, V7, 11 พฤศจิกายน 2563)

1.3 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ พบว่า ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จะเข้าร่วมในการตรวจสอบประเมินผลซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการเข้าร่วม แต่หากเป็นโครงการใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐจะเข้าร่วมในช่วงการตัดสินใจ ในช่วงเริ่มต้นในการวางแผนโครงการ และเข้าร่วมปฏิบัติทั้ง 3 ประการ คือ ร่วมสนับสนุนทรัพยากรทั้งบุคลากร และงบประมาณบางส่วน ร่วมบริหารและการประสานงานกับชาวบ้าน และร่วมในการขอความร่วมมือในการสนับสนุนบุคลากรมาช่วยปฏิบัติงานในโครงการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวว่า “ทางภาครัฐมีโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน การฝึกอบรมและการอบรมด้านภาษาในส่วนนี้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยในด้านการตัดสินใจ เนื่องจากประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่” (G1, G2, G3, 12 พฤศจิกายน 2563) และ “ผู้ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” (G1, G4, 12 พฤศจิกายน 2563) ซึ่งได้เข้าร่วมในการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประการ แล้วนำข่าวสารที่ได้ไปแจ้งในชุมชนอีกทอดหนึ่ง กล่าวได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบตัวแทน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม

2.1 กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการตัดสินใจนั้นไม่ได้เกิดจากข้อเสนอที่เกิดขึ้นจากชุมชน ส่วนใหญ่วัดจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย และงานกิจกรรมต่างๆ การประชาสัมพันธ์ยังไม่กว้างขวาง ปัญหาการรับผลประโยชน์ คือ ขาดการรวมกลุ่มเป็นสมาชิก หรือจัดตั้งชมรม/กลุ่มที่ชัดเจน เป็นเพียงการรวมตัวแบบกลุ่มก้อน พวกใครพวกมันมากกว่า ปัญหาการประเมินผลโครงการที่พบคือ ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลที่แท้จริง จึงทำให้ชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมการประเมินผลกิจกรรมที่จัดขึ้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการหรือกิจกรรม ดังนั้น ผลที่ออกมาจากการประเมินโดยภาครัฐมักจะเป็นเพียงการร่วมรับรู้ข้อมูลเบื้องต้นการท้องถิ่น หรือวัด หรือ ที่ประชุมได้สรุปผล และแจ้งให้ทราบเท่านั้น ดังคำกล่าวของประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ กล่าวว่า “ชาวบ้านมีส่วนร่วมน้อย ไม่ทราบว่าวัดทำอะไรอยู่บ้างตอนนี้ จะรู้ได้ตอนที่ทำเสร็จแล้ว” (P1, P2, P3, P5, P7, 11 พฤศจิกายน 2563)

2.2 ส่วนผู้ประกอบการ ร้านค้า พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดพระธาตุพนมอัน โครงสร้างการบริหารงานของวัดที่เป็นรูปแบบราชการ การสั่งการจากบนลงล่าง และแนวทางการปฏิบัติที่ให้ผู้นำชุมชนเข้าร่วมโครงการยังไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ การมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนเท่านั้น แม้แต่ผู้นำชุมชนยังรับรู้ถึงความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ และการไม่สนับสนุนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากทัศนคติของหน่วยงาน เช่น ผู้บริหารของวัดมีนโยบายการพัฒนาไม่ชัดเจน ทำให้การแก้ไขปัญหาไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน ระยะเวลาในการจัดทำแผนไม่เหมาะสมกับสภาพการดำรงชีวิตทำให้ได้โครงการที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของผู้ประกอบการได้ แม้จะมีมาตรการแก้ไขปัญหาออกมาก็ไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้ประกอบการ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ กล่าวว่า “เขาไม่ได้เรียกเราเข้าไปอยากทำอะไรเขาก็ถามว่าทำเขาเอง ประชาชนไม่มีส่วนร่วม

ในการท่องเที่ยวของวัด” (P2, P3, P6, P7, P9, 11 พุทธศักราช 2563) นอกจากผลกระทบเชิงบวกจากการท่องเที่ยวแล้ว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนยังกล่าวถึง “ปัญหาการจราจร และสถานที่จอดรถ ค่าครองชีพและราคาที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มสูงขึ้น และการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากอดีต” (P1, P4, P5, P6, P8, 11 พุทธศักราช 2563)

2.3 เจ้าหน้าที่ภาครัฐส่วนใหญ่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังมีส่วนร่วมน้อยอยู่ โดยปกติจะมีตัวแทนจากชุมชนเข้าร่วมในกับทางวัดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ที่เข้าร่วมประชุมชน นอกจากนี้ด้านการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ทั่วถึง มีเพียงกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่มีรายได้จากการท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์

3.1 ประชาชน ผู้ประกอบการ ร้านค้า มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาวัดพระธาตุพนมฯ ใน 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่ และการประชาสัมพันธ์ ซึ่งการพัฒนาพื้นที่นั้น ทางผู้ประกอบการ ร้านค้าได้แนะนำว่า ควรมีการพัฒนาพื้นที่โดยรอบพระธาตุพนมฯ และชุมชนชาติพันธุ์ให้มีศักยภาพ เพื่อนำรายได้จากนักท่องเที่ยวให้กระจายสู่ชุมชนมากขึ้น และควรมีการนำงบประมาณจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลมาพัฒนาพื้นที่ และการเตรียมการพัฒนาพื้นที่จาก อพท นอกจากนี้ ทางจังหวัดควรสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่รอบ ๆ พระธาตุพนมฯ ภายในรัศมี 30 กิโลเมตร และให้ความสำคัญการนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว มากกว่านักท่องเที่ยวที่มาศึกษาดูงาน

3.2 หน่วยงานภาครัฐ การใช้ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้นั้นเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการให้ประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน และลดผลกระทบเชิงลบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งพื้นที่ชุมชน

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมนั้นเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่องค์กรชุมชนขนาดเล็กในชนบทจนถึงการพัฒนาประเทศ ต้องใช้มิติของภาคประชาชนในการจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบแทน การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยววัดพระธาตุพนมฯ เป็นสิ่งสำคัญ

1. ส่วนใหญ่ประชาชนท้องถิ่นรอบวัดฯ มีส่วนร่วมจำกัดในการตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นในการกำหนดแผน/โครงการ ทำให้ไม่เข้าใจในแผน/โครงการพัฒนาท้องถิ่นของตน ก่อให้เกิดปัญหากับผู้ดำเนินการของวัดประชาชนมีส่วนร่วมดำเนินการ/กิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร เช่น แรงงาน วัสดุ เป็นต้น และร่วมในการขอความร่วมมือ เช่น การงดจอดรถในบริเวณวัดช่วงมีงานกิจกรรม และรับผลประโยชน์จากกิจกรรมทางศาสนาของวัดในด้านวัตถุ และสังคัม ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากอดีต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tosun [35] พบว่าชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวของ

ประเทศกำลังพัฒนา หรือในพื้นที่ที่มีการพัฒนาน้อย เช่น พื้นที่ในชนบทระดับการมีส่วนร่วมชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุดในการมีส่วนร่วมในตัดสินใจและการประเมินผล อ้างถึงเงื่อนไขเบื้องต้นเช่นเจตจำนงทางการเมือง กฎเกณฑ์และช่องทางที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมมีจำกัด รวมทั้งการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการ ส่วนใหญ่ประชาชนมีแต่ร่วมกิจกรรมที่วัดจัดขึ้น และร่วมรับผลประโยชน์ เช่น มีการจ้างงานประชาชนในท้องถิ่น เช่น กวาดลานวัด ล้างห้องน้ำ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andriotis & Vaughan [36] กล่าวว่า ประชาชนทั่วไปรับทราบความสำคัญทางเศรษฐกิจและแง่มุมประโยชน์ต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อยู่เบื้องหลังการมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว

2. ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการ ร้านค้ารอบวัดฯ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนของวัดโดยตรง รวมทั้งการมีส่วนร่วมประเมินผลจำกัด และบ่อยครั้ง ประสบกับการมีส่วนร่วมที่จำกัดมากหรือถูกกีดกันโดยสิ้นเชิงจากกระบวนการตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นของโครงการ และขาดการร่วมประเมินผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ไม่เข้าใจในแผน/โครงการพัฒนาท้องถิ่นของตน ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างผู้บริหารของวัด แต่ผู้ประกอบการบางส่วนมีส่วนร่วมดำเนินการและรับผลประโยชน์ในกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น โดยการสนับสนุนทรัพยากร เช่น แรงงาน วัสดุ เป็นต้น และร่วมในการขอความร่วมมือ เช่น การงดจอดรถในบริเวณวัดช่วงมีงานกิจกรรม และรับผลประโยชน์จากกิจกรรมทางศาสนาของวัดในด้านวัตถุ และสังคม ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากอดีต มีรายได้เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaafar et al. [37] พบว่าชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนาหรือในพื้นที่ชนบท ชุมชนมีส่วนร่วมจำกัดในการตัดสินใจทั้ง 3 ประการ และการประเมินผลทั้งทางตรงและทางอ้อม และมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจในระดับจำกัดมาก เนื่องจากไม่ค่อยสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือควบคุมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์มรดก บางแห่งชอบที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการแบ่งปันผลประโยชน์มากกว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ Tosun [35] ขณะที่ Stone & Stone [38] ระบุว่า การมีส่วนร่วมน้อยเกิดจากความรู้สึกเป็นเจ้าของน้อย ขาดข้อมูล ความเหลื่อมล้ำในโครงสร้างคณะกรรมการการท่องเที่ยว การจำกัดคนในท้องถิ่นในการเข้าร่วม รวมทั้งความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ และความคลั่งไคล้ของชาวบ้านกับหน่วยงานภาครัฐเป็นอุปสรรคสำคัญ

3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ทางภาครัฐมีโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน การฝึกอาชีพและการอบรมด้านภาษาในส่วนนี้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมน้อยในด้านการตัดสินใจ เนื่องจากประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ผู้ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้เข้าร่วมในการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประการ แล้วนำข้อมูลข่าวสารที่ได้มากระจายสู่ประชาชนในชุมชนอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมแบบตัวแทน สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ เพราะเสียค่าใช้จ่ายสูงในการลงคะแนนแต่ละครั้ง อีกทั้งประชาชนมักจะใช้เสรีภาพเกินขอบเขต อาจนำไปสู่ความไม่สงบได้ และการบริหารงานที่ล่าช้า

เพราะการตัดสินใจในการปฏิบัติการต่าง ๆ ต้องปรึกษากันผ่านขั้นตอนหลายขั้นจึงเกิดรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโครงสร้างการบริหารราชการจากส่วนกลางในการวางแผนพัฒนาและการสั่งการจากบนลงล่าง ทำให้เกิดระบบที่แยกส่วนๆ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและการจัดการกลายเป็นสิ่งไม่มีความสำคัญ Sharifi & Murayama [39] ซึ่งการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้น Lankford & Howard [40] กล่าวว่า รัฐบาลท้องถิ่นและผู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวควรให้ความสนใจเป็นพิเศษถึงกระบวนการวางแผน/การวิพากษ์สาธารณะและพิจารณาข้อกังวลของประชาชนในการสนับสนุนการท่องเที่ยว ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนใดที่จะขยายการท่องเที่ยวโดยไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากชุมชน

ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือของประชาชน ทั้งปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุจุดที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือระหว่างกันของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ และร่วมประเมินผลในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม ผลลัพธ์จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่าในมุมมองของผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอาจมีความหมายมากกว่าการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีสำหรับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเกี่ยวกับการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชน โครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้นด้วย สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงคุณสมบัติพื้นฐานและผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Otatawong [41] ระบุว่าชุมชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีภารกิจในการประกอบอาชีพ ประกอบกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ได้จัดให้ครอบคลุมทั่วทั้งเขตเทศบาล ซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท่องเที่ยวนั้น ประชาชนท้องถิ่นต้องรับรู้ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการท่องเที่ยว ซึ่งจะลดข้อกังวลและแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้ เพื่อเพิ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นและลดปัญหาความขัดแย้งในอนาคต Andriotis & Vaughan [36] ขณะที่ Jaafar et al. [37] ระบุว่าประชาชนรับรู้ถึงผลกระทบเชิงบวกของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีมากกว่าเชิงลบก็จะมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมมากขึ้นในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยว และสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กำหนดไว้ล่วงหน้าด้วย

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และขับเคลื่อนกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ดังนี้

1. ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ วัตถุประสงค์เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้าร่วมตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการ หรือช่วงดำเนินการ และช่วงปฏิบัติการ ในรูปแบบตัวแทนประชาคมที่หลากหลายเพื่อกำหนดเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ และการจัดทำนโยบาย
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ วัตถุประสงค์เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเป็นสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการ เพื่อเพิ่มความไว้วางใจระหว่างกันและยังช่วยให้สมาชิกเกิดความตระหนักถึงปัญหา

และผลกระทบเมื่อเริ่มโครงการ และการมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ ซึ่งไม่จำเป็นที่จะได้รับผลประโยชน์เสมอไป แต่พิจารณาถึงผลเชิงลบหลังจากดำเนินโครงการต่อคนในท้องถิ่น

3. ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ วัดควรกระจายผลประโยชน์ด้านวัตถุสู่ผู้ประกอบการในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และมีคุณภาพที่ดีขึ้น และลดผลกระทบเชิงลบ ด้านสังคมคือ ความแตกแยกและความขัดแย้งในชุมชน และด้านบุคคลคือ ประชาชนรู้สึกว่าเขาเองไร้อำนาจ ไร้ศักดิ์ศรีและได้รับความอยุติธรรม เป็นต้น

4. ด้านการมีส่วนร่วมประเมิณผล ควรให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการประเมิณผล เพื่อให้ทราบผลการปฏิบัติและความต่อเนื่องของโครงการ รวมทั้งข้อเสนอแนะนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จของโครงการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐ และการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนมควรจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดพระธาตุพนมฯ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และก็มีส่วนร่วมประเมิณผล

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ร่วมตัดสินใจ วัดและหน่วยงานภาครัฐควรให้ภาคประชาชนเข้าร่วมทั้ง 3 ช่วงโดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้น เพื่อหาความต้องการจากคนในท้องถิ่น และการเลือกโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนและเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งการให้ข้อมูลที่สำคัญกับผู้เข้าร่วมเพื่อป้องกันการเข้าใจผิด อาจมีการจัดประชุมประจำเดือนหรือรายไตรมาส อย่างไรก็ตามอาจให้เข้าร่วมในช่วงดำเนินการทดแทนได้ เพราะความสำคัญในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าช่วงต้น มีการค้นหาความต้องการและลำดับความสำคัญใหม่ๆ ที่โครงการอาจตอบสนองหรือตอบสนองความต้องการของผู้คนได้ดีที่สุด

2.2 ด้านรับผลประโยชน์ วัด ควรสนับสนุนประชาชนในชุมชนให้ได้รับ 1) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ เช่น มีรายได้ ทรัพย์สินเพิ่มขึ้น บริโภคเพิ่ม 2) ผลประโยชน์ด้านสังคม มีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพดี รวมทั้งได้รับการด้านสังคมอื่น ๆ มากขึ้น 3) ผลประโยชน์ส่วนบุคคล หรือกลุ่มหรือภาคส่วน เช่น การเห็นคุณค่าในตนเอง มีระเบียบแบบแผน และความโปร่งใส ส่งเสริมธุรกิจ และสินค้าท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ และสร้างการรับรู้อัตลักษณ์ท้องถิ่น

2.3 ด้านประเมิณผล ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมิณผลทั้งทางตรงและทางอ้อมในทุกโครงการที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อให้ทราบความต่อเนื่อง และเป็นการกระตุ้นการอภิปรายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการปรับปรุงแผนงาน และการปฏิบัติงานว่าควรปรับอะไร อย่างไร ภายใต้งานที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อทำให้ดีขึ้นในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

3.1 ควรมีการศึกษาเชิงลึกถึงผลกระทบด้านสังคม และเศรษฐกิจทั้งด้านบวกและด้านลบของชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

3.2 ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ต่อชุมชน และการพึ่งตนเองของกลุ่มดังกล่าวมีมากน้อยอย่างไรจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

References

- [1] Khamdi, K. (2015). Temples and Religious Places in Dimension of Tourism. *Journal of Graduate Study in Humanities and Social Sciences*, 4(2), 175-192.
- [2] Timonthy, D., & Olsen, D. (2006). *Tourism, Religion and Spiritual Journeys*. Routledge.
- [3] Mu, Z., Li, H., Jian-Hong, W., Ji, L., Yan-Geng, J., & Xiting, L. (2007). *Religious tourism and cultural pilgrimage: A Chinese perspective*. In R. Raj & N.D. Morpeth (Eds). *Religious Tourism and Pilgrimage Management, an International Perspective*, 153–160.
- [4] Choe, J., & O'Regan, M. (2015). *Religious Tourism Experiences in South East Asia*. Religious Tourism and Pilgrimage Management: An International Perspective, 2nd Ed. CAB International.
- [5] Queen Sirikit Commemorative National Library, Nakhon Phanom. (2017). Nakornpanom. [Nakhon Phanom]. <http://www.finearts.go.th/parameters>
- [6] Siamrath. (2020). Regional news: Power of faith, the amount of merit making, the worship of Phra That Phanom surpassed nearly 30 million, <https://siamrath.co.th/n/66532>
- [7] Sulemana, M. (2012). Participatory Planning: Ending the Controversies. *European Journal of Social Sciences*, 28(1), 24–34.
- [8] Herny, S. P., Dian Putri, A. M., & Ayu Yayati, W.I.I.D. (2020). Analysis of Community Participation, The Role of Government and Entrepreneurs in The Development of The Spiritual Tourism Village in Karangasem Regency. *Biotika*, 6(37), 20-30.
- [9] Wang, W., & Chen, J. & Huang, K. (2015). Religious Tourist Motivation in Buddhist Mountain: The Case from China. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21. 1-16.
- [10] Anismar, D.S., & Ali, M. (2017). Religious Tourism: Concept of Community-Based Tourism in Aceh Singkil, Indonesia. *International Conference on Multidisciplinary Studies (MICoMS 2017)*, 1, 283-288.

- [11] Uthienwichianpanya, A., & Anantatanachai, P. (2018). Participation in community cultural development tourism at Nakhonpanom Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 1(2), 26-35.
- [12] Inphuwa, R., & Nawaluk, N. (2019). The Rokes of Public Participation in The Conservation of Cultural Tourism. *Ramkhamhaeng Research Journal of Humanities and Social Sciences*, 22(2), 73-83.
- [13] Mooncome, O., & Na Thalang, C. (2020). Behaviors of Domestic Tourists in the Special Economic Zone in Nakhon Phanom Province. *Dusit Thani College Journal*, 14(1), 130-144.
- [14] Phramaha Anupong Varittimate (Sansuphan), Phra Soponpattanabandita Phramaha Mit Thitapanyo & Bangploeng, K. (2020). A Study of Guidelines for Buddhist Management of Phra That Phanom Cetiya Worship Event. *Phimoldhamma Research Institute Journal*, 7(2), 135-153.
- [15] Khamwan, M., & Charumani, K. (2017). Opportunities and Challenges of Tourism Development for Towns along the Mekong River in Nakhon Phanom. *Journal of Politics and Governance*, 7(3), 163-178.
- [16] Rebuya, N.R., Lasarte, E.S., Amador, M.M.A., & De la Roca, G.R. (2020). Assessing Religious Tourism Motivational Factors and Experiences of Visitors to Selected Religious Sites in Camarines Sur, Philippines. *Open Access Library Journal*, 7, e6404, 1-10.
- [17] Lin, H.H., Ling, Y., Lin, J.H., & Liang, Z.F. (2021). Research on the Development of Religious Tourism and the Sustainable Development of Rural Environment and Health. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18 (2731), 1-20.
- [18] Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Cornell University Press.
- [19] Oakley, P., & Marsden, D. (1984). *Approaches to participation in rural development*. International Labour Office.
- [20] Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management*, 21, 613-633.
- [21] Aref, F., & Ma'rof, R. (2009). Community Leaders' Perceptions toward Tourism Impacts and Level of Building Community Capacity in Tourism Development. *Journal of Sustainable Development*, 2(3), 208-213.

- [22] Aukkeedeat, K. (2016). *The Relationship among Organization Commitment Organization Climate and Total Quality Management in a Tertiary Level Hospital in Nakhon Pathom Province*. M.S. Thesis in Nursing Management. Christian University.
- [23] Nour, A. M. (2014). Challenges and advantages of community participation as an approach for sustainable urban development in Egypt. *Journal of Sustainable Development*, 4(1), 79-91.
- [24] Uphoff, N. (1992). *Local Institutions and Participation for Sustainable Development*. IIED Gatekeeper Series.
- [25] Sangkaew, T. (2012). Models of ‘Representation’ in Modern Politics: Preliminary Introduction to Theoretical Roles and Its Implications. *1st Conference on Graduate Student Network of Thailand (GS-NETT 2012)*.
- [26] Birch, A.H. (1971). Representation. Macmillan.
- [27] Gaille, L. (2017). 13 Advantages and Disadvantages of Representative Democracy. <https://vittana.org/13-advantages-and-disadvantages-of-representative-democracy>
- [28] Blair, Harry. (2000). Participation and Accountability at the Periphery: Democratic Local Governance in Six Countries. *World Development*, 28(1), 21-39.
- [29] Ying, T., & Zhou, Y. (2007). Community, governments, and external capitals in China’s rural cultural tourism: A comparative study of two adjacent villages. *Tourism Management*, 28, 96-107.
- [30] Saarinen, J. (2006). Traditions of Sustainability in Tourism Studies. *Annals of Tourism Research*, 33, 1121-1140.
- [31] WTO. (2004). *Indicators of sustainable development for tourism destinations: A guidebook*. (WTO, Madrid).
- [32] Kim, S., Park, E., & Phandanouvong, T. (2014). Barriers to Local Residents’ Participation in Community Based Tourism: Lessons from Houay Kaeng Village in Laos. *SHS Web of Conferences*. 01045, 1-8.
- [33] Lekaota, L. (2015). The importance of rural communities’ participation in the management of tourism management: A case study from Lesotho. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 7(5), 453-462.
- [34] Chantawanit, S. (2016). *Qualitative Research Methods*. Chulalongkorn University Press.

- [35] Tosun, C. (2006). Expected nature of community participation in tourism development. *Tourism Management*, 27, 493-504.
- [36] Andriotis, K. and Vaughan, D.R. (2003). Urban Residents' Attitudes Towards Tourism Development: The Case of Crete. *Journal of Travel Research*, 42(2): 172-185.
- [37] Jaafar, M., Ismail, S., & Mostafa Rasoolimanesh, S. (2015). Perceived social effects of tourism development: A case study of kinabalu national park. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 10, 5-20.
- [38] Stone, L., & Stone, M. (2011). Community-based tourism enterprises: challenges and prospects for community participation; Khama Rhino Sanctuary Trust, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 19, 97-114.
- [39] Sharifi, A., & Murayama, A. (2013). Changes in the traditional urban form and the social sustainability of contemporary cities: A case study of Iranian cities. *Habitat International*, 38, 126-134.
- [40] Lankford, S.V., & Howard, D.R. (1994). Attitudes and Perceptions toward Tourism and Rural Regional Development. *Journal of Travel Research*, 42(2), 172-185.
- [41] Otatawong, A. (2014). Community Participation in Talay Bua Dang Conservation within Chiang Wae Municipal Area, Kumphawapi District, Udonthani Province. *Academic Services Journal Prince of Songkla University*, 25(1), 47-53.

รูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการบำบัดรักษา
และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด
ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก¹
Management Model of Treatment Processes
and Rehabilitation of Narcotic Addicts
in Eastern Economic Corridor (EEC)¹

วารุณี ม่วงเอี่ยม^{2*} และศุภสิทธิ์ เลิศบัวสิน²

Waruni Muangiam^{2*} and Supasit Lertbuasin²

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก”

² สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี 20131

¹ This Article is Part of a Research in Title “Management Model of Treatment Processes and Rehabilitation of Narcotic Addicts in Eastern Economic Corridor (EEC)”

² Philosophy Program in Public Management, Graduate School of Commerce Burapha University, Chonburi, 20131, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: m.waruni@hotmail.com

(Received: June 21, 2021; Revised: October 20, 2021; Accepted: November 4, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษากระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูที่ส่งผลต่อการเลิกเสพยาเสพติด 2) สังเคราะห์กระบวนการและกิจกรรมการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด และ 3) เสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการป้องกันการกลับมาเสพยาเสพติดของผู้ที่เข้าร่วมโครงการบำบัดและแก้ไขอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคม โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้เข้าโครงการบำบัดรักษาปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2562 ที่สามารถเลิกเสพยาได้และที่กลับมาเสพยา กลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงจากศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และผู้ขับเคลื่อนนโยบาย “ผู้เสพยา คือ ผู้ป่วย” ในพื้นที่ 3 จังหวัด EEC วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสาน การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน เน้นประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำตัวผู้เสพยาเข้าจกัทางเพศ สถานที่ และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการเลิกหรือกลับมาเสพยาเสพติด 2) กระบวนการเข้ารับการบำบัดมีแนวปฏิบัติไม่หลากหลายก่อให้เกิดการเรียนรู้หลีกเลี่ยงโทษหนัก ขยายเครือข่ายยาเสพติด การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน 3) การสำรวจและจัดสรรตามความต้องการในการรับความช่วยเหลือ การคัดกรองที่หลากหลาย เพิ่มเจ้าหน้าที่และจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง จัดสถานที่เฉพาะหรือสถานบำบัดที่เปิดรับผู้ป่วยได้ตลอดไม่ต้องรอนงบประมาณ

คำสำคัญ: ผู้เสพยา ผู้ติด โครงการค่ายบำบัดรักษา การเลิกเสพยาเด็ดขาด การกลับไปเสพยาซ้ำ

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the process of treatment and rehabilitation that affects the cessation of drug addiction, 2) synthesize processes and activities of drug addiction treatment and rehabilitation, and 3) recommend a management model to prevent the relapse of drug addiction among those participating in the treatment program and fix barriers to reintegration into society. The population and the sample group were those who participated in the treatment program for the fiscal year 2017-2019 who were able to stop and relapse, a group of security officers from the Narcotics Control Management Center, and those who align the policy “The addict is a patient” in the area of 3 provinces of the EEC. The research method was mixed research, qualitative research and quantitative research. The results were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, focusing on issues according to research objectives. The results of the research were as follows: 1) the adoption of addicts has restrictions on gender, location, and external factors that affect quitting or reinstating drugs, 2) the process of admission to therapy does not have

a variety of practices that lead to learning to avoid heavy penalties, expanding drug networks, and lack of inter-agency integration, and 3) survey and allocations according to the need for assistance, various screening, increase staff and provide ongoing training, and organize a specific location or treatment facility that can be open to patients all the time without having to wait for a budget.

Keywords: Drugs User, Drugs Addicts, Treatment Program Camp, Completely Quitting Drug Use, Repeated Use of Drugs

บทนำ

ผลสถิติการปราบปรามยาเสพติดของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พบว่า ยาบ้า เป็นยาเสพติดอันดับหนึ่งที่ได้มีการจับกุมมากที่สุด ไอซ์ เป็นยาเสพติดที่มีอัตราการแพร่ระบาดขยายตัวสูง ในขณะที่พืชกระท่อม เป็นพืชเสพติดที่มีการลักลอบปลูก โดยมักนิยมนำไปแปรรูปเป็นส่วนผสมของสีกุญร้อย กัญชา เป็นอีกหนึ่งยาเสพติดที่มีการถูกจับกุมมากเช่นกัน มีทั้งกัญชาแห้งและกัญชาสด นอกจากนี้ยังมี โคเคน เฮโรอีน ฯลฯ สำนักยุทธศาสตร์ [1] กล่าวถึงสถานการณ์และแนวโน้มของยาเสพติด ปัญหาเสพติดในอนาคตอาจเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ อุปสงค์ยาเสพติดทำให้เกิดอุปทานยาเสพติด และอุปทานยาเสพติดทำให้เกิดอุปสงค์ยาเสพติด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การมีคนซื้อจะชักนำให้มีคนขายเกิดขึ้น และสิ่งที่น่าเป็นห่วงมากก็คือ ภาวะความท่วมท้นของทั้งอุปทานยาเสพติดและอุปสงค์ยาเสพติด [2] รัฐบาลได้หาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการนำตัวผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษาภายใต้นโยบาย “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ต้องการเลิกเสพยาเสพติดให้ได้มีโอกาสในการกลับสู่ชีวิตเดิมและโอกาสในการกลับสู่สังคมโดยสมัครใจ การเข้ารับการบำบัดรักษาถือเป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่มีประสงค์ต้องการโอกาสต่อตนเองและสังคม โดยไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดยาเสพติดอีก ประกาศจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ [3] ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง แนวทางการนำผู้เสพติดเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู วัตถุประสงค์เพื่อนำผู้เสพยาเสพติดที่ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูให้ฟื้นคืนสภาพจากการเสพติดและสามารถกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัว ชุมชน แม้ผู้เสพติดจำนวนหนึ่งถึงแม้จะได้โอกาสให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแล้ว แต่ยังไม่สามารถควบคุมตัวเองและกลับไปเสพยา สิ่งที่จะส่งผลให้ผู้บำบัดสามารถเลิกเสพยาได้อย่างถาวรนั้นจะต้องเริ่มจากตัวบุคคล ซึ่งบุคคลที่ต้องการเลิกเสพยาจะต้องมีสภาพจิตใจที่เข้มแข็งและมุ่งมั่นไม่โอนอ่อนต่อสิ่งกระตุ้นต่างๆและสภาพแวดล้อม ครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยให้บุคคลสามารถเลิกเสพยาหรือมีผลต่อการกลับไปเสพยาได้เช่นกัน หากครอบครัวมีความเข้าใจถึงปัญหาร่วมกันแก้ไขไม่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ผู้ใดผู้เดียว ความเครียดจากปัญหาครอบครัวจะไม่ส่งผลให้ต้องเสพยาเสพติดเพื่อคลายเครียดปัจจัยเบื้องต้นที่มีผลต่อการเลิกเสพยาเสพติดของผู้ที่เคยผ่านการบำบัด การที่จะสามารถเลิกยาเสพติดได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมซึ่งกันและกัน และสังคมต้องให้โอกาส ภารกิจของการบำบัดฟื้นฟูที่

ผู้เกี่ยวข้องต้องดำเนินการคือ กำหนดแนวทางการติดตาม ดูแล ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู รมรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างเจตคติการให้ออกาสผู้เสพติด เป็นศูนย์กลางสนับสนุนช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือ ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู [4]

ภาคตะวันออกมี 7 จังหวัด (แบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์) ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ซึ่งอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 2 ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในภาค 2 ส่วนใหญ่มาจากทางภาคเหนือเป็นหลัก พักยาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล และส่งต่อมายังจังหวัดในภาคตะวันออก สถิติจับกุมผู้ต้องหา ปีงบประมาณ 2555-2560 พบว่า จังหวัดที่มีผลการจับกุมคดียาเสพติดมากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี รองลงมาคือ จังหวัดระยอง จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด ตามลำดับ [5] ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพ/ ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยมุ่งเน้นไปที่กระบวนการต่างๆ ที่มีการจัดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 5 แผนกิจกรรม [1] ได้แก่ แผนกิจกรรมการประเมินสภาพการเสพติดยาเสพติด แผนกิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ แผนกิจกรรมการพัฒนาตนเอง แผนกิจกรรมทักษะการทำงานและอาชีพ และแผนกิจกรรมทักษะการตั้งเป้าหมาย ส่งเสริมให้ครอบครัวได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในกระบวนการเนื่องจากครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญที่สุดในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กิจกรรมภายในค่ายจะมีการแนะนำ/ แนะนำอาชีพในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เข้าค่ายฯ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ เกิดสมาธิ ให้มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ทั้งนี้การเข้าค่ายฯ จะต้องมีการคัดเลือกหรือผ่านการประเมินสภาพตามแบบประเมินพฤติกรรมผู้เสพ/ ผู้ติดยาเสพติดเสียก่อน โดยข้อมูลของผู้ผ่านการประเมินจะถูกส่งต่อไปให้กับศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อการติดตาม ดูแล และช่วยเหลือต่อไป เนื่องจากสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วปัญหาทางสังคมปัญหาครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงาน ถือเป็นแรงผลักดันให้เกิดการใช้ยาเสพติดไม่เพียงแต่การใช้ครั้งแรกแต่สำหรับผู้เสพที่แม้ว่าจะผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว หากไม่สามารถควบคุมตนเองและจิตใจให้เข้มแข็งพอต่อสิ่งกระตุ้นก็จะทำให้กลับไปใช้ยาเสพติดเช่นเดิม การแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวที่แข็งแรงในการให้กำลังใจแก่ผู้เสพให้สามารถเลิกยาเสพติดได้อย่างเด็ดขาด เพื่อให้ยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนาระบบรองรับการคืนคนดีให้สังคมจึงจำเป็นต้องมีการรณรงค์ ปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้คนในสังคมต่อผู้เคยเสพ กระแสต่อต้านและทัศนคติต่อผู้เคยใช้ยาเสพติด ซึ่งเป็นหนึ่งในอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคมเช่นเดียวกับการกลับเข้าสู่ที่ทำงาน

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดในปัจจุบันสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้หรือไม่ อย่างไร
2. อะไรคือตัวชี้วัดความสำเร็จของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบมีมาตรการแก้ไขปัญหาลูกค้าที่กลับมาเสพยาเสพติดซ้ำหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูที่ส่งผลต่อการเลิกเสพยาเสพติด
2. เพื่อสังเคราะห์กระบวนการและกิจกรรมของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพติดยาเสพติด
3. เพื่อเสนอแนะรูปแบบการบริหารจัดการป้องกันการกลับมาเสพติดยาเสพติดของผู้ที่เข้าร่วมโครงการบำบัด และแก้ไขอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

นโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี พ.ศ. 2560

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม ตระหนักถึงปัญหายาเสพติดที่เป็นภัยคุกคามความมั่นคงของชาติจากการสถานการณ์ยาเสพติดในปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2560 จำเป็นต้องมีการวางแผนการป้องกันและปราบปราม 3 ประเด็นคือ พื้นที่สามเหลี่ยมทองคำซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่ส่งผลกระทบต่อปัญหายาเสพติดในประเทศโดยตรง ยาเสพติดที่แพร่กระจายเข้าถึงในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน และยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยมุ่งเน้นแผนการสร้างความร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา การร่วมกันแบบบูรณาการระหว่างประชาชน เอกชน และราชการ โดยกลไกของประชารัฐในระดับพื้นที่ได้แก่ อำเภอ/เขต ซึ่งทำงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดและเป็นศูนย์กลางบูรณาการมาตรฐานการแก้ไขปัญหายาเสพติดกับหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกด้าน กลไกและกระบวนการของประชารัฐนี้เน้นให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกันป้องกันดูแลปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเอง [6]

แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2559-2560

ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี พ.ศ. 2559 ที่ผสมผสานภายในกรอบแผนปฏิบัติการ มี 8 ยุทธศาสตร์ตามกรอบแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562 ซึ่งจัดหมวดหมู่ยุทธศาสตร์ที่มีกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันยาเสพติด ด้านการบำบัดรักษายาเสพติด ด้านการปราบปรามยาเสพติด และด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ แผนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง โดยแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2559-2560 มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดปริมาณผู้เข้าสู่

การกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและนำคนออกจากวงจรการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เห็นอย่างชัดเจน จนไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมและประชาชน [6]

ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562

เพื่อควบคุมความรุนแรงของสถานการณ์ปัญหายาเสพติด สร้างความปลอดภัยให้กับสังคม โดยมุ่งลดอัตราเสี่ยงต่อยาเสพติดของกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ลดผู้เสพและผู้กระทำความผิดรายใหม่ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดพลังแผ่นดิน ความเข้มแข็ง และความยั่งยืนในระยะยาว สร้างความเข้มแข็งในการป้องกันยาเสพติด ทำลายเครือข่ายการค้าและองค์กรอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ลดพื้นที่ปลูกพืชเสพติด และทำลายแหล่งผลิต และผู้เสพผู้ติดต้องได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างมีมาตรฐาน จุดเน้นของยุทธศาสตร์นี้เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อบูรณาการไปสู่การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันยาเสพติดในกลุ่มที่มีความเสี่ยง เสริมสร้างมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเป้าหมาย เสริมสร้างความร่วมมือด้านการสกัดกั้นยาเสพติด พัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติร่วมกัน พัฒนาศักยภาพทั้งด้าน การปราบปราม การป้องกัน และการบำบัดรักษา รวมถึงพัฒนาความเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน [7]

ประกาศจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557

แนวคิดและนโยบาย “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” มีจุดประสงค์เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องสงสัยว่าใช้ยาเสพติดสามารถเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยไม่ถือว่ามีความผิด และเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยมุ่งเน้นด้านสาธารณสุข ดูแลสุขภาพผู้ป่วยแบบบูรณาการ คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุม เพื่อกระตุ้นสร้างแรงจูงใจหรือส่งเสริมให้ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาโดยไม่มีผลเสียประวัติ อีกทั้งยังปรับระบบการบำบัดรักษาให้อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงสาธารณสุข ผู้เสพจำเป็นต้องได้รับการรักษาทางการแพทย์เพื่อช่วยให้สามารถเลิกยาเสพติดและสามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นปกติได้ พร้อมกับได้รับการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ [8]

แนวทางการติดตามช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

การติดตามดูแลผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วนั้นเริ่มต้นจากหน่วยบำบัดส่งต่อผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้วเข้าสู่กระบวนการติดตามดูแลรักษาต่อเนื่อง โดยหน่วยงานที่ให้การบำบัดฟื้นฟู ได้แก่ สถานพยาบาล กรมการปกครอง กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ กรมราชทัณฑ์ จัดการปัจจัยนิเทศหรือให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยก่อนสิ้นสุดกระบวนการบำบัดฟื้นฟู พร้อมกับแจกเอกสารรับรองและบัตรประจำตัวผ่านการบำบัดฟื้นฟู เพื่อแสดงตัวเมื่อเข้าสู่กระบวนการติดตามดูแลตามศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูอำเภอ/เขต/เทศบาลนครเทศบาลเมืองหรือสถานที่ที่กำหนดในภูมิภาคนาของผ่านการบำบัดฟื้นฟู การให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู เพื่อสร้างโอกาสแก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว และเพื่อลดโอกาสการกลับไปเสพยา ซึ่งการให้ความช่วยเหลือนี้ ศูนย์เพื่อประสานการ

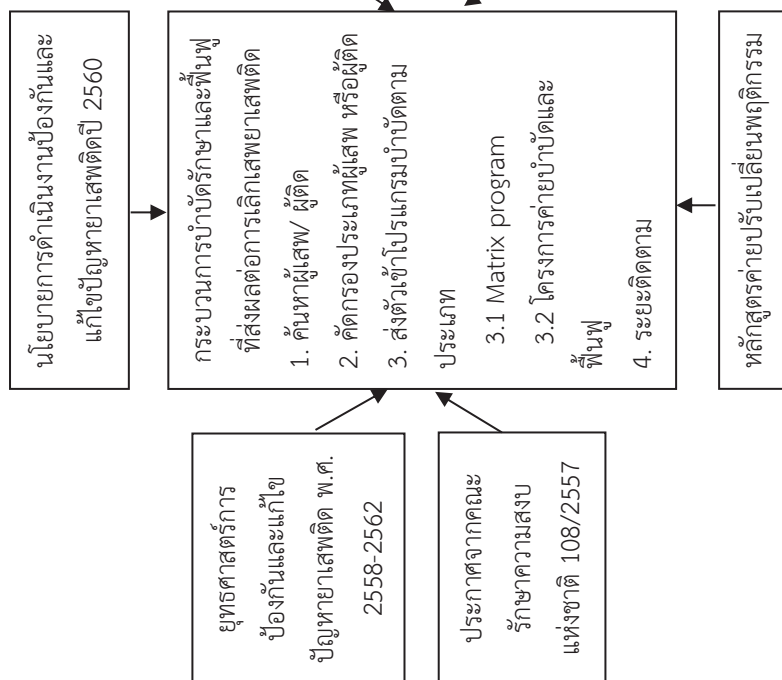
ดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูจะทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความต้องการของผู้ผ่านการบำบัดในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา อาชีพ สุขภาพ และความช่วยเหลืออื่น ๆ ประสานไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป [9]

หลักสูตรค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด กระทรวงสาธารณสุข

ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดในแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปี พ.ศ. 2558 [1] โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด/ผู้ติดยาเสพติดในรูปแบบของกระบวนการบำบัดฟื้นฟูรวมถึงกระบวนการบำบัดรักษาทุกระบบ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กระบวนการค่ายฯ จะมีการจัดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 5 แผนกิจกรรม ได้แก่ แผนกิจกรรมการประเมินสภาพการเสพติดยาเสพติด แผนกิจกรรมการสร้างสัมพันธภาพ แผนกิจกรรมการพัฒนาตนเอง แผนกิจกรรมทักษะการทำงานและอาชีพ และแผนกิจกรรมทักษะการตั้งเป้าหมาย โดยกิจกรรมดังกล่าวจะเป็นกิจกรรมด้านพฤติกรรม ด้านอารมณ์ ด้านสติ ด้านทัศนคติ และด้านปัจจัยภายนอก เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเกิดการระเบิดจากภายใน อันส่งผลให้เกิดเป็นแรงผลักดันในการเลิกยาเสพติด ทั้งนี้หากไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้ เมื่อถูกตรวจพบสารเสพติดในร่างกายในครั้งต่อไปจะถูกส่งตัวดำเนินคดีและไม่สามารถเลือกเข้ารับการบำบัดได้อีก

กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูที่ส่งผลต่อการเลิกเสพ

เริ่มจากที่หากบุคคลถูกตรวจพบสารเสพติดในร่างกายหรือถูกจับกุม เจ้าหน้าที่จะให้เลือกระหว่างดำเนินคดี (ในกรณีที่ปฏิเสธและมีการตรวจพบเพิ่มเติมภายหลัง) หรือสมัครใจเข้ารับการบำบัด ผู้ที่สมัครใจเข้ารับการบำบัดจะถูกตรวจข้อมูลในฐานระบบ Narcotics information system for province agency ปัจจุบันเป็นระบบข้อมูลด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ส่วนระบบที่ใช้ติดตามผู้เข้ารับการบำบัด คือ ระบบรายงานระบบติดตามและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด (บสด.) ขั้นตอนการคัดกรองใช้แบบคัดกรอง 108 เป็นการจับกลุ่มของผู้เข้ารับการบำบัดโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้เสพ และผู้ติด เมื่อคัดกรองแบ่งกลุ่มแล้วจะถูกส่งเข้าระบบการบำบัดโดยแบ่งเป็นระบบค่ายและระบบ MATRIX โดยระบบค่ายจะจัดโดยจังหวัดระยะ 9-12 วัน และระบบ MATRIX คือระบบเข้ารายงานตัวตามนัดหมายของแพทย์ ณ สถานพยาบาลที่กำหนด หากบุคคลที่ถูกตรวจพบสารเสพติดในร่างกายในครั้งแรกปฏิเสธทั้งยอมรับผลและไม่เข้ารับการบำบัดจะถูกนำตัวไปตรวจสารเสพติดในร่างกายอีกครั้งที่โรงพยาบาลประจำอำเภอและหากผลตรวจแสดงผลลัพท์เหมือนผลตรวจครั้งแรกจะถูกส่งดำเนินคดี ทั้งนี้การติดตามผู้ที่ผ่านการบำบัดแล้วจะไม่เสียประวัติหรือก็คือไม่มีประวัติคดีอาญาแต่จะมีประวัติอยู่ในระบบรายงานระบบติดตามและเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด [10] ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่ต้องรับการบำบัดรักษาแต่มีทางเลือกระหว่างเข้ารับการบำบัดรักษาหรือดำเนินคดี แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mixed Method Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการแจกแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับจังหวัดในพื้นที่ EEC โดยจำนวนผู้เข้ารับบำบัดรักษาและฟื้นฟูในรูปแบบค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปตามแผนงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 2 ปีงบประมาณ 2562 ประชากรของการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ที่ผ่านโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโครงการบำบัดผู้เสพภายใต้นโยบาย “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ในจังหวัดของพื้นที่ EEC

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้เข้าร่วมโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพในระดับจังหวัดในพื้นที่ EEC ได้แก่ จังหวัดชลบุรี 185 คน/ จังหวัดระยอง 120 คน และจังหวัดฉะเชิงเทรา 105 คน กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ที่ผ่านโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดและเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูระดับจังหวัดในพื้นที่ EEC ได้แก่ ผู้ที่ผ่านการบำบัดแล้วยังกลับมาเสพยาอีกจำนวน 10 คน/ผู้ที่ผ่านการบำบัดแล้วไม่กลับมาเสพยาอีกอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 10 คน และเจ้าหน้าที่รัฐจำนวน 10 คน และการสนทนากลุ่มกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนโครงการบำบัดผู้เสพภายใต้นโยบาย “ผู้เสพ คือ ผู้ป่วย” ในจังหวัดของพื้นที่ EEC จำนวน 16 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ โดยการวิเคราะห์ความสอดคล้องข้อคำถาม (IOC: Index of Consistency) ค่าระหว่าง 0.50-1.0 แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามให้แก่ผู้เข้าร่วมบำบัดระดับจังหวัดในพื้นที่ EEC เมื่อแบบสอบถามได้มีการปรับปรุงแล้วไปหาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) และทำการทดสอบเครื่องมือ (Try Out) โดยทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด ทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น = 0.908 จากการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 8 ข้อ ประวัติการใช้ยาเสพติด จำนวน 7 ข้อ ข้อมูลด้านการเข้ารับบำบัดรักษา จำนวน 5 ข้อ และกิจกรรมในกระบวนการบำบัดรักษา จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยลักษณะของข้อคำถามแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 คำถามที่สอดคล้องกับกิจกรรมของหลักสูตรปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 5 ด้าน เป็นคำถามสำหรับกลุ่มผู้ที่ผ่านการบำบัดแล้วยังกลับมาเสพติดอีก จำนวน 10 ข้อ และคำถามสำหรับกลุ่มผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูแล้วไม่กลับมาเสพติดอีกอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 10 ข้อ ชุดที่ 2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐต่อโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพยา/ผู้ติดยาเสพติด เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 4 ข้อ และความคิดเห็นต่อโครงการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยา/ผู้ติดยาเสพติด จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นแนวทางดำเนินงานภายใต้นโยบายที่ได้รับมอบหมาย ทราบถึงทิศทางแนวทางในการรับมือปัญหาเสพติดในปัจจุบัน และข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่คาดว่าจะเป็นไปได้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ 1) ค่าร้อยละ 2) ค่าเฉลี่ย และ 3) การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก ด้วยวิธี Enter Method ตามสูตรค่าพยากรณ์ Binary Logistic Regression [11] ด้วยสูตร $Odd_i = e^{a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n + e}$

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ปัญหาและข้อเสนอแนะต่อกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพยา/ผู้ติดยา นำมาจัดลำดับและหมวดหมู่ของคำตอบแต่ละด้านเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยอธิบายได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยกระบวนการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดใน 3 จังหวัด พบว่ากระบวนการนำตัวผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในปัจจุบันคัดกรองจำแนกกลุ่มด้วยการประเมิน การคัดกรองแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เสพยา และผู้ติดยา จากผลการลงเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยพบว่าผู้กระทำความผิดเกิดการเรียนในการตอบคำถามเพื่อหลีกเลี่ยงโทษหนัก ดังนั้น กระบวนการคัดกรองที่หลากหลายเพื่อคัดกรองผู้เสพยาที่มีปัจจัยคล้ายคลึงและแตกต่างออกจากกัน

2. ผลการสังเคราะห์กระบวนการและกิจกรรมของการบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้เสพยาหรือผู้ติดยาในปัจจุบัน มุ่งเน้นที่เพศชายเป็นส่วนใหญ่ ด้วยบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ผู้หญิงมีจำกัดและมีข้อจำกัดในปัจจัยอื่นจึงทำให้การนำตัวผู้กระทำความผิดเพศหญิงเข้ารับการบำบัดจึงไม่สามารถจัดขึ้นได้ รูปแบบการคัดกรองที่หลากหลายตามคุณลักษณะที่แตกต่างของบุคคล ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้จากผู้ที่เคยผ่านการบำบัดแล้วและไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้ เมื่อกระทำผิดซ้ำจึงสามารถหลบเลี่ยงโทษหนักในการให้ข้อมูลในขั้นตอนการคัด

กรองเพื่อให้ได้อยู่ในกลุ่มผู้สพแทนที่ เพราะหากถูกจำแนกว่าเป็นผู้ติดต่ออาจถูกนำตัวเข้าระบบบังคับบำบัดและถูกดำเนินคดี เนื่องด้วยการเข้ารับบำบัดระบบค่ายนั้นใช้เวลาเพียง 9 -12 วัน หากไม่อยู่ในช่วงการจัดค่ายบำบัดฯ ผู้กระทำผิดจะถูกส่งเข้ารับการบำบัดในระบบ MATRIX แทน ซึ่งเป็นการเข้าไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตามนัดหมาย โดยจะมีกิจกรรมให้ทำและประเมินควบคู่กันไป

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่ระบบค่ายบำบัดรักษาของจังหวัดที่จัดขึ้นตามแผนงานที่ได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ ป.ป.ส. โดยมุ่งเน้นที่กิจกรรมตามหลักสูตรค่ายศูนย์ขวัญฯ กิจกรรมทั้ง 5 ด้าน ซึ่งมีจำนวนผู้เข้าร่วมค่ายบำบัดในระดับจังหวัดที่ทำแบบสอบถามจำนวน 410 คน โดยเลือกระดับความสนใจในแต่ละกิจกรรมจากระดับ 1 คือ ไม่สนใจ ระดับ 2 คือ สนใจน้อย ระดับ 3 คือ สนใจปานกลาง ระดับ 4 คือ สนใจมาก และ ระดับ 5 คือ สนใจมากที่สุด แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินกิจกรรมในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด (n=410)

รายการประเมิน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
กิจกรรมโทษพิษภัยของยาเสพติดและโรคสมองติดยา	44.4	4.03	มาก
กิจกรรมออกกำลังกาย	41.0	4.10	มาก
กลุ่มบำบัด - กราฟชีวิต	43.7	3.94	มาก
รวมกิจกรรมด้านพฤติกรรม		4.02	มาก
กิจกรรมการรู้ตนพันทุกข์	35.6	4.00	มาก
กิจกรรมทบทวนจิต	37.8	3.92	มาก
กิจกรรมคิดจัดการกับอารมณ์ตนเอง	39.3	4.05	มาก
กิจกรรมสานเป้าหมาย	40.2	4.02	มาก
กิจกรรมความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น	38.3	4.11	มาก
กิจกรรมสานใยรัก	38.3	4.10	มาก
กิจกรรมการสร้างความสุข	43.9	4.16	มาก
กลุ่มบำบัด - การตัดสินใจ	40.2	4.08	มาก
รวมกิจกรรมด้านอารมณ์		4.05	มาก
กิจกรรมบทบาทของตนเองต่อครอบครัว	40.1	4.11	มาก
กิจกรรมการแก้ไขปัญหา	39.5	4.05	มาก
กิจกรรมคืนคนดีสู่สังคม	37.1	4.04	มาก
กิจกรรมการสื่อสาร - ช่วยฟังหน่อย	38.8	3.89	มาก

ตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินกิจกรรมในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด (ต่อ)
(n=410)

รายการประเมิน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
กิจกรรมการดูแลตนเอง	38.3	3.97	มาก
กิจกรรมจัดการตัวกระตุ้น	37.3	4.01	มาก
กิจกรรมทักษะการปฏิเสธ	36.8	3.99	มาก
กลุ่มบำบัด - ก้าวต่อไป	39.6	4.03	มาก
รวมกิจกรรมด้านสติ		4.01	มาก
กิจกรรมทางเลือกตามความถนัด/ ฝึกอาชีพ	37.3	4.02	มาก
กิจกรรมการมองโลกในแง่ดี	39.3	4.02	มาก
กลุ่มบำบัด - เหยี่ยสองด้าน	36.3	4.01	มาก
รวมกิจกรรมด้านทัศนคติ		4.02	มาก
กิจกรรมส่งเสริมศาสนา สวดมนต์ นั่งสมาธิ	39.6	3.95	มาก
กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์	35.0	3.99	มาก
กิจกรรมสันทนาการ	39.6	3.98	มาก
กิจกรรมทักษะทางสังคม	36.9	4.01	มาก
กิจกรรมสายสัมพันธ์ครอบครัว	48.9	4.22	มากที่สุด
รวมกิจกรรมด้านปัจจัยภายนอก		4.03	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินกิจกรรมที่ได้รับความสนใจอยู่ในระดับมาก คือ ลำดับที่ 1 คือ กิจกรรมด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ลำดับที่ 2 คือ กิจกรรมด้านปัจจัยภายนอก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ลำดับที่ 3 คือ กิจกรรมด้านพฤติกรรมและกิจกรรมด้านทัศนคติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และลำดับสุดท้าย คือ กิจกรรมด้านสติ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ตามลำดับ

โดยใช้สูตรการวิเคราะห์ Binary Logistic Regression การวิเคราะห์ด้วยสูตร $Odd_i = e^{a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n + e}$ พบว่า $Odd_i = e^{-2.890 + .005minbehavior + .403minemotion + .087minawareness + .511minattitude + .807minexternal^{**} + e}$, Hite-rate = 65.4 ภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 5 ด้านนั้นมีค่าพยากรณ์ความสำเร็จอยู่ที่ร้อยละ 65.4 หมายความว่าผู้ที่เข้าโครงการบำบัดฯเมื่อผ่านกระบวนการกิจกรรม 5 ด้านนั้นมีแนวโน้มที่จะสามารถเลิกยาเสพติดได้มากถึง ร้อยละ 65.4 อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้เข้าโครงการทั้งหมดของแต่ละรุ่น (รุ่นละ 100 คนหรือมากกว่าขึ้นอยู่กับจำนวนที่สำนักงานป.ป.ส.กำหนดให้แต่ละจังหวัด) ตัวเลขภาพรวมของกิจกรรมทั้ง 5 ด้านนี้ยังถือว่าไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ของโครงการ แสดงดังตารางที่ 7

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์แยกรายกิจกรรมในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด

$\text{Odd}_i = e^{a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n + e}$ = ค่าพยากรณ์	ค่า พยากรณ์ ความสำเร็จ	กิจกรรมในกระบวนการ บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้เสพ/ ผู้ติดยาเสพติด
$\text{Odd}_i = e^{-1.906 + .547\text{minebehavior}^* + e}$, Hite-rate = 60.2	60.2%	กิจกรรมด้านพฤติกรรม
$\text{Odd}_i = e^{-2.528 + .699\text{minemotion}^* + e}$, Hite-rate = 61.0	61.0%	กิจกรรมด้านอารมณ์
$\text{Odd}_i = e^{-2.207 + .624\text{minawareness}^* + e}$, Hite-rate = 61.0	61.0%	กิจกรรมด้านสติ
$\text{Odd}_i = e^{-1.382 + .418\text{minattitude}^* + e}$, Hite-rate = 59.7	59.7%	กิจกรรมด้านทัศนคติ
$\text{Odd}_i = e^{-2.617 + .726\text{minexternal}^* + e}$, Hite-rate = 63.6	63.6%	กิจกรรมด้านปัจจัยภายนอก

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่ากิจกรรมด้านปัจจัยภายนอกมีผลค่าพยากรณ์มากที่สุด หมายความว่า กิจกรรมด้านนี้ส่งผลต่อการตัดสินใจเลิกใช้ยาเสพติดในอนาคตของผู้ที่เข้าร่วมโครงการบำบัดฯ เมื่อมองภาพรวมจะเห็นได้ว่า กิจกรรมทั้ง 5 ด้านดังกล่าวมีค่าพยากรณ์ความน่าจะเป็นจะสำเร็จมากกว่า ร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ที่เข้าโครงการทั้งหมดตัวเลขนี้ยังถือว่าไม่สมเหตุสมผล นั่นจึงเป็นสาเหตุว่าทำไมกิจกรรมควรมีให้หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดที่แตกต่างกันไป อีกทั้งผลจากข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยพบอุปสรรคสรุปได้ ดังนี้ 1) ด้านบุคลากร เป็นอุปสรรคที่ค่อนข้างใหญ่เมื่อต้องปฏิบัติในด้านนี้ เจ้าหน้าที่รัฐนั้นมีไม่เพียงพอ ขาดความชำนาญในการใช้เครื่องมือ ในการอ่านค่า หรือในการค้นหาตัวผู้เสพ 2) ด้านงบประมาณ การค้นหาหรือติดตามส่วนตัวต้องใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการปฏิบัติงาน อาทิ ชุดตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ หรือค่าใช้จ่ายในการส่งปัสสาวะเข้าพิสูจน์แยกสารทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายที่สูงและใช้เวลานานกว่าจะได้ผลพิสูจน์ 3) ด้านอุปกรณ์ ชุดตรวจชำรุด เสื่อมสภาพไม่สามารถให้ผลที่แม่นยำ หรือไม่เพียงพอ และ 4) ด้านพื้นที่ ด้วยจำนวนบุคลากรที่มีจำกัดทำให้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากคนในพื้นที่ หลายครั้งที่ไม่ได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูล เนื่องจากความวิตกกังวลกลัวอันตรายหากให้ข้อมูลหรือถูกเห็นว่าพูดคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐ จะทำให้ผู้เสพ/ ผู้ติดเกิดความโกรธและจะมาทำร้ายหรือคุกคามชีวิต หรือทรัพย์สินได้ ดังนั้น ควรจัดสรรบุคลากรเพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วยงาน และการจัดอบรมอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบำบัดรักษาด้วยกัน

3. ผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาคสนามผู้มีความเกี่ยวข้องตั้งแต่ขั้นตอนแรกเริ่มจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการบำบัดฯ เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการป้องกันการกลับมาเสพติดยาเสพติดของผู้ที่เข้าร่วมโครงการบำบัด และแก้ไขอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการบำบัดรักษา

ในปัจจุบันนั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือการแพทย์ประเภทหนึ่งที่น่ามาปรับประยุกต์ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ หากแต่ขั้นตอนในกระบวนการนั้นไม่หลากหลายตามคุณลักษณะที่แตกต่างของผู้เข้าร่วมโครงการ และด้วยระยะเวลาที่จัดขึ้นเบื้องต้นถือว่าพอเหมาะพอควรหากแต่ยังไม่เหมาะสมที่สุดเพราะการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือจิตใจของบุคคลนั้นใช้เวลาต่างกัน การบำบัดรักษามีใช้เพียงการใช้ยาเพื่อรักษาแต่เป็นการรักษาทางด้านจิตวิทยา การให้คำแนะนำ แนวทาง จูงใจให้เกิดความคิดและความเข้มแข็งของจิตใจในการที่จะเลิกใช้ยาเสพติด ปัญหาการกลับมาเสพติดซ้ำถือเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เจ้าหน้าที่ D001 และ D002 ตัวแทนจังหวัดระยอง กล่าวว่า โครงการนี้โดยรวมแล้วเป็นเป็นโครงการที่ใช้ได้ แต่ยังไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ มีโอกาสที่ผู้เสพที่ถึงแม้จะเข้ารับการบำบัดแล้วจะกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำสูง อีกทั้งการนำผู้เสพเข้ามาอยู่ร่วมกันอาจส่งผลให้เป็นการขยายเครือข่ายของกลุ่มผู้เสพยาเสพติดด้วย หากปรับจุดด้อย เสริมจุดแข็ง เชื่อว่าโครงการจะยิ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้น เจ้าหน้าที่ D004 ตัวแทนจังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า โครงการที่นำผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูเป็นเหมือนการนำพาให้ผู้เสพได้มาทำความรู้จักและขยายเครือข่าย แลกเปลี่ยนความคิดที่มีโอกาสพัฒนาจากผู้เสพไปเป็นผู้ค้าได้สูง เจ้าหน้าที่ D009 ตัวแทนจังหวัดชลบุรี กล่าวว่า โครงการนี้อาจไม่ได้ผลเต็มที่ เพราะการมาบำบัดคือการโดนบังคับให้มาเสียเป็นส่วนใหญ่ ผู้เข้าร่วมไม่รู้ข้อมูลมาก่อน เมื่อโดนจับก็ถูกส่งเข้าบำบัดเลย ซึ่งตรงนี้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถรู้ได้หากมีการกลับไปใช้ยาซ้ำ แต่มักมีคนกลับไปใช้ซ้ำแน่นอนเนื่องจากเป็นพฤติกรรมเดิม ไม่ใช่ความตั้งใจเดิมที่ต้องการเลิก การที่จะกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมเกิดความคิด ความตั้งใจในการเลิกยานั้น ในตัวกิจกรรมหรือหลักสูตรอาจต้องเพิ่มเติม ปรับปรุง หรือหาวิธีที่หลากหลาย สิ่งที่จะทำให้สามารถเลิกยาเสพติดได้เด็ดขาดคือการที่บุคคลมีเป้าหมายในชีวิตที่แน่นอน ปัจจุบันระบบลงโทษการผู้ที่กระทำความผิดซ้ำยังไม่เด็ดขาด ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวถึงแม้จะกระทำผิดซ้ำ ดังนั้นควรมีบทลงโทษที่เด็ดขาดกว่านี้เพื่อแก้ไขปัญหานักโทษล้นคุกและการวนกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำ ด้านการบริหารจัดการระดับพื้นที่ควรมีการบริหารจัดการระดับพื้นที่ให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่มีผู้เสพยาหรือผู้ติดในพื้นที่ทั้งยังไม่ได้รับการบำบัดและผ่านการบำบัดแล้ว ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ ฝ่ายปกครอง กับ องค์การปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้าถึงและรู้บริบทของพื้นที่ตนเองอย่างดี สร้างทัศนคติใหม่ต่อสังคม/ ชุมชนที่ผู้ผ่านการบำบัดอาศัยอยู่เพื่อลดการถูกกีดกันหรือตัดโอกาสในการเริ่มต้นใหม่

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพ/ ผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้ดังนี้

1. กระบวนการคัดกรองในปัจจุบันมีรูปแบบเฉพาะหากแต่ไม่หลากหลายตามคุณลักษณะความแตกต่างของบุคคล ตัวการคัดกรองนั้นควรจะต้องมีการเพิ่มรายละเอียด อีกทั้งผู้ที่เคยผ่านการบำบัดแล้วและไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้ เมื่อกระทำผิดซ้ำจะเกิดการเรียนรู้ในการให้ข้อมูลในขั้นตอนการคัดกรองเพื่อให้ได้

อยู่ในกลุ่มผู้เสพแทนที่ สอดคล้อง Chaturhong & Tan-sri-sa-kul [12] กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ผ่านการบำบัดฯ แล้วกลับไปเสพยาซ้ำ คือ ปัจจัยแวดล้อมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน โดยพบว่าส่วนมากให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับเพื่อนมากกว่าความสัมพันธ์กับครอบครัว ปัญหาใหญ่ที่ทำให้หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำเนื่องจากปัญหาจากครอบครัวได้แก่ ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้าง หรือการที่ต้องอยู่คนเดียวหรือกับญาติ ผู้ปกครองขาดการดูแลใกล้ชิด ขาดกำลังใจ เหล่านี้สร้างช่องโหว่ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว จึงหันไปให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่า ด้วยเชื่อว่าเพื่อนเป็นที่พึ่งที่เดียว

2. เปิดโครงการค่ายบำบัดฯ สำหรับผู้หญิง ปัจจุบันการนำตัวผู้เสพหรือผู้ติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดฯ มุ่งเน้นไปที่เพศชายเป็นส่วนมาก ตามรายงานการจับกุมและตรวจหาสารเสพติดพบว่า ผู้เสพหรือผู้ติดส่วนมากเป็นเพศชาย จึงก่อให้เกิดโครงการค่ายบำบัดฯ เฉพาะเพศชายขึ้นมา อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่ปฏิบัติการตรวจสารเสพติดร่วมกับฝ่ายความมั่นคงอำเภอ ผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันมีจำนวนผู้เสพที่เป็นเพศหญิงเพิ่มมากขึ้น จากการพูดคุยกับหนึ่งในผู้กระทำความผิดที่ถูกตรวจพบสารเสพติด พบว่า เพศหญิงที่ใช้สารเสพติดส่วนมากทำงานในสถานบริการ โดยให้เหตุผลว่าใช้ยาเสพติดเพื่อให้บริการลูกค้าได้นานและจำนวนมากต่อวัน หากไม่ใช้จะบริการได้น้อยคนและได้ค่าตอบแทนน้อยเช่นกัน

3. กระบวนการในปัจจุบันควรจัดสรรบุคลากรเพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วยงาน อาทิ ด้านการติดตาม การฝึกอบรม และจัดอบรมอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบำบัดรักษาร่วมกัน อุปสรรคที่ขัดขวางกระบวนการบำบัดฯ ในปัจจุบันนั้น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบุคลากร ปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลลงในระบบติดตามหรือ บสต. และปัญหาความชำนาญในการอ่านผลประเมิน 2) ด้านงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือในการปฏิบัติงาน อาทิ ชุดตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ หรือ ค่าใช้จ่ายในการส่งปัสสาวะเข้าพิสูจน์แยกสารทางวิทยาศาสตร์ ที่มีค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานานกว่าจะได้ผลพิสูจน์ 3) ด้านอุปกรณ์ ชุดตรวจเสื่อมสภาพไม่สามารถให้ผลที่แม่นยำ เสียหาย หรือไม่เพียงพอ ปัญหาในส่วนของ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ หรือ ไฟล์แวร์ และ 4) ด้านพื้นที่ ด้วยจำนวนบุคลากรที่มีจำกัดทำให้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากคนในพื้นที่หลายครั้งที่ไม่ได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูล เนื่องจากคนในพื้นที่มีความวิตกกังวลกลัวว่าหากให้ข้อมูลหรือถูกเห็นว่าพูดคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐ จะทำให้ผู้เสพ/ผู้ติดเกิดความโกรธและจะมาทำร้ายหรือคุกคามชีวิตหรือทรัพย์สินได้

4. จัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายไม่ซ้ำเดิม สร้างแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดถ่ายทอดประสบการณ์การเลิกยาจากผู้ที่สามารถเลิกเด็ดขาดได้ ผลจากแบบสอบถามในแนวโน้มที่จะสามารถเลิกยาเสพติดได้ ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบว่าไม่แน่ใจ อนึ่งเพราะความไม่มั่นใจในตนเองเมื่อสิ้นสุดการบำบัดรักษา ด้วยระยะเวลาในการเข้ารับบำบัดระบบ ค่าฯ เกิดการเปลี่ยนเพียงผิวเผิน หากแต่ยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดความต้องการที่แน่วแน่ในการเลิกยาเสพติดได้ กิจกรรมทั้ง 5 ด้านที่จัดขึ้น พบว่า ผู้เข้าโครงการบำบัดฯ ให้ความสนใจกิจกรรมด้านปัจจัยนอกนอกมากถึง 63.6% ดังนั้น ควรส่งเสริมกิจกรรมด้านปัจจัยภายนอกให้หลากหลายขึ้น อาทิ สร้างแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดโดยผู้ที่เลิกอย่างเด็ดขาดเข้ามา

พูดคุยเพื่อเป็นตัวอย่าง ชี้อัตชีวประวัติและข้อเสียหากยังวนเวียนในวงจรยาเสพติด การเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างครอบครัวกับผู้ป่วย สร้างแรงกระตุ้นในตัวเองให้มีความเข้มแข็ง ความแน่วแน่ต่อสภาพแวดล้อมเดิมเมื่อถูกชักชวนหรือเจอปัญหาเดิม

5. การเน้นนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการศึกษาต่อ ฝึกอาชีพและฝึกงานทำ และการปรับปรุงโครงสร้างทางการบำบัด ปรับปรุงและส่งเสริมการบำบัดรักษา ปรับปรุงการจัดระเบียบระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของครอบครัวไทย ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดได้สอดคล้องกับคุณลักษณะหรือ ความต้องการของเยาวชน และแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการอื่นอีกหลายประการโดยเก็บข้อมูลก่อนสิ้นสุดโครงการค่ายบำบัดแต่ละรุ่นในการให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพ การเรียน ฝีมือแรงงาน หรือ เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้และแนะแนวทาง เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดสามารถมีอาชีพที่มั่นคง

6. ระบบลงโทษจัดการผู้ที่กระทำความผิดซ้ำที่เด็ดขาดมากขึ้น Che-masae & Mhadmarn [13] กล่าวถึงการจัดค่ายอบรมฯ ว่าเป็นการเพิ่มวงจรอุปาทในการถ่ายทอดวิธีการเสพยาเสพติด ทำให้เกิดการสร้างและขยายเครือข่ายแทนที่จะป้องกัน การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการ ขาดการประสานงานและการติดตามอย่างจริงจัง จึงทำให้โครงการ/ กระบวนการบำบัดรักษาไม่เกิดประสิทธิผล ปัจจุบันระบบค่ายนั้นใช้เวลาเพียง 9 -12 วัน เนื่องจากผู้เสพหรือผู้ติดแต่ละคนใช้เวลาในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูไม่เท่ากัน ดังนั้นการนำตัวเข้ารับบำบัดระบบค่ายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถให้ผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ได้จึงควรมีบทลงโทษขั้นเด็ดขาดอีกระดับเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ที่กลับไปเสพยาซ้ำ

7. การบริหารจัดการระดับพื้นที่ที่มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการ ขาดการประสานงานและการติดตามอย่างจริงจัง จึงทำให้โครงการ/ กระบวนการบำบัดรักษาไม่เกิดประสิทธิผล ดังนั้น ควรจัดสรรบุคลากรที่ทำหน้าที่ประจำเพื่อให้งานมีความต่อเนื่องและบันทึกข้อมูลสม่ำเสมอ จัดสรรสถานที่หรือสถาบันบำบัดที่สามารถนำตัวผู้เสพ/ ผู้ติดเข้ารับการบำบัดได้ตลอดโดยไม่ต้องรอนงบประมาณเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการบำบัดได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Suwannanon [14] กล่าวถึงหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะทำให้หน่วยงานประสบความสำเร็จในการบำบัดรักษา คือ การทำงานเป็นทีมโดยการตั้งศักยภาพและความถนัดของบุคลากรในหน่วยงานมาบูรณาการในกระบวนการบำบัดรักษา การวางแผนการบำบัดตามลักษณะและภูมิหลังของผู้เข้ารับการบำบัดรักษา

8. การร่วมมือระหว่างอำเภอและองค์กรปกครองท้องถิ่น ภายใต้คำขวัญ “อยู่ดี มีสุข” ในการช่วยผู้ผ่านบำบัดฯ ในการหาอาชีพ และสร้างทัศนคติใหม่ต่อสังคม ชุมชนที่ผู้ผ่านการบำบัดอาศัยอยู่ เนื่องจากการไม่ถูกยอมรับจากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่หรือสังคมรอบตัวไม่ให้อีกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรเดิมได้ ดังนั้น นอกเหนือจากครอบครัวที่สนับสนุน การได้รับโอกาสในการเริ่มต้นใหม่จากชุมชนและสังคมจึงเป็นสิ่งที่ผู้ผ่านการบำบัดฯ ต้องการเช่นกัน สอดคล้องกับ Thatsananchalee [15] กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า ไม่ว่าจะเป็นประชาชนในพื้นที่หรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การใช้ระบบจิตอาสาและ

อาสาสมัครในการทำงานด้านการบำบัดรักษาเพื่อให้คำปรึกษาทั้งรายบุคคลและแบบกลุ่มเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กำลังใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางบวกในการดำเนินชีวิต ผู้ที่เป็นอาสาสมัครหรือจิตอาสาบางส่วนมาจากหน่วยงานภายใต้โครงการบำบัดรักษา บางส่วนมาจากภาคเอกชนหรือชุมชน ซึ่งกลุ่มอาสาสมัครจะมีส่วนในการให้ความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต ประสบการณ์ประกอบอาชีพ ชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษาแก่ผู้เสพยาเสพติด อีกทั้งเข้าถึงได้ง่าย อาจจัดตั้งเป็นกลุ่มอาสาช่วยเหลือผู้ผ่านบำบัดยาเสพติด (อสย.) คล้ายกับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อทำหน้าที่ในการติดตามผู้ผ่านการบำบัด ให้ความช่วยเหลือในด้านที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางอาชีพ ประสานความต้องการและความช่วยเหลือจากภาครัฐสู่ชุมชน ทั้งนี้การจะจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับการฝึกและอบรมจากทางสาธารณสุขและปกครองเพื่อให้เข้าใจและเพื่อความปลอดภัยต่อทั้งตนเองและผู้ผ่านบำบัดเองด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์

1. กระบวนการคัดกรองที่หลากหลายเพื่อคัดกรองผู้เสพยาที่มีปัจจัยคล้ายคลึงและแตกต่างออกจากกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการสร้างหรือขยายเครือข่ายใหม่
2. เปิดโครงการค่ายบำบัดฯ สำหรับผู้หญิง เนื่องจากมีรายงานในพื้นที่ 3 จังหวัด EEC ถึงตัวเลขของผู้หญิงที่เข้ายาเสพติดในสถานบริการเป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถนำตัวเข้ารับการบำบัดเช่นผู้ชาย
3. จัดสรรบุคลากรเพิ่มขึ้นในแต่ละหน่วยงาน จัดอบรมอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบำบัดรักษาร่วมกัน มีการร่วมกันวางแผนกิจกรรมแต่ละค่ายและประเมินผลของกิจกรรมเหล่านั้นเพื่อนำไปปรับในโครงการต่อไป
4. จัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายไม่ซ้ำเดิม สร้างแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติด อาทิเช่น ถ่ายทอดประสบการณ์การเลิกยาจากผู้ที่สามารถเลิกเด็ดขาดได้ เป็นต้น
5. เน้นนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการศึกษาต่อ ฝึกอาชีพและมีงานทำ และการปรับปรุงโครงสร้างทางการบำบัด ปรับปรุงและส่งเสริมการบำบัดรักษา ปรับปรุงการจัดระเบียบระบบความสัมพันธ์ทางสังคม
6. ระบบลงโทษจัดการผู้ที่กระทำความผิดซ้ำที่เด็ดขาดมากขึ้น เพื่อให้จำนวนผู้ที่บำบัดแล้วยังไม่สามารถเลิกยาเสพติดได้ลดลง
7. การบริหารจัดการระดับพื้นที่ให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น จัดสรรบุคลากรประจำเพื่อให้งานมีความต่อเนื่องและบันทึกข้อมูลสม่ำเสมอ, การจัดสรรสถานที่หรือสถาบันบำบัดที่สามารถนำตัวผู้เสพยา/ ผู้ติดเข้ารับการบำบัดฯ ได้ตลอดโดยไม่ต้องรอนงบประมาณ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการบำบัดได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

8. การร่วมมือระหว่างอำเภอและองค์กรปกครองท้องถิ่นในการช่วยผู้ผ่านบำบัดฯ ในการหาอาชีพ และสร้างทัศนคติใหม่ต่อสังคม ชุมชนที่ผู้ผ่านการบำบัดอาศัยอยู่ เนื่องจากการไม่ถูกยอมรับจากชุมชนหรือสังคมรอบตัวไม่ให้ออกมาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรเดิมได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. วางรูปแบบการบริหารจัดการระดับพื้นที่ให้มีความพร้อมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น จัดสรรบุคลากรที่ทำหน้าที่ประจำเพื่อให้งานมีความต่อเนื่องและบันทึกข้อมูลสม่ำเสมอและการร่วมมือระหว่างอำเภอและองค์กรปกครองท้องถิ่นในการช่วยผู้ผ่านบำบัดฯ ในการหาอาชีพ และสร้างทัศนคติใหม่ต่อสังคม
2. ทบทวนข้อเสนอแนะในด้านจัดสถานบำบัดเฉพาะทางแก่ผู้เสพยาหรือผู้ติดเสพยาในโรงพยาบาลที่มีแพทย์เฉพาะทาง เช่น จิตแพทย์ แพทย์อายุรกรรม นักโภชนาการ เจ้าหน้าที่ควบคุมดูแลด้านความปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Office of the Narcotics Control Commission. (2015). *Nationwide drug crackdown results*. Office of the Narcotics Control Commission.
- [2] Office of Strategy. (2015). *Strategic plan for prevention and solution to narcotic problems 2015-2016*. Office of the Commission for Prevention and Suppression of Narcotics.
- [3] Office of the Council of State. (2014). *Drug Addiction Rehabilitation Act, B.E. 2545*. Office of the Council of State.
- [4] National Drug Prevention and Suppression Center. (2015). *Handbook of Kwan Land Center for lecturers in Voluntary Behavioral Modification Camp*. NACC Office.
- [5] Office of Narcotics Prevention and Suppression, Region 2. (2018). *Overall statistical situation of the Eastern region. Before and after the entry of the NCPO government*, Chonburi: Office of Narcotics Prevention and Suppression Region 2.
- [6] National Drug Prevention and Suppression Center. (2015). *Drug prevention and solution action plan 2016*. Office of the Prime Minister.
- [7] Office of the Anti-Petid Drugs Committee, Ministry of Justice. (2017). *Drug prevention and solution action plan 2017*. Office of the Anti-Drug Commission.
- [8] National Drug Prevention and Suppression Center. (2015). *Handbook of Kwan Land Center for Lecturers in Voluntary Behavioral Modification Camp*. NACC Office.
- [9] Coordinating follow-up to assist those who have undergone therapy. (2018). *Guidelines for follow-up to help those who have undergone rehabilitation therapy*. Drug Prevention and Solution Development Office, NACC Office.

- [10] Narcotics Treatment Coordination Division, Office of the NACC, National Narcotics Control Center. (July 21, 2014). *Procedures for screening assessment and referral for rehabilitation therapy. In the operation manual for solving drug addict problems according to the National Council for Peace and Order Announcement No. 108/2557* (page 5). Thanapress Company Limited.
- [11] Wanichbancha, School of Medicine (2016). *Advanced statistical analysis with SPSS*. In Assoc. Wanich Bancha, Advanced statistical analysis with SPSS. Samlada Ltd., Part.
- [12] Chatu-hong, S., & Tan-sri-sa-kul, S. (2018). Factors affecting relapse drug users with competency rehabilitation in treatment compulsory system as a case study of Office of Probation, Roi-ed Province. *Journal of Chopayom*, 29(1), 199-209.
- [13] Che-masae, S., & Mhadmarn, H. (2016). The opinion of community leaders on drug problem solution of government in Mueang district area Narathiwat province. *Journal of AL-NUR Graduate School, Fatoni University*, 11(20), 99-114.
- [14] Suwannanon, A. (2015). The Study of the model on drug abuse treatment. *Journal of the Graduate school of Suan Dusit, Suan Dusit Rajabhat University*, 11(2), 213-222.
- [15] Thatsananchalee, P. (2011). The process of non-becoming amphetamine addict: A case study of rehabilitated person in process of correctional system. *Journal of Chonburi Sahasat Sripatum*, 1(3), 36-48.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชน
โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์¹
Factors Affecting toward Public Participation in Sustainable
Cultural Heritage Tourism of the Communities
around Si-Thep Ancient, Phetchabun Province¹

ทิววรรณ ศิริเจริญ กันหา^{2*} และแสงแข บุญศิริ²
Tiwawan Siricharoen Kanha^{2*} and Sangkae Phunsiri²

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง The causal model development of factors affecting localism mediating toward public participation in cultural heritage tourism around Si-thep Ancient, Phetchabun

² คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ 10240

¹ This article is part of a thesis on the philosophy of doctor “The causal model development of factors affecting localism mediating toward public participation in cultural heritage tourism around Si-thep Ancient, Phetchabun”

² Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration, Bangkok, 10240, Thailand

* Corresponding author: email: tiwawan.sir@pcru.ac.th

(Received: July 1, 2021; Revised: October 15, 2021; Accepted: November 4, 2021)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 5 ตัวแปร คือ ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว นโยบายภาครัฐท้องถิ่น ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีประชากร 1,301 ครัวเรือน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 510 ครัวเรือน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตรวจสอบค่าความเบ้ ค่าความโด่ง การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และนำเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างที่มีค่าความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 1.150$, $p\text{-value} = 0.007$ $GFI = 0.915$, $AGFI = 0.890$, $CFI = 0.987$, $MRM = 0.054$, $RMSEA = 0.021$) พบว่าทั้ง 5 ตัวแปรมีอิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในฐานะผู้ขับเคลื่อนนโยบายรวมถึงชุมชนท้องถิ่นได้เข้าใจถึงการมีส่วนร่วมสาธารณะอันจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว นโยบายภาครัฐท้องถิ่น การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

Abstract

This study's purpose of this quantitative research was to investigate constructs of factors affecting public participation in cultural heritage tourism and to develop a model of the causal factor affecting public participation in cultural heritage tourism of the communities around Si-Thep Ancient, Phetchabun Province. There are five factors which are used to study: Tourism impact awareness, Tourism knowledge and understanding, local government policy, Localism, and public participation in sustainable cultural tourism. This structural equation model was used to define the populations of 1,301 households in five communities around Si-Thep ancient. In addition, the sampling indicated 510 households. In order to analyze, the statistic of skewness, kurtosis, and confirmation factor analysis (CFA) are revealed. The results also revealed that structural equation model had a significant direct effected and indirect effected toward public participation in sustainable cultural tourism under mediating effect of localism as ($\chi^2/df = 1.150$, $p\text{-value} = 0.007$

GFI = 0.915, AGFI = 0.890, CFI = 0.987, MRM = 0.054, RMSEA = 0.021) at the significance level of 0.05. Furthermore, the study results could be used for the government as a policy driver and the local community to strengthen the public participation. This will lead to planning for sustainable cultural tourism development.

Keywords: Tourism Impact Awareness, Tourism Knowledge and Understanding, Local Government Policy, Public Participation in Sustainable Cultural Tourism

บทนำ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญ จากรายงาน World Economic Forum ประเทศไทยมีศักยภาพการแข่งขันในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นลำดับที่ 35 จาก 140 ประเทศทั่วโลก โดยในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยประสบความสำเร็จจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในทรัพยากรท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลก หากแต่ผลลัพธ์ที่ตามมาคือ ความเสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัดโดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดการลดคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว [1] ในขณะเดียวกันกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก็เป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อนำเอากระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมาใช้ในการรักษาสมดุลในเชิงเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้ยังคงเอกลักษณ์และความอุดมสมบูรณ์ไว้ โดยอาศัยการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างบูรณาการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในคนในชุมชนให้ดีขึ้น [2]

ในปี 2561 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพและพื้นที่เกี่ยวข้องของจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับการเสนอชื่อให้อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นมรดกโลก (Tentative List) และอยู่ในระหว่างการจัดทำเอกสาร Nominations File เพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์คุณสมบัติความโดดเด่นสากลและเสนอรับการขึ้นทะเบียนมรดกโลกยูเนสโกในปี 2565 [3] ส่งผลให้ในช่วงที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น เกิดการจ้างงาน การรักษาสภาพแวดล้อม การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเพื่อนำเสนอต่อย่านักท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการพัฒนาในระบบสาธารณูปโภค การจัดอบรมให้ความรู้ และเชิญชวนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน ดูแล อนุรักษ์ รักษา และสืบทอดทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น และพยายามผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะในมิติด้านการท่องเที่ยว ตามแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน Nitikasetsoontorn [4] ระบุว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ โดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และการพัฒนาร่วมกันเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การมี

ส่วนร่วมของคนในชุมชนมีความสำคัญมากต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอยู่หลายปัจจัย เช่น การมีส่วนร่วมและการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการพัฒนาและชุมชนท้องถิ่น [5-6] การรับรู้ในผลกระทบจากการท่องเที่ยว [7] ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน [8] ความรักและความผูกพันในท้องถิ่น [7, 9] แต่การศึกษาส่วนใหญ่ยังคงศึกษาในเรื่องการสนับสนุน และพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนโดยใช้เพียงเฉพาะบางปัจจัยเท่านั้น จึงทำให้การศึกษาในประเด็นการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนยังมีข้อจำกัด ดังนั้นเพื่อเติมช่องว่างทางวิชาการ และเพื่อต่อยอดการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็นดังกล่าว บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้แก่ ชุมชนบ้านหลักเมือง ชุมชนบ้านศรีเทพน้อย ชุมชนบ้านนาตะกุดพัฒนา ชุมชนบ้านบึงนาจาน และชุมชนบ้านสระปรีอ อีกทั้งยังเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในเชิงนโยบายต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และมีคำถามการวิจัยว่าแบบจำลองสมการนี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ และสามารถนำแบบจำลองสมการโครงสร้างมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตัวแบบสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
- 2) เพื่อเสนอแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วมสาธารณะ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญต่อแนวทางการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการร่วมแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ โดยในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ระดับการมีส่วนร่วมสาธารณะจาก International Association for Public Participation [10] ใน 2 ระดับ คือ ระดับเริ่มต้น (Initial Public Participation) ซึ่งหมายถึง การรับรู้ รับทราบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชนใน

รูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และระดับการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น (Active Involvement Public Participation) เพื่อใช้อธิบายกระบวนการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่แตกต่างกัน แบ่งออกเป็น ระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องให้ข้อมูลชุมชน ระดับการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนเพื่อการพัฒนา และระดับการมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอยู่หลายปัจจัย Lee และ Hsieh [11] ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ นโยบายรัฐบาลและความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน และการรักษาคุณค่ามรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ [12] จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการพัฒนาและชุมชนท้องถิ่นผ่านกระบวนการการให้ข้อมูลข่าวสาร การเชิญชวน การประชุม และการรวมกลุ่มคณะกรรมการซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนได้ [5-6]

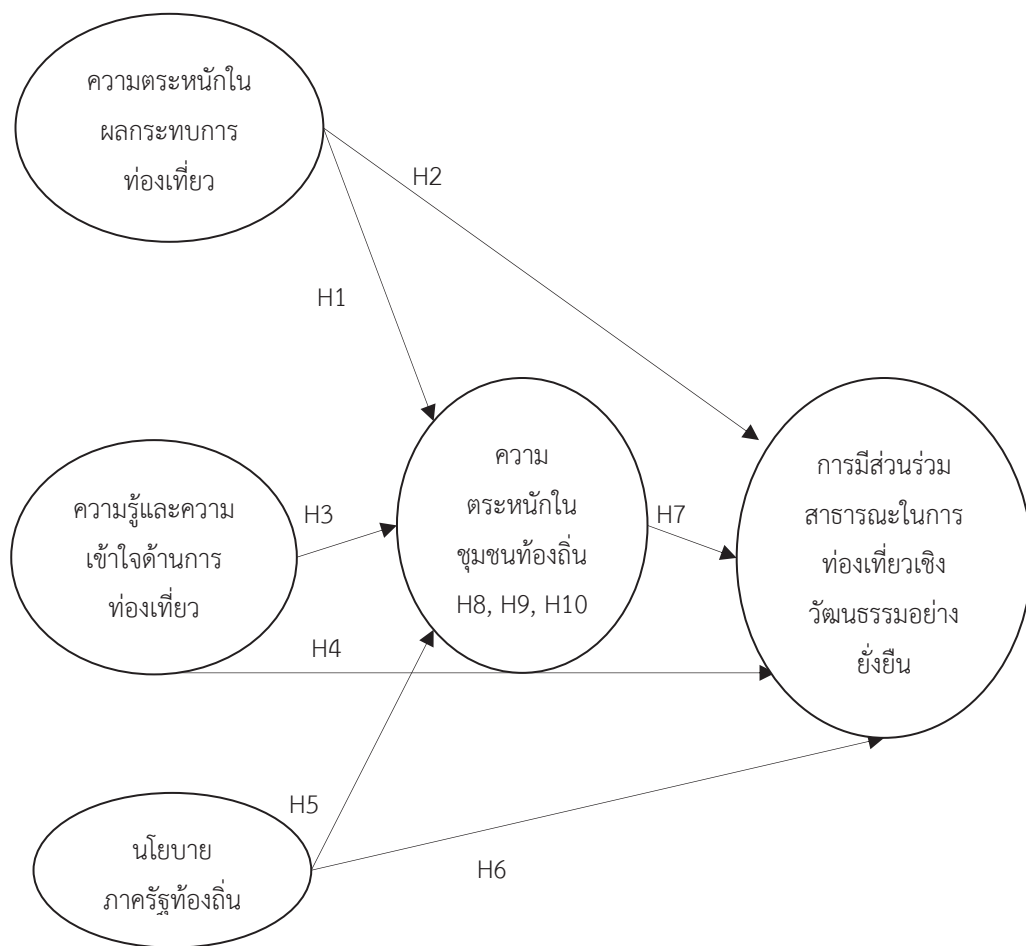
การรับรู้ในผลกระทบจากการท่องเที่ยว มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษา และพบว่าผลกระทบการท่องเที่ยวทางบก และทางลบนด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมล้วนส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเมื่อชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากเท่าใด ชุมชนจะยิ่งรู้สึกรักและภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองมากขึ้นเท่านั้น อีกทั้งยังส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้นตามไปด้วย [7, 12-13] นอกจากนี้การศึกษาของ Ramao [14] ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบการท่องเที่ยวเป็นพลวัตที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่ได้ด้วยเช่นกัน

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นเครื่องมือที่จะช่วยสร้างความเข้าใจและแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ [8, 15] ซึ่ง Timothy [16] กล่าวว่า ความรู้เป็นรากฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะช่วยสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมและความภาคภูมิใจท้องถิ่นได้ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม Wang และ Pfister [17] ให้ข้อสังเกตว่า ระดับการศึกษาของคนในชุมชนส่งผลต่อแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ถ้าคนในชุมชนมีระดับการศึกษาต่ำ ก็จะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวน้อยลงตามไปด้วย อีกทั้งการขาดความรู้ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย [18]

ความรักและความผูกพันในท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชุมชนในการสร้างการมีส่วนร่วมสาธารณะที่จะสามารถสะท้อนถึงความภาคภูมิใจ ความทุ่มเท และความกระตือรือร้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากความรู้รัก ผูกพัน ภาคภูมิใจในท้องถิ่น และรู้สึกเป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมชุมชน [4, 7, 19] อย่างไรก็ตามยังมียางวิจัยบางเล่มศึกษาและให้ข้อเสนอแนะในการศึกษาปัจจัยความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวแปรต้นกลาง ที่จะเป็นตัวกำหนดทัศนคติและการแสดงออกของคนในชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอก

ควบคู่กับปัจจัยภายในความรักและภาคภูมิใจในชุมชน จะสามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประสบความสำเร็จได้สูงขึ้นเช่นเดียว [20-21]

ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จของการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยภายนอกอย่างผลกระทบจากการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และนโยบายภาครัฐท้องถิ่นเป็นแรงกระตุ้น นอกจากนี้ ปัจจัยภายในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันชุมชน จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังนั้นจากปัจจัยเชิงสาเหตุทั้ง 4 จึงอาจกล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำเสนอตามสมมติฐานในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้การศึกษาและรวบรวมปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถนำมาเป็นตัวแทนประชากร คนในชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้แก่ ชุมชนบ้านหลักเมือง ชุมชนบ้านศรีเทพน้อย ชุมชนบ้านนาตะกุดพัฒนา ชุมชนบ้านปิงนาจาน และชุมชนบ้านสระปรือ ซึ่งมีจำนวน 1,301 ครัวเรือน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างจึงใช้เกณฑ์ตัวอย่าง 10 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ในแบบจำลอง $51 \times 10 = 510$ ตัวอย่าง ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์โมเดลแบบ Structural Equation Model (SEM) [22] จากขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว นำมาใช้กำหนดขนาดตัวอย่างด้วยวิธีการแบ่งตามสัดส่วนตามจำนวนครัวเรือนในแต่ละชุมชน และจับฉลากคัดเลือกจากบ้านเลขที่ แล้วเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามด้วยผู้วิจัยเองทั้งหมด ในช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2563

มาตรวัดของเครื่องมือแบบสอบถาม ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน และการมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว และตอนที่ 2- 6 เป็นข้อคำถามเพื่อวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุนเชิงนโยบายของภาครัฐท้องถิ่น ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยแบบสอบถามประเมินค่าเป็นตัวเลข 5 ระดับ (5 Point likert scale) จากระดับ 1 (น้อยที่สุด) ถึงระดับ 5 (มากที่สุด)

การทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ได้ค่าคะแนนไม่น้อยกว่า 0.5 ทุกข้อ และทำการทดลองใช้ในกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างการวิจัยในพื้นที่ชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ จำนวน 30 ชุด หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach' Alpha Coefficient) มีค่าระหว่าง 0.761- 0.847 โดยมีค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.788 ซึ่งมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

หลังจากดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ จากแบบสอบถามจำนวน 510 ชุด พบว่ามี 8 ชุดที่มีข้อมูลไม่สมบูรณ์จึงคัดออก และใช้แบบสอบถามจำนวน 502 ชุด ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดของสถิติ ได้แก่ การทดสอบการแจกแจงข้อมูลปกติ โดยใช้เกณฑ์การทดสอบค่าความเบ้ (Skewness) ระหว่าง +3 ถึง -3 และค่าความโด่ง (Kurtosis) ระหว่าง +10 ถึง -10 การวิเคราะห์แบบจำลองการวัด (Measurement model) และการพัฒนาแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) โดยใช้โปรแกรม AMOS ซึ่งกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์สถิติความสอดคล้องของสมการการวัด และแบบจำลองสมการโครงสร้าง คือ $\chi^2/df \leq 3.00$, $GFI \geq 0.90$, $AGFI \geq 0.90$, $CFI \geq 0.90$, $RMSEA < 0.07$, $RMR < 0.07$ [23]

ผลการศึกษา

1. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และระดับการรับรู้ของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 502 ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 58-67 ปี มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 40 ปี และส่วนใหญ่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตรงกับการท่องเที่ยวในชุมชนและจากการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาระดับการรับรู้ของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีค่าเฉลี่ยของตัวแปรทั้ง 5 ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ตัวแปรความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (Localism) มีค่าเฉลี่ยระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.04$) รองลงมา คือ ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.61$) ความตระหนักในผลกระทบด้านการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.53$) นโยบายภาครัฐท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.46$) และการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 3.36$) ตามลำดับ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การรับรู้ของชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ปัจจัยการรับรู้ของชุมชน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความแปรปรวน	ค่าความถี่	ระดับ
ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว	3.53	0.67	-0.57	0.32	สูง
ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว	3.61	0.79	-0.40	-0.13	สูง
นโยบายภาครัฐท้องถิ่น	3.46	0.80	-0.33	-0.28	สูง
ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น	4.04	0.63	-0.91	0.99	สูง
การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน	3.36	0.71	-0.22	-0.42	ปานกลาง
รวมทั้งสิ้น	3.60	0.72	-0.49	0.10	ระดับสูง

ผลการตรวจสอบแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรแฝงหลัก 5 ตัวแปร ได้แก่ ตัวแปรความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว (T_IMPACT) มีตัวแปรแฝงอันดับสอง จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงลบ (NEG_TI) ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (POS_SC) และความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (POS_EC) ตัวแปรความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว (T_KNOW) ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ตัวแปรนโยบายภาครัฐท้องถิ่น (L_GOV_P) ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (Localism) ประกอบด้วย 5 ตัวบ่งชี้

และตัวแปรการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (PP_SUS) มีตัวแปรแฝงอันดับสอง จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ การรับทราบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของชุมชน (INFORM) และ การมีส่วนร่วมให้ข้อมูลท่องเที่ยวของชุมชน (INVOLVE)

ผลการตรวจสอบแบบจำลองการวัด พบว่า ค่าองค์ประกอบมาตรฐาน (Standardized Factor Loading) ของแต่ละตัวแปรสังเกตได้มีค่าระหว่าง 0.48 – 0.76 ความเชื่อมั่นเชิงองค์ประกอบ (Composite Reliability: CR) ที่ใช้ตรวจสอบความเชื่อมั่นของความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Reliability) พบว่า ทุกตัวแปรมีค่าสูงกว่า 0.70 แสดงว่าทุกตัวแปรหลักมีความเชื่อมั่นด้านความสอดคล้องภายใน และจากการประเมินความเที่ยงตรงด้วยการประเมินความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) พบว่า ค่าความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) สูงกว่า 0.50 ทุกตัวแปร ดังนั้นแสดงว่าทุกตัวแปรมีความเที่ยงตรงเชิงลู่เข้า แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2

ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ของมาตรวัดด้วยค่ารากที่สองของค่าความแปรปรวนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรแฝงซึ่งมีค่าสูงกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ระหว่างตัวแปรแฝงนั้น ๆ กับ ตัวแปรแฝงอื่น ๆ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.54- 0.91 ดังนั้นโมเดลดังกล่าวจึงมีความตรงเชิงจำแนกและสามารถนำไปวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างได้ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง

โครงสร้าง	ตัวแปรแฝง	ตัวบ่งชี้	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ	ความแปรปรวนโดยเฉลี่ย
ความตระหนักใน	T_IMPACT			0.779	0.843
ผลกระทบการ	NEG_TI	TIACO4, TIAECO5, TIASOC10,	0.547, 0.691, 0.685,	0.786	0.871
ท่องเที่ยว		TIASOC11, TIAENV16, TIAENV17, TIAENV18	0.577, 0.502, 0.417, 0.665		
	POS_SC	TIASOC7, TIASOC8, TIAENV13, TIAENV14	0.569, 0.685, 0.651, 0.666	0.746	0.766
	POS_EC	TIACO1, TIAECO2, TIAECO3, TIAENV15	0.821, 0.734, 0.644, 0.750	0.805	0.893
ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว	T_KNOW	TKU1, TKU2, TKU3, TKU4, TKU5, TKU6	0.532, 0.473, 0.651, 0.745, 0.721, 0.658	0.808	1.127
นโยบายภาครัฐท้องถิ่น	L_GOV_P	LGP1, LGP2, LGP3, LGP4, LGP5, LGP6	0.646, 0.672, 0.643, 0.702, 0.658, 0.684	0.833	1.288
ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น	Localism	LOC1, LOC2, LOC3, LOC4, LOC6	0.737, 0.758, 0.591, 0.697, 0.700	0.822	1.123

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง (ต่อ)

โครงสร้าง	ตัวแปรแฝง	ตัวบ่งชี้	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ความเชื่อมั่นขององค์ประกอบ	ความแปรปรวนโดยเฉลี่ย
การมีส่วนร่วม สาธารณชนในการ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอย่าง ยั่งยืน	PP_SUS			0.706	0.699
	INFORM	PPCT1, PPCT2,	0.619, 0.641,	0.772	0.995
		PPCT3, PPCT4,	0.581, 0.612,		
		PPCT10	0.611		
ยั่งยืน	INVOLVE	PPCT6, PPCT7	0.623, 0.577	0.640	0.403
		PPCT9	0.639		

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) ของมาตรวัด

	NEG_TI	POS_SC	POS_EC	T_KNOW	L_GOV_P	Localism	INFORM	INVOLVE
NEG_TI	1							
POS_SC	0.77	1						
POS_EC	0.86	0.83	1					
T_KNOW	0.58	0.70	0.68	1				
L_GOV_P	0.71	0.66	0.62	0.71	1			
Localism	0.41	0.63	0.43	0.71	0.54	1		
INFORM	0.66	0.65	0.61	0.70	0.82	0.58	1	
INVOLVE	0.57	0.54	0.54	0.75	0.78	0.61	0.91	1

และในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของแบบจำลองสมการโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ พบว่า โมเดลการวัดตัวแปรความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว (T_IMPACT) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.427$, GFI=0.932, AGFI=0.894, CFI=0.945, RMSEA=0.064, RMR=0.068 โมเดลการวัดตัวแปรความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว (T_KNOW) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=3.664$, GFI=0.983, AGFI=0.929, CFI=0.982, RMSEA=0.087, RMR=0.038 โมเดลการวัดตัวแปรนโยบายภาครัฐท้องถิ่น (L_GOV_P) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.693$, GFI=0.985, AGFI=0.947, CFI=0.987, RMSEA=0.069, RMR=0.028 โมเดลการวัดตัวแปรความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (Localism) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.512$, GFI=0.987, AGFI=0.960, CFI=0.986, RMSEA=0.066, RMR=0.026 และโมเดลการวัดตัวแปรการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (PP_SUS) มีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=2.677$, GFI=0.968, AGFI=0.928, CFI=0.966, RMSEA=0.071, RMR=0.047 ซึ่งมีค่าความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัวแปร

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน และวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ผลการทดสอบ 10 สมมติฐาน พบว่า ยอมรับในสมมติฐานที่ 2 ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\beta=.31$, $p < 0.01$) สมมติฐานที่ 3 ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ($\beta = 0.64$, $p < 0.001$) สมมติฐานที่ 5 นโยบายภาครัฐท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ($\beta = 0.40$, $p < 0.01$) สมมติฐานที่ 6 นโยบายภาครัฐท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\beta = 0.45$, $p < 0.001$) สมมติฐานที่ 7 ความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ($\beta = 0.21$, $p < 0.01$) สมมติฐานที่ 9 ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเมื่อส่งผ่านความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (TE = -0.009) และสมมติฐานที่ 10 นโยบายภาครัฐท้องถิ่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเมื่อส่งผ่านความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (TE = 0.535) และปฏิเสธในสมมติฐานที่ 1 ตัวแปรความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงผกผันต่อความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ในขณะที่ตัวแปรนี้มีอิทธิพลทางตรงต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนเท่ากับ 0.31 มากกว่าการส่งผ่านอิทธิพลทางอ้อมรวม เท่ากับ -0.248 จึงปฏิเสธในสมมติฐานที่ 8 และสมมติฐานที่ 4 ตัวแปรความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวไม่สามารถก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้อย่างมีนัยสำคัญ จำเป็นต้องอาศัยตัวแปรคั่นกลางความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น (สมมติฐานที่ 9) จึงจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสาธารณะใน

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 และเมื่อพิจารณาค่า SMC (Squared Multiple Correlation: R^2) พบว่า ตัวแปรทั้ง 5 ตัวแปร สามารถอธิบาย ค่าความแปรปรวนของปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ร้อยละ 66 ดังรายละเอียดตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทางของตัวแปรและผลการทดสอบสมมติฐาน

ทดสอบสมมติฐาน	ค่าสถิติ (n= 502)		ผลการทดสอบ	
	β	t-value		
H1: T_IMPACT $\rightarrow$ Localism	-0.289	-2.29*	ไม่สนับสนุน	
H2: T_IMPACT $\rightarrow$ PP_SUS	0.309	3.13**	สนับสนุน	
H3: T_KNOW $\rightarrow$ Localism	0.634	5.37***	สนับสนุน	
H4: T_KNOW $\rightarrow$ PP_SUS	-0.143	-1.42ns	ไม่สนับสนุน	
H5: L_GOV_P $\rightarrow$ Localism	0.399	2.70**	สนับสนุน	
H6: L_GOV_P $\rightarrow$ PP_SUS	0.451	4.15***	สนับสนุน	
H7: Localism $\rightarrow$ PP_SUS	0.211	2.74**	สนับสนุน	
ทดสอบสมมติฐาน	อิทธิพลตรง (DE)	อิทธิพล อ้อม (IE)	อิทธิพล รวม (TE)	ผลการทดสอบ
H8: T_IMPACT $\rightarrow$ Localism $\rightarrow$ PP_SUS	0.309**	-0.061	-0.248	ไม่สนับสนุน
H9: T_KNOW $\rightarrow$ Localism $\rightarrow$ PP_SUS	-0.143ns	0.134	-0.009	สนับสนุน
H10: L_GOV_P $\rightarrow$ Localism $\rightarrow$ PP_SUS	0.451**	0.084	0.535	สนับสนุน
SMC (R ²) การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน				0.657
ดัชนีความสอดคล้องของโมเดลมีค่าเท่ากับ $\chi^2/df=1.150$, GFI=0.915, AGFI=0.890, CFI=0.987, RMSEA=0.021, RMR=0.054				

หมายเหตุ: *p=0.05, **p=0.01, ***p=0.00

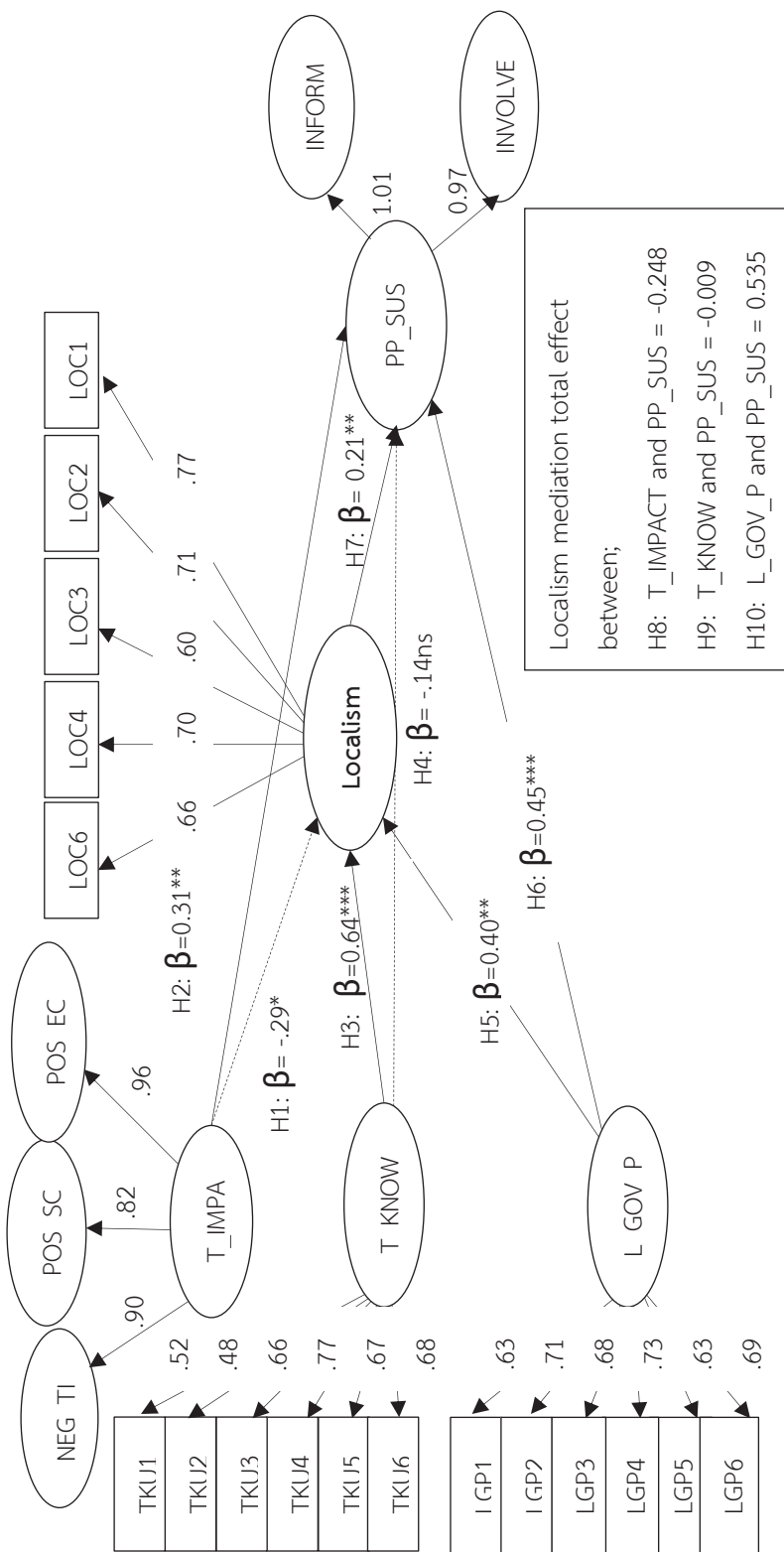
ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยมีความตระหนักในชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวแปรคั่นกลาง ได้ค่าสถิติสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทั้งหมด คือ $\chi^2/df = 1.150$, p-value = .007, GFI = 0.915, AGFI = 0.890, CFI = 0.987, MRM = 0.054, RMSEA = 0.021 อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 (ภาพที่ 2)

สรุปและอภิปรายผล

จากแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ โดยมีความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น

เป็นตัวแปรคั่นกลางที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และหลักฐานทางวิชาการแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาชุมชนโดยรอบเมืองโบราณศรีเทพ มีปัจจัยนโยบายภาครัฐท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมการจัดการความรู้ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างเครือข่าย และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วางแผน ติดตามและตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาก่อนหน้านี้ที่ระบุว่ารัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ [20] แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมสาธารณะของชุมชนยังอยู่เพียงแค่ระดับการรับทราบข้อมูลข่าวสารการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่หน่วยงาน แต่ยังคงเข้าไม่ถึงระดับการมีส่วนร่วมในการติดตามและตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เนื่องจากผู้ที่กำหนดนโยบายและวางแผนยังคงเป็นหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก Inphuwa และ Nawalak [24] ระบุว่า ประเทศไทยยังมีจุดอ่อนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ดังนั้นแล้วสิ่งสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมสาธารณะเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นควรมุ่งสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชน และความตระหนักในคุณค่ามรดกวัฒนธรรมชุมชน รวมถึงการสร้างโอกาสในการทำงานด้วยตนเองของชุมชน และนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลความสำเร็จ และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

ปัจจัยต่อมาคือ ความตระหนักในผลกระทบการท่องเที่ยว ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน มุ่งเน้นการบริหารจัดการอย่างสมดุลระหว่างผลกระทบเชิงบวกและผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นในมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมวัฒนธรรม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ที่ถือได้ว่าเป็นประเด็นที่อ่อนไหวและส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว Romão [14] ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบเชิงบวกจากการท่องเที่ยวในพื้นที่หนึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในต่างพื้นที่ได้ ชุมชนควรได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น รายได้ที่เพิ่มขึ้น การจ้างงานในกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุที่มีทักษะฝีมือ การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเพื่อส่งต่อไปให้กับคนรุ่นต่อไป และบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน [5] แต่ในขณะเดียวกันการเข้ามาของนายทุน และความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ก็เป็นผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลให้คนในชุมชนมีความกังวลในการเข้าร่วมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ด้วยเช่นกัน Rasoolimanesh และคณะ [7] กล่าวว่า ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว บางครั้งชุมชนอาจยังไม่พร้อมเข้ามามีส่วนร่วมในระดับของการตัดสินใจ เพื่อประเมินผลกระทบหรือร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น หากแต่ต้องการเพียงมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมการท่องเที่ยวและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เท่านั้น

หมายเหตุ: *p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

$\chi^2/df = 1.150$, p-value = .007 GFI = .915, AGFI = .890, CFI = .987, MRM = .054, RMSEA = .021

ภาพที่ 2 แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องพยายามมากขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสังเกตเห็นถึงผลกระทบในมิติที่นอกเหนือจากมิติด้านเศรษฐกิจ และเร่งลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปพร้อม ๆ กัน โดยเฉพาะการแสวงหารายได้จากการท่องเที่ยวของบุคคลภายนอก และการขาดจิตสำนึกในความรู้สึกร่วมและผูกพันต่อชุมชน

ปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว ถือเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการท่องเที่ยว การสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยว คุณค่ามรดกโลก และการปกป้องรักษาแหล่งมรดกวัฒนธรรม รวมไปถึงการรวบรวมองค์ความรู้และการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน [15] เป็นวิธีการที่จะสร้างความยั่งยืนได้ และจากผลการศึกษาระบุได้ว่า ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญให้เกิดความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ การรวบรวมเรื่องราวของชุมชน การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และอยากมีส่วนร่วมในการสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ Timothy [16] กล่าวว่า ความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดความตระหนักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ ชุมชนจำเป็นต้องมีความรัก ภาคภูมิใจ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนร่วมด้วย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ในฐานะผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นกลุ่มสำคัญที่ชุมชน ภาครัฐและภาคีเครือข่ายต้องร่วมกันส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดทำฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ตลอดจนเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน จึงจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้สำเร็จ

ดังนั้นจากแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยความตระหนักในชุมชนท้องถิ่น ที่แสดงถึงความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของในวัฒนธรรมชุมชน จึงมีบทบาทเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญทางความคิดและการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน เป็นตัวแปรคั่นกลางที่สามารถกล่าวได้ว่าถ้าบุคคลใดได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและพัฒนา ควบคู่กับความรัก ผูกพัน ภาคภูมิใจ และรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนในระดับสูง ย่อมจะแสดงออกผ่านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับสูงด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ Nitikasetsoontorn, S. & Lee, T. H. [4, 19] นอกจากนี้ การทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานภาครัฐและคนในชุมชนจะเป็นตัวช่วยให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน [25] ดังนั้นรัฐท้องถิ่นเองก็ควรมีความพร้อมด้านความรู้ วัฒนธรรมท้องถิ่น และทักษะการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกของชุมชน ในขณะเดียวกันก็ต้องตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย คือ ควรจัดทำแผนดำเนินงานการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชน ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ภายใต้วัตถุประสงค์การควบคุมปัญหาความขัดแย้งทางวัฒนธรรม และประโยชน์ที่ชุมชนพึงได้รับในทุกมิติอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และส่งเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การอบรมให้ความรู้ และการสร้างความตระหนักในความเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากบทความนี้ เช่น ผู้นำชุมชน การจัดการความรู้ ชีตความสามารถ เป็นต้น นอกจากนี้ควรศึกษาตัวแปรกำกับ หรือตัวแปรคั่นกลางอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมสาธารณะในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และควรนำแบบจำลองโครงสร้างที่ได้ไปต่อยอดการศึกษาในบริบทอื่น ๆ เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลองนี้

References

- [1] Ministry of Tourism and Sport. (2015). *Thailand tourism strategies 2015-2017*. http://mots.go.th/ewt_dl_link.phd?nid=7114.
- [2] European Commission. (2018). *Sustainable cultural tourism*. https://europa.eu/cultural-heritage/sites/eych/files/sustainable-cultural-tourism-recommendations_en5097.pdf?token=PsePI9T4.
- [3] UNESCO. (2019). *Thailand properties inscribed on the World Heritage List*. <https://whc.unesco.org/en/statesparties/th>.
- [4] Nitikasetsoontorn, S. (2015). The success factors of community-based tourism in Thailand. *NIDA Development Journal*, 55(2), 24-58. (in Thai)
- [5] Bonson R. (2019). Sustainable cultural tourism management of the community in The Khong River Basin, Nong Khai Province. *Pathumthani University Academic Journal*, 11(1), 232-243.
- [6] Vargas-Hernández, J.G. (2012). Sustainable cultural and heritage tourism in regional development of Southern Jalisco. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 8(2), 146-161.

- [7] Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Ahmad, A. G., & Barghi, R. (2017). Community participation in World Heritage Site conservation and tourism development. *Tourism Management*, 58, 142-153.
- [8] Cárdenas, D. A., Byrd, E. T., & Duffy, L. N. (2015). An exploratory study of community awareness of impacts and agreement to sustainable tourism development principles. *Tourism and Hospitality Research*, 15(4), 254-266.
- [9] Jaidee, K., & Girdwichai, L. (2016). The Influence of social capital: Social network, Localism, Philosophy of Sufficiency Economy and Knowledge Management; toward Sustainable Community Development in Samut Songkram Province. *Research and development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 8(3). 36-49. (in Thai)
- [10] International Association for Public Participation. (2018). *Public participation spectrum*. <https://www.iap2.org.au/resources/spectrum/>.
- [11] Lee, T. H., & Hsieh, H.-P. (2016). Indicators of sustainable tourism: A case study from a Taiwan's wetland. *Ecological Indicators*, 67, 779-787.
- [12] Mathew, P. V., & Sreejesh, S. (2017). Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 31, 83-89.
- [13] Saufi, A., O'Brien, D., & Wilkins, H. (2014). Inhibitors to host community participation in sustainable tourism development in developing countries. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(5), 801-820.
- [14] Romão, J. (2018). Tourism dynamics and regional sustainable development. *Tourism, Territory and Sustainable Development*. Springer Singapore.
- [15] The Momentum. (2017). *Counting down 7 years with Chiang Mai's push to become a World Heritage Site*. <https://themomentum.co/chiang-mai-world-heritage/>.
- [16] Timothy, D. J. (2000). Building community awareness of tourism in a developing country destination. *Tourism Recreation Research*, 25(2), 111-116.
- [17] Wang, Y., & Pfister, R. E. (2008). Residents' attitudes toward tourism and perceived personal benefits in a rural community. *Journal of Travel Research*, 47(1), 84-93.
- [18] Bennett, N. J., & Dearden, P. (2014). Why local people do not support conservation: Community perceptions of marine protected area livelihood impacts, governance and management in Thailand. *Marine Policy*, 44, 107-116.

- [19] Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34, 37-46.
- [20] Brendehaug, E., Aall, C., & Dodds, R. (2017). Environmental policy integration as a strategy for sustainable tourism planning: issues in implementation. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(9), 1257-1274.
- [21] Tantayakul, S. (2016). Management of cultural world heritage sites at the hometown of overseas Chinese: A case study of Kaiping Diaolou and Villages. *Journal of East Asian Studies Center*, 16(2), 76-98. (in Thai)
- [22] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis: Pearson new international edition* (7 ed.). Pearson Prentice Hall.
- [23] Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford publications.
- [24] Inphuwa, R. , & Nawalak, N. (2019). The roles of public participation in the conservation of cultural tourism: A case study of Nakhon Phanom Province. *Ramkhamhaeng Research Journal of Humanities Social Science*, 22(2), 73-83. (in Thai)
- [25] Santoro, A., Venturi, M., & Agnoletti, M. (2021). Landscape perception and public participation for the conservation and valorization of cultural landscapes: The case of the Cinque Terre and Porto Venere UNESCO Site. *Land*, 10(2), 93.

รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
วิถีไทยชุมชนเกาะยอ
Model for Thai Cultural Tourism Management
in Koh Yor Community

ศดานนท์ วัตตธรรม^{1*} และรัชพงษ์ ชัชวาลย์¹

Sadanon Wattatham^{1*} and Rutchapong Chatchawal¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สงขลา 90000

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University, Songkhla, 90000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: sadanon.wa@skru.ac.th

(Received: August 9, 2021; Revised: October 20, 2021; Accepted: November 5, 2021)

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ และ 3) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และแนวคิดการบริหารจัดการที่ผ่านการตรวจคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) แบบสอบถามเก็บจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) แบบสัมภาษณ์เก็บจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและนักวิชาการด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และ 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1) เกาะยอมีสภาพที่ตั้ง ทรัพยากรธรรมชาติ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่มีข้อจำกัด เรื่องของความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวของประชาชนในพื้นที่ และขาดการถ่ายทอดเรื่องราวไปสู่คนรุ่นใหม่ 2) ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 3) รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ ควรอยู่ในรูปของคณะกรรมการภาคประชาชน มีหน้าที่วางแผน จัดกิจกรรม ทหารายได้ จัดสรรผลประโยชน์ และประเมินผลร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ชุมชนเกาะยอ

Abstract

The objectives of this article were 1) to study Thai cultural tourism management in Koh Yor community, 2) to study the opinion level of tourists in a model of Thai cultural tourism management in Koh Yor community, and 3) to create the model of Thai cultural tourism management in Koh Yor community. This research was a mixed method. The tools built on environmental analysis and management concepts used for data collection are examined by experts were 1) the questionnaire used to collect data from sampling tourists and was used to analyze for average and standard deviation, 2) the semi-structured interview was used to collect data from stakeholders and academician's informants and were used to analyze by content analysis, and 3) the participatory action research was used to collect data from local peoples and were used to analyze by content analysis. The results were as follows: 1) Thai cultural tourism management in Koh Yor community found that location,

natural resources, and historical stories were conducive to activities. There are limitations to the understanding of tourism management of the local people. and lack of stories to the new generation, 2) opinion level of tourists in the model of Thai cultural tourism management in Koh Yor community as a whole high level, and 3) model of Thai cultural tourism management in Koh Yor community should be a committee from the local people, which is tourist planning, determination of activities, providing income and allocating benefits, and evaluating which joins that government and private sectors.

Keywords: Management, Thai Cultural Tourism Management, Koh Yor Community

บทนำ

ทิศทางของการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันของประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้หลักที่กระตุ้นการเจริญเติบโตของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงเดือนสุดท้ายของไตรมาสแรก ในปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 3,497,260 คน เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.27 ตามการขยายตัวของนักท่องเที่ยวเกือบทุกภูมิภาค โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียได้ขยายตัวสูงถึงร้อยละ 17.94 ในขณะที่ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 นักท่องเที่ยวชาวไทยได้เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ จำนวน 12.57 ล้านคน/ครั้ง ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.24 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา และมีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาคาดว่าจะก่อให้เกิดรายได้ จำนวน 89,280.86 ล้านบาท ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.80 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา [1]

นอกจากนี้ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทั้งด้านคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรการท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้ง การสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติของพื้นที่ เวลา กิจกรรม รูปแบบ และกลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนและการเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่การเติบโตในอนาคตบนพื้นฐานของการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และระหว่างประเทศ ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องยกระดับให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว มีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน สอดคล้องตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) [2]

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญในปัจจุบัน กล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ซึ่งถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งนำเสนอความมีคุณค่าของสภาพความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ซึ่ง Jittangwatana [3] กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่นเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่นทั้งนี้จะต้องเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งตรึงใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคล วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนนั้นให้น้อยที่สุด ในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมก็ได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในด้านการสร้างรายได้และการจ้างงานอันนำมาซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ Kasetsiri [4] ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิถีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น โดยอาจสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม โดยมีวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น สามารถดึงดูดให้กลุ่มคนต่างถิ่นได้เดินทางมาเยือนเพื่อสัมผัสและชื่นชมกับสิ่งที่ไม่มีในท้องถิ่นของตน เกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ทั้งได้รับความรู้ ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน และทำให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่เหล่านั้นให้คงอยู่

นอกจากนี้ หากกล่าวถึง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นกระบวนการนำเอาวิสัยทัศน์ และมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์และได้ผลตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบไปด้วยการจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการประเมินผลของความสำเร็จ อันถือเป็นศิลปะของผู้บริหารในการจัดระบบการทำงาน โดยใช้คน และทรัพยากรต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ [5-6] สำหรับหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ในแต่ละองค์การต้องรับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ [7]

1. การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายได้อย่างประสบความสำเร็จ
2. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นสัดส่วนตามแต่ละงาน โดยเชื่อมโยงกับโครงสร้างการบริหาร รวมไปถึงการมอบหมายงานของบุคลากรแต่ละคนในองค์การ

3. การนำ (Leading) เป็นบทบาทของผู้บริหารซึ่งเกี่ยวกับการใช้แรงจูงใจหรือการสร้างอิทธิพลให้เกิดขึ้นกับบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้องค์การบรรลุผลตามที่หวังไว้

4. การควบคุม (Controlling) เป็นวิธีการรวบรวมผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้

ตำบลเกาะยอ เป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ด้วยสภาพพื้นที่เป็นเกาะที่ตั้งอยู่กลางทะเลสาบสงขลาตอนล่าง ประกอบกับการตั้งถิ่นฐานของประชาชนมาเป็นเวลายาวนาน ทำให้ตำบลเกาะยอมีร่องรอยของสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ ซึ่งทั้งหมดถือเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่คนในพื้นที่เกาะยอได้สืบสาน รักษา และส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างช้านาน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นผ่านออกมาในเชิงประจักษ์อย่างเด่นชัด ได้แก่ ลายผ้าทอ เช่น ลายราชวัตร พันธุ์ปลากระพง ผลไม้พื้นถิ่น เช่น ละมุด จำปาตะขบ รวมถึงอาหารการกินต่าง ๆ เช่น ยำสาหร่าย เป็นต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก [8] แต่ในปัจจุบัน ตำบลเกาะยอยังขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งหากขาดซึ่งการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ ย่อมจะส่งให้เกิดปัญหาในระยะยาวตามมา ทั้งในแง่ของปัญหาสังคมที่อาจทำให้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนเกาะยอ เกิดความสูญหาย ด้านเศรษฐกิจที่อาจทำให้ติดกับดักในการพัฒนาที่ผิดทิศทาง เน้นการเจริญทางด้านวัตถุ ละเลยเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นความพอเพียงจากทรัพยากรในพื้นที่ และอาจเกิดกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาขยะและปัญหาบุกรุกพื้นที่ป่า เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการเข้ามาในตำบลเกาะยอของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก จึงนำไปสู่การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ ซึ่งสามารถนำผลที่ได้ไปวางระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย รวมถึงการยกระดับการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดและระดับประเทศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจตามแนวนโยบายของประเทศ อีกทั้ง สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการร่วมกันเป็นเจ้าของและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในพื้นที่ด้วยการบริหารจัดการที่ดีร่วมกันทุกภาคส่วนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ
2. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ
3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) กล่าวคือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและสอดคล้องกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม และให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่

1.1.1 กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling Technique) ซึ่งคัดเลือกจากผู้มีความรู้ และประสบการณ์ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นไปตามหลักจากเกณฑ์ที่ระบุขนาดผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลของ Creswell [9]

1.1.2 กลุ่มประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling technique) ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงของพื้นที่ เช่น ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มการท่องเที่ยว ตัวแทนกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ ประมง สวนผลไม้ โฮมสเตย์ และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ในการร่วมกันค้นหาศักยภาพของชุมชน การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยว และการร่วมตัดสินใจเลือกรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ จำนวน 50 คน

1.2 เครื่องมือการวิจัย ซึ่งนำวิธีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม หรือการวิเคราะห์ SWOT และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามรูปแบบ POLC มาสร้างข้อคำถามเพื่อใช้ในการค้นหาสภาพทั่วไปและศักยภาพในการบริหารจัดการ รวมถึงการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ได้แก่

1.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่ เป็นข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้เห็นข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการสร้างการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ และได้้นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ แก้ไขปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขภาษาและคำถามให้ชัดเจน เข้าใจง่ายสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ด้านการจัดการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการ หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป [10] พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ขึ้นไป ทุกข้อ รวมทั้งสิ้น จำนวน 4 ข้อ และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล และนำผลไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 3

1.2.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ จำนวน 3 ครั้ง ครั้งละ 50 คน ได้แก่ ครั้งที่ 1 การประชุม

เชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย และร่วมกันค้นหาสภาพแวดล้อมของชุมชนตำบลเกาะยอ ครั้งที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นในการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ และครั้งที่ 3 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อนำเสนอรูปแบบและตัดสินใจเลือกรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ และนำผลไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 3

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและนักวิชาการในพื้นที่ และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากทีคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยการจำแนกประเภทข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนกันและคล้ายคลึงกันให้อยู่ในประเภทเดียวกัน [11]

2. การวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ในการเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเกาะยอ โดยสุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในจังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2559 จำนวน 5,538,377 คน [12] และใช้วิธีการสุ่มโดยได้กำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้เกิดระหว่างค่าจริงกับค่าประมาณร้อยละ 5 หรือระดับ 0.05 [13] จากนั้น ได้ใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental Sampling Technique) ไปยังกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเกาะยอ จำนวน 400 คน

2.2 เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งนำแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามรูปแบบ POLC มาสร้างข้อคำถาม ซึ่งเป็นข้อคำถามปลายปิด เพื่อให้เลือกตอบ และข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้แสดงข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ ลักษณะคำถามให้เลือกตอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ตั้งแต่ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ไปจนถึงระดับระดับน้อยที่สุด และได้ นำแบบสอบถามไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ แก้ไขปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขภาษาและคำถามให้ชัดเจน เข้าใจง่ายสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ด้านการจัดการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการ หลังจากนั้นนำคะแนนที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป [10] พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า 0.50 ขึ้นไป จำนวน 43 ข้อ และต้องปรับปรุงแก้ไข จำนวน 3 ข้อ ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจำนวน 44 ข้อ

จากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจากการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไปทดสอบเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำผลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีวัดความคงที่ภายใน (The Measure of Internal Consistency) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.97 ถือว่ามีค่าของความเชื่อมั่นอยู่ในระดับเหมาะสม เนื่องจากการวิจัยพื้นฐานควรมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.80 [14] จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาปรับปรุง และนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป และนำผลไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์ในการเดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลเกาะยอ

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากที่ได้คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้ไปประมวลผลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่

2.4.1 สถิติพรรณนา (Descriptive Statistic) ใช้ในการอธิบายลักษณะบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ โดยนำเสนอในรูปของความถี่ ร้อยละ และการอธิบายระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ โดยนำเสนอในรูปของค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งในส่วนของการแปลผลระดับค่าเฉลี่ยที่ได้จากคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ คณะผู้วิจัยได้ยึดหลักเกณฑ์กระจายแบบปกติข้อมูล [15]

2.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ คณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งหมด และดำเนินการวิเคราะห์ด้วยการจำแนกประเภทข้อความที่มีลักษณะเหมือนกันและคล้ายคลึงกันให้อยู่ในประเภทเดียวกัน จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลและนำเสนอในรูปของความเรียง

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ สามารถนำเสนอผลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่ และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ พร้อมสรุปผลการศึกษา ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ

ข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่	ข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ ตำบลเกาะยอ	สรุปผลการศึกษา
1. จุดแข็งของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบและเอื้อต่อการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ และการเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว ทำกิจกรรม หรือพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงการมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีชื่อเสียงหลากหลายสาขาวิชาความรู้	1. จุดแข็งของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ รวมทั้งมีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ แหล่งโบราณสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และสถานที่และกิจกรรมในพื้นที่ที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ในทุกรูปแบบ	1. จุดแข็งของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ การมีสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เอื้อต่อการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย
2. จุดอ่อนของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ขาดการส่งต่อองค์ความรู้และการจัดการระหว่างรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งขาดความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ	2. จุดอ่อนของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการและการรองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สวนผลไม่ในตำบลเกาะยอมีพื้นที่จำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด รวมทั้งขาดคนรุ่นใหม่ที่มีความสำคัญกับการทำงานภาคเกษตรในพื้นที่ ขาดการสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากผู้นำชุมชน ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ขาดการควบคุมคุณภาพและราคารวมถึงขาดการประสานงานบูรณาการระหว่างส่วนราชการในพื้นที่	2. จุดอ่อนของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเต็มที่ และขาดการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไปสู่คนรุ่นใหม่ ๆ

ตารางที่ 1 แสดงสภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ (ต่อ)

ข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่	ข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ ตำบลเกาะยอ	สรุปผลการศึกษา
3. โอกาสของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัด สงขลาอย่างต่อเนื่อง ในการ จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนา พื้นที่ และการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ เพื่อเป็นไปตามแนวนโยบายการ ท่องเที่ยวของประเทศ	3. โอกาสของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ นโยบายภาครัฐส่งเสริมและ สนับสนุนการท่องเที่ยวของตำบล และขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติให้ความสนใจในการ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและ มหาวิทยาลัยในพื้นที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริม งานวิชาการ และยกย่อง เชิดชู บุคคลในพื้นที่	3. โอกาสของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง ทั้งจาก หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน ในการสนับสนุน งบประมาณ และกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว
4. อุปสรรคของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ ยังคงขาดความโดดเด่นใน สายตาของนักท่องเที่ยวในเรื่อง ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถี ไทย หากแต่มุ่งเน้นการเข้ามา พักผ่อนหย่อนใจ รับประทานอาหาร หรือแวะซื้อของฝาก ระหว่างทางจากบ้านไปยังสถานที่ ท่องเที่ยวอื่น ๆ	4. อุปสรรคของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ เศรษฐกิจในภาพรวมของ ประเทศยังอยู่ในสภาวะที่ต้องเร่ง แก้อและพัฒนา เจ้าหน้าที่ภาครัฐ มีข้อจำกัดในการให้คำปรึกษาใน เรื่องการบริหารจัดการท่องเที่ยว และปัญหาน้ำเสียและขยะจาก โรงงาน และชุมชนรอบข้าง	4. อุปสรรคของชุมชนเกาะยอ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของ ประเทศที่ไม่มีความมั่นคง จึง ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเดิน ทางเข้ามานักท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยว รวมทั้งปัญหา ทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เริ่มจะมี ความรุนแรงเพิ่มขึ้น

2. ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ชุมชนเกาะยอ ซึ่งระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวโดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.28$, S.D.=0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้าน การควบคุม ($\bar{x}=4.34$, S.D.=0.57) ด้านผู้นำ หรือบทบาทของผู้บริหาร ($\bar{x}=4.32$, S.D.=0.56) ด้านการจัด องค์กร ($\bar{x}=4.24$, S.D.=0.60) และด้านการวางแผน ($\bar{x}=4.22$, S.D.=0.52) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
วิถีไทยชุมชนเกาะยอ ในภาพรวม

(n=400)

การบริหารจัดการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการวางแผน	4.22	0.52	มาก
2. ด้านการจัดองค์การ	4.24	0.60	มาก
3. ด้านผู้นำ หรือบทบาทของผู้บริหาร	4.32	0.56	มาก
4. ด้านการควบคุม	4.34	0.57	มาก
รวม	4.28	0.50	มาก

สำหรับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย และวิถีชีวิตในชุมชนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ และมีจุดบริการด้านข้อมูลข่าวสารหรือศูนย์ประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยว มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว มีการดูแลรักษาความปลอดภัยเพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยว รวมไปถึงการควบคุมการปลูกสร้างรีสอร์ทและโรงแรม มีมาตรการรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

3. รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ สามารถนำเสนอผลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่ และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ พร้อมสรุปผลการศึกษา ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ

ข้อมูลจากนักท่องเที่ยว	ข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนักวิชาการในพื้นที่	ข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ตำบลเกาะยอ	สรุปผลการศึกษา
1. การวางแผน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การสร้างจุดเด่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การวางแผนทางด้านภาษา การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว การจัดให้มีสถานที่ที่สามารถให้ข้อมูลและเอกสาร การจัดทำปฏิทินเทศกาลประจำปี	1. การวางแผน ควรเริ่มจากการวางแผนเป้าหมายหรือทิศทางของการท่องเที่ยวให้ชัดเจน การประชุมหรือพูดคุยกันทุกภาคส่วน โดยให้ภาคประชาชนหรือชุมชนในพื้นที่เป็นแกนนำหลัก และให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา	1. การวางแผน ควรมุ่งเน้นการดึงดูดเด่นของชุมชน ทั้งในส่วนของสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ธรรมชาติ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มากำหนดเป็นเป้าหมายและแผนการท่องเที่ยวที่สามารถปฏิบัติในรูปแบบคณะกรรมการ	1. การวางแผน ควรกำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวให้มีทิศทางที่ชัดเจน โดยเน้นเอกลักษณ์ของพื้นที่และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมจัดทำแนวทาง ซึ่งอาจอยู่รูปของปฏิทินการท่องเที่ยว หรือ เส้นทาง การท่องเที่ยว เป็นต้น
2. การจัดองค์การ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดการและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มีศูนย์และเจ้าหน้าที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่สามารถสื่อสารและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	2. การจัดองค์การ ควรอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งมาจากตัวแทนจากทุกภาคส่วน ทุกกลุ่มอาชีพ และทุกกลุ่มอายุ ทำหน้าที่บริหารและจัดการท่องเที่ยว จัดสรรผลประโยชน์ ควบคุมมาตรฐานราคาและคุณภาพสินค้า รวมทั้งจัดตั้งคณะที่ปรึกษา ซึ่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2. การจัดองค์การ โครงสร้างของ ผู้รับผิดชอบ หรือหน่วยงานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะยอ ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยอเป็นหน่วยงานหลัก และให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยว โดยมีหน่วยงานเครือข่ายร่วมสนับสนุนและช่วยเหลือ	2. การจัดองค์การ ควรอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากภาคประชาชน ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ทั้งการจัดกิจกรรม จัดหารายได้ จัดสรรผลประโยชน์ และควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งมีศูนย์ เว็บไซต์ และเจ้าหน้าที่ให้บริการ

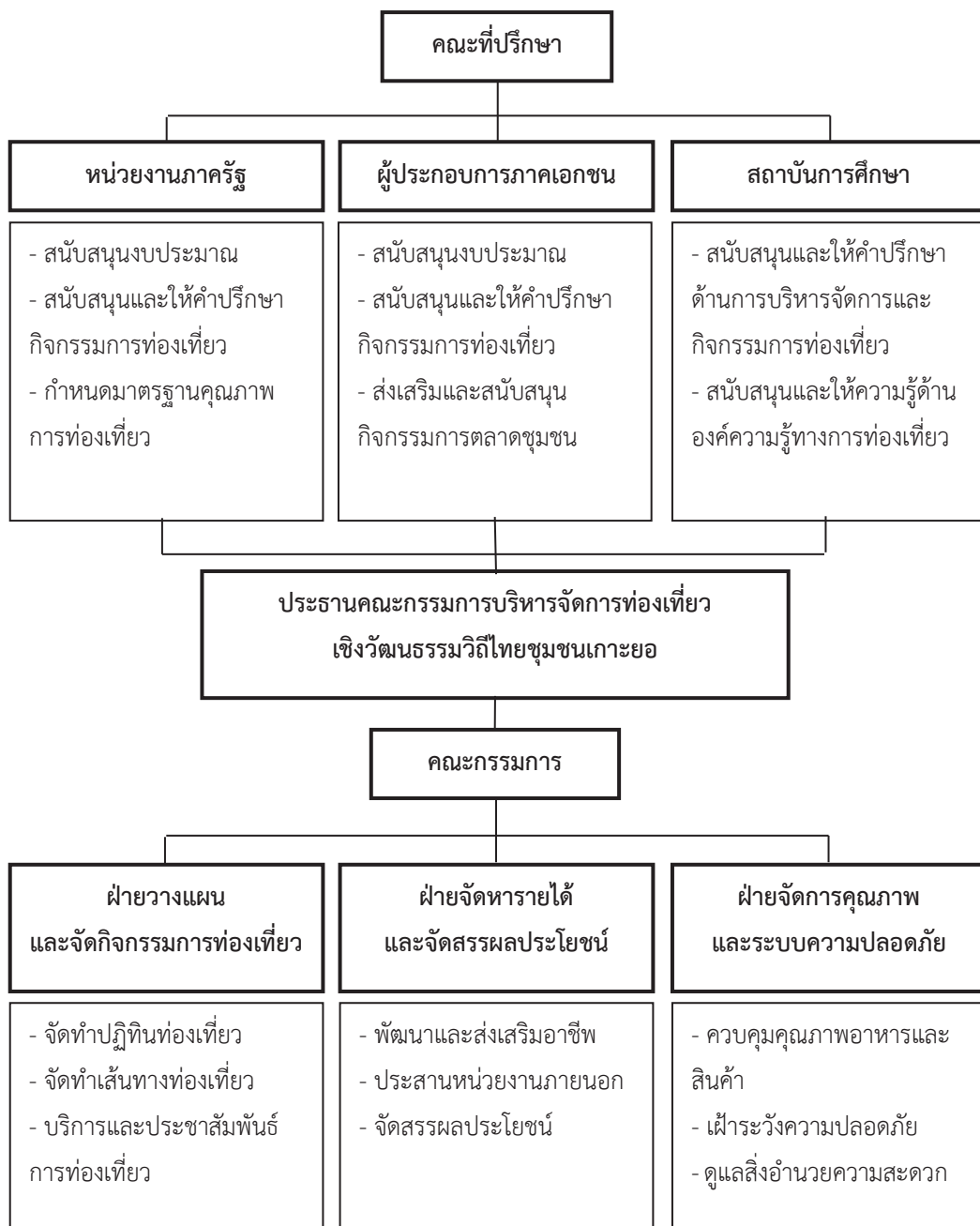
ตารางที่ 3 แสดงรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ (ต่อ)

ข้อมูลจาก นักท่องเที่ยว	ข้อมูลจากผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง และ นักวิชาการในพื้นที่	ข้อมูลจากประชาชน ในพื้นที่ตำบลเกาะยอ	สรุปผลการศึกษา
3. การนำหรือบทบาท ของผู้บริหาร มีความ คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ได้แก่ การมี นโยบายที่สอดคล้อง กับการเป็นชุมชนแห่ง การท่องเที่ยว การ บริหารจัดการเพื่อให้ สามารถกระจาย รายได้เข้าสู่ชุมชนให้ ผู้ประกอบการใน ชุมชนผลิตสินค้าและ ให้บริการท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพ เปิด โอกาสให้คนในชุมชน เข้ามาร่วมบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชน และการ ทำงานร่วมกับ เครือข่ายหรือกลุ่ม อาชีพทั้งภายในและ ภายนอก	3. การนำหรือบทบาท ผู้บริหาร ควรมีบทบาท ที่ทางด้านการบริหาร จัดการได้ในทุก สถานการณ์ ประสานงานกับทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง มี ความสามารถในการ ต่อรอง และขอรับการ สนับสนุนจากหน่วย งานภายนอก ทั้งในส่วน ของงบประมาณ หรือ การจัดกิจกรรม ท่องเที่ยว ส่งเสริมและ สนับสนุนการจัดการ ท่องเที่ยวของภาค ประชาชน รวมทั้งให้ ความร่วมมือและ ผลักดันการท่องเที่ยวให้ เป็นที่รู้จักทั้งในและ ต่างประเทศ	3. การนำหรือบทบาทของ ผู้บริหาร ควรมอบหมาย ให้ผู้บริหารท้องถิ่นได้เป็น ผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการเป็นแกนหลัก ประสานการดำเนินงาน กับผู้นำหรือตัวแทนใน กลุ่มอื่น ๆ ซึ่งคุณสมบัติที่ สำคัญคือต้องเป็นผู้มี วิสัยทัศน์ มีความรู้ในการ บริหาร มีการประชุมหรือ สร้างการมีส่วนร่วม มี ความมุ่งมั่น ส่งเสริมให้ ชาวบ้านมีรายได้ เสียสละ เวลาเพื่อส่วนรวม จัดหา งบประมาณ และมีระบบ การรักษาความสะอาด	3. การนำหรือ บทบาทของผู้บริหาร ควรมีการแต่งตั้ง ประธานคณะ กรรมการ ที่มาจาก ภาคประชาชน ซึ่ง จะต้องมีลักษณะของ ความเป็นผู้นำ มุ่งมั่น ที่จะจัดการท่องเที่ยว อย่างมีคุณภาพทั้ง ระบบ ประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ และบริหารงานบน พื้นฐานของการมี ส่วนร่วม

ตารางที่ 3 แสดงรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ (ต่อ)

ข้อมูลจาก นักท่องเที่ยว	ข้อมูลจากผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง และ นักวิชาการในพื้นที่	ข้อมูลจากประชาชน ในพื้นที่ตำบลเกาะยอ	สรุปผลการศึกษา
4. การควบคุม มีความ คิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ได้แก่ ให้ ความสำคัญกับ ทรัพยากร การ ท่องเที่ยวทั้งในด้าน ศิลปวัฒนธรรม และ ด้านสิ่งแวดล้อม ควบคุมเอกลักษณ์ ทาง ด้าน ศิลปวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญา การควบคุม สิ่งปลูกสร้าง กำหนด มาตรการดูแลความ ปลอดภัยและการ อำนวยความสะดวก และมีหน่วยงานดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล	4. การควบคุม ควร ครอบคลุมทุกกิจกรรมที่ เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องของ คุณภาพและราคาสินค้า และอาหาร การจัดการ ขยะและมลพิษที่เกิด จากการท่องเที่ยว ความ สามารถในการรองรับ และการเตรียมความ พร้อมในการท่องเที่ยว ซึ่งต้องได้รับคำปรึกษา จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำระบบ เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ควบคุมคุณภาพและ มาตรฐานสินค้า	4. การควบคุม ควรมีการ วางแผนเพื่อเป็นแนวทาง ในการติดตามอย่าง ต่อเนื่องและเหมาะสม มุ่งเน้นเรื่องของความ ปลอดภัย คุณภาพและ ราคาของอาหารและ สินค้า ซึ่งทั้งหมดควรเปิด โอกาสให้ชุมชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมเป็นผู้กำหนด รูปแบบและวิธีการ สร้าง กติกา ข้อบังคับหรือแนว ปฏิบัติ	4. การควบคุม ควรมี การวางระบบการ ควบคุมในการจัดการ ท่องเที่ยวทั้งระบบ ทั้งในส่วนของการ สินค้า ของฝาก ของ ที่ระลึก รวมทั้งการ จัดกิจกรรม การ ท่องเที่ยวที่ไม่มุ่ง ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการกำหนด มาตรการควบคุมที่ ชัดเจน รวมทั้ง ประสานหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการร่วม ติดตาม และ ประเมินผล

สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยตำบลเกาะยอที่ได้จากการประมวลผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทั้งหมดนั้น ควรอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงานที่มาจากภาคประชาชน ซึ่งมีหน้าที่ในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดหารายได้และจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว และการติดตาม ควบคุม และประเมินผลการดำเนินงานโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมเป็นคณะที่ปรึกษาในการดำเนินงาน ซึ่งมีโครงสร้างของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยตำบลเกาะยอ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยตำบลเกาะยอ

อภิปรายผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ

การศึกษาสภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ พบว่า ชุมชนเกาะยอมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวหลายประการ โดยเฉพาะสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ธรรมชาติ และแหล่งประวัติศาสตร์ จึงส่งผลต่อการสร้างเรื่องราวเพื่อสะท้อนถึงวิถีชีวิต และนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ Kasetsiri [4] ที่ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คัดค้าน และวิถีชีวิตผู้คน นอกจากนี้ ชุมชนเกาะยอยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของงบประมาณ และการสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลทำให้ชุมชนเกาะยอเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมในการเดินทางมาท่องเที่ยวตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องของความรู้ความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวซึ่งอาจเกิดผลกระทบในเรื่องของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เพื่อสร้างความเป็นกันเองให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในประเด็นเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewkla et al. [16] ที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของนครชัยบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวของนครชัยบุรีรัมย์อย่างยั่งยืน ประการหนึ่งต้องประกอบด้วย ความพร้อมของคนในชุมชนที่มีต่อการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต้องมีการพิจารณาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

อีกทั้ง ควรมีการต่อยอดหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อเป็นการผสมผสานการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ เช่น หากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในลักษณะของครอบครัว หมู่คณะ หรือกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะเหมาะกับการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวหรือภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ที่ได้แยกตามฐานกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในขณะที่ หากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในลักษณะของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะเหมาะกับการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม มีชื่อเสียง หรือผ่านคำบอกเล่าต่อ ๆ กัน หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ รวมทั้ง มักให้ความสนใจในกิจกรรมประเภทสันทนาการ การผจญภัย หรือการได้ลองปฏิบัติ เช่น การทดลองทอผ้า หรือการได้ลงเรือเพื่อไปยกยอในทะเลสาบ เป็นต้น ทำให้เกิดมุมมองหรือกิจกรรมใหม่ ๆ และส่งต่อไปยังนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ ต่อ ๆ กันไป ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของ Inkson & Minnaert [17] ที่ได้แบ่งรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวออกเป็นองค์ประกอบ ตั้งแต่องค์ประกอบของพลวัต คือ ความต้องการของนักท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยว ซึ่งจะมีผลไปยังองค์ประกอบของเป้าหมาย ซึ่งได้แยกออกเป็นในมุมมองของการตัดสินใจที่จะท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และในมุมมองของสถานที่ที่รองรับการ

ท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดจะมีผลไปยังองค์ประกอบของผลที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลกลับไป
ไปยังองค์ประกอบของพลวัต เพื่อเข้าสู่การจัดการท่องเที่ยวในวงรอบถัดไป

2. ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ

ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอในภาพรวม พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจ
เนื่องมาจากนักท่องเที่ยวมีความต้องการให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่ง
เกาะยอเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักในระดับประเทศ จึงควรมีระบบการบริหารจัดการ
ท่องเที่ยวที่มีระบบและมีมาตรฐานตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Jantharat [18] ที่กล่าวว่า การ
ท่องเที่ยวของไทยจะก้าวไปสู่ศวรรษหน้าอย่างมีมาตรฐานและมาตรฐานได้ในระดับสากล ผู้บริหาร
จัดการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรต้องมองการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ
และตระหนักถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระบบ เพราะทุกส่วนล้วนมีความสำคัญทั้งสิ้น และ
สอดคล้องกับหน้าที่พื้นฐานของการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละองค์การที่เกี่ยวข้องของ Page [7] ที่
ต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม

3. รูปแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยชุมชนเกาะยอ

การบริหารจัดการ ถือเป็นกระบวนการสำคัญของการจัดระบบและการจัดกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ซึ่งการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยถือเป็น
รูปแบบที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพบริบทของเกาะยอในมิติต่าง ๆ ทั้งในส่วนของ
สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งการบริหารจัดการท่องเที่ยว
ควรอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงานที่มาจากภาคประชาชนในพื้นที่ทุกกลุ่มอาชีพและทุก
กลุ่มช่วงวัย ทั้งในส่วนของผู้สูงอายุ ผู้ประกอบการ และคนรุ่นใหม่ในชุมชนมีการวางแผนทิศทางการ
จัดการท่องเที่ยว การกำหนดแผนการท่องเที่ยวชุมชน การกำหนดโครงสร้างการดำเนินงาน บทบาท
หน้าที่ การจัดบุคลากรในการดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวการจัดตั้งศูนย์หรือช่องทางในการ
สื่อสารและบริการนักท่องเที่ยว รวมทั้ง การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งถือเป็น
หน่วยงานที่เล็งอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการดังกล่าวควรอยู่บนพื้นฐานของการ
ดำเนินงานโดยภาคประชาชนเป็นสำคัญ เนื่องจากถือเป็นเจ้าของพื้นที่ เป็นเจ้าบ้าน และเป็นผู้ที่
ได้รับการถ่ายทอดวิถีชีวิตจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและได้เข้าใจถึงวิถีชีวิตความ
เป็นอยู่ของคนในชุมชนเกาะยอ ถือเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีคุณภาพของการ
ท่องเที่ยวจากชุมชนโดยตรงให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างดีที่สุด ทั้งหมดถือเป็นการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนซึ่งถือเป็นหลักการที่สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย ซึ่งสอดคล้อง
กับ Wanthanom [19] ที่ได้อธิบายถึงการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไปข้างหน้า

ประการสำคัญประการหนึ่ง ได้แก่ การเป็นเจ้าของบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว และมีส่วนสร้างความประทับใจกับนักท่องเที่ยวได้โดยตรง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Srisuwan [20] ที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี เป็นการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการระดับตำบลร่วมกันพัฒนา โดยเลือกตั้งจากสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ และสอดคล้องกับ Wongrod [21] ที่ได้ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ค้นหาศักยภาพ การระดมความคิด การจัดตั้งคณะทำงาน การประสานร่วมมือกับเครือข่ายเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น มีการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การจัดการทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดทำแผนพัฒนาชุมชนวัฒนธรรม จัดระบบข้อมูลด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดตั้งกองทุนชุมชนวัฒนธรรม การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในชุมชน รวมทั้งสอดคล้องกับ Bruyn & Alonso [22] ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้บรรลุเป้าหมาย แนวทางสู่การนำไปปฏิบัติ พบว่า การบริหารจัดการเป็นผลมาจากหน้าที่หน่วยงานระหว่างรัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในสังคม เป็นระบบที่รวมกันเพื่อสร้างและใช้กระบวนการจัดการที่ครบวงจร และสอดคล้องกับองค์ประกอบของหลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวของ Page [7] ทั้งในส่วนของการวางแผน คือ การกำหนดเป้าหมายของการจัดการท่องเที่ยวและแนวทางการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การจัดองค์การ คือ การกำหนดตำแหน่งหน้าที่การดำเนินงานในแต่ละฝ่าย การนำ คือ บทบาทของผู้นำที่มีความตั้งใจ มุ่งมั่น และนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จ และการควบคุม คือ การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้มีคุณภาพและรักษามาตรฐานให้เกิดความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1) ตำบลเกาะยอควรมีคณะกรรมการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มาจากภาคประชาชนในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นคณะที่ปรึกษา ดังนั้น ชมรมการท่องเที่ยวของตำบลเกาะยอที่มีอยู่ในขณะนี้ ควรมีการวางแผนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การจัดทำแผนการดำเนินงาน แนวปฏิบัติหรือธรรมนูญชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกันของคนในชุมชน หรือการจัดตั้งศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และการร่วมมือกับผู้ประกอบการในพื้นที่ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีคอยอำนวยความสะดวกและให้คำช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ

1.2) การบริหารจัดการท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องเกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานที่เชื่อมโยงต่อกันของหน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ในลักษณะของเครือข่ายการทำงาน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เกษะยอ หรือการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสงขลา ควรจัดประชุมเพื่อกำหนดบทบาทและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ หรือการจัดทำปฏิทินกิจกรรมการท่องเที่ยวประจำปี และใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวคนรุ่นใหม่

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ตำบลเกษะยอควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของการเป็นเจ้าบ้านที่ดีของคนในชุมชนเกษะยอ หรือการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Tourism: CBT) ของชุมชนเกษะยอ เพื่อให้เกิดแนวทางในการบริหารจัดการเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในพื้นที่ หรือการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศให้แก่ผู้ประกอบการในชุมชน

2.2) ตำบลเกษะยอควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักท่องเที่ยวมุสลิม และกลุ่มนักท่องเที่ยวคนรุ่นใหม่ เป็นต้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวที่มีความเป็นสากลและมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2.3) ตำบลเกษะยอควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยของชุมชนต่าง ๆ หรือการศึกษาปัจจัยของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวในรูปแบบเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนการจัดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- [1] Ministry of Tourism & Sports. (2018). *In March 2018, foreign tourists grew by 16%*. <https://www.mots.go.th/content.php?nid=10351&filename=index>. (In Thai)
- [2] The National Tourism Policy Committee. (2017). *The second national tourism development plan (2017-2021)*. The Printing Office to Assist Veterans Organization. (In Thai)
- [3] Jittangwatana, B. (2005). *Sustainable tourism development*. Press & Design. (In Thai)

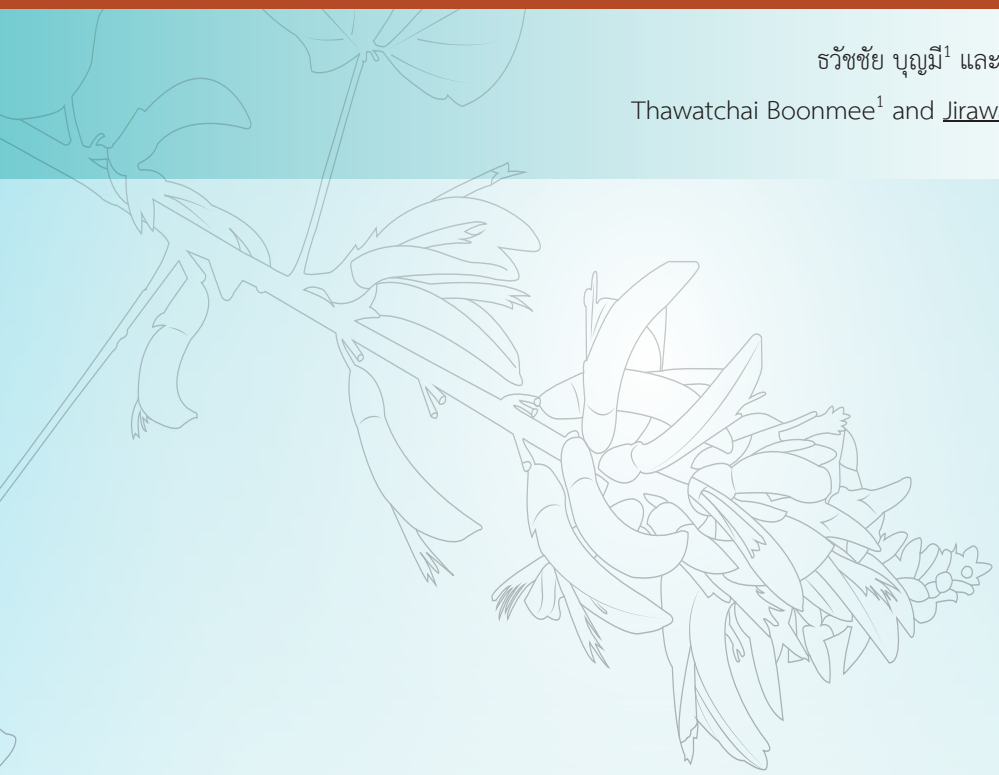
- [4] Kasetsiri, C. (1997). *Thai ways of life: Cultural tourism*. Amarin Printing and Publishing. (In Thai)
- [5] Beach, D. S. (1980). *Personnel : The management of people at work*. (4th edition). Macmillan.
- [6] Pearce, J. A., & Robinson, R. B. Jr. (1989). *Management*. Random House.
- [7] Page, S. J. (2009). *Tourism management*. (3rd edition). Elsevier.
- [8] Koh Yor Sub-District Administration Organization. (2017). *Tourist attractions in Koh Yor*. [http:// www.kohyor.go.th/travel/detail/1263/data.html](http://www.kohyor.go.th/travel/detail/1263/data.html) (In Thai)
- [9] Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage.
- [11] Chantavanich, S. (2016). *Data analysis in qualitative research*. (12th edition). Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- [10] Pongvichai, S. (2011). *Data analysis in statistics with computer*. (11th edition). Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- [12] Songkhla Provincial Statistical Office. (2016). *Accommodation, guest rooms and income from tourism by provinces in the southern region of 2016*. http://songkhla.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=219&Itemid=680 (In Thai)
- [13] Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd edition). Harper and Row.
- [14] Inyai, C. (2010). *Program evaluation*. Chulalongkorn University Printing House. (In Thai)
- [15] Best, J. W. (1997). *Research in education*. Allyn and Bacon.
- [16] Kaewkla, K., Matthayamburut, W., Silanoi, L., & Pooripakdee, S. (2016). A model for cultural tourism management in Nakhonchaiburin. *Journal of Research and Development Buriram Rajabhat University*, 11(2), 91-103. (In Thai)
- [17] Inkson, C., & Minnaert, L. (2012). *Tourism management an introduction*. Sage.
- [18] Jantharat, J. (2001). Far-flung tourism: The heart is in cooperation. *TAT Review*. Tourism Authority of Thailand. (In Thai)
- [19] Wanthanom, C. (2009). *Tourism industry*. Threelada Press. (In Thai)

- [20] Srisuwan, W. (2010). *Model of cultural tourism management through the participation of Tapee river basin communities*. [Unpublished Doctoral dissertation, Mahasarakham University]. (In Thai)
- [21] Wongrod, V. (2014). The approach for cultural tourism management through the participation of cultural communities in Nakhon Sawan province. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 20(3), 13-28. (In Thai)
- [22] Bruyn, C. & Alonso, A. F. (2012). Tourism destination governance: Guideline for implementation. *Knowledge management in tourism: policy and governance applications: Bridging tourism theory and practice*. 4, 221-242.

พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้เช่าห้องพัก
ในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
Consumer Buying Behavior towards Food Delivery
of Room Renters in Chang Phueak Subdistrict,
Mueang District, Chiang Mai Province

ธวัชชัย บุญมี¹ และจิรวรรณ บุญมี^{1*}

Thawatchai Boonmee¹ and Jirawan Boonmee^{1*}

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50300

¹ Faculty of Management Sciences, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai, 50300, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: jirawanyui@g.cmru.ac.th

(Received: July 1, 2021; Revised: November 20, 2021; Accepted: December 18, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้เช่าห้องพักในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนศึกษาว่ามีปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เช่าห้องพักปัจจัยใดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่และค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 580 ชุด โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ จำนวน 485 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคสแควร์ ค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระดับการศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ สถานภาพสมรส กลุ่มอาชีพ รายได้ สมาชิกในห้องพัก และมียานพาหนะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เป็นผู้เช่าห้องพักได้อย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค ปัจจัยส่วนบุคคล การสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

Abstract

This research aimed to study consumer buying behavior toward food delivery of room renters and investigate the personal factors of room renters influencing the buying behaviors and an amount of budgets spending on food delivery in Chang Phueak Subdistrict, Mueang District, Chiang Mai Province. The data obtained through questionnaires from 580 samples, of which 485 samples were used to buy food delivery, were statistically analyzed to find the frequency, percentage, mean, standard deviation, chi-square test, independent-samples T-Test, and one-way ANOVA. The result showed that personal factors affecting buying food delivery were at a significant level at 0.05 including gender, age, marital status, income, and education level. Additionally, the finding revealed that samples with different personal factors involving age, marital status, occupation, income, room members, and personal vehicles spent the different amount of budget on food delivery at a significant level of 0.05. Arguably, entrepreneurs in this industry can apply the research results as a guideline for determining marketing strategies that are congruent with the target consumers appropriately.

Keywords: Consumer Behaviors, Personal Factors, Buying Food Delivery

บทนำ

สถานการณ์โควิด19 ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมาก รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้บริโภคจากออฟไลน์มาเป็นออนไลน์ สืบเนื่องจากมาตรการป้องกันและลดการแพร่ระบาดของโรค ทำให้ประชาชนต้องกักตัวและทำงานที่บ้าน (Work From Home) ตลอดจนงดเดินทางหากไม่จำเป็น ส่งผลให้ผู้บริโภคชาวไทยนิยมทำกิจกรรมทางธุรกิจผ่านระบบออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การจองโรงแรมที่พัก การซื้อตั๋วโดยสาร การซื้อสินค้าและบริการ การชำระค่าสินค้าและบริการ รวมถึง การสั่งอาหารแบบ เดลิเวอรี่ นายวิรัชศักดิ์ หวังศุภกิจโกศล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ กล่าวว่า "การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้เป็นยุคทองของการค้าออนไลน์อย่างแท้จริง เนื่องจากคนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงการเดินทางออกนอกบ้านเพื่อลดความเสี่ยงในการสัมผัสเชื้อโรค ประกอบกับการสั่งสินค้าออนไลน์ในปัจจุบันมีองค์ประกอบเกื้อหนุนที่ช่วยให้การซื้อสินค้ามีความสะดวกสบายมากขึ้น" [1]

มาตรการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อโควิด 19 ของภาครัฐในหลากหลายรูปแบบส่งผลกระทบเชิงลบโดยตรงต่อธุรกิจร้านอาหาร ทำให้ยอดขายลดลงและมีต้นทุนเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการถูกควบคุมให้เปิดบริการจนถึงเวลา 21.00 น. งดจำหน่ายสุราและเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ห้ามให้บริการนั่งรับประทานอาหารในร้าน แต่ให้จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มแบบซื้อกลับบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค ผู้ประกอบการต้องยกระดับมาตรการความสะอาดและความปลอดภัย ตามขั้นตอนของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยตรวจคัดกรองวัตถุดิบวัตถุดิบและพนักงาน ให้พนักงานและลูกค้าสวมหน้ากากอนามัย และสแกนคิวอาร์โค้ดไทยชนะก่อนและหลังเข้าพื้นที่บริการ มีบริการเจลแอลกอฮอล์ล้างมือบริเวณทางเข้าร้าน ทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคอุปกรณ์ที่ผ่านการสัมผัสโดยใช้แอลกอฮอล์ รวมถึงเพิ่มความถี่ในการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อพื้นผิวต่าง ๆ ติดฉากกั้นระหว่างลูกค้า (Table Shield) จัดที่นั่งรับประทานอาหารภายในร้านโดยการเว้นระยะห่าง ลดจำนวนที่นั่งภายในร้าน และจำกัดจำนวนลูกค้าที่ใช้บริการ เป็นต้น ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารจึงต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ ทั้งการให้บริการรับประทานอาหารภายในร้าน (Dine In) รวมถึงการเพิ่มช่องทางการขายรูปแบบอื่น ได้แก่ บริการส่งกลับบ้าน (Take Home) และ บริการจัดส่งอาหาร (Food Delivery) ผ่านการโทรศัพท์ หรือ ช่องทางการสั่งซื้อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ แอปพลิเคชันต่าง ๆ

ธุรกิจจัดส่งอาหาร เป็นหนึ่งในธุรกิจที่ได้รับความนิยมและเป็นที่สนใจโดยเฉพาะในระหว่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด19 ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นอย่างมากในหลายประเทศ [2] สืบเนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป เห็นได้อย่างชัดเจนจากจำนวนการสั่งอาหารที่คาดว่าจะขยายตัวทั้งปี 2563 สูงถึงร้อยละ 78.0 – 84.0 เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา [3] โดยธุรกิจจัดส่งอาหาร เช่น ไลน์แมน (Line Man) แกร็บฟู้ด (Grab Food) ฟู้ดแพนด้า (Food Panda) จะทำหน้าที่เป็นคนกลางในการรวบรวมร้านอาหารต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน และให้บริการจัดส่งอาหารแก่ผู้บริโภคผ่านแอปพลิเคชัน โดยใช้

โมเดลธุรกิจแบบ B2B2C ช่วยให้ผู้บริโภคมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้น สามารถสั่งอาหารได้อย่างสะดวกรวดเร็ว รวมถึงลดภาระการจัดส่งอาหารของผู้ประกอบการร้านอาหาร [4] ศูนย์วิจัยกสิกรไทยรายงานว่ามีร้านอาหารขนาดเล็กถึงขนาดกลางสมัครเข้าร่วมแอปพลิเคชันจัดส่งอาหารไม่น้อยกว่า 20,000 รายต่อสัปดาห์ ส่งผลให้ช่วงแรกของปี 2563 จำนวนครั้งของการจัดส่งอาหารไปยังที่พักเติบโตสูงถึงประมาณร้อยละ 150 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้ว [5]

ตำบลช้างเผือกตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีจำนวนประชากรและมีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดในจังหวัด ประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลช้างเผือกมีทั้งกลุ่มคนในพื้นที่ดั้งเดิม และผู้ที่ย้ายเข้ามาเช่าพักอาศัยในระหว่างที่กำลังศึกษาหรือเข้ามาทำงาน ซึ่งมีรูปแบบการพักอาศัยแตกต่างกันไปจากคนพื้นถิ่น วสุตา รังสิเสนา ณ อยุธยา และ อาษา ตั้งจิตสมคิด [6] พบว่ารูปแบบการพักอาศัยที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้บริการสั่งอาหารผ่านสื่อออนไลน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุณรัตน์ อ่อนเย็น [7] ที่พบว่าลักษณะที่พักอาศัยของนักศึกษา ระหว่างนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ในบ้านเช่า หอพัก คอนโดมีเนียมอพาร์ทเมนต์ กับ นักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารจากธุรกิจประเภทเดลิเวอรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ สุขุมารณ์ ปานมาก [8] ยังพบว่ากลุ่มที่ไม่ใช้บริการร้านอาหารแบบส่งถึงที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่อพาร์ทเมนต์หรือคอนโดมีเนียม สำหรับสาเหตุที่ไม่ใช้บริการเพราะเห็นว่าสามารถหาซื้ออาหารได้ง่าย เห็นได้อย่างชัดเจนว่าผลการวิจัยที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นว่าพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน ส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากผู้เช่าห้องพักมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ผู้ให้เช่ากำหนดไว้ รวมถึงข้อกำหนด มาตรฐานด้านความปลอดภัยของที่พัสดุตามที่จะระบุไว้ในสัญญาเช่า ซึ่งอาจมีข้อจำกัดด้านการอนุญาตให้ประกอบอาหารในห้องพัก เพื่อให้เกิดความปลอดภัยและไม่รบกวนผู้เช่ารายอื่น ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของผู้เช่าห้องพักในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เช่าห้องพักที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่และค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจจัดส่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ให้สอดคล้องกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่เป็นผู้เช่าห้องพักได้อย่างเหมาะสมต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ซื้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะทางครอบครัว รูปแบบการดำรงชีวิต [7] ทั้งนี้ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันของผู้บริโภคย่อมส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคสินค้าหรือบริการของที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล [9] นักการตลาดจึงนิยมใช้ปัจจัยส่วนบุคคลในการแบ่งส่วนการตลาด ช่วยให้สามารถออกแบบส่วนประสมทางการตลาดของสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุด [10] ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมการซื้อของ

ผู้บริโภค ในประเด็นเกี่ยวกับ ลักษณะของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย ผู้บริโภคซื้ออะไร ทำไมจึงตัดสินใจซื้อ ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด ผู้บริโภคซื้อที่ไหน และผู้บริโภคซื้ออย่างไร [11]

การสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ หรือ การจัดส่งอาหารถึงที่ หมายถึง บริการส่งอาหารของร้านอาหาร หรือผู้ประกอบการตัวกลางที่ให้บริการส่งอาหาร โดยผู้บริโภคสามารถใช้บริการ สั่งอาหารผ่านทางช่องทางต่าง ๆ แล้วร้านอาหาร หรือ ตัวกลางที่ให้บริการส่งอาหาร จะจัดหาและส่งอาหารไปยังสถานที่ที่ผู้บริโภคต้องการ [12] บริการจัดส่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (Food Delivery Service) ในยุคแรกเริ่มต้นจากการใช้โทรศัพท์สั่งอาหารกับพนักงานของร้านโดยตรง [13] แต่หลังจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีด้านอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ สมาร์ทโฟน (Smartphone) ทำให้เกิดความก้าวหน้าของบริการจัดส่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค [14] โดยการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันจัดส่งอาหาร (Food Delivery Application) ซึ่งรวบรวมรายการอาหารจากร้านอาหารต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ใช้บริการสั่งอาหารผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว สามารถชำระเงินผ่านระบบออนไลน์ และติดตามการจัดส่งอาหารผ่านทางโทรศัพท์มือถือได้ [15] ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ และปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ มีรายละเอียดดังนี้

พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

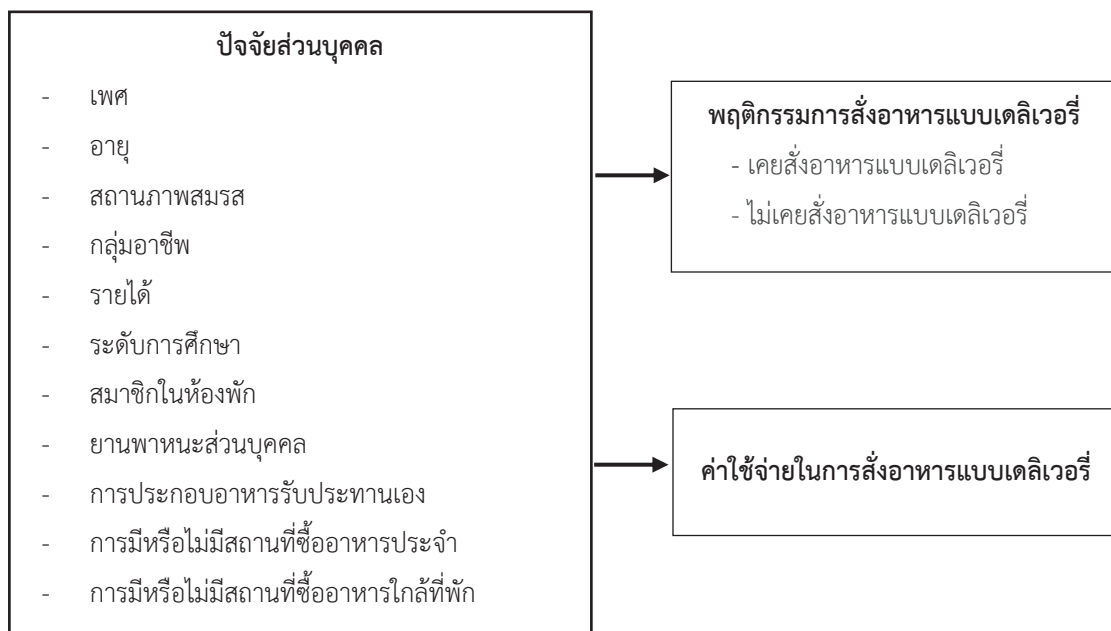
ผลจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าผู้บริโภคมีพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านโทรศัพท์มือถือ ผ่านช่องทางเว็บไซต์ของร้านอาหาร [16] รวมถึงนิยมสั่งอาหารผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์แมน [17] แกร็บฟู้ด และ ฟู้ดแพนด้า [6, 18] โดยนิยมสั่งผ่านแอปพลิเคชันเดิม ๆ [19] สำหรับประเภทอาหารที่นิยมสั่ง คือ อาหารฟาสต์ฟู้ด [8, 16] อาหารตามสั่ง และ เครื่องดื่ม [16, 20] ตามลำดับ โดยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่หลายช่วงเวลา คือ ช่วงเช้าถึงเที่ยง (9.01 – 12.00 น.) [21] ช่วงกลางวันถึงบ่าย (12.01 – 14.00 น. และ 12.01 – 15.00 น.) [18] [20] และ ช่วงเย็นถึงดึก (16.01 – 19.00 น. และ 18.01 – 20.00 น.) [8, 22] มีทั้งกลุ่มที่มีความถี่ในการสั่งอาหารไม่บ่อยครั้ง คือ 1 ครั้ง/เดือน [17] และกลุ่มที่มีความถี่ในการใช้บริการบ่อยครั้ง คือ 5 – 6 ครั้ง/เดือน [22] มีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ต่อครั้ง 100 – 200 บาท/ครั้ง [8] ไปจนถึง 300 – 500 บาท/ครั้ง [6] วัตถุประสงค์ของการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ คือ ไม่ต้องต่อคิวสั่งอาหารที่ร้าน ความสะดวกรวดเร็วในการสั่งอาหาร [22] และ ไม่มีเวลาเพียงพอในการเดินทาง [17] สำหรับบุคคลที่มีอิทธิพลในการใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ คือ ตนเอง [22-23]

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

มัติ เศษมา [17] พบว่า ผู้บริโภคที่มี อายุ อาชีพ แตกต่างกันมีการเลือกใช้บริการสั่งอาหารแบบจัดส่งแตกต่างกัน สอดคล้องกับ สุขุมารณ์ ปานมาก [8] ที่พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารแบบส่งถึงที่ ได้แก่ อายุ การศึกษา และ รายได้ นอกจากนี้ วริษฐา เขียนเอี่ยม และ สุรัสวดี ราชกุลชัย [22] พบว่านอกจากอายุ และการศึกษาแล้ว เพศ และ สถานภาพ ยังส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารทาง

ออนไลน์อีกด้วย สอดคล้องกับ อรุณรัตน์ อ่อนเย็น [7] ที่พบความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ รายได้ และ ลักษณะที่พักอาศัยกับพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารจากรูรจกิจประเภทเดลิเวอรี่ ทั้งนี้ วสุตา รังสิเสนา ณอยุธยา และ อาษา ตั้งจิตสมคิด [6] พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้บริการสั่งอาหารผ่านสื่อออนไลน์ประกอบด้วย อายุ อาชีพ รายได้ สถานภาพ และที่พักอาศัยที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวความคิดของการวิจัย ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส กลุ่มอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สมาชิกในห้องพัก ยานพาหนะส่วนบุคคล การประกอบอาหารรับประทานเอง การมีหรือไม่มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ การมีหรือไม่มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้ที่พัก ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ กับ ค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้เช่าห้องพักในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับจำนวนผู้เช่าห้องพักในตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ผู้วิจัยไม่สามารถทราบจำนวนที่แท้จริงของประชากรได้ จึงใช้วิธีการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ W. G. Cochran [24] กำหนดสัดส่วนของประชากรเท่ากับ 50% กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% และมีระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% คำนวณแล้วได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 385 ตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กล่าวคือ เลือกเฉพาะกิจการให้เช่าห้องพักรายเดือนที่ผู้ประกอบการอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยได้ และเป็นกิจการที่ไม่ได้จำกัดลักษณะเฉพาะของผู้เช่าห้องพัก จำนวนทั้งสิ้น 29 แห่ง โดยใช้วิธีการเลือก

กลุ่มตัวอย่างแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) กิจการละ 20 ตัวอย่างเท่ากัน และการเลือกอย่างบังเอิญ (Accidental Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2564

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วย คำถามปัจจัยส่วนบุคคล และ พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด พัฒนาคุณภาพของแบบสอบถามโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวนทั้งสิ้น 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษา (Wording) ผลการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่าไม่มีคำถามข้อใดที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ดังนั้นจึงถือว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้งานได้ [25] ทดลองใช้แบบสอบถามจำนวน 40 ชุด กับ ผู้เข้าห้องพักในตำบลศรีภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 หรือ T-Test การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัว ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) สำหรับสถิติที่ใช้ในการทดสอบ คือ Robust Tests of Equality of Means ของ Brown-Forsythe's Test ซึ่งใช้ในกรณีที่ข้อมูลไม่เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น [26] ทั้งนี้สถิติดังกล่าวมีความแกร่งเมื่อประชากรไม่มีการแจกแจงปกติ [27] และใช้การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีทดสอบแบบ Dunnett's T3 Test เนื่องจากความแปรปรวนของแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน [28]

ผลการศึกษา

ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 63.6) มีอายุเฉลี่ย 23.28 ปี โดยส่วนใหญ่มีอายุ 20 – 24 ปี (ร้อยละ 67.8) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 90.9) เป็นกลุ่มนักเรียนหรือนักศึกษา (ร้อยละ 70.9) และกลุ่มคนทำงาน (ร้อยละ 29.1) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 9,898.53 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 54.1) มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 78.6) ส่วนใหญ่พักคนเดียว (ร้อยละ 55.5) และไม่ได้พักคนเดียว (ร้อยละ 44.5) ใช้รถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 74.0) ส่วนใหญ่ประกอบอาหารเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 49.0) รองลงมา ไม่ได้ประกอบอาหาร (ร้อยละ 26.2) และ ประกอบอาหารเป็นประจำ (ร้อยละ 24.8) ตามลำดับ มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ (ร้อยละ 71.4) มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก (ร้อยละ 84.0) ส่วนใหญ่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (ร้อยละ 83.6) และยังไม่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (ร้อยละ 16.4)

กลุ่มตัวอย่างที่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 65.8) มีอายุเฉลี่ย 22.96 ปี โดยส่วนใหญ่มีอายุ 20 – 24 ปี (ร้อยละ 68.7) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 92.6) เป็นกลุ่มนักเรียนหรือ

นักศึกษา (ร้อยละ 72.0) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,090.52 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 55.1) มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 80.4) พักคนเดียว (ร้อยละ 54.4) ใช้รถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 73.2) ประกอบอาหารเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 50.1) มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ (ร้อยละ 72.0) และ มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก (ร้อยละ 83.9)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.6) มีอายุเฉลี่ย 24.89 ปี โดยส่วนใหญ่มีอายุ 20 – 24 ปี (ร้อยละ 63.2) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 82.1) เป็นกลุ่มนักเรียนหรือนักศึกษา (ร้อยละ 65.3) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,918.42 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001 – 10,000 บาท (ร้อยละ 49.5) มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 69.5) พักคนเดียว (ร้อยละ 61.1) ใช้รถจักรยานยนต์ (ร้อยละ 77.9) ประกอบอาหารเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 43.2) มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ (ร้อยละ 68.4) และ มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก (ร้อยละ 84.2)

พฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ จำนวน 485 คน ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (ร้อยละ 98.4) ใช้วิธีการสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชันแกร็บฟู้ด (ร้อยละ 85.6) ฟู้ดแพนด้า (ร้อยละ 83.3) และ โลงแมน (ร้อยละ 44.5) ตามลำดับ เลือกใช้วิธีการสั่งอาหารรูปแบบเดิมเป็นประจำ (ร้อยละ 86.2) ส่วนใหญ่นิยมเปรียบเทียบราคาอาหารและค่าจัดส่งก่อนสั่งอาหาร (ร้อยละ 56.1) รองลงมาเปรียบเทียบเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 32.4) และ ไม่ได้เปรียบเทียบราคา (ร้อยละ 11.5) ตามลำดับ สั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่เฉลี่ย 3.64 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยส่วนใหญ่สั่งอาหาร 3 – 4 ครั้งต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 42.3) รองลงมา 1 – 2 ครั้งต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 34.6) นิยมสั่งอาหารสำหรับ 1 คน (ร้อยละ 54.0) รองลงมา สั่งอาหารสำหรับ 2 คนขึ้นไป (ร้อยละ 46.0) ส่วนใหญ่สั่งอาหารสำหรับบริโภค 1 มื้อ (ร้อยละ 91.1) สั่งอาหารเฉลี่ย 2.08 รายการต่อคำสั่งซื้อ โดยส่วนใหญ่สั่งอาหาร 2 รายการต่อคำสั่งซื้อ (ร้อยละ 44.3) รองลงมา สั่งอาหาร 1 รายการต่อคำสั่งซื้อ (ร้อยละ 30.5) นิยมสั่งอาหารในวันที่ไม่แน่นอน (ร้อยละ 61.7) สั่งอาหารในวันเสาร์ – วันอาทิตย์ (ร้อยละ 16.9) และ สั่งอาหารในวันจันทร์ – วันศุกร์ (ร้อยละ 11.5) ตามลำดับ นิยมสั่งอาหารในช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน (ร้อยละ 36.0) รองลงมา สั่งอาหารช่วงกลางวัน (ร้อยละ 19.4) และ สั่งอาหารช่วงเย็น (ร้อยละ 18.4) มีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่เฉลี่ย 160.02 บาทต่อครั้ง ส่วนใหญ่เสียค่าใช้จ่าย 100 – 149 บาทต่อครั้ง (ร้อยละ 29.9) 200 – 249 บาทต่อครั้ง (ร้อยละ 21.4) และ 150 – 199 บาทต่อครั้ง (ร้อยละ 20.8) นิยมสั่งอาหารจานเดียว (ร้อยละ 86.8) สั่งเครื่องดื่ม (ร้อยละ 49.9) และ สั่งอาหารชุดสำหรับ 1 คน (ร้อยละ 33.3) ตามลำดับ ให้จัดส่งอาหารที่ที่พัก (ร้อยละ 80.8) ชำระเป็นเงินสดเมื่อมาส่งอาหาร (ร้อยละ 76.1) ใช้ข้อมูลจากแอปพลิเคชันสั่งอาหารออนไลน์ในการสั่งอาหาร (ร้อยละ 69.1) รองลงมา ใช้ข้อมูลจากสื่อออนไลน์ของผู้ให้บริการ (ร้อยละ 22.3) บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสั่งอาหารของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ตนเอง (ร้อยละ 79.8) เหตุผล 5 อันดับแรกที่กลุ่มตัวอย่างสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ คือ 1) ไม่ต้องการหรือไม่สามารถเดินทางออกไปซื้ออาหารได้ด้วยตนเอง (ร้อยละ 58.1) 2) ความสะดวกสบายใน

การสั่งอาหาร (ร้อยละ 56.3) 3) ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางออกไปซื้ออาหาร (ร้อยละ 55.5) 4) ไม่ต้องการรอคิวเมื่อไปใช้บริการที่ร้าน (ร้อยละ 48.7) 5) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (ร้อยละ 41.4) ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่จะสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่เมื่อได้รับเงื่อนไขหรือโปรโมชั่นที่น่าสนใจเป็นบางครั้ง (ร้อยละ 59.2) รองลงมาจะสั่งอาหารเมื่อได้รับเงื่อนไขหรือโปรโมชั่นที่น่าสนใจ (ร้อยละ 20.8) ส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าจะมีพฤติกรรมการสั่งอาหารในอนาคตเป็นอย่างไร (ร้อยละ 43.7) รองลงมา คาดว่าจะมีพฤติกรรมการสั่งอาหารเพิ่มขึ้นในอนาคต (ร้อยละ 32.0) และ คาดว่าจะมีพฤติกรรมการสั่งอาหารเท่าเดิม (ร้อยละ 22.1)

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และระดับการศึกษา สำหรับปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ได้แก่ กลุ่มอาชีพ สมาชิกในท้องพัก ยานพาหนะส่วนบุคคล การประกอบอาชีพรับประทานเอง การมีหรือไม่มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ และ การมีหรือไม่มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้ที่พัก นั้นไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยส่วนบุคคล	เคยสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี่ (485)	ไม่เคยสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี่ (95)	รวม (580)	Chi Sq. Sig.
ชาย	166	45	211	5.928
	34.2%	47.4%	36.4%	0.015*
หญิง	319	50	369	
	65.8%	52.6%	63.6%	
ต่ำกว่า 20 ปี	44	8	52	16.332
	9.1%	8.4%	9.0%	0.001*
20 – 24 ปี	333	60	393	
	68.7%	63.2%	67.8%	
25 – 29 ปี	79	10	89	
	16.3%	10.5%	15.3%	
30 ปี ขึ้นไป	29	17	46	
	6.0%	17.9%	7.9%	
อายุเฉลี่ย	22.96	24.89	23.28	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	4.461	7.981	5.243	

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	เคยสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี่ (485)	ไม่เคยสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี่ (95)	รวม (580)	Chi Sq. Sig.
โสด	449 92.6%	78 82.1%	527 90.9%	10.492 0.001*
สมรส/หย่าร้าง/หม้าย	36 7.4%	17 17.9%	53 9.1%	
กลุ่มนักเรียน หรือ นักศึกษา	349 72.0%	62 65.3%	411 70.9%	1.725 0.189
กลุ่มคนทำงาน	136 28.0%	33 34.7%	169 29.1%	
5,000 บาท หรือต่ำกว่า	64 13.2%	26 27.4%	90 15.5%	12.882 0.005*
5,001 – 10,000 บาท	267 55.1%	47 49.5%	314 54.1%	
10,001 – 15,000 บาท	113 23.3%	15 15.8%	128 22.1%	
มากกว่า 15,000 บาท	41 8.5%	7 7.4%	48 8.3%	
รายได้เฉลี่ย	10,090.52	8,918.42	9,898.53	
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	4,660.75	4,507.81	4,652.52	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	95 19.6%	29 30.5%	124 21.4%	5.655 0.017*
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	390 80.4%	66 69.5%	456 78.6%	
พักคนเดียว	264 54.4%	58 61.1%	322 55.5%	1.410 0.235
ไม่ได้พักคนเดียว	221 45.6%	37 38.9%	258 44.5%	

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	เคยสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี (485)	ไม่เคยสั่งอาหาร แบบเดลิเวอรี (95)	รวม (580)	Chi Sq. Sig.
รถยนต์	80	14	94	1.088
	16.5%	14.7%	16.2%	0.581
รถจักรยานยนต์	355	74	429	
	73.2%	77.9%	74.0%	
อื่น ๆ ได้แก่ รถจักรยาน, ไม่มีรถ	50	7	57	
	10.3%	7.4%	9.8%	
ประกอบอาหาร	114	30	144	2.907
เป็นประจำ	23.5%	31.6%	24.8%	0.234
ไม่ได้ประกอบอาหาร	128	24	152	
	26.4%	25.3%	26.2%	
ประกอบอาหาร	243	41	284	
เป็นบางครั้ง	50.1%	43.2%	49.0%	
มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ	349	65	414	0.487
	72.0%	68.4%	71.4%	0.485
ไม่มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ	136	30	166	
	28.0%	31.6%	28.6%	
มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก	407	80	487	0.005
	83.9%	84.2%	84.0%	0.943
ไม่มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก	78	15	93	
	16.1%	15.8%	16.0%	

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี พบว่า ผู้เช่าห้องพักที่มีอายุ สถานภาพสมรส กลุ่มอาชีพ รายได้ สมาชิกในห้องพัก และมียานพาหนะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ปัจจัยส่วน

บุคคลอื่นของผู้เช่าห้องพัก ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา การประกอบอาหารรับประทานเอง การมีหรือไม่มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ และ การมีหรือไม่มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้ที่พัก ที่แตกต่างกันนั้นไม่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (รายละเอียดดังปรากฏในตารางที่ 2)

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่จำแนกตามอายุเป็นรายคู่พบว่า ผู้เช่าห้องพักที่มีอายุแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 5 คู่ ทั้งนี้ผู้ที่มีอายุน้อยกว่ามีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่สูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่จำแนกตามรายได้เป็นรายคู่พบว่า ผู้เช่าห้องพักที่มีรายได้แตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 5 คู่ ทั้งนี้ผู้ที่มีรายได้มากกว่ามีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่สูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า

เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่จำแนกตามยานพาหนะส่วนบุคคลเป็นรายคู่พบว่า ผู้เช่าห้องพักที่ใช้นานพาหนะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 คู่ โดยผู้ที่ใช้รถจักรยานยนต์มีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่สูงกว่าผู้ที่ใช้นานพาหนะส่วนบุคคลประเภทจักรยาน และผู้ที่ไม่มีรถ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารต่อครั้งจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่

ค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหาร (เฉลี่ยต่อครั้ง)	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน	T-Test	
			เบี่ยงเบน มาตรฐาน	Brown- Forsythe's Test	Sig.
ชาย	166	162.59	96.246	0.459	0.646
หญิง	319	158.68	84.861	(T-Test)	
ต่ำกว่า 20 ปี	44	134.89	58.414	14.858	0.000*
20 – 24 ปี	333	149.05	75.268	(Brown-Forsythe's Test)	
25 – 29 ปี	79	172.28	63.011		
30 ปี ขึ้นไป	29	290.69	180.078		
โสด	449	153.18	79.496	-3.844	0.000*
สมรส/หย่าร้าง/หม้าย	36	245.31	142.037	(T-Test)	
กลุ่มนักเรียน หรือ นักศึกษา	349	144.05	70.375	-5.402	0.000*
กลุ่มคนทำงาน	136	200.99	114.807	(T-Test)	

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารต่อครั้งจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่มีพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ (ต่อ)

ค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหาร (เฉลี่ยต่อครั้ง)	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน	T-Test Brown- Forsythe's Test	Sig.	
5,000 บาท หรือต่ำกว่า	64	115.86	50.092	14.131	0.000*	
5,001 – 10,000 บาท	267	150.79	82.422	(Brown-Forsythe's Test)	0.314	
10,001 – 15,000 บาท	113	181.99	77.294			
มากกว่า 15,000 บาท	41	228.54	140.651			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	95	168.26	110.144	1.008	(T-Test)	
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	390	158.01	82.875			
พักคนเดียว	264	135.25	67.548	-6.802	0.000*	
ไม่ได้พักคนเดียว	221	189.61	101.459	(T-Test)		
รถยนต์	80	215.31	123.911	19.616	0.000*	
รถจักรยานยนต์	355	153.20	77.076	(Brown-Forsythe's Test)	0.132	
อื่น ๆ ได้แก่ รถจักรยาน ไม่มีรถ	50	119.98	57.667			
ประกอบอาหารเป็นประจำ	114	172.97	86.595	2.033	(Brown-Forsythe's Test)	
ไม่ได้ประกอบอาหาร	128	149.84	93.984	(Brown-Forsythe's Test)		
ประกอบอาหารเป็นบางครั้ง	243	159.30	86.686			
มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ	349	161.22	92.291	0.475	(T-Test)	
ไม่มีสถานที่ซื้ออาหารประจำ	136	156.95	79.548	(T-Test)		
มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก	407	159.83	91.750	-0.109	(T-Test)	
ไม่มีสถานที่ซื้ออาหารใกล้กับที่พัก	78	161.03	72.284	(T-Test)		

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุปและการอภิปรายผล

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้บริโภคทำให้ต้องดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการซื้อสินค้าและบริการ ผลการวิจัยพบว่าผู้เช่าห้องพักส่วนใหญ่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ โดยใช้โทรศัพท์มือถือสั่งผ่านแอปพลิเคชัน แกร็บฟู้ด ฟู้ดแพนด้า และ โลงแมน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชเนศ ลักษณะพันธุ์ภักดี [16] ที่ได้ศึกษา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นิยมสั่งอาหารผ่านโทรศัพท์มือถือมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วสุตา รังสิสนา ณ อยุธยา และอาษา ตั้งจิตสมคิด [6] ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการใช้บริการสั่งอาหารผ่านสื่อออนไลน์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ ณัฏฐกร เฉลิมแดน [18] ที่ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านแอปพลิเคชันช่วงเกิดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่นิยมสั่งอาหารผ่านสื่อออนไลน์โดยใช้บริการ โน้ตแม้น แกร็บฟู้ด และฟู้ดแพนด้า ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่รูปแบบเดิมเป็นประจำ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนกกร บุญมี และคณะ [19] ที่ศึกษาปัจจัยในการเลือกใช้บริการสั่งซื้ออาหารผ่านแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันเดิม

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมเปรียบเทียบราคาอาหาร และ ค่าจัดส่งก่อนสั่งอาหาร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธนาศักดิ์ ช่างกระโทก และคณะ [20] ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พิจารณาทางเลือกในการตัดสินใจใช้บริการธุรกิจจัดส่งอาหาร โดยการเปรียบเทียบด้านการส่งเสริมการขาย และเปรียบเทียบด้านราคาอาหาร นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมสั่งอาหารจานเดียว และเครื่องดื่ม สอดคล้องกับ มติ เศษมา [17] ที่พบว่าประเภทอาหารที่กลุ่มตัวอย่างนิยมสั่ง คือ อาหารจานหลัก และ ธนาศักดิ์ ช่างกระโทก และคณะ [20] ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมสั่งเครื่องดื่ม

สำหรับบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐศาสตร์ ปัญญานะ และ วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ [23] ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจใช้บริการอาหารตามสั่งแบบจัดส่ง และวิชฐา เขียนเอี่ยม และ สุรัสวดี ราชกุลชัย [22] ที่ศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีและกระบวนการต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารทางออนไลน์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า ตนเองเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจใช้บริการ ซึ่งผลการวิจัยนี้พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เข้าห้องพักที่ส่งผลต่อทั้งต่อพฤติกรรมการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่และค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ คือ อายุ รายได้ และสถานภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุขุมารณ์ ปานมาก [8] และ อรุณรัตน์ อ่อนเย็น [7] ที่พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 3 ปัจจัยส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่ สำหรับประเด็นที่น่าสนใจประเด็นแรก คือ ผู้เข้าห้องพักที่มีอายุน้อยกว่ามีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารสูงกว่าผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ในขณะที่อายุเฉลี่ยของผู้ที่ไม่เคยสั่งอาหารนั้นสูงกว่าผู้ที่เคยสั่งอาหาร ประเด็นที่สอง คือ ผู้เข้าห้องพักที่มีรายได้มากกว่ามีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า และผู้ที่เคยสั่งอาหารแบบเดลิเวอรี่นั้นมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่ไม่เคยสั่ง ประเด็นที่สาม คือ ถึงแม้ว่าผู้เข้าห้องพักซึ่งมีสถานภาพโสดที่เคยสั่งอาหารจะมีสัดส่วนมากที่สุด แต่กลุ่มดังกล่าวมียอดสั่งอาหารต่อครั้งต่ำกว่าผู้เข้าห้องพักที่มีสถานภาพสมรส หย่า

ร้าง หรือหม้าย นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าผู้เช่าห้องพักที่เป็นกลุ่มคนทำงาน ใช้รถยนต์ และไม่ได้พักอาศัยอยู่เพียงคนเดียว มีค่าใช้จ่ายในการสั่งอาหารสูงกว่าผู้เช่าห้องพักกลุ่มอื่น ๆ ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1) ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสั่งซื้ออาหารแบบเดลิเวอรี่ผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นพฤติกรรมผู้บริโภควิถีใหม่ (New Normal) ดังนั้นผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับรูปแบบการให้บริการโดยเพิ่มช่องทางการจำหน่ายอาหารที่หลากหลายเพื่อให้มีโอกาสในการสร้างยอดขาย ทั้งแบบที่ผ่านตัวกลางที่ให้บริการส่งอาหาร เช่น แกร็บฟู้ด ฟู้ดแพนด้า และ โลนั่มแมน รวมถึงแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันทางเลือกใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และแบบที่ไม่ผ่านตัวกลาง โดยมีบริการรับคำสั่งซื้อล่วงหน้าผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น โทรศัพท์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ोजี หรือ เว็บไซต์ของร้าน โดยอาจมีบริการจัดส่งถึงที่ หรือให้ลูกค้าสามารถมารับอาหารด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอคิว และไม่ต้องลงจากรถ (Drive-Through) ซึ่งนอกจากลูกค้าจะได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นแล้วยังสอดคล้องกับมาตรการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ในยุคที่สถานการณ์โควิด 19 สามารถแพร่ระบาดได้ตลอดเวลา ทั้งนี้เมื่อลูกค้าเกิดความคุ้นเคยกับช่องทางการจัดจำหน่ายแล้วย่อมมีโอกาสที่จะใช้บริการซ้ำ

2) ผู้ประกอบการร้านอาหารและตัวกลางที่ให้บริการส่งอาหาร ควรสื่อสารการตลาดโดยสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตแบบใหม่ที่มีความสะดวกสบาย ประหยัดเวลา ปลอดภัย ทันสมัย รวมถึงปรับปรุง เพื่อให้ผู้สูงอายุหรือผู้ที่ขาดทักษะด้านดิจิทัลสามารถใช้งานได้ง่าย ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการใช้บริการในกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่มีอายุช่วงวัยทำงานและวัยกลางคนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่เคยใช้บริการ ซึ่งผู้บริโภคกลุ่มดังกล่าวมีรายได้สูงกว่ายอมมีอำนาจซื้อสูงกว่ากลุ่มที่เป็นวัยเรียน ทั้งนี้ควรกระตุ้นยอดขายสั่งซื้อผู้ที่นิยมสั่งอาหารในปริมาณน้อย ให้เพิ่มยอดสั่งซื้อต่อครั้งโดยใช้รายการส่งเสริมการขาย เช่น ส่วนลดเมื่อมียอดซื้อขั้นต่ำ ตามกำหนด ซื้อ 2 แถม 3 อาหารราคาประหยัดที่สามารถสั่งได้ครั้งละหลาย ๆ รายการ ฯลฯ นอกจากนี้ผู้ประกอบการร้านอาหารและตัวกลางที่ให้บริการส่งอาหาร สามารถเพิ่มยอดขายได้โดยการออกแบบรายการส่งเสริมการขายอาหารและเครื่องดื่มควบคู่กัน เพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้ออาหารและเครื่องดื่มพร้อมกันคราวเดียวในลักษณะการให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One-Stop Service)

3) ผลการวิจัยพบว่าผู้เช่าห้องพักกลุ่มที่มีอายุมาก มีสถานภาพสมรส เป็นกลุ่มคนทำงาน มีรายได้สูง ไม่ได้พักอาศัยอยู่เพียงลำพัง และใช้รถยนต์ มีแนวโน้มที่จะสั่งอาหารต่อครั้งสูงกว่ากลุ่มอื่น ดังนั้นนอกจากผู้ประกอบการธุรกิจจัดส่งอาหารแบบเดลิเวอรี่จะมุ่งเน้นทำการตลาดไปยังลูกค้าที่มีคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังควรให้ความสำคัญกับการรักษาความจงรักภักดีของลูกค้ากลุ่มผู้เช่าห้องพักที่มีอายุน้อย มีสถานภาพโสด เป็นกลุ่มนักเรียนหรือนักศึกษา มีรายได้ต่ำ พักอาศัยเพียงคนเดียว และใช้รถจักรยานยนต์ ซึ่งมีแนวโน้มสั่งอาหารน้อยกว่าด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างฐานลูกค้าผู้ซื้อวัยรุ่น (Young Consumer) ที่

ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มตลาดล่าง (Low-End Market) แต่ยังมีโอกาสที่ผู้บริโภคกลุ่มนี้จะมีกำลังการซื้อเพิ่มสูงขึ้นต่อไปได้ในอนาคต

References

- [1] Department of Business Development E-commerce Division. (2021). *COVID 19: the golden age of online sales Ministry of Commerce advises online merchants*. https://www.dbd.go.th/news_view.php?nid=469419403. (In Thai)
- [2] Hobbs, J. E. (2020). Food supply chains during the COVID-19 pandemic. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 68(2), 171-176.
- [3] Kasikorn Research Center. (2020). *Guidelines for food delivery businesses*. <https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Food-Delivery-FB-10-11-20.aspx>. (In Thai)
- [4] Food Intelligence Center. (2019). *Food delivery business in Thailand*. <http://fic.nfi.or.th/MarketOverviewDomesticDetail.php?id=269>. (In Thai)
- [5] Kasikorn Research Center. (2020). *Fierce competition in the food delivery application industry*. <https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Food-delivery-FB060820.aspx>. (In Thai)
- [6] Rangsisena Na Ayudhya, V., & Tangchitsomkit, A. (2019, July 12-13). *Factor affecting consumer behavior in using food order through online media in Bangkok metropolitan region [Conference session]*. The 10th Hatyai National and International Conference, Hatyai University, Songkhla, Thailand. (In Thai)
- [7] Onyen, A. (2017). *The relationship to the buy on food from businesses delivery of learner in Phranakhon Rajabhat University*. Unpublished master's thesis. Rajamangala University of Technology Phra Nakhon. (In Thai)
- [8] Parnmak, S. (2017). *Consumer decision-making on food delivery service*. Unpublished master's thesis. Burapha University. (In Thai)
- [9] Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management*. (15th ed.). Pearson Education Limited.
- [10] Laohasamphantaporn, W. (2020). *Effects of marketing mix factors on behavior from food delivery Users though food panda application in Hatyai district, Songkhla province*. Prince of Songkla University. (In Thai)

- [11] Serirat, S., Serirat, S., Mechinda, P., Lertwannawit, A., Laksitanon, P., Patawanich, O., & Anuwichanont, J. (2009). *Modern marketing management new revision 2009*. Dharmasarn Printing Company Limited. (In Thai)
- [12] Tangkitthanongsak, N. (2017). *Factors influenced food delivery service via mobile application of generation Y in Bangkok*. College of Management Mahidol University. (In Thai)
- [13] Pigatto, G., Machado, J. C., Negreti, A. S., & Machado, L. M. (2016). Have you chosen your request? Analysis of online food delivery companies in Brazil. *British Food Journal*, 119(3), 639-657.
- [14] Troise, C., O'Driscoll, A., Tani, M., & Priso, A. (2021). Online food delivery services and behavioural intention – a test of an integrated TAM and TPB framework. *British Food Journal*, 123(2), 664-683.
- [15] Kaur, P., Dhir, A., Talwar, S., & Ghuman, K. (2020). The value proposition of food delivery apps from the perspective of theory of consumption value. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 33(4), 1129-1159.
- [16] Lakkphanphakdee, C. (2017). *Factors affecting purchase decisions for food order online in the Bangkok metropolitan area*. Thammasat University. (In Thai)
- [17] Sesma, M. (2019). *Marketing mix factors in selecting service to order food and deliver to customers in Bangkok area*. Suvarnabhumi Institute of Technology. (In Thai)
- [18] Chalermdan, N. (2020). Consumers' behavior on buying delivery food via mobile application during new species of corona virus 2019 (covid-19) in Bangkok. *Journal of Industrial Business Administration*, 2(1), 92-106. (In Thai)
- [19] Boonmee, K., Chaisena, A., Maikami, S., Siriprayoonsak, M., Srichan, S., & Phusanam, A. (2019, July 20). *Factors for selecting to order food via the delivery application of customer at mueang district, Khon Kaen province [Conference session]*. The 6th NEU National and International Conference 2019 (NEUNIC 2019), North Eastern University, Khon Kaen, Thailand. (In Thai)
- [20] Khaykrathok, T., Bulkusol, S., Hongthong, A., & Thunwattanaphong, S. (2020, May 29). *Decision making process for using food delivery services in Ubon Ratchathani [Conference session]*. The 5th National Conference (RTUNC 2020), Ubon Ratchathani, Thailand. (In Thai)

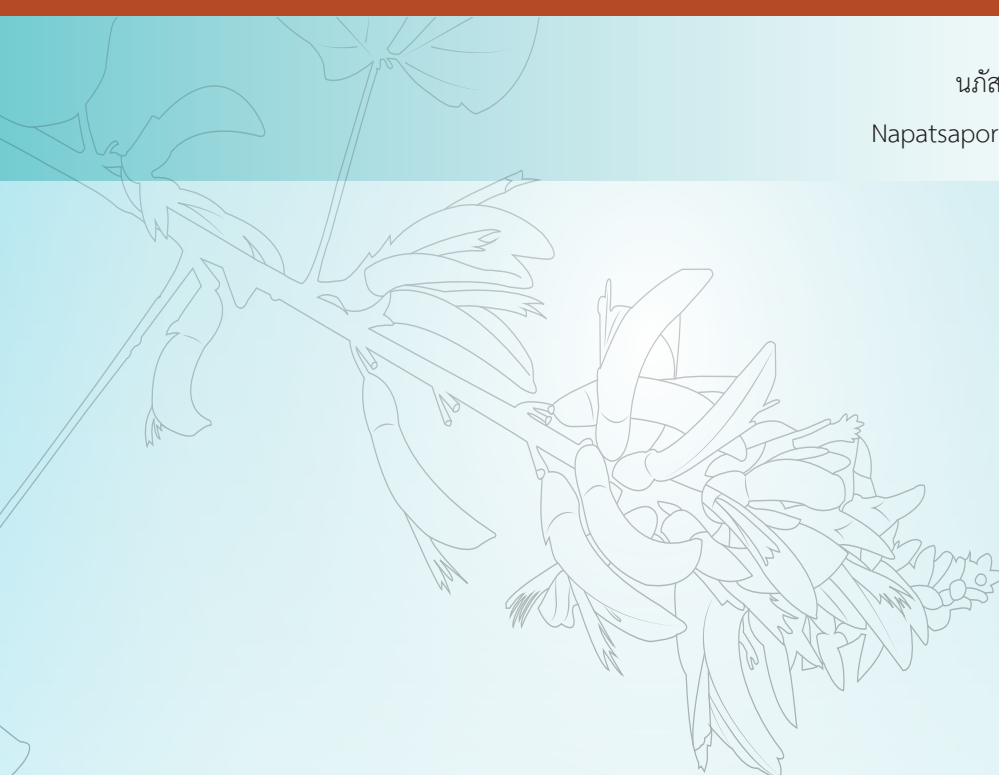
- [21] Dan, P., Boonchoo, A., & Sombultawee, K. (2018). *Technology acceptance affecting food order intention via wongnai application by line man's services [Conference session]*. The 18th Graduate Studies of Northern Rajabhat University Network Conference and The 4th Lampang Research, Thailand. (In Thai)
- [22] Kieniam, W., & Rajkulchai, S. (2019, March 30). *Roles of technologies and procedures in ordering food via online platforms [Conference session]*. The 11th National Academic Conference of 2019: Professional Management in a Disruptive World, Siam University, Bangkok, Thailand. (In Thai)
- [23] Panyana, N., & Sapsanguanboon, W. (2019). Factors affecting the decision making in Thai food cooked to order and delivery. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 11(1), 53-65. (In Thai)
- [24] Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques*. (3rd ed.). John Wiley & Sons.
- [25] Pasunon, P. (2015). Validity of questionnaire for social science research. *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University*, 18(18), 375-396. (In Thai)
- [26] Vangjeen, A. (2007). One-way ANOVA solution when miss basic assumption data in social science research. *Sripatum Review Journal*, 7(1), 44-53. (In Thai)
- [27] Riansut, W. (2018). A comparison of the efficiency of the parametric test statistics for testing Homogeneity of variances. *Naresuan University Journal: Science and Technology*, 26(3), 170-180. (In Thai)
- [28] Siriattakul, P. (2012). One-way ANOVA: social science research. *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 1(1), 13-23. (In Thai)

อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ และนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์
ที่มีอิทธิพลต่อการจัดส่งสินค้าของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ ภายใต้การ
แพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย

Influence of Entrepreneurial Autonomy and Logistics Service
Innovation on Delivery of Logistics Entrepreneurs Under
COVID-19 Pandemic in Thailand

นภัสพร นียะวานนท์^{1*}

Napatsaporn Niyawanont^{1*}

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพฯ 10600

¹ Faculty of Management Science, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, 10600, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: napatsaporn.ni@bsru.ac.th

(Received: August 17, 2021; Revised: November 24, 2021; Accepted: December 18, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์และศึกษาเส้นทางอิทธิพลระหว่างอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ภายใต้การแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย ประชากร คือ ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในประเทศไทยจำนวน 1,012 บริษัท สุ่มตัวอย่างกับผู้ประกอบการ/ประธานกรรมการบริหาร/ผู้บริหาร บริษัทละ 1 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 322 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบเส้นทางอิทธิพล ผลการวิจัย พบว่า โมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ และนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผู้ประกอบการโลจิสติกส์ที่มีอิสรภาพในการทำงานจะส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาความคิดริเริ่มหรือนำนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์มาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การด้านการจัดส่งสินค้า แก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่ผันผวนเนื่องจากสถานการณ์แพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 หรือโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ: การเป็นผู้ประกอบการ อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ การจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ การแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19

Abstract

The purpose of this paper is to analyze the casual relationship model among entrepreneurial autonomy, logistics service innovation and logistics delivery under COVID-19 pandemic in Thailand. The population was 1,012 logistics entrepreneurs in Thailand. The samplings were entrepreneurs/executive chairman/executive: one from each company, totaling 322 samples. The data were collected by using questionnaires. Concerning data analysis, the exploratory factor analysis, the confirmatory factor analysis and path analysis were employed. The results showed that the model fitted in the empirical data. Entrepreneurial autonomy and logistics service innovation have positive direct effect on logistics delivery at the 0.01 significant level. The logistics entrepreneurs with entrepreneurial autonomy could encourage employees to develop initiatives or logistics service innovation implementation for organization goals achievement; delivery, problem solving and customers need responding under volatile economic environment as a consequence COVID-19 pandemic or new infectious diseases that may occur in the future.

Keywords: Entrepreneurship, Entrepreneurial Autonomy, Logistics Service Innovation, Logistics Delivery, COVID-19 Pandemic

บทนำ

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือที่เรียกว่าเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โรคที่เกิดจากกลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง โดยเชื้อไวรัสดังกล่าวยังไม่เป็นที่รู้จักมาก่อนที่จะมีการระบาดในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งอีก 2-3 เดือนต่อมา เชื้อไวรัส COVID-19 ได้แพร่กระจายไปยังหลายประเทศทั่วโลก (ส่วนใหญ่เป็นยุโรปและสหรัฐอเมริกา) การแพร่ระบาดนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมากจนในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2563 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ประกาศให้เป็นโรคระบาด [1] การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้ผู้นำของหลายประเทศทั่วโลกมุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์ด้านสาธารณสุขเพื่อลดการแพร่ระบาดและลดจำนวนผู้ติดเชื้อก่อนที่จะกอบกู้เศรษฐกิจ ได้สร้างความเสียหายอย่างรุนแรงให้กับหลายธุรกิจในอุตสาหกรรมต่าง ๆ [2] กลายเป็นวิกฤติทั่วโลกที่ส่งผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโลก จากข้อมูลองค์การการค้าโลก [3] เศรษฐกิจทั่วโลกประสบกับภาวะตกต่ำ ในปี พ.ศ. 2563 การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้เกิดวิกฤตการเงินทั่วโลกโดยเศรษฐกิจหลักของโลกสูญเสียประมาณ 2.4% - 3.0% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ขณะเดียวกันการเติบโตเศรษฐกิจไทย (GDP) ในปี พ.ศ. 2563 หดตัวที่ร้อยละ -8.5 ต่อปี (โดยมีช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ -9.0 ถึง -8.0) จากปีก่อนหน้าที่ขยายตัวที่ร้อยละ 2.4 ต่อปี [4]

การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 โดยรัฐออกข้อกำหนดและปฏิบัติการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม การหลีกเลี่ยงการออกจากบ้าน และความกลัวติดโรคส่งผลให้การใช้จ่ายของผู้บริโภคลดลง กระทบต่อธุรกิจผลิตสินค้าและบริการ ทำให้ธุรกิจบริการ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการเดินทางหยุดชะงัก ในทางกลับกันธุรกิจออนไลน์ (Online Business) และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) กลับเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่น ธุรกิจอาหาร ธุรกิจค้าปลีก ต้องหันมาใช้ช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มยอดขาย ส่งผลให้การซื้อขายออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ความต้องการโลจิสติกส์สำหรับจัดส่งอาหารและความจำเป็นอื่นๆ สูงขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา ทำให้มูลค่าตลาดของธุรกิจโลจิสติกส์ในประเทศไทยมีแนวโน้มเติบโตตามทิศทางที่เพิ่มขึ้นด้วย สภาวะการณ์ธุรกิจโลจิสติกส์ในประเทศไทย พ.ศ.2563 ในช่วงเวลาการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 พบว่า มูลค่าตลาดธุรกิจส่งพัสดุของไทยมีแนวโน้มเติบโตราว 35%YOY มาอยู่ที่ประมาณ 6.6 หมื่นล้านบาท โดยได้รับปัจจัยสนับสนุนจากการซื้อขายสินค้าผ่านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ที่มูลค่าตลาดยังเติบโตต่อเนื่องราว 17%YOY เป็น 1 แสนล้านบาท การเติบโตดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัลที่นิยมการซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (Online Platform) มากยิ่งขึ้น ทั้งทางเว็บไซต์ เช่น Lazada, Shopee, JD Central, Priceza และการค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อย่าง Facebook, Line และ Instagram รวมถึงหน้าเว็บไซต์ของร้านค้าเอง คาดว่าการขนส่งพัสดุในปี พ.ศ. 2563 จะมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 4 ล้านชิ้นต่อวัน [5] จากความต้องการจัดส่งสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้นดังกล่าวภายใต้การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ของรัฐบาล ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในประเทศไทยเป็นอย่างมากเช่นกัน

ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไปทั่วโลกจากข้อกำหนดและปฏิบัติการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ของรัฐบาลในการปิดกิจการที่ไม่จำเป็น การปิดเมือง (Lockdown) เพื่อปิดกั้นและกักกันโรคระบาด หน่วยงานภาครัฐและเอกชนประกาศใช้มาตรการทำงานจากที่บ้านผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่รู้จักอย่างรวดเร็ว ด้วยคุณลักษณะบางประการของผู้ประกอบการในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการทำงานใหม่ได้ดี ผู้ประกอบการมีความมุ่งมั่นที่จะช่วยให้พนักงานปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงที่เกิดขึ้นในที่ทำงานและสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น พนักงานที่เคยใช้เวลาทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดภายในขอบเขตทางกายภาพขององค์กรต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงานระยะไกลอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการจะสนับสนุนและกระตุ้นประสบการณ์ที่ตอบสนองความต้องการในการจัดแนวทางการทำงานของพนักงานในการตั้งเป้าหมายและการมุ่งสู่เป้าหมาย [6] เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจอย่างต่อเนื่องจนสัมฤทธิ์ผล การเป็นผู้ประกอบการจึงมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมโลจิสติกส์เนื่องจากผู้ประกอบการเป็นผู้คิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ และออกแบบกิจกรรมการให้บริการโลจิสติกส์แก่ลูกค้า [7] ซึ่งอาจช่วยเหลือผู้ประกอบการโลจิสติกส์ให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งนี้ไปได้ด้วยนวัตกรรมที่ช่วยพัฒนาปรับปรุงการให้บริการโลจิสติกส์ใหม่ ๆ หรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับกิจกรรมจัดส่งสินค้า ภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผันผวนจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้ผู้บริโภคได้รับการจัดส่งสินค้าอย่างเพียงพอตามความต้องการ นำไปสู่การเคลื่อนย้ายเศรษฐกิจจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่งภายในประเทศและจากภายในประเทศไปยังต่างประเทศทั่วโลกเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจต่อไป

นิยามศัพท์

อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ หมายถึง การกระทำที่เป็นอิสระของบุคคลหรือองค์การในการสร้างความคิดที่แสดงความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ

นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ หมายถึง บริการโลจิสติกส์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ หรือการปรับปรุงบริการโลจิสติกส์ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อลูกค้า

การจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ หมายถึง การเคลื่อนย้ายและการขนส่งสินค้าในธุรกิจโลจิสติกส์ที่มีความตรงเวลา ถูกต้อง และรวดเร็ว

ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ หมายถึง บริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์บุคคลที่สาม (Third-Party Logistics: 3PL) มุ่งตอบสนองความต้องการของลูกค้า เพื่อประสิทธิภาพของกิจกรรมขนส่งตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางให้ตรงเวลา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ภายใต้การแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาเส้นทางอิทธิพลระหว่างอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ภายใต้การแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

อุตสาหกรรมโลจิสติกส์เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากระบบขนส่งโลจิสติกส์ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของธุรกิจการค้าและการบริการในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การผลิตจนกระทั่งสินค้าและบริการเหล่านั้นเดินทางถึงผู้บริโภค ผลการดำเนินงานโลจิสติกส์เป็นความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่าง ๆ ทั้งในด้านการค้าระหว่างประเทศ ด้านการเป็นศูนย์กลางการเติบโตทางเศรษฐกิจ ปัจจุบันอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในเสาหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งการเติบโตของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) ที่ทำให้บริการโลจิสติกส์จัดส่งถึงบ้านเติบโตอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ผ่านมา [8] ด้วยวิกฤติการแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้อุตสาหกรรมโลจิสติกส์ได้รับผลกระทบอย่างกะทันหันด้วยระดับความต้องการที่พิสูจน์แล้วว่ายากต่อการตอบสนอง [9] เนื่องจากความต้องการบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านเพิ่มสูงขึ้น ทุกองค์การในห่วงโซ่อุปทานจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเติมสินค้าของตนเอง [10] ซึ่งได้สร้างความท้าทายใหม่ให้กับผู้ประกอบการโลจิสติกส์ต้องรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว

ด้วยคุณลักษณะบางประการของผู้ประกอบการในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการทำงานใหม่ได้ดีขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การให้ความสำคัญกับอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Autonomy) เพื่อเผชิญกับความไม่แน่นอนของสถานการณ์ใหม่ ๆ ในเชิงรุกนั้นสามารถเสริมสร้างแรงบันดาลใจในการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ที่ไม่หยุดนิ่ง [11] ดังเช่นจากสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องเสริมสร้างแรงบันดาลใจจากการดำเนินงานด้วยการใช้เทคโนโลยีการขนส่งใหม่ ๆ หรือสร้างสรรค์วิธีการให้บริการใหม่ ๆ จนกลายเป็นนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (Logistics Innovation) ที่จะช่วยพัฒนาปรับปรุงผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ด้านการจัดส่งสินค้า (Logistics Delivery) ให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อพัฒนาโมเดลมาตรฐานและโมเดลโครงสร้างที่สำคัญ 3 แนวคิด คือ อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งโลจิสติกส์ รายละเอียดดังต่อไปนี้

อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Autonomy) หมายถึง การกระทำที่เป็นอิสระของบุคคลหรือองค์การในการสร้างความคิดที่แสดงความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่ประสบความสำเร็จ การส่งเสริมให้สมาชิกในองค์การพัฒนาความคิดริเริ่มของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการ [6] อิสรภาพ (Autonomy) คือความต้องการของผู้คนในการรับรู้ว่าจะพวกเขามีทางเลือก สิ่งที่ทำพวกเขากำลังทำอยู่นั้นเป็นความตั้งใจของพวกเขาเอง และเป็นที่มาของการกระทำของพวกเขาเองด้วยความรู้สึกเป็นเจ้าของ ในบริบทขององค์การยังแสดงถึงการกระจายอำนาจไปยังหน่วยปฏิบัติการย่อยในการ

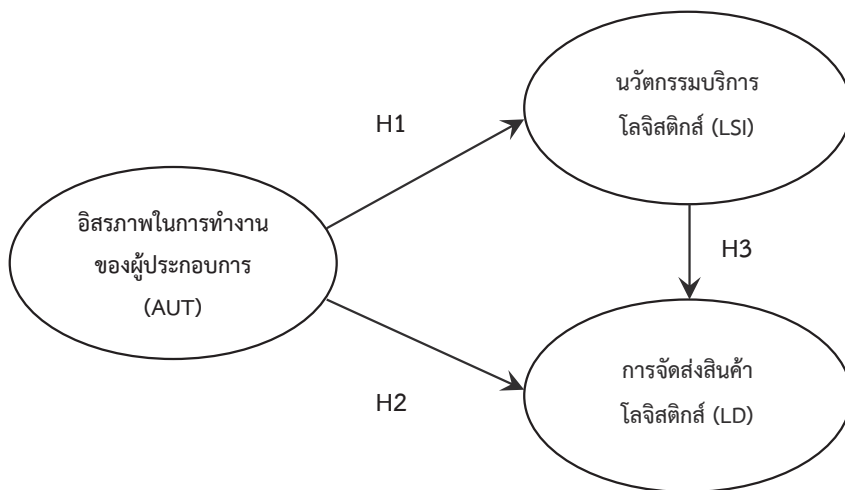
ตัดสินใจและการกำหนดเป้าหมายขององค์กร [12] อย่างไรก็ตามมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เช่น การปิดเมือง (Lockdown) การเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การหยุดอยู่บ้าน (Staying at Home) และการทำงานจากที่บ้าน (Working from Home) เป็นปัจจัยภายนอกที่กดดันให้องค์กรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับทำให้กระบวนการดำเนินงานที่มีอยู่เป็นอัตโนมัติภายใต้วิกฤตดังกล่าวส่งผลให้พนักงานมีอิสรภาพในการทำงานมากขึ้น เมื่อเผชิญกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่คาดเดาได้ยาก การปรับปรุงบทบาทที่ชัดเจนสำหรับพนักงานด้วยอิสรภาพในการทำงาน การตัดสินใจ การใช้อำนาจซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้เป็นครั้งคราวที่สามารถทำให้สมาชิกในองค์กรมุ่งเน้นการทำงานให้สำเร็จมากกว่าที่จะกังวลเกี่ยวกับขีดจำกัดของอำนาจหน้าที่ของตน [6]

นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Innovation) หมายถึง บริการโลจิสติกส์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ หรือการปรับปรุงบริการโลจิสติกส์ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อลูกค้า [13] จากการทบทวนวรรณกรรมได้สำรวจความสำคัญของนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ เพื่อให้ได้ความได้เปรียบในการแข่งขัน [14] การพัฒนาความจงรักภักดีของลูกค้า การเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งมีความต้องการของลูกค้ากลไกของตลาด อย่างไรก็ตามนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์เป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรมโลจิสติกส์ซึ่งเป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ บริการใหม่ ๆ กระบวนการใหม่ ๆ และแนวคิดใหม่ ๆ ที่ใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานโลจิสติกส์ [14] โดยมีคุณลักษณะอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนา นวัตกรรมโลจิสติกส์ ซึ่งในทศวรรษที่ผ่านมา นวัตกรรมโลจิสติกส์ได้รับความสนใจจากนักวิจัยเพิ่มมากขึ้น ช่วยเพิ่มความเข้าใจระบบโลจิสติกส์ในอดีตตลอดจนกระบวนการโลจิสติกส์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริษัทผู้ให้บริการโลจิสติกส์บุคคลที่ 3 (Third-Party Logistics: 3PL) [15]

การจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (Logistics Delivery) หมายถึง ผลการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายการขนส่งสินค้าในธุรกิจโลจิสติกส์ ทั้งดำเนินการจัดส่งขาเข้า (Inbound Logistics) และขาออก (Outbound Logistics) ภายในห่วงโซ่อุปทาน การจัดส่งที่มีความตรงเวลา ถูกต้อง และรวดเร็ว ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีห่วงโซ่อุปทานด้านต่าง ๆ [16] ดังนี้ (1) การเปิดเผยข้อมูล และความโปร่งใสของข้อมูลในห่วงโซ่อุปทาน สามารถเป็นประโยชน์สำหรับบริษัทในการปรับปรุงผลการดำเนินการจัดส่งได้ และเพิ่มความสามารถในการพัฒนาผลการดำเนินการจัดส่งของบริษัท ให้มีความสามารถในการเพิ่มการสั่งซื้อ และการไหลของผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้ผลิตสามารถตัดสินใจตอบสนองในเวลาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการเป็นอย่างดี (2) ความสามารถในการจัดการความรู้ขององค์กรทั่วทั้งห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบริษัทในการปรับปรุงผลการดำเนินการจัดส่ง ด้วยการช่วยให้ผู้ที่ทำการตัดสินใจสามารถตรวจพบการเปลี่ยนแปลงความต้องการได้อย่างรวดเร็วและตรวจสอบพฤติกรรมของลูกค้าตามเวลาจริง ทำให้บริษัทต่าง ๆ สามารถให้บริการลูกค้าได้ดียิ่งขึ้นด้วยบริการจัดส่งสินค้าได้ตรงเวลา (3) การใช้เทคโนโลยีที่สามารถเพิ่มการเชื่อมต่อห่วงโซ่อุปทานของบริษัทในเครือข่ายห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งสามารถส่งเสริมการแบ่งปันข้อมูลและการประสานงานภายในห่วงโซ่อุปทาน การแบ่งปันข้อมูลอย่างทันท่วงทีจะช่วยเพิ่มความเร็วในการตัดสินใจและส่งผลให้ระยะเวลาในการขายลดลงและเพิ่มผลการดำเนินการจัดส่งได้มากขึ้น

กรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบความสัมพันธ์ระหว่างอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Autonomy อักษรย่อ AUT) นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Innovation อักษรย่อ LSI) และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (Logistics Delivery อักษรย่อ LD) โดยอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการขับเคลื่อนความยืดหยุ่นและความคิดสร้างสรรค์ โดยความยืดหยุ่นช่วยให้บริษัทสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เร็วขึ้น ในขณะที่ความคิดสร้างสรรค์ขับเคลื่อนนวัตกรรม [17] ขณะที่นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์สามารถปรับปรุงผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ด้านการจัดส่งให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น [14] อีกทั้งอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการยังสามารถทำให้พนักงานระดับปฏิบัติการมีอำนาจในการตัดสินใจและเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ [12] ทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ [18] อย่างไรก็ตามอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ ทั้ง 3 แนวคิดดังกล่าว ยังไม่พบว่ามีการศึกษาร่วมกันในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ และภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจผันผวนจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่การเคลื่อนย้ายสินค้าตามความต้องการของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วถูกต้องมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัยเพื่อทดสอบโครงสร้างความสัมพันธ์และเส้นทางอิทธิพลดังภาพที่ 1 และสมมติฐานการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐาน H1: อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์

สมมติฐาน H2: อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์

สมมติฐาน H3: นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (1) บริษัทประกอบธุรกิจโลจิสติกส์สัญชาติไทยที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์ ISO 9001 จากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ จำนวน 512 บริษัท (2) บริษัทธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์ต่างชาติที่เข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย จำนวน 336 บริษัท (3) บริษัทสมาชิกกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ประเภทธุรกิจให้บริการโลจิสติกส์ จำนวน 164 บริษัท รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,012 บริษัท ซึ่งเป็นบริษัทประกอบธุรกิจโลจิสติกส์ที่อยู่ในฐานข้อมูลเว็บไซต์ระดับชาติและนานาชาติที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการให้บริการโลจิสติกส์ระดับสากลที่มีความทันสมัย แสดงถึงมีความเป็นนวัตกรรมขององค์กร

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลกับประชากรทั้งหมด 1,012 บริษัท กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ประกอบการ/ผู้บริหาร/ประธานกรรมการ หรือตัวแทนผู้ที่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของบริษัทธุรกิจโลจิสติกส์ บริษัทละ 1 ท่าน เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 5 เดือน สรุปรายงานแบบสอบถามที่สามารถใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ จำนวน 322 ตัวอย่าง อยู่ในเกณฑ์กลุ่มตัวอย่าง 300 ตัวอย่าง ซึ่งมีความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์อยู่ในระดับดีสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง [19]

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ด้วยวิธีการส่ง 2 ช่องทาง คือ (1) ส่งทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์โดยแนบลิงก์แบบสอบถามออนไลน์ พร้อมทั้งแบบสอบถามรูปแบบไฟล์ pdf และจดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูล (2) ส่งทางไปรษณีย์พร้อมจดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูล เป็นเวลา 5 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2563 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2563 ทั้งนี้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวอยู่ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย โดยวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2563 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้มีประกาศให้โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส COVID-19 เป็นโรคระบาด [1] ซึ่งรัฐบาลไทยได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 ในทุกเขตท้องที่ทั่วประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2563 ซึ่งข้อกำหนดและข้อปฏิบัติมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในการปิดประเทศ/ปิดเมือง เป็นการยกระดับมาตรการในการสกัดกั้นของโรคระบาดโดยการควบคุมถึงการจำกัดการเดินทาง ยกเลิกกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ ปิดบริการทุกอย่างยกเว้นที่จำเป็น ได้แก่ ร้านอาหาร ร้านยา ธนาคาร รวมถึงการกักตัวเองภายในบ้าน ทำให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนประกาศใช้มาตรการทำงานจากที่บ้านผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงมาตรการการเว้นระยะห่างทางสังคม และต่อมาได้ขยายระยะเวลากักตักใช้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินดังกล่าวออกไปเป็นคราวที่ 3 จนถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2563

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม นำข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างแบบสอบถาม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งเป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Autonomy) พัฒนาคำถามจาก Shan et al. [12]; Karimi and Walter [20]; Mapalala [21] ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้หรือข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 2 นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Innovation) พัฒนาคำถามจาก Chu et al. [5] ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้หรือข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ

ส่วนที่ 3 การจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (Logistics Delivery) พัฒนาคำถามจาก Yu, Cadeaux and Song [22]; Wang [16] ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้หรือข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ

แบบสอบถามให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นโดยให้คะแนนเป็นตัวเลขด้วยการประมาณค่า 7 ระดับ (Seven-Pointed Likert Scale) การให้คะแนนตัวแปร กำหนดช่วงออกเป็น 7 ระดับ คือ โดย 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 7 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีการหาค่าเฉลี่ยคะแนนในแต่ละระดับความคิดเห็นและนำค่าเฉลี่ยมาจัดช่วงคะแนนในการแปลความหมายของความคิดเห็นแต่ละระดับ โดยกำหนดความกว้างของอันตรภาคชั้นเป็น 5 ระดับ เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจความหมายของแต่ละตัวแปร

การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 ท่าน ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC แต่ละข้อคำถามมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.5 - 1 และมีค่าเฉลี่ยรวมทุกข้อเท่ากับ 0.94 ซึ่งมากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่าข้อคำถามสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหา และสอดคล้องกับจุดประสงค์การประเมิน [23]

ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

การทดสอบความเชื่อมั่นด้วยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทประกอบธุรกิจโลจิสติกส์ จำนวน 30 บริษัท จากนั้นวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่า อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ มีค่าเท่ากับ 0.835 นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ มีค่าเท่ากับ 0.920 และการจัดส่งโลจิสติกส์ มีค่าเท่ากับ 0.894 ซึ่งมีความมากกว่า 0.700 แสดงว่าโมเดลมาตรวัดมีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับดี [24]

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model)

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) เพื่อค้นหาโครงสร้างตัวบ่งชี้ซึ่งองค์ประกอบที่เหมาะสมกับการวัดตัวแปรแฝงหรือปัจจัยของอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์

2.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อยืนยันตัวบ่งชี้ซึ่งองค์ประกอบของตัวแปรที่สังเกตได้ในโมเดลมาตรวัด (Measurement Model) และโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Model) ของอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์

2.3 การวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทำการศึกษาทั้งขนาดและทิศทางอิทธิพลด้วยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย หรือสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) ทั้งอิทธิพลรวม (Total Effect: TE) อิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (The Exploratory Factor Analysis)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้หรือข้อคำถามของตัวแปรแฝงหรือปัจจัย ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อค้นหาโครงสร้างที่เหมาะสมกับการวัดตัวแปรแฝงหรือปัจจัยนั้น ๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยเพื่อระบุปัจจัยที่เป็นไปได้ เลือกตัวแปร สรุปข้อมูลความตรงเชิงโครงสร้างเพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักวิธีการหมุนแกนแบบ Varimax เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละปัจจัยหรือตัวแปรแฝง [25] ที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมทั้ง 3 แนวคิด ได้แก่ อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า ค่าสถิติ KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) เท่ากับ 0.792 หมายความว่าโมเดลนี้สามารถอธิบายองค์ประกอบของปัจจัยหรือตัวแปรแฝงอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) ได้ร้อยละ 79.20 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ส่วนผลการวิเคราะห์ค่า Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่า p-value เท่ากับ 0.000) จึงสรุปได้ว่าข้อมูลมีความเหมาะสมกับการจัดกลุ่มตัวแปรนั้น ๆ โดยค่า Communalities มีค่าสูงกว่า 0.4 เป็นค่าที่ยอมรับได้ในการวิจัยเชิงสังคมศาสตร์ [26] และมีความแปรปรวนสะสมที่สามารถอธิบายได้ด้วยองค์ประกอบที่ต่อเมื่อ Eigen value มีค่ามากกว่า 1 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80.78 สรุปผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor loading) มากกว่า 0.6 พบว่าสามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบของปัจจัยซึ่งประกอบไปด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Autonomy อักษรย่อ AUT) ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้หรือข้อคำถาม AUT1, AUT2 และ AUT3

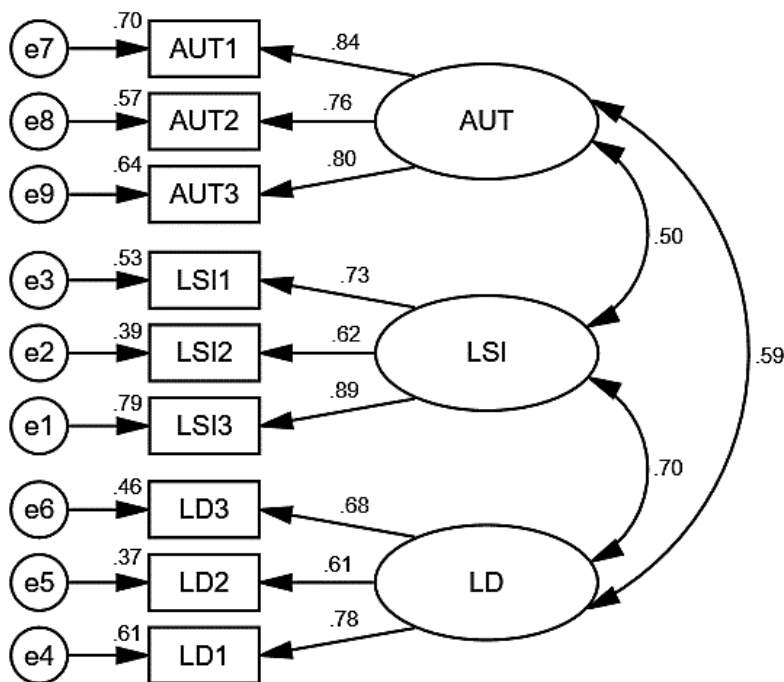
นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Innovation อักษรย่อ LSI) ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้หรือข้อคำถาม LSI1, LSI3 และ LSI3

การจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (Logistics Delivery อักษรย่อ LD) ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้หรือข้อคำถาม LD1, LD2 และ LD3

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพรรณนา พบว่า อีสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.69 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.931 หมายความว่าบริษัทที่มีอีสรภาพในการทำงานอยู่ในระดับดี นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.54 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.930 หมายความว่าบริษัทที่มีความเป็นนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์อยู่ในระดับดี และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.57 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.854 หมายความว่า บริษัทที่มีการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์อยู่ในระดับดี

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis)

จากภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลมาตรฐานวัดโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่สังเกตได้ภายในตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปรที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ อีสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.665$, RMSEA = 0.064, GFI = 0.949, CFI = 0.971, NFI = 0.933, IFI = 0.972, TLI = 0.957 รายละเอียดค่าสถิติที่เกี่ยวข้องดังตารางที่ 1

$\chi^2/df = 1.665$, P-value = 0.022, RMSEA = 0.064, GFI = 0.949, CFI = 0.971, NFI = 0.933

ภาพที่ 2 โมเดลมาตรฐานวัด

การตรวจสอบความตรงเชิงลู่เข้า (Convergent Validity) ด้วยการพิจารณาค่าน้ำหนักของคำถามในองค์ประกอบทุกตัว มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มีค่า t value มากกว่า 1.96 ความหมายว่า Lamda (λ) มีค่าแตกต่างจาก 0 จึงสรุปได้ว่า โมเดลมาตรวัดการมีความตรงเชิงลู่เข้า

ตารางที่ 1 ค่าสถิติผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลมาตรวัด

Cons tructs	Items	Factor Loading	t value	Sig	R ²	CR	AVE	Conbach's Alpha
AUT						0.840	0.637	0.853
	AUT1	0.837	9.375	0.000***	0.701			
	AUT2	0.756	9.649	0.000***	0.572			
	AUT3	0.800	10.348	0.000***	0.640			
LSI						0.796	0.570	0.841
	LSI1	0.730	9.369	0.000***	0.532			
	LSI2	0.621	7.332	0.000***	0.386			
	LSI3	0.890	7.227	0.000***	0.792			
LD						0.732	0.479	0.794
	LD1	0.782	0.449	0.000***	0.612			
	LD2	0.606	6.637	0.000***	0.367			
	LD3	0.678	7.226	0.000***	0.459			

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง (Composite Reliability or Construct Reliability: CR) จากผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นรวมของตัวแปร คือการพิจารณาค่า CR ของอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) เท่ากับ 0.840 นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) เท่ากับ 0.796 การจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) เท่ากับ 0.732 ซึ่งมากกว่า 0.7 [27] และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) คือการพิจารณาค่า AVE ของของอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) เท่ากับ 0.637 นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) เท่ากับ 0.570 ซึ่งมากกว่า 0.5 [28] แสดงว่าค่าผิดพลาดจากการวัด จะส่งผลต่อความแปรปรวนของตัวแปรชี้วัดน้อยกว่าตัวแปรแฝงที่กำลังวัด ส่วนการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่า AVE เท่ากับ 0.479 ซึ่งน้อยกว่า 0.5 จึงพิจารณาค่า CR ของการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่าเท่ากับ 0.732 ซึ่งมากกว่า 0.7 แสดงว่าโมเดลมาตรวัดการจัดส่งสินค้ามีความน่าเชื่อถือ [27] ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ ค่า R² ของข้อคำถามในองค์ประกอบทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.3 ค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ของข้อคำถามในองค์ประกอบทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.6 [19]

การตรวจสอบความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) รายละเอียดดังตารางที่ 2

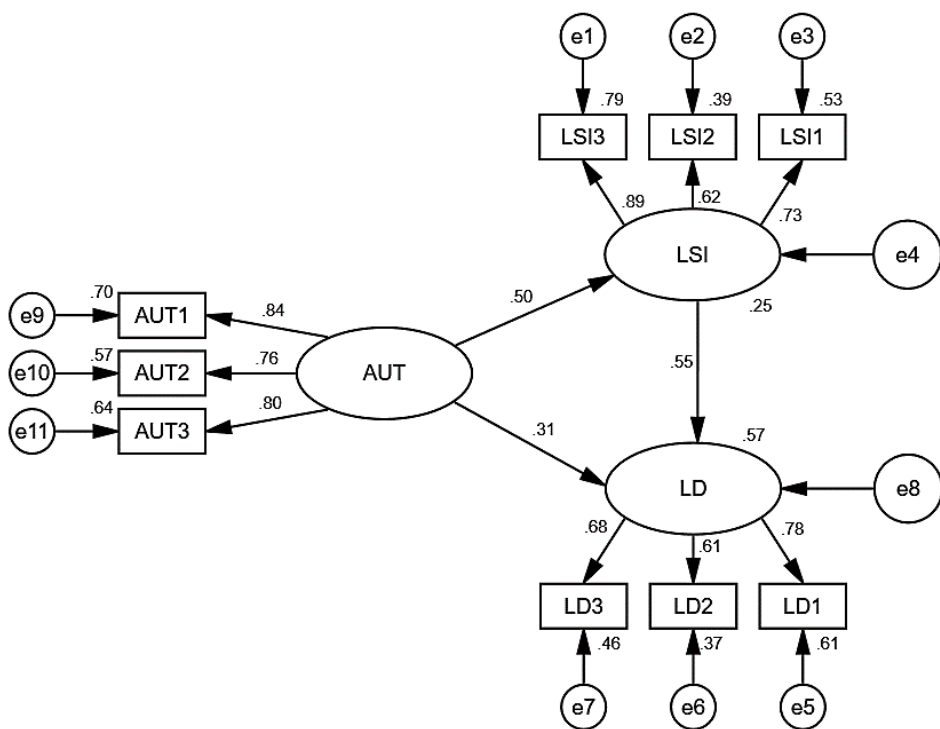
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนก

Constructs	CR	AVE	AUT	LSI	LD
AUT	0.840	0.637	0.798		
LSI	0.796	0.570	0.501	0.755	
LD	0.732	0.479	0.585	0.704	0.692

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความตรงเชิงจำแนกโมเดลมาตรวัดตัวแปรแฝงทั้ง 3 ตัว อีสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) พบว่า เมื่อทำการเปรียบเทียบค่ารากที่สองของ AVE ของแต่ละตัวแปรกับค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนั้นกับตัวแปรอื่น ๆ โดยมีค่ารากที่สองของ AVE ที่สูงกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แสดงว่าโมเดลมาตรวัดมีความตรงเชิงจำแนกดี สามารถแบ่งแยกแต่ละตัวแปรอย่างชัดเจน [19] อย่างไรก็ตามการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่ารากที่สองของ AVE เท่ากับ 0.692 ซึ่งน้อยกว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) กับการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.704 โดยพิจารณาความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง ค่า CR มีค่าเท่ากับ 0.732 ซึ่งมากกว่า 0.7 ก็เพียงพอ [28]

การวิเคราะห์โมเดลโครงสร้าง

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้าง พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2/df = 1.665$, RMSEA = 0.064, GFI = 0.949, CFI = 0.971, NFI = 0.933, IFI = 0.972, TLI = 0.957 สรุปได้ว่าตัวแปรในโมเดลสมการเชิงโครงสร้างอิทธิพลของอีสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้า มีความสอดคล้องกลมกลืนเป็นไปตามเกณฑ์ค่าสถิติที่คาดหวัง นั่นหมายความว่าโมเดลมาตรวัดนี้มีความเที่ยงตรง (Validity)

$\chi^2/df = 1.665$, P-value = 0.022, RMSEA = 0.064, GFI = 0.949, CFI = 0.971, NFI = 0.933

ภาพที่ 3 โมเดลโครงสร้าง

การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ของอิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลโดยรวม (TE) ระหว่างตัวแปรโมเดลสมการโครงสร้าง

ตัวแปรตาม	ตัวแปรเหตุ						R ²
	AUT			LSI			
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	
LSI	0.501**		0.501**				0.251
LD	0.310**	0.275**	0.585**	0.549**		0.549**	0.568

หมายเหตุ: * = $p < 0.05$, ** = $p < 0.01$

จากตารางที่ 3 พบว่า อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลในระดับสูง (DE = 0.501, $p < 0.01$) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) เท่ากับ 0.251 หมายความว่า ร้อยละ 25.10 ของค่าความแปรปรวนของนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) ขณะเดียวกันอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่ง

สินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลในระดับปานกลาง ($DE = 0.310, p < 0.01$) อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) ผ่านนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลในระดับปานกลาง ($IE = 0.275, p < 0.01$) เมื่อพิจารณาอิทธิพลโดยรวม พบว่า อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) มีอิทธิพลโดยรวมเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลในระดับสูง ($TE = 0.585, p < 0.01$) ขณะที่นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลในระดับสูง ($DE = 0.549, p < 0.01$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.568 หมายความว่าร้อยละ 56.80 ของค่าความแปรปรวนของการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) สามารถถูกอธิบายและทำนายโดยอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) และนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI)

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย พบว่า ผู้ประกอบการโลจิสติกส์มีผลการดำเนินการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ ภายใต้การแพร่ระบาดเชื้อไวรัส COVID-19 ในประเทศไทย อยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.57 ($SD=0.854$) มีอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการอยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.69 ($SD=0.931$) และมีความเป็นนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์อยู่ในระดับดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.54 ($SD=0.930$) โดยสามารถอภิปรายผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังต่อไปนี้

สมมติฐาน H1: อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ ผลการวิจัยพบว่า อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐาน (γ) เท่ากับ 0.501 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.01$ ซึ่งผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานการวิจัย H1 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Johanssen et al. (2015) ที่พบว่า อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมให้เกิดขึ้นได้ จากการส่งเสริมให้พนักงานในองค์กรพัฒนาความคิดริเริ่มของผู้ประกอบการ พัฒนาขีดความสามารถขององค์กรในการปรับปรุงสินค้าและบริการที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไป [6] สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ไม่ว่าจะพัฒนาขึ้นจากภายในองค์กรหรือนำมาใช้จากองค์กรอื่น ๆ ก็ตาม [14]

สมมติฐาน H2: อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ ผลการวิจัยพบว่า อิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ (AUT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐาน (γ) เท่ากับ 0.310 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.01$ ซึ่งผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานการวิจัย H2 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Shan et al. (2015) ที่พบว่า อิสรภาพในการทำงานทำให้หน่วยปฏิบัติงานมีอำนาจสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการและทันเวลาในการแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น อีกทั้งเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน ความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร และความมุ่งมั่นในการทำงานที่ส่งเสริมให้การจัดส่งสินค้ามีความยืดหยุ่น สะดวก และรวดเร็ว [12]

สมมติฐาน H3: นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ (LSI) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ (LD) มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.549 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.01$ ซึ่งผลการวิจัยยอมรับสมมติฐานการวิจัย H3 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Grawe et al. (2015) นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์มีความสำคัญกับผู้ประกอบการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน สามารถปรับปรุงและเพิ่มผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ให้ดีขึ้นด้วยต้นทุนที่ลดลงจากการพัฒนาวิธีการจัดส่งสินค้าใหม่ ๆ ที่ดีขึ้น [14]

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการโลจิสติกส์

1. ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ควรส่งเสริมให้พนักงานหรือทีมงานมีอิสรภาพในการทำงาน โดยกระจายอำนาจไปยังหน่วยปฏิบัติงาน/ทีมงานในการเข้าถึงข้อมูล เพิ่มขีดความสามารถในการตัดสินใจให้สามารถแก้ไขปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน ซึ่งอิสรภาพในการทำงานเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จแม้จะดำเนินงานในสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนสูงและต้องตอบสนองต่อความต้องการสภาพแวดล้อมนั้นๆ อีกทั้งเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง [20] แนวทางการส่งเสริมอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีการลงทุนในระบบการตัดสินใจแบบกระจายอำนาจ การฝึกอบรม และการออกแบบกระบวนการทางธุรกิจใหม่ [6] เช่น การกระจายอำนาจให้หน่วยปฏิบัติการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการและทันเวลาเพื่อแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้พนักงานปรับตัวเพื่อความเป็นอยู่ที่ยืดหยุ่นในสภาพแวดล้อมการทำงานภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 หรือโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งการเสริมสร้างพฤติกรรมอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการไม่ได้เป็นเพียงการปล่อยให้พนักงานปฏิบัติงานเพียงลำพัง โดยพื้นฐานแล้วจะต้องระบุกฎเกณฑ์และทิศทางที่ชัดเจนของผลการดำเนินงานที่คาดหวังขององค์กรด้วย

2. ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ควรเสริมสร้างความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์เพื่อจะได้เปรียบในการแข่งขัน เนื่องจากอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ไม่ใช่ตลาดเกิดใหม่อีกต่อไป แม้ว่าผู้ส่งสินค้าส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมการผลิตและการค้าปลีกสามารถให้บริการโลจิสติกส์เป็นของตนเอง แต่ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในฐานะผู้ให้บริการโลจิสติกส์บุคคลที่สามยังมีโอกาสสร้างตลาดใหม่ได้ด้วยนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ เช่น การพัฒนาปรับปรุงระบบการสื่อสารกับลูกค้าตลอดเวลา สามารถลดปัญหาด้านการบริการโลจิสติกส์ และลดความผิดพลาดจากความคาดหวังของลูกค้าได้ [18] นำมาซึ่งการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 หรือโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

3. ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ควรสร้างความพึงพอใจต่อการทำงานและความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า การจัดอุปนิสัยเดิม ๆ หรือพฤติกรรมของพนักงานที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ของกิจกรรมโลจิสติกส์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 หรือโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต อีกทั้ง

ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ควรเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นสำหรับเรียนรู้และเข้าใจพฤติกรรมลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา [13] โดยนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนานวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ด้านการจัดส่งสินค้า เช่น ระบบบริการติดตามออนไลน์ที่ถูกลำนำใช้อย่างแพร่หลายในบริษัทขนส่งเพื่อให้ข้อมูลที่ต้องการและตามเวลาจริง เพื่อช่วยลดความล่าช้าในการจัดส่ง [18] กระบวนการปฏิบัติตามคำสั่งซื้อ และการจ้างพนักงานใหม่เพื่อรับการฝึกอบรมในด้านการรับคำสั่งซื้อและการจัดส่งถึงบ้าน [10] สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นระหว่างการขนส่งได้ทันเวลา และทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการโลจิสติกส์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะทางวิชาการสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำโมเดลสมการโครงสร้างของอิสรภาพในการทำงานของผู้ประกอบการ นวัตกรรมบริการโลจิสติกส์ และการจัดส่งสินค้าโลจิสติกส์ ไปศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นที่การจัดส่งสินค้ามีความสำคัญในการดำเนินธุรกิจ เช่น อุตสาหกรรมเกษตร และอุตสาหกรรมอาหาร เป็นต้น
2. ควรศึกษาค้นคว้าปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดส่งสินค้าในกิจกรรมโลจิสติกส์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือ แก้ไขปัญหา ปรับตัวในสภาพเศรษฐกิจที่หยุดชะงักภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- [1] World Health Organization. (2020, March 12). WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>.
- [2] Donthu, N., & Gustafsson, A. (2020). Effects of COVID-19 on business & research. *Journal of Business Research*, 117, 284-289.
- [3] World Trade Organization. (2020, October 3). Trade set to plunge as COVID-19 pandemic upends global economy. https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm.
- [4] Fiscal Policy Office of Thailand. (2020, August 7). Thailand's economic outlook 2020. <http://www.fpo.go.th/main/Economic-report/Thailand-Economic-Projections/13242.aspx>. (In Thai)
- [5] Jaenglom, K. & Tantipidok, P. (2020, September 20). Transport & logistics 2020. *Industry Review 2020*. https://www.scbeic.com/th/detail/file/product/6563/fjvy8kf8dv8/EIC_Industry-review_parcel_20200120.pdf. (In Thai)
- [6] Johanssen, M., Keränen, J., Hinterhuber, L., & Andersson, L. (2015). Value assessment & pricing capabilities-how to profit from value. *Journal of Revenue & Pricing Management*, 14(3), 178-197.

- [7] Cui, L., Su, S. I. I., & Hertz, S. (2012). Logistics innovation in China. *Transportation Journal*, 51(1), 98-117.
- [8] Jara, M., Vyt, D., Mevel, O., Morvan, T. & Morvan, N. (2018). Measuring customers benefits of click & collect. *Journal of Services Marketing*, 32(4), 430-442.
- [9] Bhattarai, A. (2020, April 16). Grocery delivery was supposed to be the ultimate pandemic lifeline: but it's falling short. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/business/2020/04/15/grocery-delivery-coronavirus>.
- [10] Dodds, L. (2020, April 13). Amazon hires another 75,000 staff to cope with Covid-19 demand. *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/technology/2020/04/13/amazon-hires-another-75000-staff-cope-covid-19-demand>
- [11] Gawke, J. C., Gorgievski, M. J., & Bakker, A. B. (2017). Employee intrapreneurship & work engagement: a latent change score approach. *Journal of Vocational Behavior*, 100, 88-100.
- [12] Shan, P., Song, M., & Ju, X. (2015). Entrepreneurial orientation & performance: is innovation speed a missing link? *Journal of Business Research*, 69(1), 683-690. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.08.032>.
- [13] Chu, Z., et al. (2018). Logistics service innovation by third party logistics providers in China: aligning Guanxi & organization structure. *Transportation Research Part E*, 118, 291-307. <https://doi.org/10.1016/j.tre.2018.08.007>.
- [14] Grawe, S. J., Daugherty, P. J., & Ralston, P. M. (2015). Enhancing dyadic performance through boundary spanners & innovation: an assessment of service provider-customer relationship. *Journal of Business Logistics*, 36(1), 88-101.
- [15] Tanskanen, K., Holmström, J., & Öhman, M. (2015). Generative mechanisms of adoption of logistics innovation: the case of on-site shops in construction supply chains. *Journal of Business Logistics: Strategic Supply Chain Research*, 36(2), 139-159. <https://doi.org/10.1111/jbl.12089>.
- [16] Wang, G., et al. (2016). Big data analytic in logistics & supply chain management: certain investigations for research & applications. *International Journal Production Economics*, 176(2016), 98-110. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijpe.2016.03.014>.
- [17] Lumpkin, G. T., & Dess, G. G. (2009). Understanding & measuring autonomy: an entrepreneurial orientation perspective. *entrepreneurship Theory & Practice*, 33(1), 47-69. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2008.00280.x>.

- [18] Wang, M., Jie, F., & Abareshi, A. (2015). Evaluating logistics capability for mitigation of supply chain uncertainty & risk in the Australian courier firms. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 27(3), 486-498. <https://doi.org/10.1108/APJML-11-2014-0157>.
- [19] Hair, J. F., Jr., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis*. (7th ed). Pearson Education.
- [20] Karimi, J. & Walter, Z. (2016). Corporate entrepreneurship, disruptive business model innovation adoption, & its performance: the case of the newspaper industry. *Long Range Planning*, 49, 342-360.
- [21] Mapalala, M. J. (2017). *Examining the relationship between entrepreneurial orientation & organization performance: the moderating role of organizational learning*. (Doctor of Philosophy Dissertation). Organizational Leadership, Regent University, USA.
- [22] Yu, K., Cadeaux, J., & Song, H. (2016). Flexibility & quality in logistics & relationship. *Industrial Marketing Management*, 62, 211-225. <http://dx.doi.org/10.1016/j.indmarman.2016.09.004>.
- [23] Rowinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal for Educational Research*, 2.
- [24] Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. (3rd ed). McGraw-Hill.
- [25] Chang, C. H., & Lai, P. L. (2017). An evaluation of logistics policy enablers between Taiwan & the UK. *Maritime Business Review*, 2(1), 2-20. <https://doi.org/10.1108/MABR-09-2016-0018>.
- [26] Carmines, E. G. & Zeller, R. A. (1980). *Reliability & Validity Assessment*. SAGE Publications.
- [27] Costello, A. B., & Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research, & Evaluation*, 10(7), 1-9. <https://doi.org/10.7275/jyj1-4868>.
- [28] Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables & measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.

การจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019
Managing Music and Art Activities for the Elderly During
the COVID-19 Pandemic

นัฐิกา สุนทรณผล^{1*}

Nuttika Soontorntanaphol^{1*}

¹ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ 10110

¹ Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand, 10110

* Corresponding author: E-mail address: nuttikas@gs.wu.ac.th

(Received: June 18, 2021; Revised: December 26, 2021; Accepted: December 31, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุ และศึกษาผลการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) กรณีศึกษา มูลนิธิบ้านสุทธवासเฉลิมพระเกียรติฯ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ มูลนิธิบ้านสุทธवासเฉลิมพระเกียรติฯ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ จำนวน 8 แผน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน สำคัญ คือ ขั้นการเตรียมการและวางแผน ขั้นการจัดกิจกรรม และขั้นสรุปผลกิจกรรม พบว่า การอบรม มอบหมายให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุทำหน้าที่จัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ดูแลช่วยเหลือ และชี้แนะผู้สูงอายุขณะทำกิจกรรม และเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุโดยตรง เป็นผลให้ข้อมูลที่ได้รับเป็นข้อเท็จจริงมากกว่าการที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลเอง เพราะผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความเข้าใจในลักษณะนิสัย พฤติกรรมของผู้สูงอายุแต่ละท่าน หากผู้วิจัยเข้าไปสอบถามพูดคุยเอง ผู้สูงอายุอาจเกิดความเกรงใจในการตอบคำถาม และให้คะแนนความพึงพอใจแบบลำเอียง อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ค่อยเป็นความจริง จึงกล่าวได้ว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นผู้ช่วยนักวิจัยอีกรูปแบบหนึ่ง และผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะภาพรวมในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ผู้สูงอายุ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

This study aims at studying the process of managing music and art activities for the elderly and investigating the results of the activities during the COVID-19 pandemic as a case study of Baan Sudthavas Chalerm Prakiatr Foundation. The sample were 5 elderly caretakers from Baan Sudthavas Chalerm Prakiatr Foundation, Ongkharak District, Nakhon Nayok Province. The research instruments were 8 action plans for music including art activities and questionnaire items about the participants' satisfactions towards the activities. The study revealed that the processes of music and art activities during the COVID-19 pandemic consisted of the following 3 key steps; preparation and planning, workshop, and activity wrap-up. The research also showed that elderly caretakers could act as a researcher who needed to facilitate music and art activities, assisted and guided the elderly throughout the sessions. In addition, instead of the researchers collecting the data themselves, having the caregivers directly collect the data could, to some extent, result in valid data as the caregivers had a better understanding on each of elderly's personality and behaviour. If the researchers talked with the elderly, they tended to be scared of answering the questions and biased

against satisfaction score. This might cause the information to be unrealistic. With the processes, it was found that the elder caregivers could be research assistants as well. In addition, overall, the elderly were also satisfied with the music and art activities at a very satisfying level.

Keywords: Music and Art activity, Elderly, Corona Virus 2019

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ในปี พ.ศ. 2564 จะมีผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปี เกิน 20% ของจำนวนประชากรทั้งหมด และภายในปี พ.ศ. 2578 คาดการณ์ว่าจะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ปัจจุบันประชากรของประเทศไทยที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป มีจำนวน 4,764,684 คน เป็นเพศชาย 1,804,914 คน คิดเป็น 38% เพศหญิง 2,959,770 คน คิดเป็น 62% กระจายอยู่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร 425,847 คน ปริมณฑล 380,612 คน ภาคกลางยกเว้น กทม.และปริมณฑล 241,023 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1,547,872 คน ภาคเหนือ 977,312 คน ภาคใต้ 591,581 คน ภาคตะวันออก 311,557 คน และภาคตะวันตก 288,881 คน และเมื่อคิดตามสัดส่วนของประชากรผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนถึง 7.25% ของประชากรทั้งหมด [1] เมื่อมีจำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นความต้องการในด้านต่าง ๆ ก็เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสุขภาพอนามัย ซึ่งเป็นความต้องการที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยสำคัญหลายประการ ทั้งปัจจัยโครงสร้างทางสังคม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ปัจจัยตัวบุคคล ได้แก่ ปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมประเทศ รวมถึงวัยและเพศของบุคคล และปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้และความไม่เท่าเทียมกันในสังคม [2-3] ความต้องการในการได้รับการดูแลจากภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลรอบข้างย่อมมีมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุควรจะได้รับคือ การจัดสวัสดิการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้แต่ภาคประชาชนในชุมชน [4]

ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) จากฐานข้อมูลรายงาน COVID - 19 ณ วันที่ 2 มิถุนายน 2563 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมทั้งสิ้น 328 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.64 ของผู้ป่วยทั้งหมด ซึ่งเท่ากับ 3,083 ราย โดยจำแนกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น จำนวน 217 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.16 ผู้สูงอายุวัยกลาง จำนวน 86 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.22 และผู้สูงอายุวัยปลาย จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 7.62 และมีจำนวนผู้สูงอายุที่เสียชีวิตเท่ากับ 26 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 45.61 ของผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในทุกช่วงวัย ซึ่งเท่ากับ 58 ราย โดยสัดส่วนการเสียชีวิตในกลุ่มผู้สูงอายุระหว่างเพศชายต่อเพศหญิง เท่ากับ 2.86 : 1 คน และกลุ่มวัยสูงอายุมีอัตราป่วยตาย เท่ากับร้อยละ 8.23 ในขณะที่วัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) มีอัตราป่วยตายเพียงร้อยละ 1.22 และภาพรวมของประเทศไทยมีอัตราป่วยตายเพียงร้อยละ 1.88 เท่านั้น จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมีโอกาสเสียชีวิตจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มากกว่าช่วงวัยอื่น ๆ จึงถือเป็นกลุ่มผู้เปราะบางที่

ต้องได้รับการดูแลเป็นอย่างดีใกล้ชิดในสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งผลการวิจัยอัตราการติดเชื้อและความรุนแรงของโรคโควิด-19 ทั้งจากองค์การอนามัยโลก ประเทศจีน และอิตาลี พบข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่สุดที่จะติดเชื้อรุนแรงและเสียชีวิต โดยความเสี่ยงเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 60 ปี มีอัตราการเสียชีวิตน้อยกว่า 1% ในขณะที่ผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป มีอัตราการเสียชีวิต 8.0-9.6% และอายุ 80 ปีขึ้นไปมีอัตราการเสียชีวิตสูงถึง 14.8-19.0% ดังนั้นจึงต้องดูแลผู้สูงอายุเป็นพิเศษให้ติดเชื้อโควิด-19 [5]

การจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุในช่วงนี้ จึงมีความสำคัญอีกนัยหนึ่งที่จะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดให้กับผู้สูงอายุได้บ้าง ทั้งกิจกรรมดนตรีมีผลทำให้เกิดความสดชื่น ลดความเศร้า คลายความเครียด ลดความวิตกกังวล ทำให้มีสมาธิ กระตุ้นความทรงจำ ช่วยควบคุมอารมณ์ และส่งเสริมสัมพันธ์ภาพกับบุคคล สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในชุมชนมากขึ้น ทำให้ได้เกิดการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสริมสร้าง ความสามัคคี เกิดปฏิสัมพันธ์ และช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี [6-9] รวมถึงการสร้างงานศิลปะที่จะช่วยในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้สภาพของจิตใจดีขึ้น ทั้งยังช่วยบำบัดภาวะซึมเศร้าได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำให้จิตใจสงบ ดังผลงานวิจัยของ MacGregor, Liebmann, Proulx, Weiss, ธัญญ์นรี วราวงศ์จารุรัตน์ [10-14] ปรากฏผลการวิจัยสอดคล้องกันว่า กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าในตนเอง เมื่อผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมศิลปะจะส่งผลต่อจิตใจ ได้แสดงออกความรู้สึกนึกคิดผ่านการทำกิจกรรมศิลปะ โดยเฉพาะสิ่งที่ไม่สามารถบรรยายหรือสื่อสารด้วยภาษาพูด ช่วยให้ผู้สูงอายุมีการรับรู้ความรู้สึกของตนเอง และส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้สูงอายุยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนได้ ในด้านร่างกาย กิจกรรมศิลปะช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว การกระตุ้นประสาทสัมผัส การฝึกทักษะความชำนาญและการประสานงานกันระหว่างสายตากับมือ ในด้านอารมณ์และสติปัญญา พบว่า กิจกรรมศิลปะบำบัดสามารถใช้เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศักยภาพสมองด้านกระบวนการทางสติปัญญาในผู้สูงอายุ [10, 11-14, 16]

มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นสถานสงเคราะห์หญิงชราไร้ที่พึ่ง ตั้งอยู่ที่ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก โดยสถานสงเคราะห์หญิงชราไร้ที่พิงบ้านสุทธาวาส เฉลิมพระเกียรติฯ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นหนึ่งในโครงการ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 อันเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 เปิดดำเนินงาน โดยเริ่มให้การเลี้ยงดูและดูแลหญิงชราพิงตน ต้นปี 2557 และเริ่มให้การเลี้ยงดูและดูแลหญิงชราพิงพาในช่วงกลางปี 2557 หน้าที่หลักของสถานสงเคราะห์หญิงชราไร้ที่พิงบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ คือ ให้การเลี้ยงดูและดูแลหญิงชราไร้ที่พิงทั้งกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ มีที่พักอาศัย มีเสื้อผ้า มีอาหารดูแลสุขภาพของหญิงชรา มีการนำส่งโรงพยาบาลภายใต้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าของภาครัฐ ทั้งนี้การเลี้ยงดูและดูแลดังกล่าวเป็นการสงเคราะห์โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ จากหญิงชราไร้ที่พิงหรือจากญาติของหญิงชราไร้ที่พิง [15]

ด้วยสถานการณ์ที่ผิดปกติเช่นนี้ ผู้สูงอายุไม่สามารถไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับผู้อื่นเป็นจำนวนมากได้ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว เกิดความเครียดหรือแม้กระทั่งการวิตกกังวลกับความเจ็บป่วยของตนเอง และในช่วงสถานการณ์การระบาดนี้อาจก่อให้เกิดอุปสรรคในการเข้าไปให้ความช่วยเหลือ ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุ ทางกระทรวงสาธารณสุขจึงได้มีคำแนะนำสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ การส่งเสริมออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอ ส่งเสริมสุขภาพจิต หาวิธีผ่อนคลายความเครียดด้วยตนเอง หยุดรับข่าวสารที่มากเกินไป โดยจำกัดการติดตามข้อมูลประมาณ วันละ 2 ครั้ง ในตอนเช้าและตอนเย็นหรือตอนกลางคืน เพื่อป้องกันภาวะวิตกกังวลจากการรับข่าวสารมากเกินไป ลดความกังวลและความกลัวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การทำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุชื่นชอบ ที่มีความถนัด มีความภูมิใจ เช่น ทำอาหาร เล่นดนตรี วาดรูป อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ปลูกต้นไม้ ทำสวน ฯลฯ [17] ด้วยเหตุนี้ ทางมูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ จึงเปิดโอกาสให้ทางทีมผู้วิจัยได้เข้าจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะภายใต้การควบคุมการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีการจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ ได้แก่ 1) จัดพื้นที่ต้อนรับผู้รับบริการให้เหมาะสม กำหนดให้มีช่องทางเข้า-ออก เพียงทางเดียว เว้นระยะห่าง 1 เมตร ระหว่างผู้มาติดต่อแต่ละท่าน 2) จัดพื้นที่แยกออกจากส่วนปฏิบัติงานของพนักงาน โดยให้พนักงานต้อนรับหรือพนักงานที่อยู่ในส่วนสำนักงานสวมถุงมือ หน้ากากอนามัย และกระจังหน้า (Face shield) หรือแว่นตา เพื่อป้องกันการติดเชื้อ 3) จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย เช่น เครื่องวัดอุณหภูมิร่างกายแบบมือถือ (Hand-Held Thermometer) หรือเครื่องวัดอุณหภูมิอินฟราเรด เป็นต้น โดยกำหนดให้มีจุดคัดกรองอุณหภูมิร่างกายแก่ผู้รับบริการและพนักงานทุกคน ก่อนเข้าสถานที่ หากมีอาการไข้ (อุณหภูมิเกิน 37.3 องศาเซลเซียส) ไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก หรือเหนื่อยหอบให้งดเยี่ยมผู้สูงอายุโดดเด็ดขาด 4) จัดเก้าอี้พักคอย ให้มีระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร อยู่ในบริเวณที่บริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก 5) จัดให้มีพื้นที่สำหรับเยี่ยมญาติ แยกจากห้องพักรับรองผู้สูงอายุ ด้านนอกอาคารหรือบริเวณที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก แทนการใช้ห้องปรับอากาศและไม่อนุญาตให้ญาติเข้าไปในบริเวณของที่พักผู้สูงอายุ 6) การเข้าเยี่ยมของญาติ และผู้มาติดต่อ กำหนดเวลาและจำกัดจำนวนคนในการเข้าเยี่ยมผู้สูงอายุได้ครั้งละ 1 คนเยี่ยมต่อครั้ง และไม่เกิน 30 นาที 7) หลีกเลี่ยงการจัดกิจกรรมที่ต้องรวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก หากจำเป็น ให้จัดระยะห่าง ระหว่างบุคคลอย่างน้อย 2 เมตร [15] รวมถึงแนวปฏิบัติการทำงานโครงการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในช่วงที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) ข้อ 2.1.2 การวิจัยไม่ทำให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยต้องเดินทางมาพบผู้วิจัย เช่น การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การส่งแบบสัมภาษณ์ทางไปรษณีย์ การตอบแบบสอบถามออนไลน์ เป็นต้น และข้อ 2.2.1 ลดการนัดติดตามอาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย (Follow-up Visit) โดยให้กลับมาใช้วิธีการเก็บข้อมูลและติดตามผลได้ โดยหลีกเลี่ยงการเดินทางของอาสาสมัคร ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย การตรวจหรือการเก็บข้อมูลใด ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องให้อาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยเดินทางมาพบผู้วิจัย โดยให้ผู้วิจัยเสนอรายงานการแก้ไขเพิ่มเติมของโครงการวิจัย (Protocol Amendment) ซึ่งระบุการปรับปรุงโครงการวิจัยเพื่อลดการติดตามและการเดินทางของอาสาสมัครผู้เข้าร่วม

โครงการวิจัยในสถานการณ์ไวรัส Covid-19 ระบาด เพื่อให้การวิจัยดำเนินงานโดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัยต่ออาสาสมัครผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ควบคู่กับเครื่องมือวัดการประเมินกิจกรรมด้วย [18]

จากการเผชิญสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (Coronaviruses) และสภาวะเบื้องต้นของผู้สูงอายุที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวนี้ บ่งบอกถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะที่ช่วยบรรเทาความตึงเครียดและรักษาสภาวะจิตใจของผู้สูงอายุในขณะนี้ โดยผู้วิจัยได้มีการวางแผนและจัดกิจกรรมดนตรีและศิลปะขึ้น ซึ่งมีกระบวนการและรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) กรณีศึกษา มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ
2. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) กรณีศึกษา มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การจัดกิจกรรมดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุภายใต้สถานการณ์การควบคุมดูแลโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสอบถาม พูดคุย ชี้แจง และวางแผนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะกับผู้ดูแลมูลนิธิบ้านสุทธาวาสฯ ปฏิบัติตามมาตรการการควบคุมดูแลที่มูลนิธิฯ กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยผู้วิจัยได้แบ่งกิจกรรมออกเป็น กิจกรรมทางดนตรี จำนวน 4 แผน และกิจกรรมทางศิลปะ จำนวน 4 แผน กิจกรรมจัดขึ้นครั้งละ 50-60 นาที จำนวน 8 ครั้ง ขณะผู้สูงอายุทำกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ผู้วิจัยทำการสังเกตพฤติกรรมและบันทึกภาพถ่าย รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ บริเวณด้านหน้าเวทีเท่านั้น ไม่เข้าร่วมสัมผัสใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ หลังจากการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 4 ท่านที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือ ดูแลผู้สูงอายุขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ครบ 8 ครั้ง ผู้ดูแลผู้สูงอายุจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมทางกิจกรรมดนตรีและศิลปะ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลการศึกษาต่อไป

ผลการศึกษา

1. การศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุ ภายใต้สถานการณ์การควบคุมดูแลโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) ผู้วิจัยได้ยึดหลักการปฏิบัติตามมาตรการการรักษาความปลอดภัยในสุขภาพของผู้สูงอายุตามที่บ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ ที่ได้กำหนดไว้เป็นหลักสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการและวางแผน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและขั้นสรุปกิจกรรม โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นการเตรียมการและวางแผน

ในขั้นนี้เป็นการเตรียมงานและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินงานด้วยตนเองในทุกส่วน โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ทำการศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยทำการศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนกับผู้สูงอายุจากกระทรวงสาธารณสุข มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุ มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ ได้แก่ คุณลักษณะด้านกายภาพ อารมณ์ ความเจ็บปวด หรือข้อจำกัดต่าง ๆ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่ กิจกรรมประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน เป็นต้นสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรม

2. ดำเนินการพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้น ความสนุกสนาน ความผ่อนคลาย ยืดหยุ่น ปฏิบัติได้ง่าย ไม่ซับซ้อนยุ่งยาก โดยแผนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ในแต่ละแผนประกอบด้วย วัตถุประสงค์ อุปกรณ์ และการดำเนินกิจกรรม (ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม และขั้นสรุป) แต่ละแผนกิจกรรมใช้เวลาประมาณ 50 นาที ถึง 60 นาที หรือประมาณ 1 ชั่วโมงไม่เกินจากนี้ รวมถึงดำเนินการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3. นำแผนการจัดกิจกรรม อุปกรณ์ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเสนอให้กับหัวหน้าหน่วยงานการพยาบาลตรวจรักษาพิเศษ โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข กิจกรรมหรือเครื่องมือให้มีความเหมาะสมในสถานการณ์ปัจจุบัน

4. เตรียมอุปกรณ์ศิลปะและดนตรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และแผนการจัดกิจกรรมให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุของมูลนิธิฯ ได้ทำการศึกษาก่อนเข้าจัดกิจกรรมล่วงหน้า 1 สัปดาห์ และทำความสะอาดฆ่าเชื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ก่อนนำมาใช้ในกิจกรรม

5. จัดการประชุมและฝึกอบรม เตรียมความพร้อมถ่ายทอดแผนดำเนินกิจกรรมระหว่างผู้จัดกิจกรรมและผู้ดูแลผู้สูงอายุของมูลนิธิฯ เนื่องจากผู้ดูแลผู้สูงอายุจะมีบทบาทหน้าที่เสมือนผู้วิจัย จึงจำเป็นต้องเข้าใจเป้าหมายของการศึกษารั้งนี้ ผู้ดูแลผู้สูงอายุจะได้รับการแนะนำอุปกรณ์และแผนการจัดกิจกรรมก่อนจัดกิจกรรมจริงล่วงหน้า 1 สัปดาห์ เพื่อทำความเข้าใจในแผนการจัดกิจกรรม การใช้งานของอุปกรณ์และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยทำการอบรมส่งเสริมความรู้ และตอบข้อสงสัยแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ และอธิบายเป้าหมาย ขั้นตอนการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง รวมทั้งเงื่อนไข ขอบเขตการศึกษาริวิจัย เพื่อให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุ สามารถปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ขั้นการจัดกิจกรรม

1. มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ กำหนดให้ผู้วิจัยจัดทีมงานเข้าปฏิบัติกิจกรรมได้ไม่เกิน 4 ท่าน ต่อครั้ง ซึ่งได้รับการคัดกรองจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ทุกครั้งเมื่อเข้ามาจัดกิจกรรม ต้องสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา ขณะที่อยู่ภายในมูลนิธิฯ และปฏิบัติกิจกรรมเฉพาะบริเวณที่จัดพื้นที่ให้เท่านั้น ทีมงาน

ผู้วิจัยประกอบด้วย หัวหน้าทีมวิจัย 1 ท่าน อาจารย์ผู้ดำเนินกิจกรรม 1 ท่าน และผู้ช่วยนักวิจัย 2 ท่าน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.1 หัวหน้าทีมวิจัยและอาจารย์ผู้ดำเนินกิจกรรม จะมีพื้นที่ในการปฏิบัติกิจกรรมอยู่เพียงด้านหน้าของลานกิจกรรมเท่านั้น เพื่ออธิบายกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการพูดด้วยไมโครโฟน โดยต้องเว้นระยะห่างจากผู้สูงอายุให้มากที่สุด โดยมีผู้ดูแลผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมตามกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้จัดแบ่งไว้ หากประสบปัญหาหรือข้อสงสัยใด ๆ ขณะทำกิจกรรมก็ต้องให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุเข้ามาสอบถามแล้วนำข้อมูลไปแก้ไขหรือปฏิบัติให้ถูกต้อง

1.2 ผู้ช่วยวิจัย 2 ท่าน ทำการถ่ายภาพนิ่ง จดบันทึกจากการสังเกตพฤติกรรม สีหน้าแววตา ท่าทางของผู้สูงอายุ หากมีข้อสงสัยก็จะนำมาพูดคุยสอบถามกับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลภายหลัง

2. ผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นผู้นำกิจกรรมและดูแลผู้สูงอายุขณะทำกิจกรรม ประกอบด้วย 4 ท่าน โดยแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มละ 7-8 คน ต่อผู้ดูแล 1 คน ผู้ดูแลผู้สูงอายุจะเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมดนตรีและศิลปะในทุกครั้ง โดยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

2.1 เป็นผู้นำกิจกรรมและคอยช่วยเหลือดูแล อำนวยความสะดวก เสนอแนะผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด

2.2 จัดตำแหน่งที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ เคลื่อนย้ายที่นั่งของผู้สูงอายุทั้งรถเข็นและเก้าอี้ จัดเตรียม สรรหา อุปกรณ์บางส่วนที่ทางผู้สูงอายุร้องขอ

2.3 ร่วมสนทนาสอบถามความต้องการของผู้สูงอายุเป็นรายกรณีที่มีปัญหาในขณะนั้น ร่วมพูดคุยถึงเรื่องราว เหตุผล ความรู้สึกนึกคิดของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรมดนตรีและศิลปะ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุขณะทำกิจกรรม

2.4 จัดการแจกจ่ายอุปกรณ์ดนตรีและศิลปะ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า ตัดสินใจและชี้แนะผู้สูงอายุใน การทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. ผู้จัดกิจกรรมดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนกิจกรรมดนตรีและศิลปะในแต่ละครั้ง โดยทำหน้าที่เพียงแค่ การพูด อธิบาย ผ่านเครื่องขยายเสียง และสร้างบรรยากาศด้วยการเปิดเพลงบรรเลง เพลง นันทนาการ เช่น เพลงฝนเทลงมา เพลงยวนยาเหล เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ จะจัดขึ้นครั้งละ 50-60 นาที สามารถอธิบายรายละเอียดกิจกรรมได้ดังนี้

3.1 กิจกรรมทางดนตรี ได้แก่

1) กิจกรรมฟังเพลงบรรเลง ผู้สูงอายุสามารถทำทางประกอบเพลงอย่างอิสระตามจินตนาการ เริ่มจากการนั่ง การยืน การเดิน โดยเพลงที่เปิดเป็นเพลงที่มีแนวทำนองและจังหวะที่ไม่ซับซ้อน มั่นคง สม่่าเสมอ จังหวะช้าถึงปานกลางประมาณ 70-80 ครั้ง/นาที

2) กิจกรรมตบมือเป็นจังหวะต่าง ๆ (ลักษณะจังหวะแบบ 4/4) ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมด้วยการตบมือตาม เพื่อเป็นการช่วยฝึกสมาธิ โดยเริ่มจากเพลงที่มีจังหวะช้า แล้วค่อยเปลี่ยนเป็นเพลงที่มีจังหวะเร็วขึ้น

3) กิจกรรมเล่นเพลงด้วยอังกะลุง ผู้สูงอายุเขย่าอังกะลุงตามตัวโน้ตของเพลงต่าง ๆ เช่น เพลงช้าง เพลงล่องน่าน เป็นต้น โดยผู้จัดกิจกรรมจะเป็นผู้สาธิตวิธีการจับและการเขย่าอังกะลุงให้ผู้สูงอายุปฏิบัติตาม

4) กิจกรรมร้องเพลงคาราโอเกะและร้องเพลงร่าว ผู้สูงอายุร้องเพลงจากโปรแกรมคาราโอเกะ ที่มีจังหวะสนุกสนาน และเชิญชวนผู้สูงอายุออกมาร่าว ร่วมร้องเพลง อย่างครื้นเครงและผ่อนคลาย

3.2 กิจกรรมทางศิลปะ ได้แก่

1) กิจกรรมระบายสีตุ๊กตาปูนพลาสเตอร์ ระบายอารมณ์ผ่านความรู้สึกและการรับรู้ ผ่านการใช้สี รู้จักการแก้ปัญหาและการรับมือกับการควบคุมการใช้สี มีสมาธิในการควบคุมอารมณ์ขณะทำงาน ผู้สูงอายุจะได้เลือกตัวตุ๊กตาตามความต้องการและนำมาระบายสีตามความชื่นชอบ

2) กิจกรรมแนะนำตัวฉันผ่านดินน้ำมัน เป็นการปั้นดินจากเรื่องราวที่จดจำ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต ผู้สูงอายุสามารถคิดถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในความคิดจิตใจของตนเอง ได้พูดคุยเล่าเรื่องราวความทรงจำและถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานปั้นดิน เพื่อเป็นการช่วยฝึกสมาธิและทบทวนความจำช่วยในการควบคุมอารมณ์และมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ ช่วยให้เกิดกำลังใจที่ดียิ่งขึ้นได้ผ่อนคลาย และเกิดความภาคภูมิใจเมื่อทำงานสำเร็จ

3) กิจกรรมทรายสี (โรยทราย) กิจกรรมนี้ต้องการให้ผู้สูงอายุรู้จักการแก้ปัญหาและการรับมือกับการควบคุมการโรยทรายสี มีสมาธิในการควบคุมอารมณ์ขณะทำงาน ผู้สูงอายุสามารถเลือกภาพที่ตนชื่นชอบและเลือกใช้สีสันทตามความต้องการ

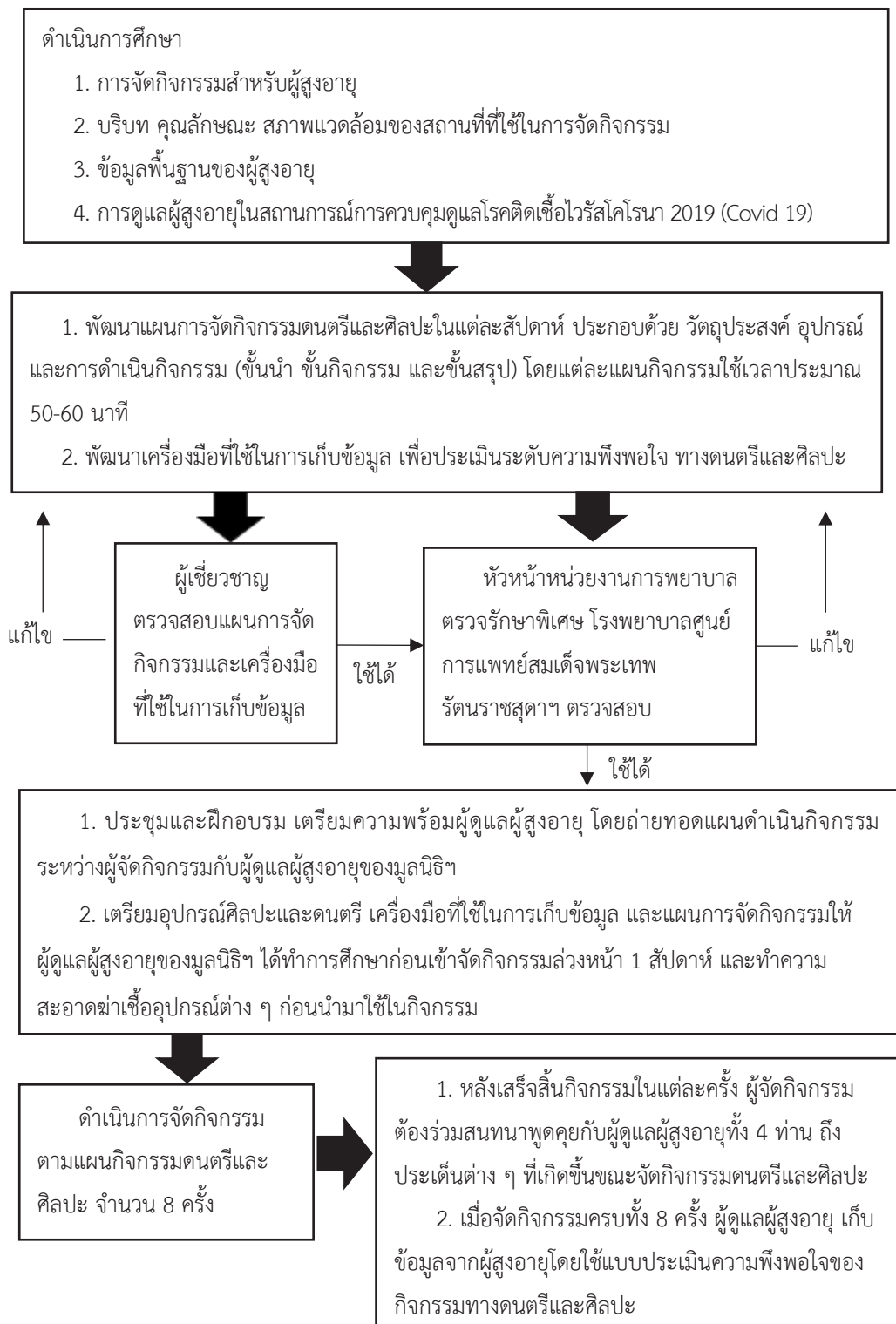
4) กิจกรรมการประดิษฐ์สื่อผสมในหัวข้อ ไปทำบุญด้วยกัน เป็นกิจกรรมการปะติดประดิษฐ์โดยการวาดภาพและตัดปะ ลงบนกระดาษ เป็นรูปภาพขณะที่บรรจุ สิ่งของที่ใช่ทำบุญ ตามโจทย์ที่ชักชวนให้ผู้สูงอายุร่วมเตรียมของเพื่อไปทำบุญร่วมกัน โดยการเน้นปะติด (Collage) เทคนิคคอลลาจ คือ การฉีกกระดาษตัดปะ ระหว่างทำกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้สูงอายุ พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมกำลังใจจากความรู้สึกที่ดีในอดีต

4. ขณะกิจกรรมดำเนินอยู่นั้น ผู้ช่วยวิจัยจะต้องสังเกตสถานการณ์โดยรวม บันทึกภาพ และจดบันทึกข้อมูลของผู้สูงอายุในการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้สูงอายุขณะทำกิจกรรมนั้น ๆ หากมีประเด็นสงสัยจะนำมาสอบถามกับผู้ดูแลผู้สูงอายุหลังเสร็จกิจกรรม

5. หากผู้สูงอายุประสบปัญหาหรือข้อสงสัยใด ๆ ขณะทำกิจกรรมก็จะต้องให้ผู้ดูแลผู้สูงอายุเข้ามาสอบถามผู้จัดกิจกรรม แล้วนำข้อมูลไปแก้ไขหรือปฏิบัติให้ถูกต้อง

ขั้นสรุปกิจกรรม

1. ผู้จัดกิจกรรมต้องควบคุมเวลาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้สูงอายุ
 2. ผู้จัดกิจกรรมกล่าวสรุปประเด็นสำคัญหลังจากที่ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง เพื่อสร้างการรับรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อจิตใจและความรู้สึกที่มีต่อการปฏิบัติกิจกรรม
 3. ผู้จัดกิจกรรมร่วมสนทนาพูดคุยกับผู้ดูแลผู้สูงอายุทั้ง 4 ท่าน ถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะจัดกิจกรรมดนตรีและศิลปะ รวมถึงข้อสงสัยที่ผู้ช่วยวิจัยได้สังเกตสถานการณ์ขณะจัดกิจกรรม และติดต่อรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมนอกเวลากิจกรรมด้วยช่องทางการสื่อสารทางออนไลน์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยและนำมาใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมในครั้งต่อไป
 4. เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมครั้งสุดท้าย ผู้ดูแลผู้สูงอายุดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินระดับความพึงพอใจของกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น
- จากขั้นตอนการจัดกิจกรรมดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในสถานการณ์การควบคุมดูแลโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุ
ในสถานการณ์การควบคุมดูแลโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19)

2. ผลการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) กรณีศึกษา มูลนิธิบ้านสุทธาวาสเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.29) กิจกรรมทางดนตรี ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.11) และท่านรู้สึกผ่อนคลายเมื่อได้ฟังเพลง มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.35) กิจกรรมทางศิลปะ ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.79) และท่านรู้สึกมีความสุขเมื่อได้ลงมือประดิษฐ์รูปด้วยทรายสี อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) และผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อข้อดีของกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ โดยท่านรู้สึกว่าการกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้ท่านได้ขยับร่างกาย กล้ามเนื้อ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.32)

สรุปและการอภิปรายผล

การจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะในครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การเตรียมงานและวางแผน การจัดกิจกรรม และการสรุปผลกิจกรรม ความสำคัญของขั้นตอนการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) นั้น ผู้ดูแลผู้สูงอายุหรือเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลผู้สูงอายุของมูลนิธิฯ มีความสำคัญต่อการสร้างกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรมเป็นอย่างมาก ผู้ดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องเข้าใจในเป้าหมายของการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะในทุก ๆ ครั้ง โดยเฉพาะขั้นตอนการเตรียมงานและวางแผน เป็นขั้นตอนของการถ่ายทอดกระบวนการ และเป้าหมายให้ทางผู้ดูแลผู้สูงอายุได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกิจกรรมแทนผู้วิจัย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ สามารถจัดกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จและลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นขณะจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้นำแนวคิดในการพัฒนาขั้นตอนการเตรียมงานและวางแผนที่มุ่งเน้นการฝึกอบรมก่อน การทำงานหรือแนะนำงาน (Induction Training) ซึ่งเป็นการอบรมแนะนำให้บุคลากรใหม่ได้เรียนรู้งานระบบและวิธีการการควบคุมกำกับ และติดตาม เพื่อให้รู้ถึงงานและวิธีการทำงานในหน้าที่ของตนเองที่ต้องรับผิดชอบได้รวดเร็วขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้องตามเป้าหมาย เพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานทำให้เกิดความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และพฤติกรรม (Behavior) ที่ทำให้นำไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จได้ [19-21]

ขั้นการจัดกิจกรรม เมื่อผู้ดูแลผู้สูงอายุผ่านการฝึกอบรมก่อนทำงานหรือแนะนำงานแล้ว ในระหว่างการดำเนินกิจกรรม ยังมีการฝึกอบรมระหว่างการทำกิจกรรมต่าง ๆ (In-service training) โดยผู้ดูแลผู้สูงอายุ จะได้รับการฝึกอบรมขณะทำงาน (On-the-job training) ซึ่งเป็นการฝึกอบรมเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติจริงในงานที่จะต้องรับผิดชอบในพื้นที่ โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการทำงาน ซึ่งการอบรมลักษณะนี้จะเป็นการส่งเสริมความรู้ความสามารถและส่งเสริมการนำความรู้ทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ [19] โดยผู้ดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย 4 ท่าน แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มละ 7-8 คน ต่อผู้ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรม โดยการจัดเตรียม สรรหา แจกจ่ายอุปกรณ์ดนตรีและศิลปะ เกราะขอแลกเปลี่ยนอุปกรณ์ หรือสื่อเพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุท่านอื่น ตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า อำนวยความสะดวก เสนอแนะ

ช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด ช่วยค้นหาเพลง เปิดเพลงคาราโอเกะตามความต้องการของผู้สูงอายุ จัดตำแหน่งที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุ เคลื่อนย้ายที่นั่งของผู้สูงอายุทั้งรถเข็นและเก้าอี้ ร่วมสนทนาสอบถามความต้องการของผู้สูงอายุเป็นรายกรณีที่มีปัญหาในขณะนั้น ร่วมพูดคุยถึงเรื่องราว เหตุผล ความรู้สึกนึกคิดของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรมดนตรีและศิลปะ พร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุขณะทำกิจกรรม สำหรับผู้ดำเนินกิจกรรมจะปฏิบัติกิจกรรมอยู่เพียงด้านหน้าของลานกิจกรรมเท่านั้น เพื่ออธิบายกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการพูดด้วยไมโครโฟน ไม่เดินเข้าหาผู้สูงอายุ คอยเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุเมื่อประสบปัญหาที่ไม่สามารถตัดสินใจหรือไม่เข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรม และผู้ช่วยวิจัย 2 ท่าน จะทำ การถ่ายภาพนิ่ง จดบันทึกจากการสังเกตพฤติกรรม สีน้าแววตา ท่าทางของผู้สูงอายุ หากมีข้อสงสัยก็จะนำมาพูดคุยสอบถามกับผู้ดูแลผู้สูงอายุภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมในแต่ละครั้ง และเมื่อการจัดกิจกรรมดำเนินการแล้วเสร็จในแต่ละครั้ง ผู้ดูแลผู้สูงอายุจะเก็บข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุ สภาพหรือปัญหาที่ผู้ดูแลผู้สูงอายุประสบพบเจอมาถ่ายทอดให้กับผู้วิจัยทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข การดำเนินกิจกรรมในครั้งต่อไป

ขั้นการสรุปผลกิจกรรม การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง จะมีการพูดคุย สัมภาษณ์ หรือเล่าเรื่อง จากผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยจะมีการแยกแยะความเห็นส่วนตนออกจากความจริงที่เห็นได้ หากมีความเห็นส่วนตนก็จะบอกว่า “นี่เป็นความคิดของผมเอง หรือหนูคิดว่า/เข้าใจว่า เป็นต้น ดังผลการสัมภาษณ์ผู้ดูแลผู้สูงอายุท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ขณะปฏิบัติกิจกรรมผู้ดูแลผู้สูงอายุก็สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้สูงอายุได้ชัดเจนมากกว่า สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละท่านได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม” (ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ท่านที่ 3) รวมถึงการเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ผู้ดูแลผู้สูงอายุท่านหนึ่งกล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “การสัมภาษณ์ผ่านบุคคลากรที่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุโดยตรงจะได้ข้อมูลที่เป็นความจริง เพราะเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลมีความเข้าใจในลักษณะนิสัย พฤติกรรมของผู้สูงอายุแต่ละท่าน ทำให้เมื่ออ่านข้อคำถามให้ผู้สูงอายุฟัง จะมีการปรับคำที่เข้าใจง่าย มีการพูดคุยสนทนากันบ้าง เลือกช่วงเวลาในการสอบถามที่เหมาะสม” (ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ท่านที่ 4) “ใครแข็งแรงอ่านเองได้ก็จะปล่อยให้ทำเอง หากใครที่ไม่ค่อยแข็งแรงก็จะอ่านให้และใส่เครื่องหมายให้ ซึ่งบางคำถามต้องเปลี่ยนให้เข้าใจง่ายขึ้น” (ผู้ดูแลผู้สูงอายุ ท่านที่ 2) หากผู้วิจัยเข้าไปสอบถามพูดคุยเอง ผู้สูงอายุอาจเกิดความเกรงใจ เกิดความเมตตาในการตอบคำถาม และให้คะแนนความพึงพอใจแบบลำเอียง อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ตีงอกไปหรือได้ข้อมูลที่ไม่ค่อยเป็นความจริง ผวนวกกับประสบการณ์ความใกล้ชิดที่มีต่อผู้สูงอายุ แต่ละท่านก็จะถ่ายทอดข้อมูลให้ผู้วิจัยได้อย่างละเอียดและลึกซึ้งมากขึ้น ดังนั้นในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ สามารถกล่าวได้ว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นผู้ช่วยนักวิจัยอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้สัมผัสใกล้ชิดและเกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้สูงอายุมากที่สุด

ผลการจัดกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะสำหรับผู้สูงอายุในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid 19) ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อข้อดีของกิจกรรมทางดนตรีและศิลปะที่ทำให้ท่านรู้สึกว่

กิจกรรมต่าง ๆ ช่วยให้ได้ขยับร่างกาย กล้ามเนื้อ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากผู้สูงอายุสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ โดยการเล่าเรื่องซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพแบบองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพทางกายที่เป็น การออกกำลังกาย ออกกำลังกายต่าง ๆ เช่น การใช้สายตาในการสังเกตและการจัดพื้นที่ในการวางองค์ประกอบของ วัตถุในภาพ การใช้มือสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การใช้หูรับฟังเสียงเพลง จังหวะ หรือเสียงร้อง ส่วนสุขภาพ ทางใจ คือ การใช้ศิลปะเป็นฐานทำให้ผู้คนมีจิตใจที่ เป็นสุข จนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม จึงส่งผลพัฒนาสุขภาพ ทางสังคมได้อีกด้วย การเล่าเรื่องเกี่ยวกับความประทับใจในอดีต และเรื่องราวของตนเอง ยังช่วยส่งเสริม ให้เกิดสุขภาพทางปัญญา ทำให้เกิดคุณค่าในตนเอง นับถือตนเอง และยอมรับตนเอง ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยน ความรู้สึกกับเพื่อน ๆ เพราะผลงานที่ผู้สูงอายุได้สร้างสรรค์ขึ้นมาจะบ่งบอกถึงเรื่องราว ความคิด ความรู้สึก ของแต่ละท่านได้อย่างชัดเจน เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจตนเอง โดยเฉพาะสิ่งที่ไม่สามารถบรรยาย ออกมาโดยการสื่อสารได้ และยังเกิดความรู้สึกการได้รับการยอมรับและการเอาใจใส่จากบุคคลอื่น [22-25]

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยนี้ได้รับ “ทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (เงินรายได้ มหาวิทยาลัย) ประจำปี 2562”

เอกสารอ้างอิง

- [1] National Research Council of Thailand (NRCT). (2020). The elderly is the most risky group for COVID-19. Thailand have over 4.7 millions of elderly aged above 70 years old. [200 Parichart Journal Thaksin University
Vol. 35 No. 3 \(July - September 2022\)](https://resourcecenter.thaihealth.or.th/index.php/article/%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%94%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B9%82%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%94-19-%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8-70%E0%B8%9B%E0%B8%B5%E0%B8%82%E0%B8%B6%E0%B9%89%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%9B-%E0%B8%88%E0%B8%B3%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%99-4-7-%E0%B8%A5%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%99(thaihealth.or.th). (In Thai)
[2] Benzeval, M., Judge, K. & Whitehead, M. (1995). <i>Tackling inequalities in health : An agenda for action</i>. King's Fund.

</div>
<div data-bbox=)

- [3] Black, D., & Mittelmark, M. (1999). *Equity in health: a fundamental human right*. In: The International Union for Health Promotion and Education (IUHPE). The evidence of health promotion effectiveness: shaping public health in a new Europe. Part Two. Brussels-Luxembourg, ECSE-EC-EAEC:156-164.
- [4] Bilhmat, P., Pothong, P., Lemso, W., Kaewsod, S., & Dongnadeng, H. (2020). The needs for health care among the elderly in The Trang Municipality Area of Trang Province. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(1), 29-50. (In Thai).
- [5] Boonwong, S. (2020). *Thai elderly people have a mortality rate of coronavirus disease 2019 (COVID-19) or 7.93%*. <http://www.bangkok.go.th/vhesd/page/main/1686/0/0/info/203880/>. (In Thai)
- [6] Buckwalter, K., Harthock, J., & Gaffney, J. (1985). *Music therapy Nursing Intervention: Treatment for nursing diagnosis*. W.B. Saunder.
- [7] Soontorntanaphol, N. (2021). *Elderly participation in music and art activities: Satisfaction assessment*. [Independent Study, Srinakharinwirot University.] (In Thai).
- [8] Kensupho, S. (2017). *Human Resources Development and Training*. Udon Thani : Faculty of Management Science, Udon Thani Rajabhat University. (In Thai).
- [9] Boonrod, V., & Kaenampornpan, P., & Vatanasapt, P. (2018). Opinion on participation in group music activities for elderly: A case study in Nongwang Trachoo 2 Community, Khon Kaen. *Journal of Fine and Applied Arts, Khon Kaen University*, 10(2), 47- 67. (In Thai).
- [10] MacGregor, A., Jois, R.N., Leeder, J., Gibb, A., Gaffney, K., Somerville, M. & Scott, D.G.I. (2006). *Low-dose infliximab treatment for ankylosing spondylitis-clinically- and cost-effective*. *Rheumatology*, 45(12), 1566-1569.
- [11] Liebmann, M. (2004). *Art Therapy for group*. (2nd ed.). Brunner Routledge, Inc.
- [12] Proulx, L. (2008). *Strengthening emotional ties through parent-child-dyad art therapy*. Jessica Kingsley Publishers.
- [13] Weiss, J. (2007). *Expressive therapy with elders and the disabled touching the heart of life*. The Haworth Press.
- [14] Warangjarurat, T. (2016). *Effect of art therapy on brain potential of cognitive processes in the elderly*. [Master's Thesis, Medicine Mae Fah Luang University]. (In Thai)
- [15] Baan Sudthavas Chalerm Phra Kiatr. (2020). *Prevention and control measures of coronavirus disease 2019 (COVID-19) epidemic Baan Sudthavas Chalerm Phra Kiatr*. <https://www.sudthavas.or.th/>. (In Thai)

- [16] Waengwan, P., & Saenyabut, C. (2018). Value of playing Angkhalung in the elderly, Samakkee Community, Mueang Maha Sarakham District, Mahasarakham Province. *Journal of Mahasarakham Hospital*, 15(2), 34-43. (In Thai)
- [17] Institute of Geriatric Medicine Department of Medical Services, Ministry of Public Health. (2020). *A guideline to care for older persons during the COVID-19 pandemics*. https://covid19.dms.go.th/backend/Content/Content_File/Covid_Health/Attach/25630406112904AM. (In Thai)
- [18] *Ethics in Human Research*. (2020). http://research.swu.ac.th/download_new/%E0%B9%81%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%9B%E0%B8%8F%E0%B8%B4%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%A9%E0%B8%A2%E0%B9%8C%20covid-19.pdf (In Thai).
- [19] Kunwittaya, S., & Mapaisansub, L. (2014). Training design for driving health organizations. in Jiawiwatkul, A. (Eds.), *Organizational Content of Health, Volume 3, Concepts and Tools to Drive Work* (pp.136-156). P.A. Living Co., Ltd. (In Thai)
- [20] Patrick, M. W., & Raymond, A. N. (2011). *Fundamentals of Human Resource Management*. (7th ed.). John Wiley & Sons, Inc.
- [21] Kiraphon, C., & Deelert, S. (2017). Attitudes and perspectives on creating happiness from music of the elderly in Bangkok and surrounding areas. *Journal of Humanities, Social Sciences and Art*, 10(3), 363-373. (In Thai)
- [22] Saramart, O., Pitchayapaiboon, P., & Sangvanich, K.(2020). Arts-based learning by visual narrative to improve elderly people’s well-being. *Journal of Community Development and Life Quality*, 8(1), 1-15. (In Thai).
- [23] Kanpangsri. N., & Kespichayawattana. J. (2014). The effect of an art activity program on self-esteem of older persons with early stage dementia. *Journal Ramathibodi Nursing*, 20(2), 163-178. (In Thai)
- [24] Basting, A.D. (2006). *Arts in dementia care: ‘This is not the end... it’s the end of this chapter’*, 30(1), 16–20.
- [25] Kinney, J.M., & Rentz, C.A. (2005) Observed well-being among individuals with dementia: Memories in the making, an art program, versus other structured activity. *American Journal of Alzheimer’s Disease and Other Dementias*, 20(4), 220–227.

เครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง :
กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย

Social Networks of Civil Engagement and Political Trust:
A Case Study of Sukhothai Province

วัลลภ สุขสวัสดิ์^{1*}

Wanlapat Suksawas^{1*}

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก 65000

¹ Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok, 65000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: wanlapats@gmail.com

(Received: June 18, 2021; Revised: December 25, 2021; Accepted: December 31, 2021)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับแนวคิดความไว้วางใจทางการเมืองใน จ. สุโขทัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสองแนวคิด สามารถอธิบายการผันแปรของความไว้วางใจทางการเมืองได้ร้อยละ 70.5 ($R^2 = 0.705$) แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายกลุ่มแล้วพบว่าเฉพาะกลุ่มครู-ผู้ปกครอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มการเมืองเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งสามารถแสดงเป็นค่าทำนายผลได้ว่า ความไว้วางใจทางการเมือง = $1.348 + 1.122(G3) + 1.748(G4) + 1.162(G5) + 0.925(G7) + 2.047(G10) + 0.467(G12)$ หมายความว่า โดยภาพรวมการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณและวิเคราะห์อำนาจการพยากรณ์ของทั้ง 6 กลุ่มมีต่อการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมืองและสร้างสมการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมืองได้ แต่เฉพาะกลุ่มที่เป็นทางการและ/หรือกึ่งทางการเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความไว้วางใจทางการเมือง และเพื่อพัฒนาระดับความไว้วางใจทางการเมือง หน่วยงานราชการควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายดังกล่าว เพื่อพัฒนาทักษะการทำงานแบบประชาธิปไตยและพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองให้มีความเข้มแข็ง

คำสำคัญ: เครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง จังหวัดสุโขทัย

Abstract

The objective of this study was to study the relationship between the concept of a network of civil engagement and the concept of political trust in Sukhothai Province. The study was based on a quantitative study by collecting the data from a sample of 400 people. The data was analyzed using the SPSS for Windows program. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and multiple regression analysis. It was found that, in general, there was a positive relationship between the network of civil engagement and political trust in this Province. The variables can account for 70.5 percent of the variation in political trust ($R^2 = 0.705$). However, the study also found that there were only teachers – parents associations, occupation groups, elderly groups, group formed by the state, volunteer and political groups that showed the positive relationship with political trust. The prediction of the multiple regression equation could be created as political trust = $1.348 + 1.122(G3) + 1.748(G4) + 1.162(G5) + 0.925(G7) + 2.047(G10) + 0.467(G12)$. The analysis of multiple correlation coefficients and the analysis of the forecasting power of the 6 groups on political

trust could forecast and create political trust forecasting equations. Only organizations characterized as formal and/or semi-formal networks had a positive relation towards political trust. Arguably, to promote political trust level, government agencies should encourage public participation so as to develop democratic working skills and strengthen the political trust.

Keywords: Network of Civil Engagement, Political Trust, Sukhothai Province

บทนำ

ข้อมูลการสำรวจดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index) ในเขตภาคเหนือตอนล่าง² ของประเทศไทยโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานว่าในปี พุทธศักราช 2562 จังหวัดสุโขทัยเป็นจังหวัดที่มีคะแนนดัชนีการมีส่วนร่วม (Participation Index) มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆในเขตตอนภูมิภาคเดียวกัน โดยมีคะแนนเฉลี่ยดัชนีการมีส่วนร่วมเท่ากับ 0.6497 (คะแนนเฉลี่ยของทั้งประเทศเท่ากับ 0.5208) ดัชนีการมีส่วนร่วมดังกล่าวพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ด้านคือ 1) การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voter Turnout) 2) การรวมกลุ่มของชุมชน (Community Groups) 3) ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในกลุ่มของท้องถิ่น (Households Participating in Local Groups) และ 4) ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมบริการทางสังคม (Households Participating in Social Services) ซึ่งจากการที่ประชาชนในจังหวัดสุโขทัยมีค่าคะแนนเฉลี่ยดัชนีการมีส่วนร่วมเกินกว่า 0.5 และมีค่าคะแนนมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของทั้งประเทศนั้นถือว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องจากการศึกษาที่เสนอว่าประชาชนชาวไทยให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและ/หรือสังคมในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ [1] ประเด็นที่น่าสนใจคือ การที่ประชาชนในจังหวัดสุโขทัยมีอัตราการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรวมกลุ่มของชุมชน ครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในกลุ่มของท้องถิ่นและครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมบริการทางสังคมในระดับสูงนั้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเครือข่ายทางสังคมดังกล่าวจะสามารถส่งเสริมให้ประชาชนในจังหวัดสุโขทัยมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นได้หรือไม่และอย่างไร ทั้งนี้มีนักวิชาการจำนวนมากที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมืองที่อธิบายว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองสามารถสร้างและ/หรือพัฒนาความไว้วางใจของประชาชนให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นได้ (ดูรายละเอียดในส่วนการทบทวนวรรณกรรม) ดังนั้นการศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ของสองแนวคิดดังกล่าว และเพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงแนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองและแนวคิดความไว้วางใจทางการเมือง ในส่วนต่อไปจะเป็นการอธิบายถึงแนวคิดทั้งสองโดยสังเขป ทั้งนี้รายละเอียดของสองแนวคิดดังกล่าวได้นำเสนอไว้ในส่วนการทบทวนวรรณกรรม

² จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่างมีจำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ อุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ และอุทัยธานี

แนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองอธิบายว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองหมายถึงความสัมพันธ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือจะเป็นความสัมพันธ์ในระดับองค์กรก็ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถเป็นไปเพื่อจุดประสงค์ที่หลากหลาย [2] โดยความสัมพันธ์นี้จะค่อยๆ เพิ่มขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กันในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความเป็นครอบครัว วงศาคณาญาติ เพื่อนร่วมงานหรือการติดต่อสื่อสารทางสังคมออนไลน์ [3] ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับครอบครัว ที่ทำงาน เพื่อนบ้าน ชุมชน สามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ นอกจากนี้สมาชิกเครือข่ายทางสังคมอาจมีลักษณะที่หลากหลาย เช่น บัณฑิตบุคคล กลุ่มคณะ บุคคล หรือ องค์กร/ สถาบัน และอาจกล่าวได้ว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองเป็นสายสัมพันธ์ที่ไร้ขอบเขต สามารถเชื่อมโยงผู้คนในสังคมให้มีปฏิสัมพันธ์กันได้ทั้งแบบตัวต่อตัวและแบบปฏิสัมพันธ์จากระยะไกล [4]

ในการอธิบายแนวคิดความไว้วางใจนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าผู้ที่ได้อธิบายแนวคิดนี้ อย่างมากมาย เช่น ฟรานซิส ฟูกูยามา (Francis Fukuyama) ซึ่งได้อธิบายว่า ความไว้วางใจคือความคาดหวังที่เกิดขึ้นในชุมชนที่สมาชิกมีพฤติกรรมที่ซื่อสัตย์และมีบรรทัดฐานของการให้ความร่วมมือต่อกันและกัน [5] การที่บุคคลจะได้รับความไว้วางใจจากบุคคลอื่นได้นั้นบุคคลนั้นต้องรักษา เคารพและปฏิบัติตามในฐานะสมาชิกของสังคมอย่างมีคุณธรรม ทั้งนี้ คริสโตเฟอร์ ทอมสัน (Christopher Thompson) ได้อธิบายไว้ว่าความไว้วางใจเป็นสิ่งสำคัญที่รักษาการดำรงอยู่ของสังคม เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นเองได้ ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น [6] และเป็นสิ่งที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วสามารถทำให้ลดลงหรือสูญหายไปได้ แต่ก็สามารถถูกสร้างขึ้นใหม่และสามารถได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งขึ้นได้เช่นกัน [7] ความไว้วางใจสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) และ ความไว้วางใจทางสังคม (Social Trust) โดยที่ความไว้วางใจทางการเมืองหมายถึงความเชื่อว่าสถาบันทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ทางการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ของนโยบายและการบริหารจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกของสังคม [8] และความไว้วางใจทางสังคมหมายถึงความเชื่อว่าบุคคลในชุมชนหรือสังคมจะให้ความช่วยเหลือให้ความร่วมมือ ไม่เอาเปรียบและจะไม่ทำร้ายบุคคลอื่น [9] ซึ่งความไว้วางใจทั้งสองประเภทนี้อาจมีความสัมพันธ์หรือไม่มีความสัมพันธ์ต่อกันและกันก็ได้ [10]

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่ามิชชั่นทางวิชาการที่เสนอว่าการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองสามารถพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนให้มีความเข้มแข็งขึ้นได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ทางวิชาการในการศึกษาความสัมพันธ์ของแนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง การศึกษานี้จึงให้ความสำคัญในการศึกษาในบริบทที่แตกต่างออกไปจากการศึกษาที่เคยมีมา โดยเลือกศึกษาในประเทศไทยและเลือกพื้นที่จังหวัดสุโขทัยด้วยเหตุผลที่นำเสนอไปในตอนต้น โดยต้องการศึกษาว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองหรือไม่และอย่างไร ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ของสองแนวคิด

ดังกล่าวในพื้นที่นี้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงอาจเป็นจุดเริ่มต้นการศึกษาในการก่อให้เกิดข้อถกเถียงและข้อเสนอทางวิชาการเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสองแนวคิดในบริบทที่แตกต่างออกไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมืองในจังหวัดสุโขทัย

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมจะแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นการนำเสนอแนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองและส่วนที่สองจะเป็นการนำเสนอแนวคิดความไว้วางใจทางการเมือง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอถึงแนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Social Networks of Civil Engagement) โดยจะอธิบายถึงการแบ่งประเภท ความสำคัญ และข้อเสนอถึงความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การแบ่งประเภทของเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองสามารถแบ่งออกได้โดยใช้เกณฑ์ที่ต่างกัน ในที่นี้จะนำเสนอการให้เกณฑ์การแบ่ง 2 ประการได้แก่ 1) โครงสร้าง (Structure) ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของเครือข่าย และ 2) ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของเครือข่าย [4] ทั้งนี้ หากแบ่งประเภทของเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองตามโครงสร้าง ก็สามารถแบ่งเครือข่ายทางสังคมแบบที่เป็น 1) เครือข่ายทางสังคมที่เป็นทางการ (Formal social Structural Network) เช่น สมาชิกในครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน กลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน และ 2) เครือข่ายทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ (Informal Social Structural Network) เช่น สมาคม กลุ่มการเมือง กลุ่มอาชีพ สถาบันหรือหน่วยงาน เป็นต้น [11]

อนึ่ง หากแบ่งประเภทของเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองตามปฏิสัมพันธ์ก็สามารถแบ่งเครือข่ายแบบที่เป็น 1) เครือข่ายทางสังคมแบบปฐมภูมิ (Primary Social Network) ซึ่งหมายถึงกลุ่มสังคมที่สมาชิกแบ่งปันความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเป็นส่วนตัว มีความห่วงใยซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมและวัฒนธรรมร่วมกัน และมีการใช้เวลาร่วมกันเป็นระยะเวลานาน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเภทยังมีจะยั่งยืนและมีเป้าหมายในตัวเอง สมาชิกมักจะพลอยทางจิตใจแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนและกำลังใจต่อสมาชิกในกลุ่ม นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังค่อนข้างมีอิทธิพลในการพัฒนาเอกลักษณ์ส่วนบุคคลต่อสมาชิกคนอื่นอีกด้วย ตัวอย่างของกลุ่มประเภทยัง ได้แก่ กลุ่มครอบครัว กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มศาสนา 2) เครือข่ายทางสังคมแบบทุติยภูมิ (Secondary Social Network) สมาชิกเครือข่ายประเภทยังมีความสัมพันธ์แบบไม่

เป็นส่วนตัวแต่จะเป็นความสัมพันธ์แบบที่ทุกคนมุ่งเน้นเป้าหมายของกลุ่ม สมาชิกได้ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่ของตน ดังนั้นบทบาทของสมาชิกจึงสามารถสับเปลี่ยนหมุนเวียนกัน (Interchangeable) ได้ ตัวอย่างเช่น เครือข่ายทางสังคมนายจ้าง-ลูกจ้าง สมัชชา สหกรณ์ บริษัท กองทัพ เป็นต้น [11]

ในประเด็นเรื่องความสำคัญของเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองนั้น ซิดนีย์ เวอร์บา (Sidney Verba) และคณะ ได้อธิบายถึงความสำคัญของเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยได้นิยามว่า เครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองคือหัวใจของประชาธิปไตย “The Heart of Democracy” [12] ซึ่งนิยามดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเสนอว่าผู้ใดก็ตามที่มีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะได้รับประโยชน์จากการมีทัศนคติและพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย เช่น (1) มีความไว้วางใจทางสังคมที่สูงขึ้น [13] (2) พัฒนาทักษะและนิสัยของการทำงาน มีทักษะทางสังคม มีจิตสาธารณะและมีทัศนคติเชิงบวกต่อบุคคลอื่น [14] (3) มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงขึ้น [15] และ (4) มีพฤติกรรมทางการเมืองที่มีเป็นประโยชน์ต่อประชาธิปไตย มีทัศนคติความมั่นใจและความไว้วางใจทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น [16]

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีข้อเสนอจากนักวิชาการที่น่าสนใจมากมายที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมือง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

โรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) เป็นหนึ่งในบรรดานักวิชาการที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการศึกษาถึงเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง พัทนัมอธิบายว่าเครือข่ายทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความไว้วางใจ (Trust) [1, 17] ซึ่งแนวคิดของพัทนามได้ถูกนำไปศึกษาอย่างกว้างขวางในหลายหลายบริบททางวิชาการและพื้นที่การศึกษา เช่น การศึกษาของเมนเดิร์ธ เฟนนิมา (Meindert Fennema) และจิน ทิลลี (Jean Tillie) ได้ทำการศึกษาสองขั้นที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของสองแนวคิดในเมืองอัมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ จากการศึกษาขั้นที่หนึ่งในปี 1999 ได้ข้อสรุปว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างความอัตรการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในกลุ่มเชื้อชาติต่างๆกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่รัฐและสถาบันทางการเมือง การศึกษาขั้นที่สองในปี 2001 ได้ข้อสรุปว่าการที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนจะสามารถสร้างให้ประชาชนมีความไว้วางใจทางสังคมและทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น [13] ทั้งนี้จากกล่าวได้ว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองโดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาความไว้วางใจทางการเมือง

การศึกษาทั้งสองขั้นดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาในบริบทของสหราชอาณาจักรโดย เหยาจัน ลี (Yaojun Li) และคณะ โดยการศึกษาชี้พบว่าการศึกษาที่ประชาชนมีกิจกรรมและมีส่วนร่วมในชุมชนหรือในองค์กรทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการสามารถพัฒนาให้คนในสังคมมีความไว้วางใจทางการเมืองและทางสังคมในระดับที่สูงมากขึ้นได้ [18] นอกจากนี้การศึกษาของ ฮุนจุน ซู (Hyungjun Suh) และคณะ ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของความไว้วางใจกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในห้าประเทศได้แก่

เกาหลีใต้ เยอรมัน อิตาลี กรีซและตุรกี ก็สามารถนำมายืนยันความสัมพันธ์ของสองแนวคิดดังกล่าวได้ โดย การศึกษานี้พบว่าประชาชนที่มีความไว้วางใจทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่แสดงออกทางการเมืองใน ระดับที่สูงและมีการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกว่าบุคคลทั่วไป และยังได้นำเสนอ เพิ่มเติมว่าการมีส่วนร่วมในกลุ่มที่มีลักษณะที่เป็นองค์กรการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการ (non-Institutional Political Participations) จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความไว้วางใจทั้งทางสังคม และการเมือง [19]

จากการศึกษาของ แอนน์ มาเรีย วอเรน (Anne Marie Warren) และคณะ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ ของสองแนวความคิดนี้ในบริบททางสังคมของประเทศมาเลเซีย และค้นพบว่าการมีส่วนร่วมในเครือข่าย กิจกรรมของชุมชนมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการสร้างความไว้วางใจต่อสถาบันทางการเมือง เช่น รัฐบาล นโยบาย หรือระบบยุติธรรมในประเทศของประชาชน [20] และการศึกษาของพามেলা แพคตัน (Pamela Paxton) ที่ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมกับความไว้วางใจใน 31 ประเทศ ก็พบว่า การ วิเคราะห์ในระดับบุคคลนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้มีระดับความไว้วางใจที่สูงขึ้นคือการเป็นสมาชิกในกลุ่มหรือ สมาคมที่มีระบบความสัมพันธ์ในองค์กรที่ชัดเจน สมาชิกในกลุ่มมีความหลากหลาย (Multiple Memberships) และมาจากสังคมที่มีความเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกที่มีความสลับซับซ้อน และเมื่อ พิจารณาในระดับประเทศพบว่ายิ่งประชาชนเป็นสมาชิกของเครือข่ายทางสังคมมากขึ้นเท่าไรระดับความ ไว้วางใจก็จะสูงมากขึ้น [21]

ผลจากการศึกษาต่างๆที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นส่งเสริมให้เกิดการมีข้อถกเถียงเชิงวิชาการเกี่ยวกับ ความสำคัญและอิทธิพลของแนวคิดเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองในปรากฏการณ์ที่มีบริบทแตกต่างกัน และเพื่อเป็นการขยายองค์ความรู้ทางวิชาการให้กว้างขวางมากขึ้น มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่เห็นพ้องกันว่า ให้ความสำคัญที่จะทำการศึกษาในประเทศต่าง ๆ จะทำให้เห็นถึงปัจจัยที่สามารถสร้างความไว้วางใจทางการเมืองได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษานี้จึงให้ความสำคัญที่จะศึกษาอิทธิพลของเครือข่ายการมีส่วนร่วมของ พลเมืองที่มีต่อความไว้วางใจ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

แนวคิดความไว้วางใจทางการเมือง

ในส่วนต่อไปจะเป็นการนำเสนอ 1) นิยามของความไว้วางใจ 2) นิยาม ความสำคัญและประเภทของ ความไว้วางใจทางการเมือง 3) ความแตกต่างระหว่างที่มาของความไว้วางใจทางการเมืองกับความไว้วางใจ ทางสังคม ตามลำดับดังต่อไปนี้

ความไว้วางใจ (Trust) เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ได้รับความสนใจจากนักวิชาการจำนวนมาก โดยส่วน ใหญ่แล้วจะอธิบายว่าความไว้วางใจไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ตรงกันข้าม ปัจจัยที่กำหนดและพัฒนา ความไว้วางใจนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคม ในทางทฤษฎีแล้วสามารถจัดประเภทของความไว้วางใจโดย ใช้เกณฑ์ได้หลากหลาย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วนักวิชาการจะแบ่งประเภทของความไว้วางใจเป็น 2 ประเภทคือ ความไว้วางใจทางการเมืองและความไว้วางใจทางสังคม (ดังที่ได้อธิบายแล้วเบื้องต้น) และความไว้วางใจทั้ง

สองประเภทนี้อาจมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแต่ไม่สามารถเปลี่ยนรูปกันได้ ทั้งนี้บุคคลอาจมีความไว้วางใจเพื่อนบ้านและ/หรือชุมชนของตนในระดับสูงทางการเมืองสูงแต่อาจจะไม่ให้ความไว้วางใจกับสถาบันและเจ้าหน้าที่ทางการเมืองเลยก็เป็นได้ [10,16]

ความไว้วางใจทางการเมือง (Political Trust) หมายถึงความเชื่อว่าสถาบันทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ทางการเมืองจะปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ของนโยบายและการบริหารจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกของสังคม [8, 22-23] ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมปัจจุบัน ความไว้วางใจทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ความไว้วางใจต่อสถาบันทางการเมือง (Trust in Political Institutions) [24] เช่น รัฐสภา [9] และรัฐบาล [23] และความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ทางการเมือง (Trust in Political Incumbents) [25] เช่น ประธานาธิบดี [26] ข้าราชการการเมือง [27] และตัวแสดงทางการเมืองอื่น ๆ [28] นักวิชาการจำนวนมากได้เสนอว่าความไว้วางใจทางการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งและสามารถสร้างประโยชน์อย่างมากมายทางการเมือง เช่น (1) แสดงให้เห็นระดับการสนับสนุนและไว้วางใจต่อผู้แทนทางการเมืองและรัฐบาล [29] (2) สะท้อนความพึงพอใจของประชาชนต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของสถาบันทางการเมือง [30] (3) ช่วยให้ประชาชนทั่วไปกล้าที่จะติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐเพิ่มมากขึ้น [22, 26] ซึ่งท้ายที่สุดแล้วการติดต่อที่มีเพิ่มมากขึ้นนั้นจะสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาลให้มากยิ่งขึ้นได้ (4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง กิจกรรมเพื่อสิทธิมนุษยชนและการมีส่วนร่วมในองค์กรต่าง ๆ [31] และ (5) ส่งเสริมความชอบธรรมและประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานทางการเมืองให้เพิ่มมากขึ้นได้ [28, 31] ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าหากปราศจากความไว้วางใจทางการเมืองหน่วยงานภาครัฐซึ่งรวมถึงรัฐบาลและรัฐบาลท้องถิ่นอาจประสบปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการบริหารงานและให้บริการแก่ประชาชน

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าความไว้วางใจทางการเมืองแตกต่างจากความไว้วางใจทางสังคม (Social Trust) ดังนั้น ที่มาของความไว้วางใจทั้งสองก็มีความแตกต่างกันด้วย ในที่นี้ขอนำเสนอที่มาของความไว้วางใจทางการเมืองผ่านมุมมองของ 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีสถาบันและทฤษฎีวิวัฒนาการ ทั้งทฤษฎีสถาบันและทฤษฎีวิวัฒนาการอธิบายแหล่งที่มาของความไว้วางใจแตกต่างกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ปฏิเสธคำอธิบายของกันและกัน ทฤษฎีสถาบันอธิบายว่าความไว้วางใจทางการเมืองคือผลลัพธ์จากการที่สถาบันทางการเมืองสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบได้อย่างเป็นที่พึงพอใจของประชาชน เช่น หากสถาบันทางการเมืองมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โครงสร้างการดำเนินงานที่ดี สามารถกำหนดนโยบายได้อย่างถูกต้อง และปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน ก็จะทำให้ประชาชนมีความไว้วางใจต่อสถาบันทางการเมืองนั้น ๆ [26, 31] ดังที่วิลเลียม มิชเลอร์ (William Mishler) ได้อธิบายว่าสถาบันทางการเมืองที่ปฏิบัติหน้าที่ได้ดีจะก่อให้เกิดความไว้วางใจ แต่สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ได้อย่างไม่น่าไว้วางใจจะทำให้ประชาชนเกิดความเคลือบแคลงสงสัย ไม่ไว้วางใจและไม่ให้การสนับสนุน [22]

ทฤษฎีวัฒนธรรมอธิบายว่าความไว้วางใจทางการเมืองไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากบริบททางการเมืองแต่จะต้องเกิดจากกระบวนการการขัดเกลาทางสังคม [22, 28] นักทฤษฎีวัฒนธรรมเชื่อว่าความไว้วางใจที่เข้มแข็งและทรงพลังนั้นไม่สร้างสามารถสร้างได้ภายในระยะเวลาอันสั้น แต่ความไว้วางใจทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้ในบริบททางการเมืองที่มีค่านิยม บรรทัดฐานและความเชื่อทางการเมืองที่ประชาชนยอมรับ [17, 28] ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถสร้างขึ้นได้โดยใช้ระยะเวลาที่รวดเร็วแต่ต้องอาศัยกระบวนการทางการเมืองที่ยาวนาน จากมุมมองของทฤษฎีวัฒนธรรมนั้น เพียงแค่รัฐบาลที่มีประสิทธิภาพไม่สามารถสร้างความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนได้แต่จะต้องใช้ระยะเป็นเวลากว่าทศวรรษและส่งต่อระหว่างรุ่นสู่รุ่นในการสร้างความไว้วางใจทางการเมือง ต้องมีบริบททางการเมืองที่มีค่านิยม บรรทัดฐานและความเชื่อทางการเมืองที่ประชาชนยอมรับ

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการศึกษาและหาข้อสรุปว่าการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจทางการเมืองหรือไม่อย่างไร โดยเลือกศึกษาในบริบทพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมืองในจังหวัดสุโขทัย

สมมติฐานการวิจัย

เครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองมีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองในจังหวัดสุโขทัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทั้งนี้ในการศึกษานี้ ตัวแปรอิสระคือเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองซึ่งประกอบด้วยตัวแปรย่อย 12 ตัว ได้แก่จำนวนกลุ่มที่ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง 12 ประเภท คือ 1) กลุ่มศาสนา 2) สังคมออนไลน์ 3) ชมรมครู-ผู้ปกครอง 4) กลุ่มอาชีพ 5) กลุ่มผู้สูงอายุ 6) กลุ่มด้านวัฒนธรรม 7) กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ 8) กลุ่มสนับสนุนดารานักกร้อง 9) กลุ่มตระกูล/เชื้อชาติ 10) กลุ่มจิตอาสา 11) กลุ่มกีฬา/สันทนาการ 12) กลุ่มการเมือง และตัวแปรตามได้แก่ความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งคือผลรวมของความไว้วางใจต่อสถาบันทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณ (Quantitative Variable)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้คือประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไปและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดสุโขทัย จำนวน 601,778 คน³

กลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการคัดเลือกจากทุกอำเภอของจังหวัดสุโขทัย โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรกรณีที่ทราบจำนวนของประชากร จึงเลือกใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

$$n = N / 1 + N (e)^2$$

เมื่อ e คือ ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในงานวิจัยนี้กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ 0.05

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดของกลุ่มประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะเป็นดังนี้

$$N = 601,778 / 1 + 601,778 (0.05)^2 = 399.9 \text{ หรือ } 400 \text{ คน}$$

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจะคัดเลือกจากประชากร โดยกำหนดโควต้าตามจำนวนประชากรของแต่ละอำเภอ โดยกำหนดให้ทุกอำเภอมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับร้อยละ .07 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

อำเภอ	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
เมืองสุโขทัย	105,993	74
บ้านด่านลานหอย	46,544	32
ศรีมาศ	56,381	39
ศรีสำโรง	71,946	50
สวรรคโลก	86,472	40
ศรีนคร	26,718	20
กงไกรลาศ	64,190	45
ศรีสัชนาลัย	93,520	65
ทุ่งเสลี่ยม	50,014	35

³ ที่มา: <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/districtList/S010107/th/42.htm> (สืบค้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2562)

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

หลังจากที่ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 9 อำเภอแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยนำรายชื่อของทุกหน่วยประชากรมาจัดเรียงไว้อย่างมีหลักเกณฑ์โดยปราศจากอคติ และคำนวณหาช่วงที่จะเลือกสมาชิก ทำการเลือกสมาชิกหน่วยแรก (Random Start/ R) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และเลือกตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด โดยเริ่มต้นจากตัวเลขที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจนครบจำนวนที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	197	49.3
	หญิง	203	50.8
อายุ (ปี)	≤ 20	52	13.0
	21-40	169	42.4
	41-60	154	38.6
	≤ 61	24	6.0
	อื่นๆ		
ระดับการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษา	80	20.2
	มัธยมศึกษา	115	29.0
	อนุปริญญา	49	12.3
	ปริญญาตรี	90	22.7
	สูงกว่าปริญญาตรี	15	3.8
	อื่นๆ	48	12.1
อาชีพหลัก	ไม่มีอาชีพ/เกษียณ	14	3.5
	นักเรียน/นักศึกษา	60	15.0
	ลูกจ้าง/พนักงาน	41	10.3
	เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย	32	8.0
	เกษตรกร	79	19.8
	รัฐวิสาหกิจ	47	11.8
	ข้าราชการ	39	9.8
	รับจ้าง	79	19.8
	อื่นๆ	9	2.3

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

	ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อาศัยในสุโขทัย			
(ปี)	≤ 20	90	22.6
	21-40	160	40.1
	41-60	129	32.3
	≤ 61	20	5.0

จากตารางพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-40 ปี รองลงมาคือระหว่าง 41-60 ปี จบการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษา รองลงมาคือปริญญาตรีและประถมศึกษา มีอาชีพหลักคือเกษตรกร รองลงมาคือนักเรียน/นักศึกษา และข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และส่วนใหญ่อาศัยในจังหวัดสุโขทัยมา 21-40 ปี และ 41-60 ปี ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาในประเด็นเรื่องความไว้วางใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อสังคม และการเมืองปรากฏผลตามรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ความไว้วางใจของผู้ตอบแบบสอบถาม

ความเชื่อมั่นทางสังคม		Mean	S.D.
1	ความเชื่อใจที่มีต่อบุคคลทั่วไปในสังคม	3.2789	1.02616
2	ความเชื่อใจที่มีต่อเพื่อนบ้านและผู้คนในชุมชน	3.3061	.92875
3	ความเชื่อใจที่มีต่อบุคคลในละแวกบ้าน	3.1025	.89386
4	ความเชื่อใจที่มีต่อผู้คนในละแวกบ้านในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา	3.2382	.85623
5	ความเชื่อใจและไว้วางใจต่อคนที่มีคนทั่วไปในสังคมที่มีมากกว่าบุคคลที่มีความใกล้ชิดกัน	3.2475	1.36782
ความเชื่อมั่นทางการเมือง			
1	ความเชื่อใจว่ารัฐบาลทำหน้าที่ได้ดี นำภาษีของประชาชนไปใช้อย่างคุ้มค่า	3.5435	1.15604
2	ความเชื่อใจว่าอบต./เทศบาล ให้บริการประชาชนเป็นอย่างดี ทำให้ชีวิตของประชาชนสะดวกสบายมากขึ้น	3.2428	.99003
3	ความเชื่อใจว่า สส. ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานได้	3.4054	1.10281
4	ความเชื่อใจว่าวุฒิสภาให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.1592	1.14210
5	ความเชื่อใจว่าตำรวจปฏิบัติงานโดยยึดหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีความลำเอียง หรือเห็นแก่พวกพ้องของตน	3.0027	1.09820

ตารางที่ 3 ความไว้วางใจของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ความเชื่อมั่นทางการเมือง			
6	ความเชื่อใจว่าข้าราชการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนสำคัญกว่าประโยชน์ของตนเอง	3.2101	1.02814
7	ความเชื่อใจว่าศาลบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน	2.9800	.97569
8	ความเชื่อใจว่ากำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน เป็นที่พึ่งให้ประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี	3.5373	1.03135
9	ความเชื่อใจว่าหากตนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอย่างจริงจัง ก็สามารถเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองไทย	3.5663	1.11098
10	ความเชื่อใจว่าตนสามารถเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองต่างๆ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น	3.5950	1.12656

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจทางสังคมในระดับปานกลางถึงมาก นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านและผู้คนในชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือความไว้วางใจต่อบุคคลทั่วไปในสังคม เมื่อพิจารณาถึงความไว้วางใจทางการเมืองพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับปานกลางถึงมากเช่นเดียวกับความเชื่อมั่นทางสังคม ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจในกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือ อบต./เทศบาลและข้าราชการ ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้ตอบแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองต่างๆ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นในระดับค่อนข้างมาก และมีความไว้วางใจต่อศาลน้อยกว่าสถาบันทางการเมืองอื่น ๆ

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงได้รายละเอียดตามที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่ม	ความถี่ในการเข้าร่วม (จำนวน/ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ยกลุ่มที่เข้าร่วม (กลุ่ม)	สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์
	ไม่เข้าร่วม	นาน ๆ ครั้ง	เข้าร่วมประจำ		
กลุ่มศาสนา	36/9.0	294/73.5	61/15.3	1.4661	G1
สังคมออนไลน์	109/27.3	161/40.3	130/32.5	3.3681	G2
ชมรมครู-ผู้ปกครอง	210/53.3	131/33.2	53/13.5	1.0753	G3
กลุ่มอาชีพ	260/65.3	96/24.1	42/10.6	1.4058	G4
กลุ่มผู้สูงอายุ	250/62.8	118/29.6	30/7.5	1.0405	G5
กลุ่มด้านวัฒนธรรม	308/77.0	79/19.8	13/3.3	1.0556	G6
กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ	260/65.0	109/27.3	31/7.8	1.3942	G7
กลุ่มสนับสนุนดารานักร้อง	320/80.0	70/17.5	10/2.5	1.1972	G8
กลุ่มตระกูล/เชื้อชาติ	286/71.5	101/25.3	13/3.3	1.0270	G9
กลุ่มจิตอาสา	196/49.5	159/40.2	41/10.4	1.1500	G10
กลุ่มกีฬา/สันทนาการ	298/74.5	82/20.5	20/5.0	1.3723	G11
กลุ่มการเมือง	317/79.3	62/15.5	21/5.3	1.0645	G12

จากตาราง พบว่ากลุ่มหรือเครือข่ายที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมเป็นประจำมากที่สุดสามอันดับแรกได้แก่ 1) กลุ่มสังคมออนไลน์ 2) กลุ่มศาสนา และ 3) กลุ่ม/ชมรมครู-ผู้ปกครอง กลุ่มหรือเครือข่ายที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมแบบนานๆครั้งมากที่สุดสามอันดับแรกได้แก่ 1) กลุ่มศาสนา 2) กลุ่มจิตอาสา และ 3) สังคมออนไลน์ และเมื่อพิจารณาถึงกลุ่มหรือเครือข่ายที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เข้าร่วมมากที่สุดสามอันดับแรกได้แก่ 1) กลุ่มผู้สนับสนุนดารานักร้อง 2) กลุ่มการเมือง และ 3) กลุ่มด้านวัฒนธรรม และเมื่อวิเคราะห์ถึงค่าเฉลี่ยจำนวนกลุ่มที่เข้าร่วมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีกลุ่มที่เข้าร่วมมากที่สุดสามอันดับแรกได้แก่ 1) กลุ่มสังคมออนไลน์ 2) กลุ่มศาสนา และ 3) กลุ่มอาชีพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3681 1.4661 และ 1.4058 ตามลำดับ

การพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย

จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 12 ตัว ซึ่งได้แก่จำนวนกลุ่มหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายทั้ง 12 ประเภทกับความไว้วางใจทางการเมือง (สัญลักษณ์ที่ใช้คือ Pol Trust) ทั้งนี้ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงปริมาณซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) และผลการศึกษาสามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

	Pol Trust	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12
Pol Trust	1	.156	.083	.503**	.602**	.357**	.167	.557**	.071	.131	.567**	.166	.626**
G1		1	.384**	.194**	.330**	.122*	-.110*	.269**	-.121*	-.127*	.243**	.216**	.139**
G2			1	.258**	.302**	.069	.102*	.262**	.023	.040	.405**	.285**	.109*
G3				1	.348**	.102*	.146**	.341**	.018	.071	.249**	.132**	.104*
G4					1	.160**	.207**	.408**	.043	-.030	.270**	.255**	.186**
G5						1	.101*	.302**	-.026	.092	.045	.077	.147**
G6							1	.072	.202**	.168**	.151**	.253**	.176**
G7								1	-.052	.048	.285**	.100*	.104*
G8									1	.100*	.200**	.295**	.047
G9										1	.005	.050	.008
G10											1	.357**	.094
G11												1	.293**
G12													1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005

จากตารางพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 12 ตัว กับความไว้วางใจทางการเมือง มีค่าอยู่ระหว่าง 0.071 ถึง 0.626 ซึ่งไม่สูงเกิน .80 จึงสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์สมการความถดถอยได้ และมี 6 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับ Pol Trust ได้แก่ G3, G4, G5, G7, G10 และ G12 จึงนำไปดำเนินการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณต่อไป และเมื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธีการคัดเลือกตัวแปรอิสระได้ใช้วิธี Stepwise Method ซึ่งเป็นวิธีการคัดเลือกตัวแปรอิสระเข้าสู่สมการโดยการนำตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามมากที่สุดเข้าเป็นสมการแรกและทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลปรากฏดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise ในการพยากรณ์ความไว้วางใจทางการเมือง

ตัวแปรอิสระ	b	β	t-value	p value
G3	1.122	.214	6.996	< 0.001
G4	1.748	.315	10.057	< 0.001
G5	1.162	.214	7.383	< 0.001
G7	.925	.167	5.153	< 0.001
G10	2.047	.391	13.213	< 0.001
G12	.467	.094	3.372	< 0.001
ค่าคงที่ (Constant)	1.348		10.348	0.000
R = 0.710 R ² = 0.705 F = 155.326 p value < 0.001				

การศึกษาปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายความไว้วางใจทางการเมือง พบว่ามีตัวแปรอิสระ 6 ตัว ได้แก่ จำนวนกลุ่มที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในกลุ่มครู-ผู้ปกครอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มการเมือง โดยตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัวสามารถร่วมกันทำนายความไว้วางใจทางการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.001) ซึ่งตัวแปรทั้ง 6 สามารถอธิบายการผันแปรของความไว้วางใจทางการเมืองได้ร้อยละ 70.5 (R² = 0.705) และสามารถสร้างสมการพยากรณ์ได้ จึงคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ คำนวณน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานและคะแนนดิบ รวมทั้งสร้างสมการถดถอยพหุคูณ ซึ่งรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) สมการทำนายผล (สมการพยากรณ์)

$$\hat{Y} = b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + b_3x_3 + b_4x_4 + b_5x_5 + b_6x_6 + e$$

$$\text{ความไว้วางใจทางการเมือง} = 1.348 + 1.122(G3) + 1.748(G4) + 1.162(G5) + 0.925(G7) + 2.047(G10) + 0.467(G12)$$

2) สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = \beta_1Z_1 + \beta_2Z_2 + \beta_3Z_3 + \beta_4Z_4 + \beta_5Z_5 + \beta_6Z_6 + \varepsilon$$

$$Z_{\text{ความไว้วางใจทางการเมือง}} = .214_{(G3)} + .315_{(G4)} + .214_{(G5)} + .167_{(G7)} + .391_{1(G10)} + .094_{(G12)}$$

เมื่อ $\hat{Y}$ และ Z = ความไว้วางใจทางการเมือง และ $G3$ คือกลุ่มครู-ผู้ปกครอง $G4$ คือกลุ่มอาชีพ $G5$ คือกลุ่มผู้สูงอายุ $G7$ คือกลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ $G10$ คือกลุ่มจิตอาสาและ $G12$ คือกลุ่มการเมือง

สรุปผลการพิสูจน์สมมติฐาน

จากผลการศึกษาที่ได้จากการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) มีค่าน้อยกว่า α แสดงว่าตัวแปรอิสระตัวนี้มีผลต่อตัวแปรตาม จึงกล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมืองในจังหวัดสุโขทัย แต่อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ยังพบว่าเฉพาะบางเครือข่ายเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมือง ซึ่งได้แก่การเป็นสมาชิกในกลุ่มครู-ผู้ปกครอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มการเมือง

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษานี้พบว่าการมีส่วนร่วมในเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมือง 6 ประเภท ได้แก่กลุ่มครู-ผู้ปกครอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความไว้วางใจทางการเมือง โดยจะสังเกตได้ว่ากลุ่มดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีลักษณะของกลุ่มที่เป็นทางการและ/หรือกึ่งทางการ มีลักษณะเป็นองค์กรตามลำดับชั้น (hierarchical association) มีความเป็นอาชีพและมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ลักษณะภาพรวมของกลุ่มต่างๆมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มครู-ผู้ปกครอง โดยภาพรวมแล้ว กลุ่มครู-ผู้ปกครอง มักจะทำหน้าที่อย่างเป็นทางการในชมรมครู-ผู้ปกครองในแต่ละโรงเรียน โดยมีหน้าที่หลักในการกำหนดแผนปฏิบัติงานและโครงการต่าง ๆ ให้พันธสอดคล้องกับการศึกษาแห่งชาติ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครองที่มีพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่หลากหลาย ใช้ทรัพยากรมนุษย์เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนมีศักยภาพที่จะให้การศึกษาที่ดียิ่งขึ้นแก่นักเรียน ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่ากลุ่มครู-ผู้ปกครองนี้จำเป็นต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

2. กลุ่มอาชีพ โดยภาพรวมแล้วกลุ่มอาชีพนี้มักเป็นการรวมกลุ่มกันของคนที่มีอาชีพเดียวกัน มักมีเป้าหมายเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน การรวมกลุ่มมักจะทำให้สมาชิกมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่มีทิศทาง และสอดคล้องกันเพื่อนำไปสู่จัดมุ่งหมายเดียวกัน มีกฎระเบียบและกติกาต่างๆ มีการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบการทำงานของกลุ่ม เน้นความสำคัญกับความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นสำคัญและจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต สมาชิกมักมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างของกลุ่มอาชีพที่ปรากฏในจังหวัดสุโขทัยได้แก่ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพด้านการท่องเที่ยว กลุ่มช่างทอง กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ และกลุ่มโฮมเตย์

3. กลุ่มผู้สูงอายุ จากการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่ารัฐบาลได้กำหนดนโยบายและมาตรการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ที่สำคัญ

ประการหนึ่งคือส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมให้กับผู้สูงอายุและบริบทของสังคมตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทั้งนี้รัฐบาลได้มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนทุกหมู่บ้านและชุมชนให้มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้การดำเนินงานของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่มักได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสมาชิกในกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐ มีประสบการณ์ในการทำงาน ติดต่อกับประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างของกลุ่มผู้สูงอายุที่ปรากฏในจังหวัดสุโขทัยได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยแต่ละพื้นที่มีการส่งเสริมมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพซึ่งต้องพบปะกับบุคลากรทางการแพทย์ กิจกรรมแข่งขันกีฬา กีฬาพื้นบ้าน นันทนาการร่วมกับชุมชน กิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. กลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐ กลุ่มเหล่านี้มักเกิดขึ้นโดยการผลักดันของภาครัฐ โดยมักจะมีความเกี่ยวพันกับการนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติหรือเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานของภาครัฐ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรม ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐมักสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันโดยมีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน ทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกัน หรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่ม ตัวอย่างของกลุ่มที่จัดตั้งโดยรัฐที่ปรากฏในจังหวัดสุโขทัยได้แก่ กรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน กรรมการประชาคมหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

5. กลุ่มจิตอาสา กลุ่มจิตอาสาเป็นกลุ่มที่ได้รับการจัดตั้งได้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่สังคม ปัจจุบันรูปแบบงานจิตอาสามีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น รูปแบบการพึ่งพาตนเองในชุมชน จนไปถึงการช่วยเหลือผู้คนที่ต้องการความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ทั้งนี้ปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐของไทยให้ความสำคัญกับกิจกรรมจิตอาสาเป็นอย่างมาก เห็นได้จากมีการจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาขึ้นในหลายระดับ เช่น ระดับตำบล อำเภอและระดับจังหวัด ซึ่งในแต่ละระดับนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในแต่ละชุมชน ดังนั้นงานของกลุ่มจิตอาสาจึงส่งเสริมให้สมาชิกได้ทำงาน พบปะ สังสรรค์ ติดต่อกับและสร้างเครือข่ายกับบุคคลจากหลายภาคส่วน ตัวอย่างของกลุ่มจิตที่ปรากฏในจังหวัดสุโขทัยได้แก่ กลุ่มที่อยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุโขทัย สำนักงานอาสาภาค กลุ่มจิตอาสาเพื่อการพัฒนาการศึกษาจังหวัดสุโขทัย กลุ่มจิตอาสาคนรักช้างสุโขทัย จิตอาสาพระราชทาน กลุ่มจิตอาสาคนสวรรค์โลก เป็นต้น

6. กลุ่มการเมือง อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มการเมืองคือการรวมตัวกันของบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการกำหนดนโยบายสาธารณะหรือมีอิทธิพลต่อการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมในทิศทางที่กลุ่มของตนต้องการ กลุ่มการเมืองมีบทบาทอย่างมากต่อการเมืองการปกครองไทย กล่าวคือในกระบวนการกำหนดนโยบาย

สาธารณะจะพบว่ามีการเจรจาต่อรองระหว่างกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่ ระดับประชาชนและผู้นำชุมชนที่เจรจาต่อรองผู้บริหารท้องถิ่น หรือระหว่างสมาชิกสภาท้องถิ่นที่เจรจาต่อรองกันระหว่างสมาชิกสภาท้องถิ่น [32] ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสมาชิกของกลุ่มการเมือง เป็นอีกหนึ่งกลุ่มคนที่ได้เรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรง

ในการอภิปรายผลการศึกษานั้น ในด้านหนึ่งพบว่า ผลการศึกษานี้ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของพัทน์ม ที่ได้เสนอว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างความไว้วางใจ [1, 17] แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้วิจัยพิจารณาในผลการศึกษาประเด็นเรื่องความเป็นทางการเมือง ความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐและความเป็นอาชีพ (Professional) ของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองแล้ว พบว่าในอีกด้านหนึ่งการศึกษานี้ไม่ได้สอดคล้องกับข้อเสนอของ พัทน์ม ทุกประการ กล่าวคือพัทน์มกล่าวว่าการมีส่วนร่วมในกลุ่มที่เป็นแนวตั้ง หรือที่พัทน์มเรียกว่า “Vertical Voluntary Associations” [17] เช่นกลุ่มกีฬา สันทนาการ หรือกลุ่มร้องเพลง เป็นกลุ่มที่สามารถสร้างให้คนมีความไว้วางใจทางการเมืองเพิ่มขึ้นได้ แต่การศึกษานี้พบว่ากลุ่มที่มีลักษณะดังกล่าวไม่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองในจังหวัดสุโขทัยแต่อย่างใด

ในทางตรงกันข้าม ในประเด็นเรื่องประเภทของเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมืองนั้น การศึกษาชิ้นนี้กลับมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของเคนอิจิ โอเคดะ (Ken'ichi Ikeda) และคณะ การศึกษานี้ได้ศึกษาอิทธิพลของการมีส่วนร่วมในเครือข่ายทางสังคมที่มีต่อการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจทางการเมืองในสังคมญี่ปุ่น โดยแบ่งเกณฑ์เครือข่ายทางสังคมออกเป็นสามประเภท ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ในแนวนอนหรือแนวตั้ง 2) สมาคมที่เป็นลักษณะเปิดหรือปิด และ 3) สมาคมทางการเมืองหรือไม่เกี่ยวกับการเมือง ในแง่หนึ่งผลการศึกษาของพวกเขายืนยันทฤษฎีของพัทน์มที่เสนอว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในเครือข่ายทางสังคมกับการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตามการศึกษานี้กลับพบว่าในความเป็นจริงเครือข่ายสังคมที่มีลักษณะ “แนวตั้ง” (hierarchical) ทั้งรูปแบบของเครือข่ายแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเท่านั้นที่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความไว้วางใจทางการเมืองได้ เคนอิจิ โอเคดะ พบว่าเครือข่ายสังคมแนวตั้งมีผลเชิงบวกต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคคลที่มีส่วนร่วมในเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นไปตามระเบียบ กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษร มีความรับผิดชอบต่อนานาอย่างจริงจัง มีความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ มักจะมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มดังกล่าว [33] นอกจากนี้การศึกษาของจองซุง ยู (Jong-sung You) เป็นอีกหนึ่งการศึกษาที่สามารถนำมาอธิบายผลการวิจัยของการศึกษานี้ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 170,000 คน ใน 80 ประเทศ การศึกษาของจองซุง ยู พบว่าการที่ประชาชนมีประสบการณ์ในการทำงานที่องค์กรมีกฎระเบียบที่ชัดเจน มีความเป็นธรรม ปฏิบัติตามหลักประชาธิปไตย มีการจัดการผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม จะสามารถส่งเสริมให้ประชาชนเหล่านั้นมีความไว้วางใจมากกว่าการที่บุคคลเหล่านั้นเข้าร่วมองค์กรที่สมาชิกผูกพันกันระดับเครือญาติอย่างชัดเจน [34]

ท้ายที่สุดสามารถสรุปได้ว่าการศึกษานี้พบความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของพลเมืองกับความไว้วางใจทางการเมืองในจังหวัดสุโขทัย แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาก็ชี้ชัดเจนว่าเฉพาะเครือข่ายที่มีลักษณะของกลุ่มที่เป็นทางการและ/หรือกึ่งทางการ มีลักษณะเป็นองค์กรตามลำดับชั้น มีความเป็นอาชีพและมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับความไว้วางใจทางการเมือง เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือยิ่งปัจเจกบุคคลมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับบุคลากรภาครัฐมากขึ้นเท่าไรก็จะยิ่งเรียนรู้ที่จะเข้าใจตรรกะ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนและกระบวนการทำงานของบุคลากรและหน่วยงานภาครัฐมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะสามารถส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลมีความไว้วางใจต่อทั้งเจ้าหน้าที่และสถาบันทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าความไว้วางใจทางการเมืองสามารถได้รับการพัฒนาได้ผ่านการมีส่วนร่วมในเครือข่ายที่มีความเป็นทางการและมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นผู้บริหารหน่วยงานราชการระดับท้องถิ่น แกนนำคณะทำงานโครงการต่างๆของภาครัฐ และแกนนำเครือข่ายภาคประชาชนควรสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายที่มีลักษณะดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดสายสัมพันธ์ระหว่างภาคีภาคส่วนต่าง ๆ และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในหลายระดับอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้ประชาชนมีประสบการณ์ในการทำงานในบรรยากาศที่มีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ มีการกำหนดองค์ประกอบ ขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ และการจัดสรรทรัพยากรระหว่างกันอย่างชัดเจน อันจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการทำงานแบบประชาธิปไตย เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองให้มีความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้วิจัยขอขอบคุณในการสนับสนุนดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณความกรุณาของประชาชนในจังหวัดสุโขทัยที่สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามของงานวิจัยชิ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Suebvises, P. (2018). Social capital, citizen participation in public administration, and public sector performance in Thailand. *World Development*, 109, 236-248. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2018.05.007>
- [2] Pelling, M., & High, C. (2005). *Understanding adaptation: What can social capital offer assessments of adaptive capacity?*. *Global Environmental Change*, 15(4), 308-319.

- [3] Marin, A., & Wellman, B. (2011). *Social network analysis: An Introduction*. In J. Scott & P. J. Carrington (Eds.), *The sage handbook of social network analysis* (pp. 11-25). Sage Publications.
- [4] Milroy, L., & Milroy, J. (1992). *Social network and social class: Toward an integrated sociolinguistic model*. *Language in Society*, 21(1), 1-26.
- [5] Fukuyama, F. (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. Free Press.
- [6] Thompson, C. (2017). Trust without reliance. *Ethical Theory and Moral Practice*, 20(3), 643-655.
- [7] Misztal, B. A. (2019). Trust in habit: A way of coping in unsettled times. In M. Sasaki (Ed.), *Trust in Contemporary Society* (pp. 41-59). Brill.
- [8] Li, L. (2004). Political trust in rural china. *Modern China*, 30(2), 228-258.
- [9] Newton, K. (2001). Trust, social capital, civil society, and democracy. *International Political Science Review*, 22(2), 201-214.
- [10] Newton, K., Stolle, D., & Zmerli, S. (2018). Social and political trust. In E. M. Uslaner (Ed.), *The Oxford handbook of social and political trust* (pp. 961-976). Oxford University Press.
- [11] Stone, W. (2001). *Measuring social capital: Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life*. Australian Institute of Family Studies.
- [12] Verba, S., Schoolman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Oxford University Press.
- [13] Fennema, M., & Tillie, J. (2001). Civic Community, political participation and political trust of ethnic groups. *Connections*, 24(1), 26-41.
- [14] Gaby, S. (2016). The civic engagement gap(s): Youth participation and inequality from 1976 to 2009. *Youth & Society*, 49(7), 923-946.
- [15] Wicks, R. H., Wicks, J. L., Morimoto, S. L., & Maxwell, A. (2013). Correlates of political and civic engagement among youth during the 2012 presidential campaign. *American Behavioral Scientist*, 58(5), 622-644.
- [16] Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. Simom and Schuster.
- [17] Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic tradition in modern Italy*. Princeton University Press.

- [18] Li, Y., Pickles, A., & and M. (2005). Savage, social capital and social trust in Britain. *European Sociological Review*, 21(2), 109-123.
- [19] Hyungjun, S., Jaeyeol, Y., & Dukjin, C. (2013). Type of trust and political participation in five countries: Results of social quality survey. *Development and Society*, 42(1), 1-28.
- [20] Warren, A. M., Sulaiman, A., & Jaafar, A. I. (2014). Social media effects on fostering online civic engagement and building citizen trust and trust in institutions. *Government Information Quarterly*, 31(2), 291-301.
- [21] Paxton, P. (2007). Association memberships and generalized trust: A multilevel model across 31 countries. *Social Forces*, 86(1), 47-76.
- [22] Mishler, W., & Rose, R. (2001). What are the origins of political trust? Testing institutional and cultural theories in post-communist societies. *Comparative Political Studies*, 34(1), 30-62.
- [23] Anderson, C. J., & Lotempio, A. J. (2002). Winning, losing and political trust in America. *British Journal of Political Science*, 32(2), 335-351.
- [24] Listhaug, O., & Ringdal, K. (2008). Trust in political institutions. In H. Ervasti, T. Fridberg, M. Hjerm, & K. Ringdel (Eds.), *Nordic social attitudes in a European perspective* (pp. 131-151). Edward Elgar Publishing.
- [25] Hooghe, M., & Zmerli, S. (Eds.). (2011). *Political trust: Why context matters*. ECPR Press.
- [26] Hetherington, M. J. (1998). The political relevance of political trust. *The American Political Science Review*, 92(4), 791-808.
- [27] Nilson, D. C., & Nilson, L. B. (1980). Trust in elites and protest orientation: An integrative approach. *Political Behavior*, 2(4), 385-404.
- [28] Shi, T. (2001). Cultural values and political trust: A comparison of the people's republic of China and Taiwan. *Comparative Politics*, 33(4), 401-419.
- [29] Hadenius, A. (Ed.). (2004). Social capital and democracy: Institutional and social preconditions. In S. Prakash & P. Selle (Eds.), *Investigating social capital: Comparative perspectives on civil society, participation and governance* (pp. 47-63). Sage Publications.
- [30] Rudolph, T. J., & Evans, J. (2005). Political trust, ideology, and public support for government spending. *American Journal of Political Science*, 49(3), 660-671.

- [31] Damico, A. J., Conway, M. M., & Damico, S. B. (2000). Patterns of political trust and mistrust: Three moments in the lives of democratic citizens. *Polity*, 32(3), 377-400.
- [32] Buathip, k., & Suttijaree, J. (2018). Politics in public policy formulation: A case study of infrastructure policy of the local government in one district of lower northern province. *Journal of Political Science and Public Administration*, 9(1), 1-28.
- [33] Ikeda, K., & Richey, S. E. (2005). Japanese network capital: The impact of social networks on Japanese political participation. *Political Behavior*, 27(3), 239-260.
- [34] You, J.-s. (2012). Social trust: Fairness matters more than homogeneity. *Political Psychology*, 33(5), 701-721.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแนวปฏิบัติการ
บริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว:กรณีศึกษาบริษัทในรายชื่อหุ้นยั่งยืน
จากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

A Confirmatory Factor Analysis of Green Human Resource
Management Practices: A Case Study of the Companies in
Sustainable Stocks List from the Stock Exchange of Thailand

ธารทิพย์ พจนสุภาพ^{1*} อรทัย วานิชดี¹ รุ่งอรุณ กระแสสินธุ์² และอาจารย์ ประจวบเหมาะ³
Thantip Pojsupap^{1*}, Orathai Wanitdee¹, Rungarun Khasasin² and Arjaree Prachuabmoh³

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต กรุงเทพฯ 10250

² คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น กรุงเทพฯ 10250

³ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ 10900

¹ Faculty of Business Administration, Kasembundit University, Bangkok, 10250, Thailand

² Faculty of Business Administration, Thai-Nichi Institute of Technology, Bangkok, 10250, Thailand

³ Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok, 10900, Thailand

* Corresponding author: Tel. 08 9527 9789, E-mail address: thantip.poj@kbu.ac.th

(Received: June 20, 2021; Revised: December 18, 2021; Accepted: December 31, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว และเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ปฏิบัติงานบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รายชื่อหุ้นยั่งยืน จำนวน 340 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองด้วยโปรแกรมลิสเรล ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว การกระตุ้นพนักงานสีเขียว และการสร้างโอกาสสีเขียว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.73–0.88 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 2) โมเดลการวัดแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) = 1.632 ค่า GFI = 0.95 ค่า AGFI = 0.92 ค่า NFI = 0.99 ค่า CFI = 0.99 ค่า RMSEA = 0.043 ค่า RMR = 0.033 และค่า CN = 249.51 ค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝง (p_c) ทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.70 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ (p_v) ทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.50 โมเดลการวัดนี้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นที่ดี สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการวัดแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวได้

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ความยั่งยืน

Abstract

This research objectives were to analyze the confirmatory factor of green human resource management practices (GHRM) and to validate the consistency of the GHRM model and empirical data. The samples were 340 employees of the companies in Thailand Sustainability Investment (THSI) list from the Stock Exchange of Thailand (SET). Data was collected by using a 5-level Likert questionnaire. The data was analyzed by using exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis using with LISREL program. The research results were as follows. 1) Green human resource management practices consisted of 3 factors including developing green abilities (GAB), motivating green employees (GMO) and creating green opportunities (GOP) with factor loading ranging between 0.73–0.88 at 0.01 statistical significant level. 2) The measurement model of green human resource management practices was consistent with the empirical data. Relative chi-square = 1.632, GFI = 0.95, AGFI = 0.92, NFI = 0.99, CFI = 0.99, RMSEA = 0.043, RMR = 0.033, CN = 249.51. The composition

reliability values (p_c) for all constructs were above 0.70 and the average variance extracted values (p_v) for all constructs were above 0.50. This measurement model demonstrates good reliability and validity which can be a useful instrument for measuring green human resource management practices.

Keywords: Green Human Resource Management, Confirmatory Factor Analysis, Sustainability

บทนำ

การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไป ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ การปกป้องสิ่งแวดล้อมและช่วยโลกจากภัยพิบัติในอนาคตที่จะเกิด จึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ทุกองค์กรควรตระหนักเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดการดำเนินการทางธุรกิจที่ยั่งยืน มนุษยชาติต่างเห็นพ้องเป็นเอกฉันท์ถึงความจำเป็นในการขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังทั่วโลก ความพยายามนี้เกิดขึ้นเพื่อจัดการผลกระทบที่สร้างความเสียหายจากมลพิษและของเสียจากอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของโลกเสื่อมโทรมและสูญสิ้นอย่างรวดเร็ว กฎบัตรแมกนา คาร์ตา (Magna Carta) เมื่อปี ค.ศ.1215 ได้รับการประกาศในการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมของมนุษยชาติครั้งแรกของสหประชาชาติว่า การปกครองที่ดีต้องไม่เบียดเบียนทั้งคนและสัตว์ รวมทั้งไม่เบียดเบียนธรรมชาติ การปกป้องและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของมนุษย์สำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตได้กลายเป็นเป้าหมายที่จำเป็นสำหรับมนุษยชาติ [1]

การนำแนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว (Green Human Resource Management: GHRM) มาใช้ ทำให้องค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับประโยชน์กันทุกฝ่าย คำว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว นิยมนำมาใช้โดยมีความหมายเป็น 2 นัยยะ นัยยะแรกจะหมายถึงการดำเนินงานโดยปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน กล่าวคือทรัพยากรมนุษย์ควรกำหนดขั้นตอน สร้างกลไกสำหรับให้พนักงานรายงานหรือแจ้งเบาะแสพฤติกรรมที่อาจสื่อถึงการกระทำทุจริตในสถานที่ทำงานเพื่อการตรวจสอบภายใน และพนักงานควรสามารถรายงานเรื่องดังกล่าวโดยไม่เปิดเผยตัวตนได้ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในทุกกิจกรรม [2] และนัยยะที่สอง จะหมายถึงการดำเนินงานโดยปราศจากการทำลายหรือสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จากการทบทวนวรรณกรรมในบริบทด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์พบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่ให้นิยามของการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว โดยมุ่งเน้นการบูรณาการความรับผิดชอบของธุรกิจในมิติการรักษาสิ่งแวดล้อม การประสานการจัดการสิ่งแวดล้อมและประเด็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติกับมุมมองทางธุรกิจโดยมีเป้าหมายเพื่อลดผลกระทบที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบนิเวศ [3] งานวิชาการส่วนใหญ่สนับสนุนการใช้คำว่า “สีเขียว” โดยกำหนดให้หมายรวมถึงกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศกับมิติการทำงานด้านทรัพยากรมนุษย์ เช่น ในกิจกรรมการกำหนดลักษณะงาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การประเมินผลปฏิบัติงาน

และการให้รางวัลที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม GHRM เป็นการดำเนินนโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อมุ่งส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและสนับสนุนการปกป้องระบบนิเวศโดยพัฒนาบุคลากรและสร้างการตระหนักถึงพฤติกรรมของตนเองที่อาจสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม [4-5] ดังนั้นในการศึกษานี้จะดำเนินการภายใต้ नियามการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวที่ระบุว่า แนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวมีบทบาทสำคัญต่อการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร รวมถึงการปรับใช้นโยบายทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างยั่งยืน และรักษาความสมดุลของระบบนิเวศทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ก็ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมสู่ความยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากจำนวนบริษัทจดทะเบียนที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รายชื่อหุ้นยั่งยืนของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558–2563 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนว่าบริษัทจดทะเบียนไทยให้ความสำคัญในการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงสังคม สิ่งแวดล้อม และบรรษัทภิบาล ในกระบวนการดำเนินงานมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2563 มีบริษัทจดทะเบียนที่ผ่านการคัดเลือกเข้าสู่รายชื่อหุ้นยั่งยืนจำนวน 124 บริษัท จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดเจนถึงแนวโน้มการตื่นตัวขององค์กรในไทยต่อการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล แม้ว่าพวกเขาต้องเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ รวมถึงความท้าทายจากผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ก็ตาม [6]

วรรณกรรมด้าน GHRM ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาอยู่ในฝั่งตะวันตก และด้วยความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจระดับภูมิภาคมีนัยสำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร [3] การจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นช่องว่างที่สำคัญสำหรับการศึกษาเพื่อเพิ่มเติมความรู้ในอนาคต อีกทั้งนักวิชาการด้านการจัดการทั่วโลก ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาที่มุ่งเน้นแนวทางการบริหารจัดการต่าง ๆ ที่สามารถเอื้อให้การดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวบรรลุเป้าหมาย จากสถานการณ์ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องหาวิถีทางและเทคนิคในการจัดการกับผลกระทบทางนิเวศวิทยา นอกเหนือไปจากการจัดการกับปัญหาทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุความสำเร็จทั้งในการสร้างผลกำไรของผู้ถือหุ้น ควบคู่ไปกับการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ประเด็นด้านความยั่งยืนเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญของผู้นำต่างผลักดันการผสมผสานแนวทางสีเขียวเข้ากับกลยุทธ์ของธุรกิจและกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ [7–8]

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว เพื่อนำสู่ข้อสรุปที่ว่า แนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวมีองค์ประกอบใดที่สำคัญ และแต่ละองค์ประกอบประกอบไปด้วยตัวแปรใดบ้าง การนำเสนอตัวแปรสำคัญที่น่าสนใจนี้ถือเป็นการจุดประกายการริเริ่มด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรก้าวไปข้างหน้า ด้วยเพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว มีส่วนช่วยให้องค์กรต่าง ๆ มีทางเลือกอื่นในการลดต้นทุน โดยไม่สูญเสียความสามารถในการแข่งขัน อีกทั้งผลศึกษานี้ยังนำไปสู่การสร้าง

โมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์พื้นฐานในการพัฒนาแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

1. องค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบมากกว่า 1 องค์ประกอบ
2. โมเดลการวัดองค์ประกอบในการวิจัยที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์กรไม่เพียงแต่หมายถึงผลการดำเนินงานทางการเงินเท่านั้น แต่ยังหมายถึงผลการดำเนินงานด้านสังคม และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ดังนั้นการตระหนักถึงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเป็นวิธีการที่สำคัญสำหรับองค์กรในการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืนและบรรลุเป้าหมายการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว [9] ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมจะถูกหลอมรวมเข้ากับกรอบโครงสร้างของการดำเนินงานขององค์กร การดำเนินการระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคล ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรบุคคลเพื่อดำเนินการระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน [10] สอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีตที่ยืนยันความสำคัญของปัจจัยด้านทรัพยากรบุคคลกับความสำเร็จในการใช้ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม [11-14] ผู้เขียนขอเสนอตัวแปรสำคัญในมิติของแนวปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวที่เชื่อมโยงกับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย

1. การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร

การสรรหาและคัดเลือกสีเขียว ถูกมองว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว การคัดเลือกบุคลากรโดยพิจารณาองค์ประกอบของบุคลิกภาพภายในของแต่ละบุคคล มีส่วนช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมได้ ผู้สมัครที่มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม บุคคลที่มีมโนธรรม และมีความยินยอมเห็นใจยอมให้ความร่วมมือในแนวทางการปฏิบัติการบริหารองค์กรสีเขียว คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่มีความกระตือรือร้น และปรารถนาการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยให้โลกยั่งยืน พวกเขาจะหาโอกาสเข้าร่วมงานกับองค์กรที่มีการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม [15] มีการรายงานข้อค้นพบว่า คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มจะร่วมทำงานกับองค์กรที่มีภาพลักษณ์ชื่อเสียงด้านความอย่างยั่งยืน และกว่า 42 เปอร์เซ็นต์ของพนักงานรุ่นใหม่ต้องการ

ร่วมงานกับองค์กรที่แสดงออกถึงความใส่ใจต่อการรักษาสีเขียว [16] การสรรหาผู้สมัครที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจะช่วยในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรได้อีกด้วย บริษัทที่มีชื่อเสียงระดับโลกอย่าง Siemens, Bayer และ BASF เป็นตัวอย่างขององค์กรที่ใช้ภาพลักษณ์สีเขียวดึงดูดผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถสูงให้เข้ามาอยู่ร่วมกับองค์กร [17] ในการประชาสัมพันธ์หรือในสื่อโฆษณาเพื่องานสรรหาบุคลากร องค์กรควรระบุข้อความการรับสมัคร เกณฑ์พิจารณา และคำอธิบายลักษณะงานสิ่งที่คาดหวังจากพนักงานสีเขียวในอนาคต เพื่อเน้นย้ำให้เห็นถึงความตั้งใจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในทุกตำแหน่งงานที่เปิดรับสมัคร ในการออกแบบกระบวนการสัมภาษณ์ผู้สมัคร ควรมีคำถามเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อประกอบการพิจารณาในการประเมินผล รวมถึงการคัดเลือกผู้สมัครซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมสีเขียว [18-19]

2. การศึกษาและการฝึกอบรม

การศึกษาและการฝึกอบรม หมายถึงการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งทำให้พนักงานตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น รวมถึงการเพิ่มพูนความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทัศนคติเชิงรุกต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้และการสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากร นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมมาใช้ให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบการจัด การสิ่งแวดล้อม มีส่วนช่วยให้พนักงานเข้าใจถึงการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้พวกเขาเกิดความตระหนักเกี่ยวกับการควบคุมสิ่งแวดล้อม การปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้โปรแกรมการฝึกอบรมระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ยังมีประโยชน์ในด้านการสื่อสาร ทำให้พนักงานทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามแนวทางความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และทำให้ตระหนักถึงกลไกการกำกับดูแลและสภาพอากาศ [20-21] ในการพัฒนาความสามารถสีเขียวของพนักงาน องค์กรควรมุ่งเน้นการฝึกอบรมและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เข้ากับสังคมที่ยั่งยืน องค์กรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่พนักงานในรูปแบบที่เหมาะสมและในปริมาณที่เพียงพอ [22] ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องระบุความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในใบกำหนดหน้าที่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าพวกเขาควรทำอะไรเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ยังควรพิจารณาถึงบทบาทการสื่อสารในการฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม และการประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมผ่านการทวนสอบกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาสีเขียวคือสร้างทุนทางปัญญาให้แก่องค์กร [23]

3. การให้รางวัล

ระบบการให้รางวัลสำหรับการเพิ่มผลงานโดยการมีส่วนร่วมของพนักงานเป็นชุดผลประโยชน์ที่จัดให้แก่พนักงาน เมื่อผลงานพวกเขามีประสิทธิภาพเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การให้รางวัลด้านสิ่งแวดล้อมและการให้สิ่งจูงใจ ยังเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาพัฒนากิจกรรมและแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การให้รางวัลและค่าตอบแทนความสามารถแก่ผู้ปฏิบัติงาน เป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการ

สนับสนุนกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในองค์กร [24] การให้รางวัลสีเขียวสำหรับผลการปฏิบัติงานส่งผลให้การปฏิบัติตามแนวทางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันความมุ่งมั่นของพนักงานต่อโปรแกรมด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เมื่อพวกเขาได้รับการเสนอค่าตอบแทนให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม องค์กรสามารถออกแบบแนวปฏิบัติในการจัดการรางวัลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในหลายลักษณะ เช่น การขึ้นเงินเดือน การให้โบนัส การให้ของขวัญและวันหยุดพิเศษสำหรับพนักงานและครอบครัว การยกย่องชมเชย การยอมรับจากผู้บริหารระดับสูง และการประชาสัมพันธ์การเผยแพร่ข่าวสารขององค์กรต่อสื่อมวลชนภายนอก สิ่งเหล่านี้มีส่วนช่วยเพิ่มความตระหนักถึงผลสัมฤทธิ์ด้านสิ่งแวดล้อมและมีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แสดงออกถึงความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม [25] องค์กรจำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจน รวมถึงการให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งอาจอยู่ในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินหรือระบบ recognition-based rewards เป็นการเสริมแรงเพื่อกระตุ้นความมุ่งมั่นของพนักงานให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม [26]

4. การบริหารผลการปฏิบัติงาน

ระบบบริหารผลการปฏิบัติงาน เป็นเครื่องมือสำคัญในงานทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร และระบบประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารผลการปฏิบัติงาน ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานนั้นเริ่มตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติงาน การพัฒนาผลการปฏิบัติงาน การติดตาม และการประเมินผลการปฏิบัติงาน และสามารถนำผลการประเมินไปประกอบการพิจารณาตอบแทนความดีความชอบแก่ผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย ดังนั้นการสร้างผลผลิตและผลการปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับข้อกังวลด้านสิ่งแวดล้อมและนโยบายสีเขียวที่สูงขึ้นจึงเชื่อมโยงกับผลการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมขององค์กรอย่างชัดเจน [27] สิ่งที่สำคัญที่สุดของการบริหารผลการปฏิบัติงาน คือการประเมินผล นอกจากจะเป็นไปตามเกณฑ์ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องและความยุติธรรมแล้ว การประเมิน ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล ยังส่งผลสะท้อนที่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้ปฏิบัติงานและสนับสนุนให้เกิดการปรับปรุงผลลัพธ์ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ประเด็นเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานสีเขียวควรมุ่งเน้นไปที่เหตุการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การสื่อสารนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ระบบสารสนเทศข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม และการตรวจสอบการควบคุมการจัดการ [28]

5. การมีส่วนร่วมของพนักงาน

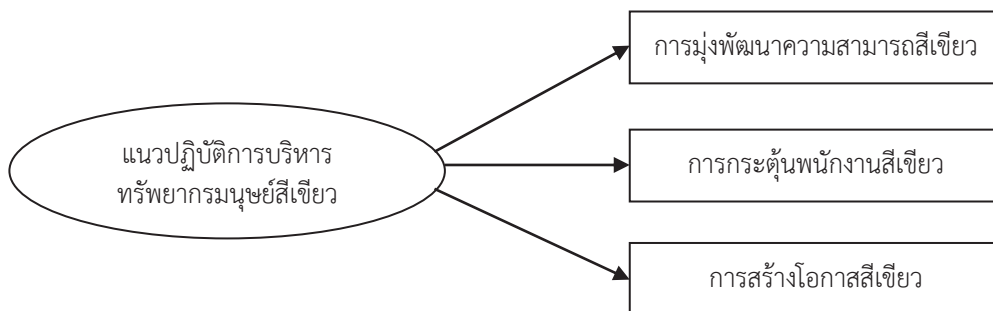
การมีส่วนร่วมของพนักงานคือการให้อาสาพวกเขาในการจัดการสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมนั้นจะกระตุ้นให้พวกเขารับผิดชอบในการป้องกันมลพิษและระบุปัญหาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของพนักงานในการดำเนินงานสีเขียวถูกระบุว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการสร้างโอกาสให้พวกเขาได้ใช้ความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมความมุ่งมั่นต่อเป้าหมาย ด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร แนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หมายรวมถึงการให้คำปรึกษาและการเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมถึงสนับสนุนเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ เพื่อการปรับปรุงสภาพแวดล้อม [29] สอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีตที่สนับสนุนว่า เพื่อเพิ่มความพยายามด้านสิ่งแวดล้อมองค์กรควรมีแนวทาง

ปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น การแบ่งปันข้อมูลสีเขียว การสร้างทีมสีเขียว การริเริ่มโครงการสีเขียว [30] การมีส่วนร่วมสีเขียวมีความสำคัญและเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การลดของเสียและมลพิษในสถานที่ทำงาน และการสร้างระบบการจัดการทรัพยากร สิ่งบ่งชี้การมีส่วนร่วมสีเขียว ประกอบด้วย ได้แก่ การเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การมีวิสัยทัศน์สีเขียวที่ชัดเจน การมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้สีเขียว และการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสีเขียว [31]

6. วัฒนธรรมองค์กรสีเขียว

ในแง่ของวัฒนธรรมองค์กรสีเขียวถือเป็นค่านิยมด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กร โดยสะท้อนให้เห็นว่าทุกคนในองค์กรจำเป็นต้องรับรู้ วิเคราะห์ และร่วมกันพัฒนากลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา การเปลี่ยนแปลงไปสู่วัฒนธรรมสีเขียว ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานซึ่งต้องรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสิ่งแวดล้อม [32] แนวคิดของวัฒนธรรมองค์กรสีเขียวมีความหลากหลาย หมายรวมถึงวัฒนธรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การกำหนดวัฒนธรรมองค์กรสีเขียวเป็นชุดของความเชื่อค่านิยม มุมมอง บรรทัดฐาน และแนวทางปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้สมาชิกในองค์กรปฏิบัติตนต่อสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกได้อย่างถูกต้อง ในการพัฒนาวัฒนธรรมสีเขียวที่มีประสิทธิภาพในองค์กร พวกเขายืนยันต้องให้ความสำคัญกับการจัดระบบการฝึกอบรม การประเมินผลงาน และระบบการให้รางวัลที่เชื่อมโยงกับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของพนักงาน ในขณะที่บทบาทของผู้บริหารระดับสูงยังมีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาวัฒนธรรมสีเขียวขององค์กร ผ่านการกำหนดนโยบายวิสัยทัศน์ พันธกิจที่มุ่งเน้นด้านสิ่งแวดล้อมในการจัดการ [33]

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้พัฒนาขึ้นภายใต้ค่านิยมแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว สอดคล้องกับนิยามที่ระบุว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวเป็นการใช้นโยบายการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนในองค์กรธุรกิจ การเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงการปรับใช้นโยบายทรัพยากรมนุษย์เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างยั่งยืนและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ [34] ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร คือ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้จัดทำดัชนีความยั่งยืนซึ่งได้รับการคัดเลือกรายชื่อหุ้นยั่งยืน ประจำปี 2563 จำนวน 124 บริษัท ผู้วิจัยเข้าถึงฐานข้อมูลรายชื่อหุ้นยั่งยืนผ่านเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของศูนย์พัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย 1) กลุ่มทรัพยากรและกลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง จำนวน 42 บริษัท 2) กลุ่มธุรกิจการเงิน การบริการและเทคโนโลยี จำนวน 45 บริษัท 3) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าอุตสาหกรรม จำนวน 21 บริษัท และ 4) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร จำนวน 16 บริษัท [6]

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ตามกลุ่มอุตสาหกรรมทั้ง 4 กลุ่ม กำหนดโควตาในกลุ่มอุตสาหกรรมละ 5 บริษัท ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มเลือกรายชื่อบริษัทจากการจับฉลาก ทำให้โอกาสในการสุ่มสมาชิกแต่ละหน่วยในการถูกเลือกมีค่าเท่ากัน โดยสุ่มกลุ่มอุตสาหกรรมละ 5 บริษัท จนครบ 20 บริษัท จากนั้นผู้วิจัยจึงพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลของแต่ละบริษัทๆ ละ 20 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 400 คน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในอดีตที่แนะนำว่าในการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ ตัวอย่างอย่างน้อย 300 ราย ถือว่าอยู่ในระดับดี จำนวนตัวอย่าง 500 ราย ถือว่าอยู่ในระดับดีมาก หากมีจำนวนตัวอย่างตั้งแต่ 200 ตัวอย่างขึ้นไปถือว่าเหมาะสมในการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบเชิงยืนยัน [35-36]

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนามาจากงานวิจัยในอดีต [37-38] ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 3 ข้อ และส่วนที่ 2 แนวปฏิบัติ การบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัท เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า กำหนดระดับความคิดเห็น 5 ระดับ จากมากที่สุด (5 คะแนน) จนถึงน้อยที่สุด (1 คะแนน) จำนวน 19 ข้อ แล้วนำค่าคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ย เพื่อแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของ Srisa-ard [39]

4. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำชุดข้อคำถามที่พัฒนาขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณา จากนั้นคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (IOC) ผู้วิจัยพิจารณาตัดข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ออกไป สอดคล้องตามการกำหนดเกณฑ์การยอมรับ ถ้ามีผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านควรใช้ค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป [40] คงเหลือข้อคำถามในส่วนที่ 2 จำนวน 17 ข้อ จากนั้นทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ 0.942 สอดคล้องตามคำแนะนำของ Fraenkel & Wallen [41] ที่แนะนำว่า เครื่องมือที่มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคมากกว่า 0.70 เป็นเครื่องมือที่มีความเชื่อมั่น

5. การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนและกรอบเวลาการดำเนินงานของการวิจัยนี้ การเข้าร่วมให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามความสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิปฏิเสธการเข้าร่วมการให้ข้อมูลและหากเกิดความไม่สบายใจก็สามารถยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลา ผู้วิจัยเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวและปกป้องความลับของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งข้อมูลจะไม่มีการอ้างอิงถึงชื่อบุคคลและจะถูกทำลายเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้น

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากสถานที่ตั้งของผู้ให้ข้อมูลกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อชี้แจงและเลือกช่องทางการจัดส่งแบบสอบถามที่เหมาะสม ผู้วิจัยอาศัยช่องทางในการจัดส่งแบบสอบถามที่หลากหลาย ทั้งการทอดแบบสอบถามด้วยตนเอง การจัดส่งทางไปรษณีย์ และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งมีการติดตามแบบสอบถามที่ยังไม่ได้รับกลับคืนมา เมื่อสิ้นสุดระยะในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 340 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 85.00 ซึ่งอัตราการตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้ [42]

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผู้วิจัยใช้วิธี Principal Component Factor Analysis หมุนแกนองค์ประกอบด้วยวิธีแวนแมกซ์ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวัดที่สร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อาศัยค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืน และนำค่าดัชนีความสอดคล้องไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) Byrne [43] แนะนำว่าควรมีค่าน้อยกว่า 2.00 2) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดิ (GFI) Hu & Bentler [44] ระบุว่าควรมีค่ามากกว่า 0.90 3) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดิที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 4) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมอิงเกณฑ์ (NFI) Bentler & Bonnet [45] เสนอว่าควรมีค่ามากกว่า 0.90 5) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดิเชิงเปรียบเทียบ (CFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 6) ค่าดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA) ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 และ 7) ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) ควรมีค่าน้อยกว่า 0.05 และ 8) ค่าตัวอย่างวิกฤต (CN) ควรมีค่า 200 ขึ้นไป [46]

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ภาพรวมคุณลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล และองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว

ในส่วนคุณลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ ประสบการณ์ทำงาน และกลุ่มอุตสาหกรรม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ร้อยละ 64.11 เป็นเพศหญิง มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับองค์กรอยู่ในช่วง 3–5 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.06 และองค์กรอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการมากที่สุด คิดเป็น

ร้อยละ 38.82 ในส่วนขององค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการดำเนินงานสีเขียว อยู่ในระดับมาก โดยด้านการกระตุ้นพนักงานสีเขียวมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ๆ ($\bar{x} = 3.84$) รองลงคือ ด้านการสร้างโอกาสสีเขียว ($\bar{x} = 3.68$) และด้านการมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว ($\bar{x} = 3.67$) และอาศัยการตรวจสอบการแจกแจงข้อมูลปกติตามเกณฑ์ของ West, Finch & Curran [47] ที่ระบุว่า ค่าความเบ้ ไม่เกิน 2 และค่าความโด่ง ไม่เกิน 7 ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความเบ้ อยู่ระหว่าง -0.928 ถึง 0.078 และค่าความโด่ง อยู่ระหว่าง -0.768 ถึง 1.454 แสดงว่า การแจกแจงข้อมูลยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy เท่ากับ 0.895 ซึ่งค่า KMO ระหว่าง 0.8 ถึง 1 แสดงว่าข้อมูลและตัวแปรทั้งหมดนั้นมีความสัมพันธ์กันดี สามารถนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์องค์ประกอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย [48] และจากค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity พบว่าค่าไคสแควร์ที่ใช้ทดสอบมีค่าเท่ากับ 3913.786 ค่าองศาอิสระเท่ากับ 136 ค่า $p = 0.000$ ซึ่งแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรมีเหมาะสมที่นำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ สอดคล้องตามข้อเสนอแนะของ Hair et al. [49] ที่ว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่เหมาะสมจะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้นั้น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่ควรมีค่าเท่ากับ 0 เมทริกซ์ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผู้วิจัยสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Principal Component Factor Analysis พบว่าสามารถจำแนกองค์ประกอบได้จำนวน 3 องค์ประกอบ มีช่วงค่าไอเกนอยู่ระหว่าง 1.336 ถึง 8.443 และมีค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 66.505 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 17 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนขององค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบได้ 66.505% ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ หลังจากหมุนแกนองค์ประกอบด้วยวิธีแวนเดอร์เวียร์แสดงดังตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สามารถกำหนดชื่อองค์ประกอบได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วย 6 ตัวแปร ซึ่งมีค่าไอเกนเท่ากับ 8.443 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .646 ถึง .774 เมื่อพิจารณาโดยรวมองค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับการสรรหา การคัดเลือกบุคลากร การให้ความรู้และการฝึกอบรม จึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า การมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว หรือ GAB

องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ซึ่งมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.527 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .591 ถึง .847 เมื่อพิจารณาโดยรวมองค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับการให้รางวัลและการบริหารผลการดำเนินงาน จึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า การกระตุ้นพนักงานสีเขียว หรือ GMO

องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วย 7 ตัวแปร ซึ่งมีค่าไอเกนเท่ากับ 1.336 มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง .591 ถึง .790 เมื่อพิจารณาโดยรวมองค์ประกอบนี้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพนักงาน และวัฒนธรรมองค์กร จึงตั้งชื่อองค์ประกอบนี้ว่า การสร้างโอกาสสีเขียว หรือ GOP

ตารางที่ 1 คำนำน้าหนักองค์ประกอบจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ประเด็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์ สีเขียว	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	การมุ่งพัฒนา	การกระตุ้น	การสร้าง
	ความสามารถ	พนักงาน	โอกาส
	สีเขียว (GAB)	สีเขียว (GMO)	สีเขียว (GOP)
1. องค์กรมีการทบทวนกระบวนการสรรหาให้เข้าไปสู่การทำงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและปฏิบัติอย่างจริงจัง (GAB1)	.751		
2. องค์กรเลือกใช้สื่อการโฆษณารับสมัครงานหรือช่องทางสื่อสารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (GAB2)	.774		
3. องค์กรเน้นพิจารณาผู้สมัครงานที่มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม (GAB3)	.646		
4. องค์กรมีคำถามในการสัมภาษณ์ผู้สมัครถึงความคิดเห็นในเรื่องปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (GAB4)	.748		
5. องค์กรพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ทักษะ และความเชี่ยวชาญของพนักงาน (GAB5)	.714		
6. องค์กรสนับสนุนให้พนักงานมีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง (GAB6)	.697		
7. องค์กรเชื่อมโยงนโยบายและเป้าหมายการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ระบบการบริหารผลการปฏิบัติงานของพนักงาน (GMO1)		.819	
8. องค์กรกำหนดตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงานสีเขียวในการปฏิบัติตามภารกิจปกติ เช่น การลดค่าใช้จ่ายการประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ (GMO2)		.807	
9. องค์กรมีการให้รางวัลพนักงานกับผลลัพธ์ของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (GMO3)		.847	
10. องค์กรพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ เป็นสิ่งจูงใจแก่พนักงานที่มีส่วนร่วมให้บรรลุเป้าหมายสีเขียว (GMO4)		.591	

ตารางที่ 1 คำนำน้หนักองค์ประกอบจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ประเด็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์ สีเขียว	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		
	การมุ่งพัฒนา	การกระตุ้น	การสร้าง
	ความสามารถ	พนักงาน	โอกาส
	สีเขียว (GAB)	สีเขียว (GMO)	สีเขียว (GOP)
11. องค์กรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม ที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของพนักงาน (GOP1)			.750
12. องค์กรมุ่งเน้นวัฒนธรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม (GOP2)			.774
13. องค์กรเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการ ปรับปรุงคุณภาพและแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (GOP3)			.790
14. องค์กรให้พนักงานมีส่วนร่วมในการกำหนดกลยุทธ์ ด้านสิ่งแวดล้อม (GOP4)			.711
บรรยาภาภายในองค์กรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การ แบ่งปันความรู้เพื่อพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม (GOP5)			.591
15. องค์กรมีช่องทางการสื่อสารทั้งแบบเป็นทางการและ ไม่เป็นทางการเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมสีเขียว (GOP6)			.625
16. องค์กรมีภาพลักษณ์ที่ดีในการดำเนินธุรกิจเพื่อสังคม และสิ่งแวดล้อม (GOP7)			.664

3. ผลทวนสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

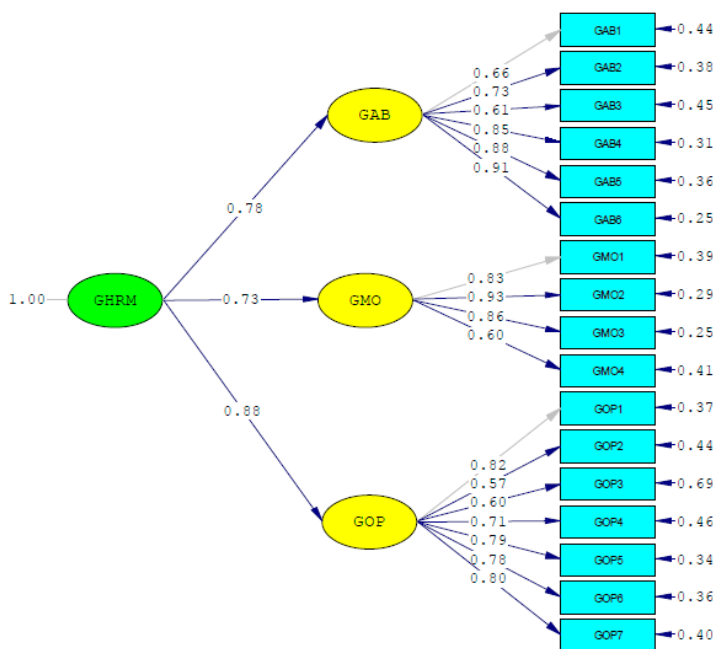
ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง พบว่า คำนำน้หนักองค์ประกอบ (b) ทุกตัวมีค่า
เป็นบวก ตั้งแต่ 0.57 ถึง 0.93 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.04 ถึง 0.07 ค่าการ
ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (t) ของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ มีค่าอยู่ระหว่าง 11.20 ถึง 17.88 อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R²) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 0.73 และค่าความแปรปรวนของ
ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (θ) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.26 ถึง 0.67 และจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
อันดับที่สอง พบว่าประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ เมื่อจัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อย

องค์ประกอบด้านการสร้างโอกาสสีเขียว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดคือ 0.88 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านการมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว และด้านการกระตุ้นพนักงานสีเขียว มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบเท่ากับ 0.78 และ 0.73 ตามลำดับ โดยค่าน้ำหนักองค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบมีค่าเป็นบวก ทั้งหมดค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน มีค่าอยู่ระหว่าง 0.06 ถึง 0.07 ซึ่งมีขนาดเล็ก และค่าการทดสอบ นัยสำคัญทางสถิติของค่าน้ำหนักองค์ประกอบ มีค่าอยู่ระหว่าง 11.68 ถึง 14.16 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ของแต่ละองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบด้านการสร้าง โอกาสสีเขียวมีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว คิดเป็นร้อยละ 79 และองค์ประกอบด้านการมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว และด้านการกระตุ้นพนักงานสีเขียว มีความแปรผันร่วมกับองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว ร้อยละ 72 และ 59 ตามลำดับ ผลการ วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่งและอันดับที่สอง

เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝง (ρ_c) ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างของโมเดลการ วัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว พบว่า ค่าความเที่ยงขององค์ประกอบ การมุ่ง พัฒนาความสามารถสีเขียว การกระตุ้นพนักงานสีเขียว และการสร้างโอกาสสีเขียว มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.87 ถึง 0.89 และมีค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบ (ρ_v) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.54 ถึง 0.64 ซึ่งตามคำแนะนำของ Hair et al. [49] ระบุว่า ค่าความเที่ยงขององค์ประกอบ ควรมากกว่า 0.70 และ ค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดได้ ควรมากกว่า 0.50 แสดงว่า ทุกองค์ประกอบในโมเดลการวัดองค์ประกอบ แนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวที่พัฒนาขึ้นนี้มีค่าผ่านเกณฑ์ทำให้เชื่อได้ว่า โมเดลการวัด องค์ประกอบมีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ สามารถนำโมเดลการวัดนี้ไปใช้ ประโยชน์ได้ และเมื่อทวนสอบว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์หรือไม่ โดยอาศัยค่าดัชนีความกลมกลืนและเกณฑ์พิจารณา [43-46] จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็น ความเหมาะสมพอดีของโมเดลการวัดองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มี ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) เท่ากับ 146.88 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 90 ค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ (p) เท่ากับ 0.00014 ซึ่งค่า p มากกว่าเกณฑ์การพิจารณาคือ 0.00 ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.632 ซึ่งมีค่า น้อยกว่าเกณฑ์การพิจารณาคือ 2.00 สามารถแปลความหมายได้ว่าโมเดลมีความเหมาะสมพอดีกับข้อมูลเชิง ประจักษ์ และเมื่อพิจารณาดัชนีทดสอบตัวอื่นๆ (GFI, AGFI, NFI, CFI) มีค่ามากกว่า 0.90 หรือเข้าใกล้ 1 แสดงถึงความเหมาะสมพอดีของโมเดลและบ่งบอกถึงความตรงเชิงโครงสร้าง อีกทั้งค่าความคลาดเคลื่อน (RMSEA, RMR) อยู่ในระดับต่ำตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จึงทำให้เชื่อได้ว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบแนว ปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนและเกณฑ์พิจารณา

ดัชนีบ่งชี้สอดคล้องกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าสถิติ	ผลพิจารณา
ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	น้อยกว่า 2.00	1.632	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI)	มากกว่า 0.90	0.95	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้แล้ว (AGFI)	มากกว่า 0.90	0.92	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมอิงเกณฑ์ (NFI)	มากกว่า 0.90	0.99	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีเชิงเปรียบเทียบ (CFI)	มากกว่า 0.90	0.99	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า (RMSEA)	น้อยกว่า 0.05	0.043	ผ่านเกณฑ์
ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR)	น้อยกว่า 0.05	0.033	ผ่านเกณฑ์
ค่าตัวอย่างวิกฤต (CN)	มากกว่า 200	249.51	ผ่านเกณฑ์

Chi-Square=146.88, df=90, P-value=0.00014, RMSEA=0.043

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สองของโมเดลการวัดองค์ประกอบ
แนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการกล่าวคือ ประการแรก เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน จากสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว มีองค์ประกอบมากกว่า 1 องค์ประกอบ ผลการวิจัยพบว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว ประกอบด้วย 6 ตัวแปรสังเกต ตัวแปรสังเกตที่เป็นตัวแทนขององค์ประกอบนี้ได้มากที่สุด คือ องค์กรสนับสนุนให้พนักงานมีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง 2) ด้านการกระตุ้นพนักงานสีเขียว ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกต ตัวแปรสังเกตที่เป็นตัวแทนขององค์ประกอบนี้ได้มากที่สุด คือ องค์กรกำหนดตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงานสีเขียวในการปฏิบัติตามภารกิจปกติ เช่น การลดค่าใช้จ่าย การประหยัดทรัพยากรต่างๆ และ 3) ด้านการสร้างโอกาสสีเขียว ประกอบด้วย 7 ตัวแปรสังเกต ตัวแปรสังเกตที่เป็นตัวแทนขององค์ประกอบนี้ได้มากที่สุด คือ องค์กรมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของพนักงาน ประการที่สอง เพื่อทดสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวของบริษัทที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบในการวิจัยที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า มีค่าดัชนีความกลมกลืนผ่านเกณฑ์พิจารณาทุกตัวจึงทำให้เชื่อว่าโมเดลการวัดองค์ประกอบแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวที่พัฒนาขึ้นนี้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และโมเดลการวัดที่พัฒนาขึ้นนี้ มีค่าความเที่ยงของตัวแปรแฝงและค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่สกัดสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จึงทำให้เชื่อได้ว่า โมเดลการวัดนี้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นที่ดีสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการวัดแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวได้

เมื่อพิจารณาลำดับความสำคัญจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปน้อย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว องค์กรควรให้ความสำคัญดังนี้

1) ด้านการสร้างโอกาสสีเขียว เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุด องค์ประกอบนี้จะเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานสีเขียว และการสร้างวัฒนธรรมสีเขียวขององค์กร สอดคล้องกับผลการศึกษาในอดีตที่สรุปว่า หากองค์กรมีวิสัยทัศน์สีเขียวที่ชัดเจน ผู้บริหารต้องให้การสนับสนุนให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง การมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย รวมถึงมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และวัฒนธรรมสีเขียวที่เข้มแข็ง ย่อมสร้างแรงบันดาลใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสีเขียว [3] สอดคล้องกับแนวคิดของ García-Machado และ Martínez-Ávila [50] ที่กล่าวว่า การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนขึ้นอยู่กับ การเสริมสร้างวัฒนธรรมสีเขียว องค์กรควรให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่แนวปฏิบัติสีเขียวที่ชัดเจน รวมถึงให้ความสำคัญกับการดูแลสิ่งแวดล้อมระยะยาว เพื่อความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

2) ด้านการมุ่งพัฒนาความสามารถสีเขียว องค์ประกอบนี้จะเกี่ยวข้องกับการสรรหา การคัดเลือก บุคลากร การให้ความรู้และการฝึกอบรม ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sudin [51] กล่าวคือ องค์การที่มีแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวนำไปสู่การเพิ่มความรู้ ความสามารถในการเรียนรู้ของทรัพยากรมนุษย์ได้ เมื่อพวกเขามีทุนทางปัญญาเพิ่มขึ้นย่อมจะนำไปสู่ความสำเร็จในการปรับปรุง ประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสีเขียวขององค์กร กระบวนการสรรหาและ คัดเลือกผู้สมัครที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นหนึ่งในนโยบายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดึงดูดผู้สมัครที่มี ความสามารถและมีทัศนคติในการมีส่วนร่วมกับการบริหารสีเขียวขององค์กร

3) ด้านการกระตุ้นพนักงานสีเขียว องค์ประกอบนี้จะเกี่ยวข้องกับการให้รางวัล และการบริหารผล การดำเนินงาน ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับข้อสรุปของ Arulrajah, Opatha & Nawaratne [52] ที่ ระบุว่า ความยั่งยืนขององค์กรขึ้นอยู่กับระบบการให้รางวัลสีเขียว ด้วยเพราะระบบการให้รางวัลมีส่วนสำคัญ ช่วยส่งเสริมความมุ่งมั่นและเพิ่มแรงจูงใจของผู้ปฏิบัติงานในการริเริ่มการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง องค์กรควรให้ความสำคัญกับกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการ บริหารสีเขียวเพื่อสร้างความชัดเจนในการปฏิบัติงาน รวมถึงการติดตามประเมินผล องค์กรสามารถนำมาใช้ เป็นแนวทางในการปรับปรุงและวางแผนปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) สำหรับผู้บริหารและผู้ที่มีบทบาทในด้านทรัพยากรมนุษย์ สามารถนำประเด็นเกี่ยวกับแนว ปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวในแบบวัดทั้ง 17 ข้อ ไปใช้เป็นแนวทางให้การประเมินระดับการ บริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียว เพื่อทำให้เกิดการเชื่อมโยงกลยุทธ์ด้านความยั่งยืน และการบูรณาการการ จัดการสีเขียวให้เข้ากับการบริหารองค์กร

2) ผู้บริหารทรัพยากรมนุษย์ สามารถนำตัวแปรสำคัญในมิติของแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากร มนุษย์สีเขียวทั้ง 3 องค์ประกอบ เชื่อมโยงกับผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมสี เขียวขององค์กร ผ่านการออกแบบนโยบายวิสัยทัศน์ พันธกิจที่มุ่งเน้นด้านสิ่งแวดล้อมในการจัดการ

3) สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแนวปฏิบัติการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการบริหารสีเขียวขององค์กร ผู้วิจัยขอให้ข้อเสนอแนะดังนี้

- การปรับปรุงกระบวนการสรรหาและคัดเลือกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการลดการใช้กระดาษ ในกระบวนการสรรหา การรับสมัครออนไลน์ การสัมภาษณ์ออนไลน์ การประชุมผ่านระบบการประชุม ทางไกล เพื่อเป้าหมายการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดการสร้างมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม

- การปรับปรุงการฝึกอบรมและการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเพิ่มเติมความรู้ให้ ผู้ปฏิบัติงานโดยการจัดฝึกอบรมความรู้เฉพาะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในการทำงาน การใช้

ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการของเสีย และการรีไซเคิล การฝึกอบรมและการพัฒนาความรู้ในเรื่องดังกล่าวจะทำให้พวกเขาตระหนักถึงความจำเป็นในการบริหารงานสีเขียว อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้พวกเขาสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทัศนคติเชิงรุกต่อการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

- การปรับปรุงระบบประเมินผลการบริหารสีเขียว ผู้บริหารต้องสื่อสารนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและแสดงความมุ่งมั่นต่อการดำเนินงานโดยปราศจากการทำลายหรือสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควรเริ่มจากการกำหนดเป้าหมายสีเขียวสำหรับสมาชิกทุกคนในองค์กร การสร้างตัวชี้วัดประสิทธิภาพการดำเนินงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การประเมินผลกิจกรรม และการใช้มาตรการเชิงลบในการจัดการผลปฏิบัติงานที่ไม่ตรงตามตัวชี้วัดหรือไม่สอดคล้องกับเป้าหมายสีเขียว การใช้มาตรการเชิงลบ อาจมีส่วนผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและแสดงออกถึงความมุ่งมั่นเพื่อเป้าหมายขององค์กรในอนาคต

- การปรับปรุงระบบการให้รางวัล การให้ผลตอบแทนต่อการบรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อม ควรให้รางวัลที่ไม่ใช่ตัวเงินควบคู่ไปกับสิ่งจูงใจทางการเงิน เช่น การให้รางวัลผลตอบแทนในรูปแบบการท่องเที่ยวสีเขียว รวมถึงการสนับสนุนการเดินทางสีเขียวแก่ผู้ปฏิบัติงาน การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการสร้างแรงจูงใจให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมลดการก่อมลพิษ เช่น การส่งเสริมการใช้จักรยานหรือใช้พลังงานทางเลือก นอกจากนี้ยังควรสร้างการรับรู้แก่สาธารณชน ใช้การยกย่องชมเชย ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและสร้างแรงกระตุ้นให้พวกเขาสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ประเด็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวในแบบวัดที่พัฒนาขึ้นนี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานโดยปราศจากการทำลายสิ่งแวดล้อม ในอนาคตอาจพัฒนาแบบวัดแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวภายใต้ระยะการดำเนินงานโดยปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน เพื่อนำไปสู่การขยายผลการศึกษาในอนาคต อีกทั้งผู้สนใจสามารถนำตัวแปรที่ศึกษาไปต่อยอดงานวิจัยได้หลากหลายโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวกับผลการดำเนินงาน ความสัมพันธ์ระหว่างแนวปฏิบัติการบริหารทรัพยากรมนุษย์สีเขียวกับความยั่งยืนขององค์กร เป็นต้น หรือการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างองค์กรที่มีขนาดต่างกัน อีกทั้งโมเดลการวัดองค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นเป็นการศึกษาในบริบทธุรกิจขนาดใหญ่ของประเทศไทยซึ่งในอนาคตอาจนำโมเดลการวัดองค์ประกอบนี้ไปทดสอบในบริบทที่แตกต่างไป อันจะนำไปสู่ข้อมูลเชิงลึกที่มีประโยชน์เพิ่มขึ้น

References

- [1] Shaikh, M. (2010). Green HRM: A requirement of 21st century. *Journal of Research in Commerce and Management*, 1, 122–127.
- [2] Hook, L. (2016). *What role should HR play in preventing corruption in the workplace?*. <https://www.hcamag.com/asia/news/general/what-role-should-hr-play-in-preventing-corruption-in-the-workplace/146419>
- [3] Renwick, D., W., Redman, T., & Maguire, S. (2013). Green human resource management: A review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*, 15(1), 1–14.
- [4] Jabbour, C. J. C., Santos, F. C. A., & Nagano, M. S. (2010). Contribution of HRM throughout the stages of environmental management: methodological triangulation applied to companies in Brazil. *The International Journal of Human Resource Management*, 21(7–9), 1049–1089.
- [5] Bombiak, E., & Marciniuk-Kluska, A. (2018). Green human resource management as a tool for the sustainable development of enterprises: Polish young company xperience. *Sustainability*, 10, 1–22.
- [6] The Stock Exchange of Thailand. (2021). *List of thailand sustainability investment in 2021*. <https://www.setsustainability.com/libraries/710/item/thailand-sustainability-investment-lists> (In Thai)
- [7] Daily, B. F., Bishop, J., & Steiner, R. (2007). The mediating role of EMS teamwork as it pertains to HR factors and perceived environmental performance. *Journal of Applied Business Research*, 23, 95–109.
- [8] Wirttenberg, J., Harmon, K. D., Russell, W. G., & Fairfield, K. D. (2007). HR's role in building a sustainable enterprise. *Human Resource Planning*, 30, 10–20.
- [9] Zhang, B. (2019). *Environmental protection responsibility of enterprises: Green human resource management*. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/612/5/052022/pdf>.
- [10] Sujatha R., & Basu, S. (2013). Human resource dimensions for environment management system: Evidence from two indian fertilizer firms. *European Journal of Business and Management*, 5(9), 54–62.

- [11] Agnell, L. C., & Klassen, R. D. (1999). Integrating environmental issues into mainstream: An agenda for research in operations management. *Journal of Operations Management*, 17, 575–598.
- [12] Chinander, K. (2001). Aligning accountability and awareness for perceived environmental performance in operations. *Production and Operations Management*, 10, 276–291.
- [13] Zutshi, A., & Sohal, A. S. (2003). Stakeholder involvement in the EMS adoption process. *Business Process Management Journal*, 9(2), 133–148.
- [14] Wee, Y. S., & Quazi, H. (2005). Development and validation of critical factors of environmental management. *Industrial Management and Data Systems*, 105, 96–114.
- [15] Tang, G., Chen, Y., Jiang, Y., Paille, P., & Jia, J. (2018). Green human resource management practices: Scale development and validity. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 56, 31–55.
- [16] Murray, T. (2017). *ROE (Return on Environment) Is the new ROI: How sustainability drives business success*. <https://www.forbes.com/sites/Edfenergyexchange/2017/09/20/roe-return-on-environment-is-the-new-roi-how-sustainability-drives-business-success>.
- [17] Bhutto, S., & Auranzeb. (2016). Effects of green human resources management on firm performance: An empirical study on pakistani firms. *European Journal of Business and Management*, 8(16), 119–125.
- [18] Obaid, T., & Alias, R. (2015). The impact of green recruitment, green training, green learning on the firm performance: Conceptual paper. *International Journal of Applied Research*, 1(12), 951–953.
- [19] Aranganathan, P. (2018). Green recruitment: A new-fangled approach to attract and retain talent. *International Journal of Business Management & Research*, 8(2), 69–76.
- [20] Wong, W. Y. L. (1998). A holistic perspective on quality quests and quality gains: The role of environment. *Total Quality Management*, 9(4-5), 241–245.
- [21] Cook, J., & Seith, B. J. (1992). Designing an effective environmental EMS training program. *Journal of Environmental Regulation*, 2(1), 53–62.
- [22] Jackson, S., & Seo, J. (2010). The greening of strategic HRM scholarship. *Organization Management Journal*, 7(4), 278–290.

- [23] Jabbour, C. J. C. (2015). Environmental training and environmental management maturity of Brazilian companies with ISO14001: empirical evidence. *Journal of Cleaner Production*, 96, 331–338.
- [24] Jirawuttinunt, S., & Limsuwan, K. (2019). The effect of green human resource management on performance of certified ISO14000 businesses in thailand. *UTCC International Journal of Business and Economics*, 11(1), 168–185. (In Thai)
- [25] Forman, M., & Jorgensen, M. S. (2001). The social shaping of the participation of employees in environmental work within enterprises—experiences from a Danish context. *Technology Analysis and Strategic Management*, 13(1), 71–90.
- [26] Renwick, D., Redman, T., & Maquire, S., (2012). Green HRM : A review, process model, and research agenda. *International Journal of Management Reviews*, 15(1), 1–14.
- [27] Jackson, S., Renwick, D., Jabbour, C. J. C., & Muller-Camen, M. (2011). State-of-the-art and future directions for green human resource management. *German Journal of Research in Human Resource Management*, 25, 99–116.
- [28] Ahmad, S. (2015). Green human resource management: Policies and practices. *Cogent Business & Management*, 2(1), 1–13.
- [29] Pinzone, M., Guerri, M., Lettieri, E., & Redman, T. (2016). Progressing in the change journey towards sustainability in healthcare: The role of green HRM. *Journal of Cleaner Production*, 122, 201–211.
- [30] Govindarajulu, N., & Daily, B., F. (2004). Motivating employees for environmental improvement. *Industrial management & Data systems*, 104(4), 364–372.
- [31] Florida, R., & Davison, D. (2001). Gaining from green management: Environmental management systems inside and outside the factory. *California Management Review*, 43(3), 64–84.
- [32] Aliyu, M. S., Rogo, H. B., & Mahmood, R. (2015). Knowledge management, entrepreneurial orientation and firm performance: The role of organizational culture. *Asian Social Science*, 11(23), 140–152.
- [33] Masri, H., & Jaaron, A. (2017). Assessing green human resources management practices in Palestinian manufacturing context: An empirical study. *Journal of Cleaner Production*, 143, 474–489.

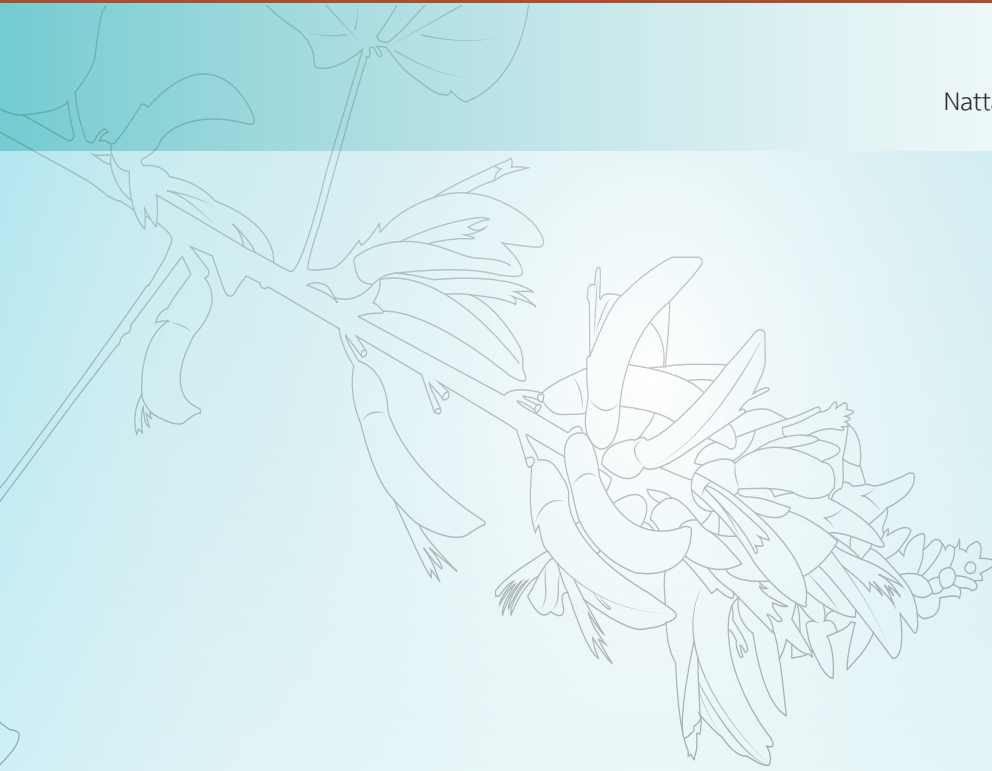
- [34] Jessy, N. S. (2017). *Green HR Practices to get competitive advantages*. <https://www.linkedin.com/pulse/green-hr-practices-get-competitive-advantages-nilufar>.
- [35] Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associated.
- [36] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). Pearson Education.
- [37] Buntoonnipit, P. (2009). Green organization: Green heart. *Executive Journal*, 29(4), 66–71. (In Thai)
- [38] Tang, G., Chen, Y., Jiang, Y., & Jin Jia, P. (2017). Green human resource management practices: Scale development and validity. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 56(1), 31–55.
- [39] Srisa-ard, B. (2010). *The initial research*. (8th ed.). Suweeriyasan Printing. (In Thai)
- [40] Chomphucom, P. (2018). Factor analysis for creating and developing the competency evaluation model. *Interdisciplinary Research Review*, 13(5), 1–10.
- [41] Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. (6th ed.). McGraw Hill.
- [42] Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing research*. Wiley.
- [43] Byrne, B. M. (1998). *Structural equation modeling with LISREL, PRELIS and SIMPLIS: Basic concepts, applications and programming*. Lawrence Erlbaum Associates.
- [44] Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6 (1), 1–55.
- [45] Bentler, P. M., & Bonnet, D. C. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*. 88(3), 588–606.
- [46] Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238–246.
- [47] West, S. G., Finch, J. F., & Curran, P. J. (1995). Structural equation models with nonnormal variables: Problems and remedies. In R. H. Hoyle (Ed.), *Structural equation modeling: Concepts, issues, and applications*. 56–75. Sage Publications, Inc.
- [48] Hutcheson, G. and Sofroniou, N. (1999). *The multivariate social scientist: introductory statistics using generalized linear models*. SAGE Publications.

- [49] Hair, Jr., J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis*. Pearson International Edition.
- [50] García-Machado, J. J., & Martínez-Ávila, M. (2019). *Environmental performance and green culture: The mediating effect of green innovation. An application to the automotive industry*. https://mdpi-res.com/d_attachment/sustainability/sustainability-11-04874/article_deploy/sustainability-11-04874-v2.pdf.
- [51] Sudin S. (2011). Strategic Green HRM: A proposed model that supports Corporate Environmental Citizenship. *International Conference on Sociality and Economics Development*. 10, 79–83.
- [52] Arulrajah, A. A., Opatha, H. H., & Nawaratne, N. J. (2015). Green Human resource management practices: A review. *Sri Lankan Journal of Human Resource Management*. 5(1), 1–16.

คำฉันท์ดุชฎีสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร :
การศึกษาในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ
A Study of The Elephant Pacification Poems of His Majesty
King Bhumibol Adulyadej the Great as a Eulogy

ณัฐพล ใจเอี่ยม^{1*}

Nattapol Chaiaiam^{1*}

¹ นักวิชาการอิสระ เพชรบูรณ์ 67000

¹ Independent scholar, Phetchabun, 67000, Thailand

* Corresponding author: nattapolc1999@gmail.com

(Received: July 6, 2021; Revised: November 24, 2021; Accepted: December 31, 2021)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติของคำฉันท์ดุขฎิสังเวยก ล้อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในฐานะ วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ผลการศึกษาพบว่า ปรากฏรูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติทั้งสิ้น 2 ประการ ประการแรกคือ แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ ประกอบด้วย แนวคิดเทวราชา แนวคิดธรรมราชา แนวคิดพุทธ ราชา และแนวคิดพระญาณมหาจักรพรรดิราช ประการที่สองคือ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ ร่วมสมัย ได้แก่ แนวคิดการชื่นชมพระบารมี เป็นการพรรณนาชื่นชมพระบารมีจากการที่ทรงปฏิบัติพระราช กรณียกิจต่าง ๆ แล้วสั่งสมจนปรากฏเป็นที่ประจักษ์ รูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติเหล่านี้สะท้อนให้เห็น ถึงพระบุญญาธิการและพระบรมเดชานุภาพอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่บังเกิดช้างเผือกขึ้นในรัชกาล ด้วยเหตุนี้ จึงถือได้ว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็น “พระ เจ้าช้างเผือก” ผู้มีบุญญาธิการสูงส่ง และ “คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล้อมช้าง” เป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล้อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล้อมช้าง วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ

Abstract

This research aims to study the conceptual patterns used in the elephant pacification poems of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great as a Eulogy. The results found that there were 2 conceptual patterns, namely; 1) The conceptual ideas of commemoration, which consist of Devaraja, Dhammaraja, Buddharaja, and Chakravartin and 2) The representation of the commemoration in the contemporary period strategies, including, praising his majesty's virtues; describing the royal virtues which had been done by his majesty himself to the public, reflecting his majesty morale and power like the birth of the white elephant in his reign. With all these reasons, it can be considered that His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great was called "Phrachao Changphueak", the one who has noble merit, and "the elephant pacification poems" was completely considered as the commemoration to His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great.

Keywords: The Elephant Pacification Poems of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great, The Elephant Pacification Poems, Eulogy literary work, Concept of Eulogy

บทนำ

คำฉันท์ดุขกฐิสังเวยกล่อมช้างถือเป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างยิ่งด้วยโบราณถือว่า “ช้าง” เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของประเทศไทยดังหลักฐานการคล้องช้างสมัยสุโขทัยคือศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช [1] กล่าวไว้ว่า “กูไปตีหนังวังช้างได้ กูเอามาแก่พอกู” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงธรรมเนียมการนำช้างขึ้นน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระมหากษัตริย์มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นอย่างช้า ทั้งนี้ช้างยังเป็นพระราชพาหนะของพระมหากษัตริย์ซึ่งต้องเป็นช้างมีชาติมีตระกูลหรือมีลักษณะพิเศษเหนือสัตว์ทั่วไป ในตำราควาศาสตร์ได้กล่าวถึงการกำเนิดตระกูลช้างทั้ง 4 ตระกูลซึ่งมาจากการที่เทพเจ้าทั้งสี่ประกอบด้วย พระอิศวร พระพรหม พระวิษณุ และพระอัคนี ได้เนรมิตส่วนของดอกบัว (กลีบหรือเกสร) ที่พระอิศวรประทานให้ จึงเกิดเป็นตระกูลช้างตามพระนามของเทพเจ้าแต่ละพระองค์ ได้แก่ ตระกูลอิศวรพงศ์ ตระกูลพรหมพงศ์ ตระกูลวิษณุพงศ์ และตระกูลอัคนีพงศ์ [2]

เมื่อมีช้างสำคัญเกิดขึ้นในแผ่นดินจะต้องนำน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญตามโบราณราชประเพณี [3] ฉะนั้น เมื่อจะประกอบพระราชพิธีนี้จะต้องประพันธ์คำฉันท์ดุขกฐิสังเวยกล่อมช้างเพื่อความสวัสดีมงคลและปลอบประโลมช้างให้คลายกังวลภายหลังที่จากป่าอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตนรวมถึงทำให้ช้างรู้สึกมีความสุขเมื่อได้มาสู่พระบรมโพธิสมภาร ดังที่ หม่อมราชวงศ์แสงสุริย ลดาวัลย์ [4] อธิบายเนื้อหาของคำฉันท์ดุขกฐิสังเวยกล่อมช้างไว้ว่า “ฉันท์ดุขกฐิสังเวยนี้ สมัยโบราณท่านพรรณนาไว้มากฉบับตั้งแต่พรรณนาถึงถิ่นกำเนิด การดำรงชีวิตในไพร่ ตลอดจนลาไพร่มาสู่พระบรมโพธิสมภาร สดุดีพระบุญญาธิการและพระบารมี สั่งสอนช้างให้ระลึกในพระมหากษัตริย์คุณ” นอกจากนี้ หม่อมหลวงคำยวง วราสิทธิชัย [5] ได้บรรยายถึงการอ่านฉันท์ดุขกฐิสังเวยกล่อมช้างไว้ว่า “การอ่านฉันท์ดุขกฐิสังเวยและกายขับไม้นี้จะใช้อ่านประกอบเฉพาะพระราชพิธีสำคัญหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเป็นพิเศษเท่านั้น เนื้อหาเนื้อเป็นการกล่าวสรรเสริญเทพ ลาไพร่ที่ช้างเคยอยู่ การได้ช้างมาสู่พระบารมี พรรณนาชมเมือง กล่อมสั่งสอนช้างให้รับรู้ระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์และมีพิธีเวียนเทียน พระราชพิธีนี้มีทั้งพิธีพุทธและพิธีพราหมณ์”

เนื้อหาในคำฉันท์ดุขกฐิสังเวยกล่อมช้างที่ใช้ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญนอกเหนือจากการกล่อมช้างเพื่อให้คลายความกังวลและความเศร้าโศกรวมถึงสั่งสอนช้าง ยังปรากฏการพรรณนาถึงการเฉลิมพระเกียรติซึ่งถือเป็นใจความสำคัญของคำฉันท์ดุขกฐิสังเวยกล่อมช้างอีกด้วย เช่น การยกแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติ ดังที่ ชัยรัตน์พลมุข [6] อธิบายว่า “พระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเป็นพระราชพิธีที่ถ่ายทอดให้เห็นพระบารมีและราชธรรมของพระมหากษัตริย์ เนื่องจากมีความเชื่อว่าช้างเผือกหรือช้างสำคัญเป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นพระจักรพรรดิราช โดยมีคำอธิบายว่า การที่พระมหากษัตริย์มีช้างเผือกมาสู่ราชสำนัก ย่อมเกิดจากการสั่งสมบุญบารมีมาแต่ครั้งอดีตชาติ ประกอบการบำเพ็ญราชธรรมในภพชาติปัจจุบันด้วย” สอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพระราชพิธีที่

หม่อมหลวงคำยวง วราสิทธิชัย [5] อธิบายว่า “พระราชพิธีนี้เกิดจากความเชื่อว่าการได้ช้างเผือกเป็นการแสดงบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ตามความเชื่อเกี่ยวกับหัตถ์รัตนะ ช้างแก้วคู่พระบารมีของพระจักรพรรดิราช...ในรัชกาลใดมีช้างเผือกมากย่อมส่งเสริมพระบารมีอันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น”

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมีคำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้างที่ใช้ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญ จำนวน 6 บท ดังนี้ [7]

1. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระเศวตอดุลยเดชพาหน ของ พระมหाराชครูพิเศศรีวิสุทธิดุณ คัดและปรับปรุงจากฉบับพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ซึ่งพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรทรงตรวจและทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย พ.ศ. 2490 และประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 ณ กรุงเทพมหานคร

2. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระศรีนราธิราชกิริณี ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ณ จังหวัดนราธิวาส

3. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้างสำคัญ 3 เชือก (พระเศวตภาสุรคเชนทร์ พระเทพวชิรกิริณี และพระบรมนันท) ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2521 ณ จังหวัดเพชรบุรี

4. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระเศวตวรรรัตนกรีฯ ของ พระราชครูวามเทพมุนี ปรับปรุงจากบทนิพนธ์ครั้งกรุงศรีอยุธยา ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2509 ณ จังหวัดเชียงใหม่

5. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระเศวตวรรรัตนกรีฯ ของ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเมื่อวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2509 ณ จังหวัดเชียงใหม่

6. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระเศวตสุรคชาธาร ของ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2511 ณ จังหวัดยะลา

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีช้างเผือกเข้ามาสู่พระบรมโพนธสมการและได้ประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญตามโบราณราชประเพณีถึง 7 ช้าง สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงแนวคิดพระญาณหาจักรพรรดิราชตามคติไตรภูมิภคานันทอันถกกันมาแต่ครั้งโบราณกาลซึ่งจะไม่ให้ช้างเผือกแก่ผู้ใดหรือไม่ทูลขอช้างเผือกจากพระมหากษัตริย์พระองค์อื่นหากมิใช่สมบัติของพระองค์ตั้งแต่แรก ดังปรากฏในรัชสมัยสมเด็จพระมหา

จักรพรรดิราชาธิราช² [8] ไว้ว่า “บุญประเพณีผู้ใดมีสมภารบารมีถึงที่บรมจักร แล้วมีจักรแก้ว ดวงแก้วมณี นางแก้ว ช้างแก้ว ม้าแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว ถ้าหาบุญบารมีไม่ ถึงผู้อื่นจะหาให้ก็รักษามีได้” ต้องมีบุญญาธิการเสมอที่พระญามหาจักรพรรดิราชาเท่านั้น

ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออุษาคเนย์ขนานพระนามพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีช้างเผือกเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารว่า “พระเจ้าช้างเผือก” สอดคล้องกับคติที่ว่า ช้างเผือกเป็นเครื่องแสดงบุญญาธิการ พระบารมี และพระเกียรติยศเหนือพระเจ้าแผ่นดินพระองค์อื่น [9] ตามที่มีเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา (จุลศักราช 925 ฤกษ์ศก พุทธศักราช 2106) เมื่อพระเจ้าบุเรงนองแห่งอาณาจักรหงสาวดีเสด็จมาทูลขอช้างเผือกจำนวน 4 ช้าง จากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งอาณาจักรอยุธยา ดังที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ [10] ว่า “แล้วพระเจ้าหงสาวดีจึงได้เมืองฝ่ายเหนือทั้งปวง แล้วจึงยกพลลงมายังกรุงพระนครศรีอยุธยา ครั้นนั้นฝ่ายกรุงพระมหานครศรีอยุธยาออกเป็นพระราชไมตรีแลสมเด็จพระมหากระษัตริ์เจ้าทั้งสองฝ่าย เสด็จมาทำสัตยาภิษฐานหลั่งน้ำสโนทกตำบลวัดพระเมรุ แล้วจึงพระเจ้าหงสาวดีเอาสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระรามนครเจ้า แลช้างเผือก 4 ช้างไปเมืองหงษา”

ด้วยเหตุดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ช้างเผือก มีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง เมื่อจะประกอบพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญจะต้องอ่านคำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้างเพื่อความสวัสดีมงคลแห่งพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตบางประการว่า คำฉันท์เหล่านี้มีลักษณะของความเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติอยู่ จึงสนใจศึกษาเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติของคำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติและยังเป็นการเผยแพร่ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อวงวรรณกรรมไทยต่อไปด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติของคำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาขอบเขตด้านข้อมูลคำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังนี้

1. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระเศวตอดุลยเดชพาหน ของ พระมหาราชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ

² ปรากฏในพระราชพงศาวดาร ฉบับสมเด็จพรพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ตรวจสอบชำระจากเอกสารตัวเขียน เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าหงสาวดีมาทูลขอช้างเผือกจากสมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราชแห่งอาณาจักรอยุธยา [8]

2. คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมพระศรีนรารัฐราชกิริณี ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

3. คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างสำคัญ 3 เชือก ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

4. คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมพระเศวตวรรัตนกรีฯ ของ พระราชครูวามเทพมุนี

5. คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมพระเศวตวรรัตนกรีฯ ของ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

6. คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมพระเศวตสุรคชาธาร ของ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. รวบรวมคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทั้ง 6 บท

2. สืบค้นและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ

3. วิเคราะห์รูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติของคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ

4. สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์รูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรปรากฏรูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติทั้งสิ้น 2 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ

แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมไทยมีแนวคิดในอุดมคติอยู่ 4 ประการ ได้แก่ แนวคิดเทวราชา (Devaraja) แนวคิดธรรมราชา (Dhammaraja) แนวคิดพุทธราชา (Buddharaja) และแนวคิดพระญมหจักรพรรดิราช (Chakravartin)

ในวรรณกรรมพระราชพิธีอย่าง “คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้าง” รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ก็ปรากฏแนวคิดดังกล่าวด้วยเช่นกัน แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติทั้ง 4 ประการถือเป็นการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติของวรรณกรรมไทยตั้งแต่โบราณสมัยจนถึงรัชสมัยของพระองค์ที่กวียังรักษาขนบการประพันธ์นี้อยู่ แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรปรากฏแนวคิดดังต่อไปนี้

1.1 แนวคิดเทวราชา (Devaraja) เป็นแนวคิดที่ยกย่องพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นสมมติเทพ [11] ซึ่งเทพเจ้าที่เป็นอุดมคติในราชสำนักมาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยปัจจุบันคือ “พระนารายณ์” กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็นดังพระ

รวมกันบ้าง ผู้วิจัยจึงขอยกราชธรรมที่เด่นชัดมานำเสนอตามที่ปรากฏในคำฉันท์ดุษฎีสังเวยกล่อมพระศรีนรา
รัฐราชกิริณี ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ดังนี้

1.2.1 จักรวรรดิวัตร⁶ ได้แก่ ธรรมกรักรักษา (การอารักขาความชอบธรรมแก่
ประชาชน) เนคมخانปท (การเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนประชาชนถิ่นต่าง ๆ) และปริปฐณา (ทรงหมั่น
ไต่ถามความรู้จากนักปราชญ์ราชบัณฑิต) ตามลำดับ

สนับสนุนสามัคคีธรรม

รวมชาติร่วมสัม-

พันธ์ฟ่องส่องสุขสวัสดิ์ [7]

ตรงกับจักรวรรดิวัตร ข้อธรรมกรักรักษา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงอารักขาความชอบธรรมให้แก่ประชาชน ทรงช่วยเหลือ
เกื้อกูลประชาชนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และอาชีพอย่างเท่าเทียมเพื่อให้คนในชาติเกิดความสามัคคีรักใคร่กลม
เกลียวกันโดยมีพระองค์เป็นศูนย์รวมจิตใจ

เสด็จดำเนินเนาแดนตำบล

กันดารถิ่นทุรสถล

หวังผดุงมั่งเอื้อเอื้อนิกร [7]

ตรงกับจักรวรรดิวัตร ข้อเนคมخانปท พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนประชาชนถิ่นต่าง ๆ เพื่อบำบัด
ทุกข์บำรุงสุขให้แก่พสกนิกรของพระองค์ เช่น การเสด็จพระราชดำเนินไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย
เพื่อทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจซึ่งการเสด็จพระราชดำเนินในแต่ละครั้งมีระยะเวลายาวนานหลายเดือน จึง
ต้องเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับพระราชวังหรือพระตำหนักตามภูมิภาคต่าง ๆ อย่างพระราชวัง
ไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระตำหนักสิริยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์
จังหวัดเชียงใหม่ พระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส พระตำหนักภูพานราชินีเวศน์ จังหวัด
สกลนคร เป็นอาทิ [15]

ทรงเชี่ยวชาญวิจิตร

เจนศาสนประสงค์

พุทธพจน์รวมตรีปิฎกา [7]

ตรงกับจักรวรรดิวัตร ข้อปริปฐณา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงหมั่นไต่ถามความรู้จากนักปราชญ์ราชบัณฑิต เช่น

⁶ ในพระไตรปิฎกไม่ได้กำหนดหัวข้อไว้แต่สามารถจำแนกได้ดังนี้ **ข้อที่ 1** ธรรมกรักรักษา (การอารักขาความชอบธรรมแก่ประชาชน)
ได้แก่ อันโตชน (ชนภายใน คือ พระบรมวงศานุวงศ์) พลกาย (กองทัพ) ชัตติยะ (ผู้ปกครองรองลงมา เช่น คณะรัฐมนตรี
ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่) อนุยัต (ข้าราชการบริพาร) พรหมณคฤหบดี (ผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ) เนคมخانปท (ประชาชนถิ่น
ต่าง ๆ) สมณพรหมณ์ (พระสงฆ์ นักบวช) มิคปักษี (สรรพสัตว์น้อยใหญ่) **ข้อที่ 2** อธรรมการนิเสธนา (ปราบปราม
ความไม่ชอบธรรม) **ข้อที่ 3** นานาปุระทาน (จัดสรรงบประมาณแผ่นดิน) **ข้อที่ 4** ปริปฐณา (หมั่นไต่ถามความรู้จาก
นักปราชญ์) [14]

ทรงสนทนารัชมกับสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) และพระสงฆ์สาย
วิปัสสนาธุระเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปตามต่างจังหวัดอยู่เป็นนิตย

1.2.2 ราชสังคหวัด⁷ ได้แก่ สัสสมะธัง (ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์
ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร) ปุริสมะธัง (ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ ทั้งทหาร พลเรือน รู้จักส่งเสริม
คนดีมีความสามารถ) และสัมมาปาสัง (ความรู้จักผูกผสวนรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ) ตามลำดับ

สวนจิตรลดาเขต	พระนิเวศน์ ณ ธานี
เนืองค้พระทรงศรี	นครศรณุมินทร์
เขตวังมโหฬาร	ทศนาณมาจินต์
แลท้องสนามดิน	ถักขึ้นระเบียบเคียง
เป็นที่ ๖ ทดลอง	กิจผองก็รายเรียง
นาไร่ผิรมองเมียง	จะเจอะพืชและยั้งฉาง
โคนมก็มื่ออยู่	พิศดู ณ ตามทาง
บ่อปลากระไว้วาง	ก็เพาะพันธุ์มัจฉา
มากยิ่งละสิ่งหลาก	ละก็ยากจะพรรณนา
ตัวอย่างก็ยกมา	ถักเห็นจะเพียงพอ [7]

ตรงกับราชสังคหวัดถุ ข้อสัสสมะธัง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหา
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงใช้พื้นที่ภายในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐานซึ่งเป็น
ประทับจัดตั้งโครงการสวนพระองค์ สวนจิตรลดาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2504 เป็นโครงการที่สนับสนุน เผยแพร่ วิจัย
และพัฒนาทางด้านการเกษตรตามแนวพระราชดำริ [16]

ทรงบำรุงพลแก้วโยธี	ผู้ป้องกัน
ทอดชีพเพื่อไผทธารัง [7]	

ตรงกับราชสังคหวัดถุ ข้อปุริสมะธัง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหา
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงบำรุงข้าราชการทั้งทหาร พลเรือนผู้ปกป้องประเทศชาติอย่าง
สุดกำลังความสามารถให้ทหารและพลเรือนเหล่านั้นมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสวัสดิการสมควรแก่ความเสียสละ

ทรงเป็นดังครูผู้สอน	พิทยวราภรณ์
นำการกอบกิจประสิทธิการ [7]	

ตรงกับราชสังคหวัดถุ ข้อสัมมาปาสัง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงใช้ความสามารถในการให้ความรู้เพื่อการส่งเสริมอาชีพให้แก่

⁷ มี 4 ประการ ได้แก่ 1. สัสสมะธัง (ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร) 2. ปุริสมะธัง (ความฉลาดใน
การบำรุงข้าราชการ ทั้งทหาร พลเรือน รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ) 3. สัมมาปาสัง (ความรู้จักผูกผสวนรวมใจประชาชน
ด้วยการส่งเสริมอาชีพ) และ 4. วาขไปยั้ง (ความมีวาจาอันดุดตัมน์น้ำใจ) [14]

ประชาชนด้วยการจัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร โครงการห้วยองคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดกาญจนบุรี [17]

1.2.3 ขัตติยพละ^๘ ได้แก่ ปัญญาพลัง

ทรงชาญศิลป์วิทยา

สิ้นสรรพสาขา

ทุกด้าวกล่าวซ้องสาธุการ [7]

ตรงกับขัตติยพละ ข้อปัญญาพลัง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเชี่ยวชาญทั้งศาสตร์และศิลป์ต่าง ๆ อย่างเป็นที่ประจักษ์ ตัวอย่างความเชี่ยวชาญศาสตร์แขนงต่าง ๆ เช่น แนวพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ ฝนหลวง น้ำดีไล่น้ำเสีย และกักหนน้ำชัยพัฒนา [18] ส่วนความเชี่ยวชาญศิลป์แขนงต่าง ๆ เช่น ผลงานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ และบทเพลงพระราชนิพนธ์ [19]

1.2.4 ทศพิธราชธรรม^๙ ในคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างจะปรากฏเฉพาะชื่อทศพิธราชธรรมเพียงเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมพระศรีนรารัฐราชกิริณี ของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สรวมชีพทศนัขประณาม

ผ่านเผ้าเจ้าสยาม

นวมินทรเดโชชัย

ทรงคัมขันธ์เขตเทศไทย

กิตติเกริกเกรินไกร

ด้วยทศธรรมจรรยา [7]

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างสำคัญ 3 ชื่อของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สรวมคุณขัตติยราชบันดาล

ไทยพันผองพาล

รุ่งเรืองเถกิงรัฐพัฒนา

พระเดชบังเกิดกิตติปรา

-กฏด้วยธรรมา

ทศพิศพิจิตรเจติจันทร์ [7]

⁸ มี 5 ประการ ได้แก่ 1. พาหุพลังหรือกายพลัง (มีความแข็งแรงสุขภาพดี) 2. โภคพลัง (มีทุนทรัพย์บริบูรณ์) 3. อมัจฉพลัง (มีกำลังของข้าราชการ) 4. อภิขัจพลัง (มีชาติกำเนิดสูง) และ 5. ปัญญาพลัง (มีพระปรีชาสามารถ) [14]

⁹ มี 10 ประการ ได้แก่ 1. ทาน (อวยทาน) 2. ศีล (รักษาศีล) 3. ปริจาคะ (เสียสละได้) 4. อาชวะ (มีใจซื่อตรง) 5. มัททวะ (ทรงความอ่อนโยน) 6. ตปะ (ทรงเดชข่มกิเลสได้) 7. อักโกธะ (ไม่เกรี้ยวโกรธ) 8. อวิหิงสา (ไม่กดขี่ข่มเหง) 9. ขันติ (อดได้ทนได้) และ 10. อวิโรธนะ (ไม่คลาดธรรม) [14]

พระญาณมหาจักรพรรดิราชคือพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ดังตัวอย่างคำฉันท์ดุขุภีสังเวยก่ล่อมพระเศวตสุรชาธาร ของ ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา ความว่า

พ่อนี้ก็หงส์กนกวรรณ	ฤจะตัน ณ ดงเดียว
โป่งป่าและปลักสัวเปรี้ยว	ฤจะคู่จะควรครอง
ควรแต่จะเนาว์วรรณาศน์	อนิตาตฤกกรทอง
คู่บุญและคู่พระยศของ	จักรพรรดิเกรียงไกร [7]

2. กลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย

แม้ว่าแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติจะเป็นแนวทางการประพันธ์วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติมาหลายสมัย แต่สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการสืบขนการสร้างสรรควรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในเวลาต่อมา

ผู้วิจัยพบข้อสังเกตบางประการว่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรมีคำฉันท์ดุขุภีสังเวยก่ล่อมช้างที่ดัดแปลงจากของเดิมและประพันธ์ขึ้นใหม่โดยยึดขนบเก่าพร้อมกับสร้างสรรคกลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย ได้แก่ การชื่นชมพระบารมี เป็นการกล่าวถึงพระบารมีและพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติสั่งสมมาตั้งแต่ครองสิริราชสมบัติ ซึ่งต่างจากคำฉันท์ดุขุภีสังเวยก่ล่อมช้างของเก่าหรือรัชกาลก่อนหน้านั้น ในลาชมเมืองมักจะพรรณนาความงามหรือความอุดมสมบูรณ์ในอุดมคติ เช่น ความงามของพระราชนิเวศน์มณฑลเพียรสถานมากกว่าจะเสนอพระบารมีและพระราชกรณียกิจร่วมสมัย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำกลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติการชื่นชมพระบารมีมานำเสนอไว้ ณ ที่นี้ด้วย

2.1 แนวคิดการชื่นชมพระบารมี เป็นแนวคิดที่ยกย่องพระมหากษัตริย์ว่าทรงมีพระบารมีมากจากการที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจสั่งสมมาในรัชกาลของพระองค์ กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานับการเพื่อการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ทางการประกอบอาชีพ เช่น เกษตรกรรม การประมง การปศุสัตว์ของประชาชนให้มีคุณภาพที่ดีและมีผลผลิตที่มากขึ้น ดังตัวอย่างในคำฉันท์ดุขุภีกล่อมพระศรีนราธิราชกิริณี ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

2.1.1 การเสด็จพระราชดำเนินไปถิ่นทุรกันดารเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังถิ่นทุรกันดารในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ นับได้ว่าเมื่อครั้งยังครองสิริราชสมบัติซึ่งประชาชนจะเห็นภาพข่าวในพระราชสำนักเวลาที่พระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานออกต่างจังหวัดอยู่เป็นประจำเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรและทอดพระเนตรความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น การเสด็จพระราชดำเนินไปภูมิภาคต่าง ๆ ในแต่ละครั้งเป็นระยะเวลานานพระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างพระตำหนักตามภูมิภาคต่าง ๆ

อย่างพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ จังหวัดนราธิวาส พระตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนคร และพระตำหนักภูผงาช้างราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอาทิ [21] เพื่อให้สะดวกต่อการทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในแต่ละครั้ง ความตั้งพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่จะทรงช่วยเหลือ “หวังผดุงมั่งเอื้อนิกร” นับเป็นที่ประจักษ์ชัดต่อพสกนิกร ดังข้อความที่ว่า

เสด็จดำเนินเนาแดนตำบล กันดารถิ่นทุรสกล
หวังผดุงมั่งเอื้อเอื้อนิกร [7]

2.1.2 ทรงเป็นครูของพสกนิกร

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรถือได้ว่าพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนาอันเป็นต้นแบบหลายประการในการดำเนินชีวิตของราษฎร เช่น แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการอดออม แนวคิดการให้ความรู้แทนการให้ทรัพย์สินโดยตรง (การสอนวิธีหาปลาแทนการให้ปลา) อย่างการจัดตั้ง “ศูนย์การพัฒนาด้านเนื่องมาจากพระราชดำริ” พิพิธภัณฑสถานชาติที่มีชีวิตกระจายอยู่ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ [22] เป็นต้น เมื่อนำแนวคิดเหล่านี้มาพัฒนาตนเองเป็นผลทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรดีขึ้น แนวคิดเหล่านี้กลายเป็น “ศาสตร์พระราชา” คือหลักการทรงงานตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคง [23] พระองค์จึง “ทรงเป็นดังครู” ของประชาชน ดังข้อความที่ว่า

ทรงเป็นดังครูผู้สอน พิทยวารารณ
นำการกอบกิจประสิทธิการ [7]

2.1.4 ทรงบำรุงวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเล็งเห็นถึงสภาพปัญหาในถิ่นทุรกันดารโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะประสบปัญหาความแห้งแล้งเป็นประจำทุกปี จึงทรงจัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เช่น โครงการจัดหาน้ำช่วยเหลือฟาร์มตัวอย่างฯ ตำบลพระกลางทุ่ง อำเภอนาคูพนม จังหวัดนครพนม เป็นโครงการจัดหาน้ำเพื่อช่วยเหลือฟาร์มเพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณน้ำให้กับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ จะทำให้ราษฎร ครั้วเรือน และพื้นที่การเกษตรได้รับประโยชน์ [24] หรือโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยจำเริญ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นโครงการส่งน้ำสนับสนุนช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกและช่วยให้ราษฎรสามารถมีน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและเลี้ยงสัตว์ได้ตลอดทั้งปี [25] โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเหล่านี้ช่วยให้ปัญหาใน “ยามแล้ง” สามารถ “เจือจาง” ส่งผลให้ราษฎรดำรงชีวิตประกอบอาชีพได้โดยสะดวก ดังข้อความที่ว่า

ยามแล้งพระเร่งเจือจาง จัดชลประทาน
บำรุงพืชเขตเกษตรกรรม [7]

2.1.5 ทรงจัดตั้งโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเล็งเห็นสภาพปัญหาของประชาชนหลังจากเสด็จพระราชดำเนินไปในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ด้วยทรงปรารถนาให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่สภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใน พ.ศ. 2504 พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้ง “โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา” ภายในบริเวณพระตำหนักจิตรลดารโหฐานอันเป็นเขตพระราชฐานที่ประทับ ภายในนั้นมีส่วนทดลองมากมาย เช่น แปลงนาสาธิต โรงสีข้าวตัวอย่าง โรงโคนม และบ่อปลาตัวอย่าง [16] ทั้งนี้ ยังมีโรงงานอื่น ๆ อีก “มากยิ่งขึ้นหลีกเหลี่ยงจะพรรณนา” ได้หมดภายในโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา ดังข้อความที่ว่า

สวนจิตรลดาเขต	พระนิเวศน์ ณ ธาณี
นางองค์พระทรงศรี	นครเศรษฐินทร
เขตวังมโหฬาร	ทศนาถมาจินต์
แลท้องสนามดิน	ฤกษ์ขึ้นระเบียบเคียง
เป็นที่ ๘ ทดลอง	กิจผองก็รายเรียง
นาไร่มีริมองเมียง	จะเจอะพืชและยุ่งฉาง
โคนมก็มีอยู่	พิศดู ณ ตามทาง
บ่อปลากะไ้วาง	ก็เพาะพันธุ์มัจฉา
มากยิ่งขึ้นหลีก	ละก็ยากจะพรรณนา
ตัวอย่างก็ยกมา	ฤกษ์เห็นจะเพียงพอ [7]

สรุปและอภิปรายผล

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า รูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติในคำฉันท์ดุชฎีสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรปรากฏรูปแบบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ 2 ประการ ประการแรกคือ แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติ ประกอบด้วย แนวคิดเทวราชา แนวคิดธรรมราชา แนวคิดพุทธราชา และแนวคิดพระญามหาจักรพรรดิราชา อีกประการหนึ่งคือ กลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย ได้แก่ แนวคิดการชื่นชมพระบารมี สำหรับแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติจะเห็นได้ว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรยังคงแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติได้ครบถ้วน ทั้งยังปรากฏกลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยซึ่งเป็นการพรรณนาชื่นชมพระบารมีจากการที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ แล้วสั่งสมจนปรากฏเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาประชาชน

แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติต่างสอดแทรกในคำฉันท์ดุชฎีสังเวยกล่อมช้างได้อย่างผสมผสานแต่แนวคิดที่เด่นชัดที่สุดในคำฉันท์ดุชฎีสังเวยกล่อมช้างเพื่อเฉลิมพระเกียรติ คือ แนวคิดพระญา

มหาจักรพรรดิราช ซึ่งมี หัตถิรัตนะ (ช้างแก้ว) สมบัติล้ำค่าอันเป็นอุดมคติของพระมหากษัตริย์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออุษาคเนย์ที่ปรารถนาจะครอบครอง “ช้างเผือก” หากพระมหากษัตริย์พระองค์ใดมีช้างเผือกกำเนิดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์จำนวนมากจะขนานพระนามพระมหากษัตริย์พระองค์นั้นว่า “พระเจ้าช้างเผือก” จนเกิดเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์คือ “สงครามช้างเผือก” ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิแห่งอาณาจักรอยุธยาเกี่ยวกับพระเจ้าบุเรงนองแห่งอาณาจักรหงสาวดี ดังที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ [26] ทรงพระนิพนธ์ไว้ใน พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า ไว้ว่า “เหตุที่พม่าจะมารบกับไทยครั้งนี้ เป็นด้วยกิตติศัพท์ที่สรรเสริญพระเกียรติยศสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ว่ามีบุญญาธิการมาก ได้ช้างเผือกถึง 7 ช้าง เลื่องลือออกไปถึงเมืองหงสาวดี” สิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดที่ยึดถือมาแต่ครั้งโบราณกาลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบุญญาธิการของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรว่าทรงมีบุญญาธิการเสมอที่พระญามหาจักรพรรดิราชเป็นผลให้ในรัชสมัยของพระองค์มีช้างเผือกถือกำเนิดขึ้นมาเองและยอมเข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภารสอดคล้องกับคติไตรภูมิภพที่ว่า “ด้วยบุญพระญามหาจักรพรรดิราชช้างนั้นหากมาเองโดยอากาศตั้งราชหงส์ทองอันชื่อธรรมราช แลบินมายังเมืองพระญามหาจักรพรรดิราชนั้น ช้างแก้วนั้นจึงมาถึงเมืองพระญามหาจักรพรรดิราชนั้น จึงเข้าไปในโรงทองอันท่านแต่งไว้ทำแลงานนักหนา” [20]

อีกแนวคิดหนึ่งที่เป็นการสะท้อนพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรคือ แนวคิดธรรมราชา พระองค์ทรงใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการปกครองประเทศไทยมาเป็นเวลานานถึง 70 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติ เนื่องจากคนในประเทศส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน และปศุสัตว์ พระองค์จึงทรงใช้พื้นที่ภายในสวนจิตรลดาทดลองค้นคว้า วิจัยก่อนออกเผยแพร่สู่สังคม อีกทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์จัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้ประชาชนตามถิ่นทุรกันดารมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธงชัย ดิษโส [27] ที่กล่าวว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) มิได้ทรงปฏิบัติทานด้วยการพระราชทานทรัพย์เงินทองและเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ แก่ราษฎรเพียงเท่านั้น ยังทรงปฏิบัติทานด้วยการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พระราชทานที่ดินทำกินและทรงจัดตั้งโครงการในพระราชดำริกว่าพันโครงการ เหล่านี้ล้วนมีผลทำให้ราษฎรสามารถยืนหยัดเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวให้มีความสุขได้ตามอัธยาศัย”

ในส่วนแนวคิดเทวราชาและแนวคิดพุทธราชาเป็นแนวคิดที่มีความเข้มข้นลดลงมาตามลำดับ อย่างแนวคิดเทวราชา ผู้วิจัยสันนิษฐานว่ากวียังคงขนบการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติอยู่ตามการยกย่องพระองค์ทรงเป็นดังพระนารายณ์สะท้อนสถานภาพความเป็นพระมหากษัตริย์ที่หยั่งรากฝังลึกอยู่ในระบบความคิดของคนไทยมาเป็นเวลาช้านานอย่างที่ปรากฏการตั้งพระนามของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรปรากฏคำว่า “รามาชบตี จักรินฤปดินทร” และในคำฉันท์ดุขุสิ่งเวยกล่อมช้างก็ปรากฏคำที่แสดงถึงพระนารายณ์ด้วยเช่นกันสอดคล้องกับวิถยานิพนธ์ของปาริชาติ กัญหาทรัพย์ [28] กล่าวถึงสถานภาพของพระมหากษัตริย์ไว้ว่า “การตั้งพระนามจากเทพเจ้าและการยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นเทพเจ้า

เป็นสิ่งแสดงถึงความเป็นสมมติเทพและมักเกี่ยวพันกับพระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพที่ยิ่งใหญ่ของศาสนาฮินดู” แต่ด้วยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงปฏิบัติพระองค์กับประชาชนอย่างเข้าถึงได้ง่ายขึ้นและเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนพสกนิกรอย่างทั่วถึง เป็นผลให้ภาพลักษณ์ของพระองค์กับราษฎรมีความใกล้ชิดและสัมพันธ์กันมากขึ้น ดังที่ เจษฎา พรไชยา [29] ได้อธิบายถึงพระราชสถานะและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรกับการใกล้ชิดประชาชนไว้ว่า “บทบาทในทางสังคมใกล้ชิดกับประชาชนเป็นบทบาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงถือปฏิบัติมายาวนานกว่ากึ่งศตวรรษแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้พระราชอำนาจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทรงริเริ่มโครงการต่าง ๆ ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างที่ดี และการพระราชทานพระบรมโฆษาทเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีแก่ประชาชน”

ส่วนแนวคิดพุทธราชา กวียังคงขนบการเฉลิมพระเกียรติในอุดมคติอยู่ ด้วยถือว่าพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อไป แนวคิดเช่นนี้นอกจากจะปรากฏอยู่ในคำฉันท์ดุขุฎีสังเวยกล่อมช้างยังปรากฏอยู่ในสื่ออื่น ๆ ดังที่ คณิดา หอมทรัพย์ [30] ได้อธิบายถึงแนวคิดพุทธราชาหรือพระโพธิสัตว์ในบทพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกของรัชกาลที่ 9 ไว้ว่า “นอกจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกจะมีคุณค่าในการให้คติธรรมเรื่องความเพียรแล้ว ยังทำให้เข้าใจว่าพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกรมาอย่างยาวนานนั้น เนื่องมาจากพระราชปณิธานสูงสุดแห่งพระโพธิสัตว์ คือ การบำเพ็ญบารมีเพื่อให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าจากการช่วยเหลือสรรพสัตว์” สอดคล้องกับบทประพันธ์ที่ว่า “พระทรงแผ่ทั่วธรณี ปวงประชาชี ส่ำสัตว์พึงโพธิสมภาร” [7]

สำหรับกลวิธีการนำเสนอแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย คือ แนวคิดการชื่นชมพระบารมี เป็นการนำเสนอพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจตามภูมิภาคต่าง ๆ และทรงจัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งภายในเขตพระราชฐานและกระจายไปยังส่วนภูมิภาค ซึ่งการประพันธ์คำฉันท์ดุขุฎีสังเวยกล่อมช้างในรัชกาลก่อน ๆ มักจะไม่ปรากฏพระราชกรณียกิจร่วมสมัยอย่างในรัชสมัยของพระองค์ ดังที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการเฉลิมพระเกียรติในคำฉันท์ดุขุฎีสังเวยกล่อมช้างไว้ในบทความเรื่อง “ช้าง” [7] ดังข้อความที่ว่า “เมื่อคราวสมโภชขึ้นระวางพระเศวตสุรคชาธาร ท่าน¹¹ได้แนะนำวิธีการแต่งพอเป็นสังเขป ฉันทจึงได้ค้นคว้าต่อในเรื่องของช้างเผือก ได้อ่านฉันท์เก่า ๆ มีวิธีแต่งดังนี้ ลา 1 ไหว้พระรัตนตรัย ไหว้เทวดา พระมหากษัตริย์ ตอนยอพระเกียรตินี้ ฉันก็เอาพระราชกรณียกิจใหม่ ๆ มากล่าว”

¹¹ ท่าน ในที่นี้หมายถึง ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ผู้เป็นที่ปรึกษาในการทรงพระราชนิพนธ์คำฉันท์ดุขุฎีสังเวยกล่อมช้าง [7]

จากการศึกษาคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ สะท้อนให้เห็นถึงพระบุญญาธิการและพระบรมเดชานุภาพอันยิ่งใหญ่ของพระองค์ที่บังเกิดช้างเผือกขึ้นในรัชกาลเป็นจำนวนมาก และสะท้อนแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติและกลวิธีการนำเสนอแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยได้อย่างดีเยี่ยม ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็น “พระเจ้าช้างเผือก” ผู้มีบุญญาธิการสูงส่ง และ “คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้าง” เป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรอย่างสมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านวิชาการ

1.1 ควรศึกษาลักษณะเด่นของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างสมัยอื่น ๆ เพื่อให้เห็นรูปแบบแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติหรือกลวิธีการนำเสนอแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติมากยิ่งขึ้น

1.2 ควรศึกษาลักษณะเด่นของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างประเภทอื่น ๆ เพื่อให้เห็นรูปแบบแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติหรือกลวิธีการนำเสนอแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติมากยิ่งขึ้น

2. ด้านนโยบาย

2.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนทุนในการเรียนการสอนเกี่ยวกับคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างเพื่อให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ และรูปแบบการประพันธ์และเนื้อหา รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างช้างกับมนุษย์ในแง่ของวัฒนธรรมแห่งวรรณกรรมแล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทางวิชาการต่อไป

2.2 ควรส่งเสริมและสนับสนุนทุนในการเข้าถึงหรือลงพื้นที่สำรวจค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิของการกำเนิดคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้าง การสาธิตวิธีปฏิบัติด้านคหกรรมของราชสำนักกับศูนย์ศึกษาหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์หรือท้องที่อื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือแตกต่างในแง่ความสัมพันธ์กับตัวบทวรรณกรรม

References

- [1] The Royal Institute. (2013). *Thai literature dictionary of Sukhothai period inscription of King Ramkhamhaeng the Great, main one*. (3rd ed.). The Royal Institute. (In Thai)
- [2] The Fine Arts Department. (2021). *Elephant texts in ancient documents*. The Fine Arts Department. (In Thai)
- [3] The Act for the Preservation of Wild Elephants 2464 B.E. (1921, 26 June). *Royal Gazette*. 38 Part 0 ก, 75-87. (In Thai)

- [4] Ladawan, S. (1988). Introduction. In *Includes the elephant pacification poems of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great*. Chuanpim Press. (In Thai)
- [5] Warasittichai, K, M.L. (2006). A Study of royal ceremonial literature as a eulogy literary works. *Vannavidya*, 6, 31-71. (In Thai)
- [6] Polmuk, Ch. (2009). *Royal ceremony literature in the Rattanakosin period: Dhammaraja concept and Literary techniques*. [Master' s thesis, Chulalongkorn University]. (In Thai)
- [7] The National Identity Office. (1988). *Includes the elephant pacification poems of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great*. Chuanpim Press. (In Thai)
- [8] *Royal chronicle Phra Phonnarat's edition*. (2015). Phra Phuttha Yodfa Foundation under Royal Patronage. (In Thai)
- [9] Srivorapot, B. Elephants in Eulogy literary works. In *Somsuangsirathirang Eulogy literary works in Sukhothai and early Ayutthaya periods*. Literature and History Office, The Fine Arts Department. (In Thai)
- [10] *The Royal chronicle of Ayutthaya and Northern Chronicles, Volume 1*. (1961). Teachers Council of Thailand Trade Organization. (In Thai)
- [11] Ruengruglikit, Ch. (2006). The concept of Buddharaja in Thai literature. In Ch. Ruengruglikit (Ed.). *Wannalada Includes research articles and academic articles on Thai language and literature*. 15-49. Academic Publishing Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- [12] Announcing the name of King Rama 9. (2019, 5 May). *Royal Gazette*. Vol. 136 Part 15 ข. p. 1. (In Thai)
- [13] Praphaphitthayakorn, P. (1989). *Naraysippang Si Samnuan*. P. Vatin Publication. (In Thai)
- [14] Somdetphra Phutthakhosachan (P.A. Payutto). (2017). *King's Dharma*. <https://www.watnyanaves.net/uploads/File/books/pdf/640-Royal-VirtuesTH600811.pdf>. (In Thai)
- [15] Royal office. (n.d.). *Contact us*. <https://www.royaloffice.th/contactus>. (In Thai)
- [16] *Royal Chitralada Projects*. (n.d.). http://www.kanchanapisek.or.th/kp1/project_th.html. (In Thai)
- [17] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (n.d.). *Projects Introduction*. <http://www.rdpb.go.th/th/Projects> (In Thai)
- [18] Princess Maha Chakri Sirindhorn Foundation. (2011). *Thai King Directories*. Princess Maha Chakri Sirindhorn Foundation. (In Thai)

- [19] Museum Thailand. (n.d.). *Supreme artist hall*. <https://www.museumthailand.com/th/museum/The-Supreme-Artist-Hall->. (In Thai)
- [20] The Royal Institute. (2011). *Thai literature dictionary of Sukhothai period Triphummikatha*. (2nd ed.). The Royal Institute. (In Thai)
- [21] Royal office. (n.d.). *Visit information*. <https://www.royaloffice.th> (In Thai)
- [22] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (n.d.). *Royal development study center*. <http://www.rdpb.go.th/th/Studycenter>. (In Thai)
- [23] Royal Initiative Project Support Group. (2019.). *The King's philosophy*. <http://www.dgr.go.th/skr/th/newsAll/257/2295>. (In Thai)
- [24] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (n.d.). *Royal development projects*. http://www.rdpb.go.th/rdpb/projectData/files/north_eastern/2563/4%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%99%E0%B8%A1.pdf. (In Thai)
- [25] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (n.d.). *Royal development projects*. http://www.rdpb.go.th/rdpb/projectData/files/north_eastern/2563/15%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B9%8C.pdf. (In Thai)
- [26] Damrong Rajanubhab, Prince. (2013). *Chronicle of the Thai battle of Burma*. (5th ed.). Matichon. (In Thai)
- [27] Ditso, Th. (2004). The modification in content and diction of eulogistic poetry for His Majesty King Bhumibol Adulyadej: The adaptation to new generation and social change. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 4(2), 1-40. (In Thai)
- [28] Kantasup, P. (2015). *King of deities and King of righteousness from Thai literature in The Ayutthaya period*. [Doctoral Dissertation, Naresuan University]. (In Thai)
- [29] Pornchaiya, J. (2000). *The royal prerogative in law and constitutional conventions: A comparative study of Great Britain and Thailand*. [Master's Thesis, Chulalongkorn University]. (In Thai)
- [30] Homsu, K. (2017). The Story of Mahajanaka by His Majesty the Late King Bhumibol Adulyadej: A story of the royal literary work of Thailand. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 9(3), 68-81. (In Thai)

อิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์ที่มีผลต่อนักศึกษา

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Influence of Creativity on Students in Faculty of

Information and Communication Technology,

Silpakorn University

ชาญัญญ์ สือจันทรา^{1*} และเฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน¹

Chanthakan Suejanta^{1*} and Chalermchai Kittisaknavin¹

¹ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร 76120

¹ Public Administration, Faculty of Management Science Silpakorn University, 76120, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: chanthakan-sue@hotmail.com

(Received: August 17, 2021; Revised: December 3, 2021; Accepted: December 31, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 329 คน และสถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบมีขั้นตอน ผลการศึกษาพบว่า 1) ความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์กร และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบของนักศึกษา 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร มีทั้งหมด 4 ตัวแปร คือ (1) การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์กรโดยรวม (2) บุคลิกภาพแบบประนีประนอม (3) บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ และ (4) บุคลิกภาพแบบหัวน้าว

คำสำคัญ: ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine the relationship between creativity, perceived the university support for creativity, and 5 personality factors of students at Faculty of Information and Communication Technology, Silpakorn University and 2) to explore the factors influence the students' creativity. The study was quantitative research. The instrument of this research was a questionnaire for data collection used with 329 students. The statistical methods in the research included the coefficient of Pearson Product Moment Correlation analysis and Stepwise Multiple Regression analysis. The research results indicated that 1) creativity had positive correlation with their perception on the university support for the creativity and the 5 personality factors and 2) four factors affecting creativity of the students were as follows (1) overall perceived university support for creativity, (2) compromising personality, (3) openness to experience personality and (4) Neuroticism personality.

Keywords: Creativity, Perceptions of Students Towards University Support for Creativity, 5 Personality Factors

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเติบโตและสร้างความสามารถในการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล โดยกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ และ นวัตกรรม มีนโยบายให้สถาบันการศึกษาปรับตัวอย่างก้าวกระโดด ผลิดักำลังคนตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม การวิจัย พัฒนาและสร้างนวัตกรรมขั้นสูง การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ หรือการเตรียมความพร้อมประเทศสู่ศตวรรษที่ 21 ตามแนวนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนา ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้าน คือ การส่งเสริม สนับสนุน และกำกับการอุดมศึกษาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก มีความเป็นอิสระในทางวิชาการ วางแผน ส่งเสริม สนับสนุน ดำเนินการวิจัย และการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ [1]

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาขั้นสูงเป็นสถานที่นักศึกษาเข้ามาศึกษา เพื่อปริญญาบัตรหรือแสวงหาความรู้และการวิจัย [2] มหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษา สร้างผลงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการและการศึกษา รวมทั้งเป็นสถานที่วิพากษ์และแลกเปลี่ยนทางวิชาการ และเป็นสถานที่ที่อาจารย์และผู้บริหารมหาวิทยาลัยทุกระดับปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นเรื่องคุณภาพด้วยความพยายามต่อเนื่องในการปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพให้มากขึ้นเพื่อยกระดับมหาวิทยาลัย เพราะมหาวิทยาลัยต้องถ่ายทอดความรู้ ทักษะและสมรรถนะแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะเพื่อนวัตกรรมอันเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งทักษะหนึ่งเพื่อนวัตกรรม คือ ความคิดสร้างสรรค์ [3] ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่มหาวิทยาลัยต้องปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดแก่นักศึกษา [4]

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีเป้าหมายมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยสร้างสรรค์ ด้วยเจตนารมณ์และความมุ่งมั่นที่จะสร้างทรัพยากรบุคคลผู้เปี่ยมด้วยความคิดสร้างสรรค์ ดังเช่น อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรระบุว่า "ชาวศิลปากรเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์" เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประเทศตามนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ Thailand 4.0 [5] ในขณะที่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ มากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้งพร้อมกับสามารถประยุกต์ศาสตร์แขนงดังกล่าวไปใช้ในงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงเล็งเห็นความสำคัญของสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยมุ่งหวังการผลิตบุคลากรในสาขาวิชาดังกล่าว เพื่อนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ต่อการทำงานขององค์กร อีกทั้งวิชาชีพสารสนเทศยังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานปัจจุบัน มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงมีแนวคิดที่จะผลิตบัณฑิตโดยอยู่บนพื้นฐานของการนำศักยภาพที่มีเอกลักษณ์ด้านศิลปะและการออกแบบที่จัดอยู่ในระดับแถวหน้าของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนำมาประยุกต์เข้ากับวิทยาการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นศาสตร์ที่เข้ามามีบทบาทต่อภาคธุรกิจอุตสาหกรรมและสังคม งานวิจัยนี้มุ่งศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาตรี

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร มีระดับความคิดสร้างสรรค์เป็นอย่างไร โดยศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ โดยจำแนกตามสาขาวิชาและปัจจัยส่วนบุคคล

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความคิดสร้างสรรค์ ตามวิสัยทัศน์ “ศิลปากรเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำแห่งการสร้างสรรค์” โดยผลการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยศิลปากรและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

สมมติฐานการวิจัย

1. ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างกัน
2. ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่มีมนุษย์ทำให้เกิดสิ่งแปลกใหม่อยู่ตลอดเวลา ทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่ว่าจะแสดงออกมาในรูปแบบไหนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ไม่เท่ากัน ในโลกปัจจุบันความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทอย่างมากในการปฏิบัติงาน เพราะทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ขวัญฤดี ต้นตระกูล [6] ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือความสามารถทางสมองของมนุษย์ที่คิดแบบแปลกใหม่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุมหลายทิศทาง นำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ คิดทางแก้ปัญหาแบบใหม่ รูปแบบของแนวคิดมีหลายแบบแผน ได้แก่ แนวคิดที่ได้มาจากการเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกัน แนวคิดที่ได้มาจากการดัดแปลง แนวคิดที่ได้จากการเปรียบเทียบและแนวคิดที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ

ทั้งหมดนี้นำไปสู่การมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งสิ้น และกฤษ วงษ์เกษม [7] ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ แม้ว่าสมองจะมีคุณสมบัติในการคิดเชิงบูรณาการ แต่ประสิทธิภาพในการคิดแบบนี้จะถูกจำกัดลงด้วยการใช้เหตุผลทางตรรกะแบบวิทยาศาสตร์ ปัจจุบันนักวิชาการ จึงให้ความสำคัญในเชิงบูรณาการด้วยการเลิกใช้เหตุผล โดยหันมาให้ความสำคัญกับการหยั่งรู้จากจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกแทน ส่งผลให้คนเราสามารถหาวิธีสร้างสรรค์ใหม่ๆ ค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีกว่าเดิม

ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ของ อี พอล ทอร์เรนซ์ [8] นิยามความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการของความรู้สึกรู้สึกไวต่อปัญหา หรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไปแล้วรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทดสอบสมมติฐาน ตามทฤษฎีของทอร์เรนซ์ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การค้นหาข้อเท็จจริง เริ่มจากการความรู้สึกกังวล สับสนวุ่นวาย แต่ยังไม่สามารถหาปัญหาได้ว่าเกิดจากอะไร ต้องคิดว่าสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียดคืออะไร 2. การค้นพบปัญหา เมื่อคิดจนเข้าใจจะสามารถบอกได้ว่าปัญหาด้านใดคืออะไร 3. ถ้าค้นพบความคิด คิดและตั้งสมมติฐาน ตลอดจนรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทดสอบความคิด 4. การค้นพบคำตอบ ทดสอบสมมติฐานจนพบคำตอบ 5. การยอมรับจากการค้นพบ ยอมรับคำตอบที่ค้นพบและคิดต่อการค้นพบจะนำไปสู่หนทางที่จะทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ต่อไปที่เรียกว่า การท้าทายในทิศทางใหม่

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์

เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน [9] กล่าวว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร มีการศึกษาจำนวนมากในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม และบรรทัดฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ เสนอว่า หากฝ่ายหนึ่งกระทำดีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ได้รับรางวัลก็จะทำดีตอบตามทฤษฎีการรับรู้การสนับสนุนขององค์กรจะเกี่ยวกับการรับรู้ความยุติธรรมในการปฏิบัติ การสนับสนุนของผู้บังคับบัญชา สภาพการทำงานที่ดีและการให้รางวัล การรับรู้การสนับสนุนขององค์กรของบุคลากรส่งผลดีต่อองค์กรคือ การขาดงานและลาออกจากงานลดลง ความผูกพันกับองค์กรและผลการปฏิบัติงานสูงขึ้น นอกจากนี้ งานวิจัยของ เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน [10] ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล เก็บข้อมูลจากนักศึกษาปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กรมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลเชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล และงานวิจัยของงานวิจัยของ ธีรรัตน์ เทพพานิช [11] ศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการสังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ข้าราชการสังกัดสำนักงานสรรพากรพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา มีการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับสูง

ทฤษฎีการสนับสนุนจากองค์กร โอเซนเบอร์เกอร์และคณะ [12] ได้ให้ความหมายไว้ว่า พนักงานในองค์กรจะเชื่อเรื่องการที่องค์กรจะตอบแทนอย่างคุ้มค่าต่อการทุ่มเทในการทำงานของพนักงาน รวมทั้งการให้การดูแลเอาใจใส่แก่พนักงานมากนักน้อยเพียงใด ทั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนกันระหว่างทั้งสองฝ่าย

เช่น เมื่อพนักงานรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุน และดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี จะส่งผลทำให้พนักงานมีความรู้สึกว่าจะต้องตอบแทนองค์กร โดยการทุ่มเทในการทำงาน เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งการที่พนักงานมีความรู้สึกสำนึกในบุญคุณขององค์กรจะก่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร และเป็นแรงผลักดันให้พนักงานมีความตั้งใจ และทุ่มเทในการทำงานมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนจากองค์กรเป็นสิ่งที่องค์กรกระทำโดยผ่านนโยบายขององค์กร กฎเกณฑ์ และกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งนโยบายขององค์กร กฎเกณฑ์ และกระบวนการต่าง ๆ ที่แสดงออกมาอาจเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่พนักงานหรือขัดขวางผลประโยชน์ต่อพนักงาน ซึ่งหากเปรียบองค์การเป็นเสมือนบุคคลแล้ว นโยบายขององค์กร กฎเกณฑ์ และกระบวนการต่าง ๆ ที่แสดงออกมาก็จะเปรียบเสมือน ความใจดีมีเมตตา หรือ ความโหดร้ายขององค์กรที่มีต่อพนักงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อเจตคติของพนักงานที่มีต่อองค์กร

สรุปได้ว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การรับรู้ ความรู้สึก ความเชื่อของบุคคล ที่ได้รับจากการทำงานในองค์การว่าจะได้รับรางวัลตอบแทน การดูแลเอาใจใส่ การยกย่อง การยอมรับ การพัฒนาและอบรมเพิ่มพูนความรู้ที่ดีขึ้น ให้คุณค่ากับผลงานและความทุ่มเทในการทำงานของบุคคล อีกทั้งการให้การสนับสนุนด้านต่าง ๆ ขององค์การแก่บุคคล ให้มีความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ทำการพัฒนาต่อผลงานนั้นต่อไป

แนวคิดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ

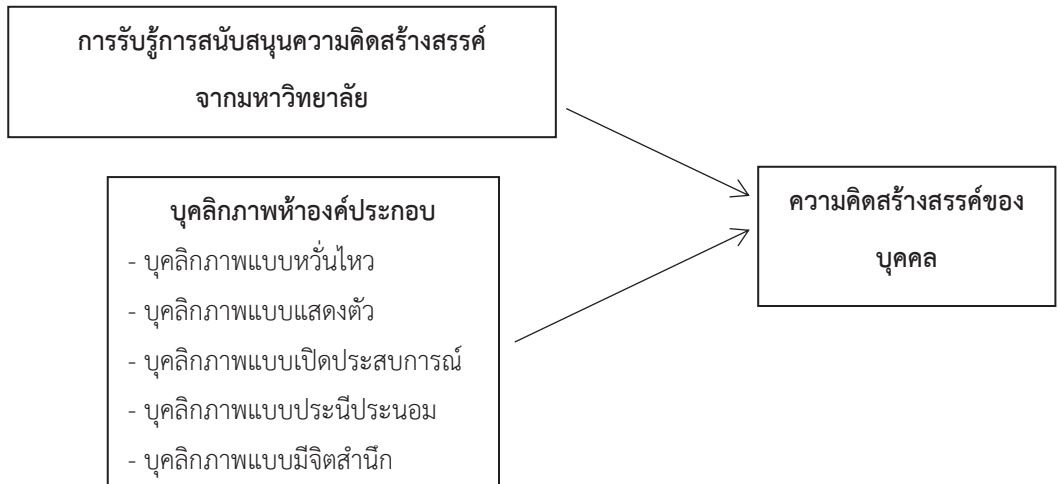
Costa & McCrae [13] กล่าวว่า แนวคิดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ ประกอบไปด้วย (1) บุคลิกภาพแบบห้วนใจ หมายถึง เป็นผู้ที่มีความวิตกกังวล เป็นคนโกรธง่าย ท้อแท้ คำนึงถึงแต่ตนเอง มีความกระตือรือร้น และมีอารมณ์แปรปรวน (2) บุคลิกภาพแบบแสดงตัว หมายถึง เป็นผู้มีความอบอุ่น ชอบอยู่ร่วมกับผู้อื่น แสดงออกโดยตรงไปตรงมา ชอบมีกิจกรรม ชอบแสวงหาความตื่นเต้น มีอารมณ์ด้านบวก (3) บุคลิกภาพแบบเปิดประสบการณ์ หมายถึง เป็นคนช่างฝัน ซาบซึ้งในความงาม เปิดเผยความรู้สึก การปฏิบัติ มีความคิด และยอมรับค่านิยม (4) บุคลิกภาพแบบประนีประนอม หมายถึง เป็นผู้ไว้ใจผู้อื่น ตรงไปตรงมา รู้สึกเอื้อเฟื้อ ยอมตามผู้อื่น สุภาพ และมีจิตใจอ่อนโยน และ (5) บุคลิกภาพแบบมีจิตสำนึก หมายถึง มีความสามารถ ความเป็นระเบียบ มีความรับผิดชอบหน้าที่ มีความต้องการสัมฤทธิ์ผล มีวินัยในตนเอง

โกลด์เบอร์เกอร์ [14] กล่าวว่า บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ เป็นการจัดกลุ่มบุคลิกภาพ และอธิบายบุคลิกภาพด้วยการใช้คำคุณศัพท์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ปัจจัย ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์ การแสดงตัวสติปัญญา ประนีประนอม และการมีจิตสำนึก ส่วนแคทเทล [15] ได้ให้ความหมายไว้ว่า บุคลิกภาพ คือ สิ่งที่จะช่วยให้เราทำนายได้ว่าบุคคลจะกระทำอะไรในสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น บุคลิกภาพเป็นเรื่องของพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ทั้งพฤติกรรมที่เปิดเผยและพฤติกรรมที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน ดังนั้นการศึกษาบุคลิกภาพจะต้องศึกษาพฤติกรรมให้ครบทุกส่วนไม่ใช่ศึกษาเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น

สรุปได้ว่า บุคลิกภาพ หมายถึง บุคลิกภาพเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลที่แสดงออกมาจากการกระทำ การแสดงสีหน้าทางอารมณ์ ความชอบและความไม่ชอบของแต่ละบุคคล ลักษณะของการพูด ที่แสดงออกมา

ในรูปแบบของพฤติกรรมที่สังเกตได้ และใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จึงทำให้แต่ละบุคลิกลักษณะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปและยังช่วยให้สามารถทำนายได้ว่าในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น บุคคลเหล่านั้นจะแสดงพฤติกรรมออกมาเช่นไร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 1,845 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีคำนวณสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane) [16] จากการแทนค่าจำนวนประชากร 1,845 คน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 329 คน ผู้วิจัยได้คำนึงถึงการกระจายให้ครอบคลุมและความน่าเชื่อถือของข้อมูล จึงเพิ่มจำนวนแบบสอบถามออกไปจำนวนทั้งหมด 400 ชุด และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืน จำนวน 365 ชุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากเอกสารการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าความเชื่อถือได้ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 6 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .806 แบบสอบถามการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย จำนวน 5 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .869 แบบสอบถามบุคลิกลักษณะองค์ประกอบ จำนวน 60 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .868 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อถือได้โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งหมด 30 คน และนำผลมาวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ของ

แบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Alpha Coefficient) ของ Cronbach's Alpha [17] โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแต่ละข้อคำถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยทำหนังสือขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงคณบดีคณะ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้แจกแบบสอบถามดำเนินการเก็บแบบสอบถาม ด้วยตนเอง จำนวนแบบสอบถามที่แจกไปทั้งสิ้น 400 ชุด ได้รับเงิน 365 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.25 เป็น แบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ 365 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.25 ของแบบสอบถามที่ส่งไป

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมและมีข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์มา วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ (1) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรของความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การ สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ เป็นการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ หากมีความสัมพันธ์แล้วความสัมพันธ์นั้นเป็นแบบแปรผันหรือผกผัน และ (2) การวิเคราะห์การถดถอยพหุแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ใช้สำหรับ วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรที่มีอิทธิพลหรือสามารถพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ เป็นเครื่องมือในการยืนยัน ความสำคัญของปัจจัยหนึ่ง (ตัวแปรอิสระ) ส่งผลต่ออีกหนึ่งปัจจัย (ตัวแปรตาม)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์ที่มีผลต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้วิจัยสามารถนำประเด็นที่สำคัญมาสรุปผล ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ จากมหาวิทยาลัยและบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การ และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ โดยผู้วิจัยจะเสนอใน ภาพรวมเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การ และความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกใน ระดับปานกลางกับบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ

ตัวแปร	IC	Cos1	Cos2	PER1	PER2	PER3	PER4
IC	-	-	-	-	-	-	-
Cos1	.538**	-	-	-	-	-	-
Cos2	.540**	.799**	-	-	-	-	-
PER1	.387**	.233**	.278**	-	-	-	-
PER2	.419*	.296**	.368**	.712**	-	-	-
PER3	.184**	.184**	.210**	.255**	.622**	-	-
PER4	.504**	.334**	.380**	.608**	.687**	.460**	-
PER5	.384**	.324**	.341**	.628**	.636**	.599**	.674**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

Cos1	หมายถึง การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
Cos2	หมายถึง การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร
PER1	หมายถึง บุคลิกภาพแบบห้วนไหว
PER2	หมายถึง บุคลิกภาพแบบแสดงตัว
PER3	หมายถึง บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์
PER4	หมายถึง บุคลิกภาพแบบประนีประนอม
PER5	หมายถึง บุคลิกภาพแบบมีจิตสำนึก
IC	หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การ และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า ความคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัยและการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .538 และ .540 ตามลำดับ และความคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบุคลิกภาพแบบห้วนไหว แบบแสดงตัว แบบประนีประนอมและแบบมีจิตสำนึก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ

.387 .419 .504 และ .384 ตามลำดับ และความคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .184

การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบุคลิกภาพแบบแสดงตัว แบบประนีประนอมและแบบมีจิตสำนึก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .368 .380 และ .341 ตามลำดับ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบุคลิกภาพแบบหัวน้าวและแบบเปิดรับประสบการณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .278 และ .210 ตามลำดับ

ประเด็นที่ 2 การศึกษาอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การ และบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร มีทั้งหมด 4 ตัวแปร คือ (1) การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การโดยรวม (2) บุคลิกภาพแบบประนีประนอม (3) บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ และ (4) บุคลิกภาพแบบหัวน้าว ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ มีอิทธิพลต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตัวแปร	β	Beta	t	R ² change
ค่าคงที่	6.128		4.852***	
การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย	1.098	.448	10.004***	.323
บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบประนีประนอม	2.235	.300	5.513***	.098
บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบเปิดรับประสบการณ์	-1.382	-.189	-3.547***	.008
บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบหัวน้าว	.126	.201	3.373***	.019
Multiple R	.670			
R ²	.448			
Adjust R ²	.442			
F	156.014***			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบมีขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) พบว่า ตัวแปรการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การโดยรวม ถูกจัดเข้าสมการเป็นลำดับแรก

มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 1.098 หมายถึง หากตัวแปรการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การโดยรวมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น 1.098 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรหรือมีอำนาจพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ร้อยละ 32.3 หรือมีค่า R^2 เท่ากับ .323 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตัวแปรที่สองที่เข้าสู่สมการ คือ บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบประนีประนอม มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 2.235 หมายถึง หากตัวแปรบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบประนีประนอมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น 2.235 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรหรือมีอำนาจพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ร้อยละ 9.8 หรือมีค่า R^2 เท่ากับ .098 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตัวแปรที่สามที่เข้าสู่สมการ คือ บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 1.382 หมายถึง หากตัวแปรบุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น 1.382 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรหรือมีอำนาจพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ร้อยละ 8.0 หรือมีค่า R^2 เท่ากับ .008 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตัวแปรสุดท้ายที่เข้าสู่สมการ คือ บุคลิกภาพแบบห้วนใจ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .126 หมายถึง หากตัวแปรบุคลิกภาพแบบห้วนใจ เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น .126 ซึ่งสามารถอธิบายความผันแปรหรือมีอำนาจพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ร้อยละ 1.9 หรือมีค่า R^2 เท่ากับ .019 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยสามารถแสดงสมการการพยากรณ์ความคิดสร้างสรรค์ได้ดังนี้

$$\text{ความคิดสร้างสรรค์} = 6.128 + 1.098 (\text{COS}) + 2.235 (\text{PER 4}) + 1.382 (\text{PER 3}) + .126 (\text{PER 1})$$

COS = การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์การโดยรวม

PER 4 = บุคลิกภาพแบบประนีประนอม

PER 3 = บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์

PER 1 = บุคลิกภาพแบบห้วนใจ

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องอิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์ที่มีผลต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร สามารถอธิบายได้ว่า

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ พบว่า ความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย มี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .538 สามารถอธิบายได้ว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย อาจจะยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่มากพอ อาจจะเป็นเพราะปัจจัยด้านสถานที่กำลังศึกษา ทำให้การสื่อสารการรับรู้การสนับสนุนและการส่งเสริมขยายไม่ครอบคลุมตามสถานที่กำลังศึกษา ดังนั้นคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ต้องมีการจัดสรรกระตุ้นหรือส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี การให้รางวัล การสนับสนุนทรัพยากรและการปฏิบัติจากผู้ที่เกี่ยวข้องส่งผลต่อตนเอง ในการสร้างหรือพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ [10] ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน [18] ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล เก็บข้อมูลจากนักศึกษาปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กรมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลเชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล และสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวิน [10] ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร ประสิทธิภาพภายในตนเองเชิงสร้างสรรค์และความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล จากกลุ่มตัวอย่างบุคลากรที่ทำงานในองค์การภาครัฐ ภาครัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน จำนวน 182 คน พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร ประสิทธิภาพภายในตนเองเชิงสร้างสรรค์และความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ องค์กรต้องเสริมสร้างหรือสนับสนุนบรรยากาศในองค์การให้เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ เช่น การให้รางวัลที่มีคุณค่าต่อความคิดสร้างสรรค์ การให้อิสระในการทำงานและการทำงานที่ท้าทาย การฝึกอบรมที่เน้นการเสนอความคิดใหม่ ๆ และทักษะการแก้ปัญหาสำหรับความคิดสร้างสรรค์ โดยการดำเนินการดังกล่าวยังส่งผลดีต่อการสร้างความเชื่อมั่นประสิทธิภาพภายในตนเองเชิงสร้างสรรค์ของบุคลากรยอมรับสนับสนุนต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลอีกชั้นหนึ่งด้วย ดังนั้นการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กร จะส่งผลต่อวัฒนธรรมองค์การช่วยส่งเสริมต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลนำไปสู่องค์การแห่งนวัตกรรม เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงความอยู่รอดและเติบโตขององค์กร

ความคิดสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบห้วนใจ แบบแสดงตัว แบบประนีประนอมและแบบมีจิตสำนึก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .387 .419 .504 และ .384 ตามลำดับ และความคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบเปิดรับประสบการณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .184 สามารถอธิบายได้ว่า บุคลิกภาพเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลที่แสดงออกมาจากการกระทำ การสื่อนำทางอารมณ์ ความชอบและความไม่ชอบของแต่ละบุคคล ลักษณะของการพูด ที่แสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมที่สังเกตได้ และใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จึงทำให้แต่ละบุคลิกภาพมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปและยังช่วยให้สามารถทำนายได้ว่าในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น บุคคลเหล่านั้นจะแสดงพฤติกรรมออกมาเช่นไร นอกจากนี้ ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ [19] ได้ให้ความหมายไว้ว่า คนสองคนที่จะมีลักษณะเหมือนกันทุกอย่งนั้นไม่มีแน่ มนุษย์แต่

ละคนมีลักษณะพฤติกรรมพิเศษเป็นของตัวเอง ตั้งแต่ลักษณะกายภาพ เช่น รูปร่างหน้าตา ท่าทาง การเดิน การใช้เสียงพูดจากปราศรัยหักท่าย ลักษณะกิริยามารยาท ตลอดจนลักษณะซ่อนเร้นภายในที่พร้อมจะแสดงออกมาได้ เมื่อมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้นหรือมีสิ่งเร้าเกิดขึ้นมาเช่น ต่อสู้ ล่าถอย ดุดัน เมตตา เป็นต้น แต่ละคนจะมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองในชีวิตเราจะสังเกตเห็นเพื่อนบางคนมีลักษณะเอาเปรียบคนอื่น เอาแต่ได้ ไม่ยอมเสีย เห็นแต่ประโยชน์ตน มีความก้าวร้าว มีความกล้าหาญ ความเป็นอิสระ ชักจ้วง ขี้ขลาด ตามใจเพื่อน ใจบุญเสียสละ ฯลฯ เหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ของบุคคลแต่ละบุคคลที่ไม่เหมือนกันลักษณะเฉพาะแต่ละคนแบบนี้เรียกว่า “บุคลิกภาพ” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพล เตียสุวรรณ [20] ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบกับผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์กับกลุ่มตัวอย่าง 299 คน พบว่าบุคลิกภาพด้านมีจิตสำนึก ด้านเห็นพ้องกับผู้อื่น ด้านการแสดงตัว ด้านเปิดกว้าง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างาน และบุคลิกภาพด้านหวั่นไหว มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างาน บุคลิกภาพด้านมีจิตสำนึก ด้านหวั่นไหว และด้านเห็นพ้องกับผู้อื่น สามารถร่วมกันทำนายผลการปฏิบัติงานของหัวหน้างานได้ร้อยละ 24.1 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาศรียา ศรีทอง [21] ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบกับผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับกลางของธนาคารกับกลุ่มตัวอย่าง 178 คน พบว่าบุคลิกภาพด้านหวั่นไหว มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลการปฏิบัติงาน บุคลิกภาพด้านแสดงตัว ด้านเปิดกว้าง ด้านเห็นพ้องกับผู้อื่น ด้านมีจิตสำนึก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการปฏิบัติงาน บุคลิกภาพด้านหวั่นไหว ด้านแสดงตัว สามารถร่วมกันทำนายผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารระดับกลางของธนาคารได้ร้อยละ 27.5 ข้อค้นพบนี้ยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรกับความคิดสร้างสรรค์อันจะเป็นประโยชน์ต่อคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ต่อไป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ มีทั้งหมด 4 ตัวแปร คือ 1) การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย 2) บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบประนีประนอม 3) บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบเปิดรับประสบการณ์ 4) บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบแบบหวั่นไหว ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมชัย กิตติศักดิ์นาวัน [22] ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ ศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี พบว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล แต่การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยไม่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Diliello, Houghton and Dawley [23] ศึกษาบุคลากรหน่วยงานภายใต้สัญญาของกองทัพสหรัฐอเมริกา พบว่า การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กรมีความสัมพันธ์เชิงแปรผกผันตามกับความคิดสร้างสรรค์ แต่การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ขององค์กรไม่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การเพิ่มระดับความคิดสร้างสรรค์ลำดับแรกได้เป็นอย่างดี เพราะการสนับสนุน ส่งเสริม

ทักษะทางความคิดสร้างสรรค์ การศึกษาดูงานและจัดอบรมเพิ่มความรู้นอกห้องเรียนเพื่อเป็นการพัฒนาผลงาน การยกย่อง การชมเชย การให้รางวัลตอบแทนกับนักศึกษาที่สร้างชื่อเสียงให้กับคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร และยังเป็นการพัฒนาสร้างผลงานด้านความคิดสร้างสรรค์ให้กับองค์การ ซึ่งตรงกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากรระบุว่า "ชาวศิลปากรเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์" เพราะการรับรู้การสนับสนุนจากองค์การ มีส่วนช่วยในการกระตุ้นการรับรู้ให้กับนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลิตผลงานและพัฒนาผลงานทางความคิดสร้างสรรค์ต่อไป และจะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพแบบประนีประนอม แบบเปิดรับประสบการณ์ และแบบหัวนโหนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นข้อมูลในการเสริมสร้างศักยภาพให้กับผู้บริหารคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร อันจะเกิดผลดีแก่ความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาและยังส่งผลในด้านอื่น ๆ แก่นักศึกษา อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ความคิดสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้บริหารจะต้องส่งเสริมกระบวนการทางความคิด เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลงานอย่างสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทั้งภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหารและกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

2. การรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อความคิดสร้างสรรค์ทางอ้อมต่อนักศึกษาคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร ทำให้เกิดข้อคำถามอะไรคือปัจจัยในการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย อันนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของคณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรด้านอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อความคิดสร้างสรรค์ โดยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ สถานที่กำลังศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัย
2. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น บุคลากรสายวิชาการ บุคลากรสายสนับสนุน เพื่อขยายขอบเขตการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- [1] Chainuwat, A. (2018). *Moving forward in Thailand: Cabinet resolution, Prople's Edition*.
<https://www.youtube.com/watch?v=mzwKOT0m4GE>.

- [2] Kittisaknawin, C. (2014). *Factors Influencing Individual Creativity: A Study of Undergraduate Students, Silpakorn University, Phetchaburi IT Campus*. [ICT campus's Fund for Research and Development (2012), Silpakorn University]. National Research Council of Thailand (NRCT).
- [3] Blaskova, M. (2014). Influencing Academic Motivation, Responsibility and Creativity. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 159(2014). 415-425. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.12.399>.
- [4] Marquis, E., & Vajoczki, S. (2012). Creative differences: Teaching creativity across the disciplines. *international journal for the scholarship of teaching and learning*, 6(1). 1-7. DOI:10.20429/ijstl.2012.060106.
- [5] Kittisaknawin, C., Techaniyom, K., Arakpothchong., & Pakshananda, P. (2019). *The influence of spiritual quotient (SQ) affecting individual creativity of sagha administrative monks*. [Paper presentation]. The 5th National Conference on Management Science, Udon thani.
- [6] Tuntrabundit, K. (2018). *Innovation and creativity management*. Khon Kaen Printing.
- [7] Wongkasem, K. (2018). *Creativity for value management*. Bangkok Press.
- [8] Panyapee, P. (2016). *Creative thinking development subject number 3400 - 1003*. <http://www.phuketvc.ac.th/download/61/Study2.pdf?fbclid=IwAR04r25jRjcwUIQE0vT5WYkPlqudurWygu4w44wg-Nyo0OC0ltk01cY4c>.
- [9] Kittisaknawin, C. (2016). *Individual creativity of silpakorn university's staffs*. [Types of creative research projects for develop a new generation of researchers for the year 2013 under the supervision of the research and development institute, Silpakorn University].
- [10] Kittisaknawin, C. (2011). *A study of relationship between the perceived organizational support for creativity, creative self- efficacy and individual creativity*. [Paper presentation]. 2011 SPUC National Conference. Chon Buri. [Unpublished Master's Thesis, Silpakorn University].
- [11] Teppanich, T. (2017). *The relationships of perceived organizational support and organizational citizenship behavior of government officers under the areaRevenue office in Nakhon Ratchasima*. [Master of Business Administration, Independent Studies, Rajamangala University of Technology Isan].
- [12] Lomlao, P. (2015). *The influence of perceived human resources development support to organizationl citizenship behavior through affective Commitment of Employees*

of TPI Polene Public Company Limited Saraburi Province. [Unpublished Master's Thesis, Silpakorn University].

- [13] Rattanajirundorn, K. (2013). *Emotional quotient, personality (Big 5) the effect of moral reasoning of staff in Department of Heath Service Support, Ministry of Public Health*. [Unpublished Master's Thesis, Silpakorn University].
- [14] Udomchaipattanakit, M (2015). *Life skills, five factor model, and organization climate affecting the quality development involvement of private company employees in Bangkok*. [Unpublished Master of Business Administration, Independent Studies, Bangkok University].
- [15] Puangmee, N. (2011). *Big five factor, perceived organization culture of nurses in a University Hospital*. [Unpublished Master's Thesis, Thammasat University].
- [16] Vanichbuncha, K. (2004). *Statistics. 7th edition*. Chulalongkorn University Printing House.
- [17] Pasunon, P. (2018). *Teaching documents statistics for research: analysis by SPSS with example*. faculty of management science Silpakorn University.
- [18] Kittisaknawin, C. (2011). *Factors influencing individual creativity*. [Paper presentation]. The National SMARTS Conference I. Bangkok.
- [19] Saiyod, L., & Saiyod, A. (2000). *Psychological measurement*. Suwiriyan.
- [20] Tiasuwan, T. (2003). *The relationship between the five elements of personality part of the job, perception, organizational atmosphere, and performance of supervisors in industrial plants electronics*. [Unpublished Master's Thesis, Kasetsart University].
- [21] Srithong, C. (2004). *Relationships between leaders, personality, service attitudes and performance. of the bank's middle management*. [Unpublished Master's Thesis, Thammasat University].
- [22] Kittisaknawin, C. (2014). *Factors influencing individual creativity: A study of undergraduate students, silpakorn university, Phetchburi IT Campus*. [ICT campus's Fund for Research and Development (2012), Silpakorn University]. National Research Council of Thailand (NRCT).
- [23] Diliello, T.C., Houghton, J.D., & Dawley D. (2011). Narrowing the creativity gap: The moderating effects of perceived support for creativity. *The journal of psychology interdisciplinary and applied*, 145(3). 151-172. DOI:10.1080/00223980.2010.548412.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารปาริชาติ ปีที่ 35 ฉบับที่ 3 (เดือนกรกฎาคม - กันยายน 2565) ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

ลำดับ	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	สังกัด
1.	ศาสตราจารย์ ดร.ดรองชัย หัตถา	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (เกษียณราชการ)
2.	ศาสตราจารย์ ดร.วีระชาติ เปรมานนท์	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.เก่งกิจ กิติเรียงลาภ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4.	รองศาสตราจารย์ ดร.เกษรชัย และหิมา	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
5.	รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎา นกน้อย	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
6.	รองศาสตราจารย์ ดร.ชนงกรณ์ กุลทลบุตร	คณะบริหารธุรกิจ เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
7.	รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
8.	รองศาสตราจารย์ ดร.ดุขี อายุวัฒน์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
9.	รองศาสตราจารย์ ดร.ธานีรัตน์ จตุทะศรี	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10.	รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิตร์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
11.	รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอนันต์ พินัยทรัพย์	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์
12.	รองศาสตราจารย์ ดร.ประมาณ เทพสงเคราะห์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (เกษียณราชการ)
13.	รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
14.	รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ สิริสุนทร	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
15.	รองศาสตราจารย์ ดร.พัทริยา หลีกเพ็ชร	คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
16.	รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ แสงทอง	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
17.	รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณรณ แสงมณี	คณะการบริหารและจัดการ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง

ลำดับ	รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	สังกัด
18.	รองศาสตราจารย์ ดร.วสุยาห์ ร่มสายหยุด	สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
19.	รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร แยมนิล	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
20.	รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร โอภาสานนท์	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
21.	รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
22.	รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
23.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กอแก้ว จันทร์กิงทอง	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
24.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ธนะไชย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
25.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลดา เพ็ชรวรรณ	คณะการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
26.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ลิ้มอุสันโน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
27.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ดถาวา บุญปรากฏ	คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
28.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวนา อังคนุรักษ์พันธุ์	คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา
29.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์รัชช์ วรรณไตรไมตรี	วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
30.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้ออัน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
31.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรพร ทองชะโชค	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
32.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรานี เอี่ยมละออภักดี	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
33.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีอักษร	คณะการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
34.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระชานนท์ ทวีผล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
35.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
36.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิขิณันต์ แสง ยานเดิม	คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
37.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนิสา ช่อแก้ว	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
38.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรจันทร์ ศิริโชติ	คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
39.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรพล กาญจน์วีระโยธิน	คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

General Information of Parichart Journal

About the Journal

Parichart Journal is a peer-reviewed journal publishing research articles, academic articles, and socially-engaged articles in the fields of arts and humanities, social sciences, business administration, management, and accounting of researchers, academicians, or students of Thaksin University, and other organizations.

Publication Conditions

1. The work described has not been published previously.
2. Those wishing to submit a manuscript must complete Parichart Journal online registration, except for some special articles approved by the editorial team.
3. The manuscript must be typed in Thai or English with both Thai and English abstracts.
4. Content and ideas published in this journal must be the author's only; the Editor does not necessarily agree.
5. The reviewers must review the manuscript.

Types of Published Articles

1. Research Articles
2. Academic Articles
3. Socially-Engaged Articles
4. Book Review
5. Review Article

Journal Conditions

1. The manuscript must be typed on white A4-size paper, single side, page number, and **TH Sarabun New Font size 14** with **not more than 15 pages** length, including figures and tables.
2. Margins
 - Top margin 1.00"
 - Bottom margin 1.00"
 - Left margin 1.50"
 - Right margin 1.00"
3. Manuscript Online Submission

The corresponding author must submit the manuscript online via Thai Journals Online (ThaiJO) at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal>

4. Researchers, academicians, or students who would like to submit the article (s) are required to **pay 4,000 baht/115 US per article after the acceptance of the article(s) is notified**. The payment must be made through the following bank account.

Siam Commercial Bank

Account name: PARCJ

Account number: 0-2032823816-5

Branch name: Phatthalung

After completing the payment, the membership applicant must attach the file of payment slip online at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> or contact the journal coordinators at the following address: Research and Development Institute, Thaksin University, Phatthalung Campus 222 Moo. 2, Bann Prao Sub-District, Papayom District, Phatthalung, 93210 Thailand, Tel. 0 7460 9600 ext. 7242 or 08 1540 7304, or Email address: parichartjournal@tsu.ac.th

5. Article cancellation or dismissal has conditions as follows:

Article cancellation is made before article publication.

Article dismissal is made during or after article publication.

The cancellation or dismissal can be preceded by downloading the form at <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal>; however, ***if the article has already been sent to the reviewers, the corresponding author must be responsible for the reviewing fees.***

Manuscript Guidelines

The article must consist of:

1. Title

Title must be in Thai and English, **center** of the page. **The first alphabets** of all words of the title must be **capitalized with bold 20 font size**.

2. Authors

Identify all authors with **14 font size, center** of the page with **logarithm**. Position, academic title, and affiliation in the footnote on the first page: Department, Faculty and University stated in the same page, both Thai and English.

3. Abstract

Abstract must be in Thai and English, **not more than 250 words**, with 14 font size.

4. Keywords

Keywords both in Thai and English related to the article, not more than 5 words, below the abstract.

It must be typed with 14 font size, left-margin. Proper nouns (the first alphabet of each word) must be capitalized.

5. Main Body consists of:

1) Introduction:

2) Objective

3) Methodology

4) Results

5) Discussion

* 4) and 5) can probably be merged

6) Conclusions

7) Acknowledgement (if any)

8) References that must be **APA 7th Edition** and in **English only**

References

The reference lists must be **numeric** referencing in **English only**.

Numeric referencing is as follows:

1. Put the number in the bracket [] at the end of message or author's name such as [1].

2. Put the continuous number started from 1. Any repeated list uses the same numbers.

3. All in-text citation must be in the reference lists based on the identified number in the bracket [].

4. Multi-citations for the same message:

4.1 In case of not more than 2 lists, put the numbers of reference lists in numerical order using comma such as [1, 5].

4.2 In case of more than 2 lists and those are continuous lists, use hyphen (-) such as [1-3], [1-5].

4.3 In case of more than 2 lists and those are continuous and discontinuous lists, put comma (,) and hyphen (-) such as [1, 4-5].

Example

1. getting the financial support from ... [1]...

2. Strong Security Measures for Sustainable Peace on the Korean Peninsula [2]

Reference lists must be arranged and written in **APA 7th Edition**.

If it is from Thai version, please put (in Thai) at the end of the list.

References

1. Book	Last name, first initial of name. Second initial if given. (year). <i>Title of book</i> . Publisher.
<u>Example</u>	Kongsakon, R., & Pojam, N. (2008). <i>Family violence</i> . Srinakharinwirot University Press.
* If there is no date, use 'n.d.' (for 'no date') ** If there are more than one authors, use ampersand (&) before the last one (as shown above).	
2. Research Articles	Last name, first initial. Second initial if given. (year). Title of article. <i>Title of Journal, volume</i> (issue). Page range. URL or doi number (if applicable)
<u>Example</u>	Suwannopphrat, K. & Chinokul, S. (2015). Applying CLIL to English language teaching in Thailand: Issues and challenges. <i>Latin American Journal of Content and Language Integrated Learning</i> , 8(2), 237-254. DOI:10.5294/lacil.2015.8.2.8
3. Proceeding Articles	Last name, first initial. Second initial if given. (year). <i>Title of article</i> . [Poster Presentation/Paper Presentation]. Conference Name. Location. URL or doi (if applicable)
<u>Example</u>	Kongthong, L. K. (2020). <i>New dimension of educational management in Thailand: A case study of southern part of Thailand</i> . [Paper Presentation]. 3 rd International Conference on Education. Nakhon Sri Thammarat.
4. Book Chapter	Last name, first initial. Second initial if given. (year). Title of the chapter. In Editor(s). <i>Title of the book</i> . (pp. xx-xx). Publisher.
<u>Example</u>	Chantaraopakorn, A. (2007). The chakhe solo concert. In W. Aksornkaew (Ed.). <i>Music talk</i> . (pp.4-7). Chong Charoen Printing House.
5. Articles in the Newspaper	Last name, first initial. Second initial if given. (year, month, date). Title of article. <i>Title of the newspaper or publication</i> . URL (if applicable)
<u>Example</u>	Chuensintu, T. (2009, January 6). Travel in the footsteps of the Buddha to bring good luck for the New Year. <i>Matichon</i> .
6. Thesis	Last name, first initial. Second initial if given. (year). <i>Title of the thesis or dissertation</i> . [Doctoral dissertation/Master's thesis, Name of University]. Source. URL (if applicable)
<u>Example</u>	Promrak, T. (2007). <i>Women and domestic violence: Divorce as the solution</i> . [Unpublished Master's Thesis, Thammasart University].

7. List of Interviewees	Last name, first initial. Second initial if given. (year, month, date). Personal communication [Communication type].
<u>Example</u>	Srisajjang, S. & Chankhonghom, J. (2016, March 13). Personal interview [Personal interview].
8. E-book	Last name, first initial. Second initial if given. (year). <i>Title of book</i> . URL
<u>Example</u>	Office of Pattani Provincial Culture. (2015). <i>Religion information</i> . http://province.m-culture.go.th/pattani/old/new_page_16.html

Remark:

If the author(s) cite any information from any sources from another language, translate the information into English except the proper noun(s) that must be transliterated and end the list with [in original language].

Example

Chitniratna, N. (2013). Socio-Cultural change through diversity of life history and experience of congested community leaders. *Parichart Journal*, 26(1), 30 - 73. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/article/view/42942/35529>. (In Thai)

Information from the Internet

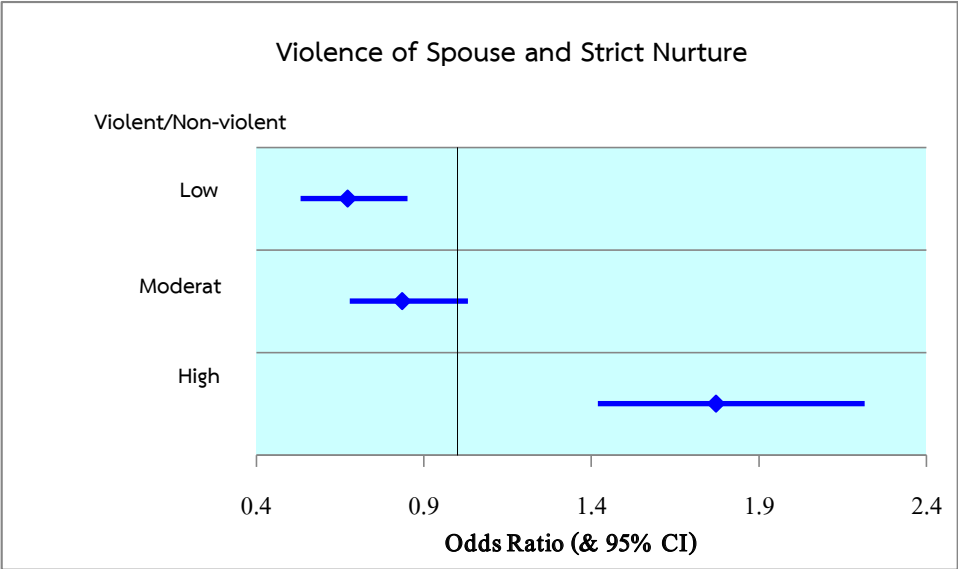
Use the general forma of citation following by website; for example, the author borrows the ideas from a book on the website, so the reference list consists of the name of author, year of publication, book title, and publication place. Another information should be added: searching date and URL – Retrieved + date + from URL

Abbreviation and Signs

Abbreviation comes up with its full version in the first time, and only abbreviation later. Please avoid using abbreviation in the title and abstract. It is not recommended to use the abbreviation that is used less than four times in the article. The author(s) must provide definition or description of any signs used in the article when appearing in the first time.

Figure

Figure is at the center of the page, following by description below the figure in 14 font size. It must be clear monochrome (black and white color). If necessary, it can be colored. The word “figure” is bold, and the description is normal and set in the center of the page. Lined figure must be in clear black.

Table

Table must be bold and at the left side of the column, and the description is above the table, with 14 font size.

Example

Table 1 Relationship between Background of Violence and Violent Behaviors of Spouse

Background of Violence	Violence of Spouse			Chi-square	p-value
	Non-violent (947)	Violent (589)	Total (1,536)		
Used to be violently punished in the childhood				11.974	0.003
never	68.2	31.8	28.1		
seldom	60.5	39.5	38.4		
always	57.5	42.5	33.5		
Use to see parents' fight in the childhood				9.280	0.009
never	68.8	31.2	39.8		
seldom	61.0	39.0	39.8		
always	58.6	41.4	20.4		
Used to have violent behaviors in the childhood				34.923	0.000
never	69.3	30.7	38.4		
seldom	60.1	39.9	44.9		
always	48.2	51.8	16.7		

มหาวิทยาลัยสมบูรณแบบ ที่ผลิตบัณฑิต พัฒนากำลังคน
วิจัยและบริการวิชาการ เพื่อรับใช้สังคมท้องถิ่นได้
ประเทศไทย และอาเซียน
ให้เป็นสังคมแห่งปัญญาและสันติสุขที่ยั่งยืน

(คัดจาก บางส่วนของพันธกิจมหาวิทยาลัย)

PARICHART JOURNAL

THAKSIN UNIVERSITY

กองจัดการวารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง

อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210

โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242

E-mail: parichartjournal@tsu.ac.th, research.tsu@gmail.com

